

ACTA UNIVERSITATIS LITTERARUM REGIAE HUNGARICAE
FRANCISCO-JOSEPHINAE ANNORUM MCMXXIX—XXX.

BESZÁMOLÓ

A

SZEGEDI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
1929/30. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

KIADJA:

A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM.

SZERKESZTETTE:

GYÖRFFY ISTVÁN

E. I. PRORECTOR

SZEGED

SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1932

54829

ACTA UNIVERSITATIS LITTERARUM REGIAE HUNGARICAE
FRANCISCO-JOSEPHINAE ANNORUM MCMXXIX—XXX.

BESZÁMOLÓ

A

SZEGEDI M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
1929/30. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

KIADJA :

A M. KIR. FERENCZ JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM.

SZERKESZTETTE :

GYÖRFFY ISTVÁN

E. I. PRORECTOR

SZEGED

SZEGED VÁROSI NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1932

BEVEZETŐ.

Ntk. Egyetemi Tanácsunk határozata szerint ezentúl a mindenkori prorektor munkakörébe tartozik a Beszámoló-k szerkesztő munkálata is, azon indokolással, hogy a rectori éve alatt történetekre mégis ő emlékezik legelőnkebben.

Így ez a határozat egyben magában foglalja azt is, hogy a Beszámolók (szept. 1.—aug. 31.-ig terjedő) tanévek fixus időpontjában történetek tükre legyen; 2) a tanévhez tartozó, de más tanévben elhangzó beszámolók, tehát már a másik év proreктора szerkesztői, pennahegye alá esnek.

3) Szerkesztőnek járó jogomat csupán külsődleges megváltoztatásoknál érvényesítettem; a kéziratok censurázására — mint tudományos folyóiratoknak részben mint majdnem egy emberöltő óta való főmunkatársra, részben mint többszörös szerkesztő — nem éreztem magamat feljogosítotttnak. Nem is vállalnám!

4) Mivel a correcturát az eredeti kéziratokat benyújtók személyesen végzik, természetesen felelősek annak tartalmáért és alakjáért.

Az adatok gondos egybegyűjtését a Rectori hivatalnak köszönöm, amely fáradozást és egyéb segítséget itt is hálás köszönettel ismerek el.

*Írtam: Szegeden, Brassai Sámuel
halálának 34. évforduló napján.*

GYÖRFFY ISTVÁN,

e. i. prorektor.

I.

Rectori beszámoló beszéd,

melyet

az 1929. évi szeptember hó 29.-i ünnepi közgyűlésen

mondott

Dr. DÉZSI LAJOS

egyetemi ny. r. tanár

Magnifice Rector!
Tekintetes Egyetemi Tanács!
Igen Tisztelt Ünnepi Közgyűlés!
Nemes Tanulóifjúság!

Mindenekelőtt mély tisztelettel üdvözlöm kedves Vendégeinket, akik megjelenésükkel Egyetemünket megtisztelték, hogy ezáltal nemcsak bensőséges ünnepünk fényét emeljék, hanem Egyetemünk iránt való meleg érdeklődésüknek és velünk együttérzésüknek is kifejezést adjanak. Üdvözlöm a Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszterium Egyetemi ügyosztálya képviselőjében megjelent *Dr. Mártonffy Károly* miniszteri titkár úr Ő Nagyságát; a Budapesti Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara képviselőjében megjelent gróf *Teleki Pál* dékán úr Ő Nagyméltóságát; *Dr. vitéz Szabó Géza* városi tanácsos úr Ő Nagyságát, mint Szeged szabad királyi város képviselőjét, az egyházi, polgári és katonai főhatóságok illusztris képviselőit.

Üdvözlöm Méltóságos *Dr. Szandtner Pál* és *Dr. Moór Gyula* budapesti egy. ny. r. tanártársainkat, akik hozzánk való szeretetteljes ragaszkodásukat avval is kifejezésre juttatják, hogy ünnepélyünkön megjelentek. A debreceni Tisza István egyetem a következő üdvözlő sürgönyt küldte: „Tanévnyitási ünnepély alkalmából személyes megjelenésben akadályozva lévén, ez úton tolmácsolom Méltóságod és az Egyetemi Tanács előtt Tisza-Egyetemünk jókívánatait Isten áldását kérve az Egyetem ez évi munkájára. Csánki Benjámín rector.“ A pécsi Erzsébet-Tudományegyetem

üdvözlő sürgönye: „Tanévmegnyitó ünnepélyen személyes megjelenésben való akadályoztatásunk miatt ez úton van szerencsém tolmácsolni a pécsi Erzsébet-Tudományegyetem üdvözlését és jókívánságait. Weszely rector.“

Üdvözlöm a méltóságos professzor urakat és a tan-személyzetet, nagyrabecsült kollégáimat; üdvözlöm Hazánk és Egyetemünk jövőbeli reményét, a szeretett ifjúságot és evvel a M. Kir. Ferencz József-Tudományegyetem ünnepi közgyűlését megnyitom.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Költői szépségű és egyszerűségében megható az a jelenet az Aeneisben, amikor a bujdosó és hazát kereső Aeneas a kiállott nagy vihar, halálos veszedelem és aggodalom után megszámlálja megmaradt kis csapatát s így vigasztalja a vele szenvedésben és balsorsban híven kitartó embereit: „Bajtársaim! Mert hiszen ezelőtt is bajlátók voltunk! Nagyobb bajt is átszenvedtünk mi már; ezeknek is majd csak végét szakasztja az Isten! A Scylla örvongő dühe s a bentdübörgő sziklák között áthaladtatok s a Kyklopsok szikladarabjait is megtapasztaltatok! Szedjétek össze magatokat s félre a komor kislelkűséggel! Talán még valamikor jól is esik visszaemlékezni mindezekre! Forsan et haec olim meminisse juvabit!“

A mi Egyetemünk is nagy vihart állott ki, mikor otthonából kiűzték s szorgalmas munkásait szélnek eresztették, hogy új hazát és új egyetemet keressenek. Az otthon elvesztése nem múltó csapás, nem kiheverhető veszteség. Nagyobb mint az Aeneas vihara. A vihar után kiderül az ég, még ragyogóbban mosolyog a nap, de aki hazáját veszítette el, annak, ha más hazát lel is, szive örökké vérzik. Ez az, amit a német olyan találóan fejez ki a Heimweh szóval: nem honvágy ez, százsorta több annál: otthonfájlalás!

Az otthon elvesztésével együttjáró izgalom, kedélyrázkódás és szívfájdalom volt az oka annyi jeles tanárunk:

Dr. Apáthy István, Dr. Reinbold Béla, Dr. Veszprémi Dezső korai halálának. E fájdalmas veszteséghez ebben a tanévben két újabb lesújtó haláleset járult: a fiatalon, legszebb korában elhunyt Dr. Davida Jenőé és az élete legmunkásabb korában derült családi köréből kiragadott felejtethetetlen kartársunké, Dr. Szabó Józsefé, akinek körünkből való hirtelen kiválása mindnyájunkat megdöbentett. Érdemük Egyetemünk évkönyvében meg lesz örökítve, mi pedig mindig kegyelettel őrizzük emléüket. Egy kedves tanítványunk Kulifay Béla III. éves bölcsészethallgató is váratlanul hagyott itt bennünket. A sors a mi szeretett tanítványaink egyrészét is nehéz próba elé állította.

Egyetemünk nagy veszteségének tekinthetjük azt is, hogy a jogi Karnak három kiváló tanára, Egyetemünknek büszkeségei: Dr. Kolosváry Bálint, Dr. vitéz Moór Gyula és Dr. Szandtner Pál nyilvános rendes tanár kollégáink a kir. magy. Pázmány Péter Tudományegyetem nyilvános rendes tanáraivá neveztetvén ki, eltávoztak körünkből. Dr. Moór Gyula, Erdély szülötte, a mi Egyetemünk sub auspiciis doctora, akademikus, elismert tudós, eltávozását tehát méltán fájjaljuk; Dr. Kolosváry Bálint és Dr. Szandtner Pál tanártársaink halhatatlan érdemeket szereztek Egyetemünk újjászervezése, diákjóléti intézményeink megalapítása és szervezése terén. Új, nagyobb működési körükbe hálánk fogja Őket elkisérni és bennünket az a tudat vigasztal, hogy azok a szálak, amelyek Őket hozzánk fűzték, sohasem fognak elszakadni.

Az Egyetemünket ért veszteség után örömmel emlékezem meg Egyetemünk gyarapodásáról. Elsősorban ilyenek tekintjük azon kiváló tanerőket, elismert nevű tudósokat, kikkel a távozókat helyét betöltötték. Ilyen Dr. Surányi Unger Tivadar egyetemi és műegyetemi magántanár, miskolci jogakadémiai ny. r. tanár, aki tudományos munkássága révén külföldön is elismert szaktekintély, akit Egyetemünk készséges örömmel hívott meg a jog- és

államtudományi Karon a statisztikai tanszékből átszervezett statisztikai és közgazdasági tanszékre. (Kinev. 1929. jan. 24). Ilyen ugyancsak a jogi Karon az eltávozott Dr. Moór Gyula helyére a jogbölcselet tanszékére nyilvános rendkívüli tanárrá kinevezett Dr. Horváth Barna kir. kincstári ügyész, Egyetemünk magántanára, aki egyszersmind az újonnan átszervezett Horthy-internátus ideiglenes igazgatói teendőit is készséggel elvállalta.

Az orvosi Karon megüresedett helyeket is a legkíválóbbs tudományos szakférfiakkal sikerült betölteni. Ilyen Dr. Darányi Gyula egyetemi magántanár, főbakteriologus, aki 1928. aug.-hó 7.-én a közegészségtan nyilvános rendes tanárává; ilyen Dr. Jeney Endre magántanár-adjunctus, aki 1928. aug.-hó 11.-én a kórtan nyilv. rend. tanárává; ilyen Dr. Szent-Györgyi Albert egyetemi magántanár, aki 1928. szept.-hó 18.-án az orvosvegytani tanszék nyilv. rend. tanárává neveztetett ki. Egyetemünk abba is készséggel beleegyezett, hogy Dr. Surányi Unger Tivadar előadásait csak egy év múlva kezdhesse meg, és a nagyméltóságú m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr által engedélyezett szabadságideje alatt a Rockefeller „Travelling-fellowship“ segítségével az Északamerikai Egyesült Államokban közgazdasági tanulmányokat folytathasson; valamint abba is, hogy Dr. Szent-Györgyi Albert a részére szintén engedélyezett egy évi szabadsága alatt biochemiai tudományos vizsgálatokat végezhesen.

Mint örvendetes változást emlitem föl, hogy Dr. Tury Sándor Kornél ny. rkiv. tanár 1928. dec.-hó 13.-án nyilvános rendes tanárrá neveztetett ki. Dr. Banner János bölcsészeti magántanárunknak pedig az egyetemi oktatás terén szerzett érdemei elismeréséül (1929. ápr.-hó 25.-én) az egyetemi nyilv. rendkívüli tanári cím adományoztatott.

Egyetemünk Karai bölcs előrelátással a jövő gyarapodásról, elismert tudományos tevékenységű egyetemi

magántanárok habilitálásával igyekeztek gondoskodni. Ilyen magántanárokká képesítették Dr. Lukács József gyermek-klinikai tanársegédet „A csecsemő és gyermekkori betegségek semiotikája“ c. tárgykörből (1929. márc. 20.); Dr. Treer József sebészeti klin. tanársegédet „A fül-, orr-, gégebetegségek diagnosztikája“ c. tárgykörből (1929. május 22.); Dr. Kovács Kálmán Szeged-közkórházi főorvost „A belgyógyászati megbetegedések röntgendiagnosztikája és röntgenterápiája“ c. tárgykörből (1929. jun. 27.); Dr. Varga Sándor egyetemi könyvtári gyakornokot az „Ismeretelmélet és általános értékelmélet“ c. tárgykörből (1929. márc. 21.); Dr. Mátyás Jenő adjunctust „A mikroszkopikus összehasonlító osteologia“ c. tárgykörből (1929. június 7.).

A tanerők száma az 1928/29 tanévben a most ki-nevezett egyetemi nyilv. rendes és rendkívüli tanárokkal és magántanárokkal: A jog- és államtudományi Karban: I. II. félévben 11 nyilv. rend. tanár; 1 tiszteletbeli ny. r. tanár; 1 címzetes ny. rk. tanár; az orvosi Karban: I. II. félévben 14 ny. r. tanár; 1 c. rk. tanár; a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi Karban: I. II. félévben 14 rendes, 1 tb. ny. r. tanár; az első félévben 3 c. ny. rk. tanár s a második félévben 4 c. ny. rk. tanár; a matematikai és természettudományi Karban az I. II. félévben 10 ny. r. tanár és 1 nyilv. rk. tanár. Egyetemünkön a rendszeresített tanszékek száma 64, ebben azonban benn-foglaltatik a Paedagogium Szegedre helyezése alkalmából szervezett 4 tanszék és pedig ethnográfiai, II. paedagogiai, II. philosophiai és II. magyar irodalomtörténeti tanszék.

Magántanárok létszáma.

Jog- és államtudományi kar:	I. félév: 12,	II. félév: 12
Orvostudományi kar:	I. félév: 15,	II. félév: 12
Bölcs., nyelv- és tört. tud. kar:	I. félév: 11,	II. félév: 9
Matematikai és természettud. kar:	I. félév: 10,	II. félév: 11
Összesen:	I. félév: 48,	II. félév: 44

Tudományos segédszemélyzet létszáma.

Jog- és államtudományi kar	előadó	1
Orvostudományi kar	adjunctus	5
	tanársegéd	35
	gyakornok	31
	gyógyszerész	1
	fővegyész	1
Bölcs., nyelv- és tört. tud. kar	magántanító	15
	adjunctus	2
	tanársegéd	2
	gyakornok	3
Mathematikai és természettud. kar	adjunctus	6
	tanársegéd	15
	gyakornok	12

Ez a tudományos tanári kar és tanszemélyzet az elmúlt tanév folyamán európai viszonylatban is számottevő tudományos működést fejtett ki nemcsak önálló eredeti művek kiadása, hanem magyar, német, francia és angol szakfolyóiratokban megjelent tudományos dolgozatai által is. Az erről szóló bibliográfiai kimutatás Egyetemünk Actáiban fog megjelenni. De itt is meg kell említenem azt a gazdag folyóirat-irodalmat, mely itt Egyetemünk ideköltözése óta keletkezett: az Egyetem Acta Litterarum ac Scientiarum-ja jogi, politikai, nyelvészeti és történeti, filozófiai, természet-tudományi, matematikai és orvostudományi szakértekezésekkel, a Folia Cryptogamica c. növénytani folyóirat, az Archaeologiai intézet dolgozatai, a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi Kar intézeteinek értekezései: a Szegedi Alföldkutató Bizottság Népünk és Nyelvünk c. folyóirata és ehhez csatlakozó szakosztályi könyvtára; a Föld és Ember, a Széphalom c. havi folyóirat a hozzá csatlakozó Széphalom-könyvtárral mind annak bizonyossága, hogy ahol az egyetem van, ott virágzik a tudomány s ennek eredménye, hogy Szegedet a világ oly részében is emlegetik, ahol azelőtt hírét sem hallották.

Az Egyetemünk tanárait ért kitüntetések sorában első helyen kell megemlékeznünk arról, hogy az időközben

megüresedett felsőházi tagsági helyre 1929. május 15.-én Dr. Menyhárh Gáspár ny. r. tanár, a pótagsági helyre Dr. Polner Ödön ny. r. tanár, a jog- és államtudományi Kar dékánja választotta meg. Mindkettő Egyetemünk kiváló érdemes tanára s eddigi működésük, egyetemi multjuk garancia arra nézve, hogy Egyetemünk érdekeit mindenkor szívükön fogják viselni. A tudományos társulatokba számos tanártársunkat választották meg: Dr. vitéz Moór Gyula egyetemi tanárt a Magyar Filozófiai Társaság választmányi tagjává; Dr. Szádeczky Kardoss Lajost a Magyar Nemzeti Szövetség igazgatósági tagjává, a Budapesti Magyar-Lengyel Ifjusági Egyesület elnökévé és a Protestáns Irodalmi Társaság rendes tagjává: Dr. Kogutowicz Károly ny. r. tanárt a Délmagyarországi Közművelődési Egyesület igazgatósági és a Szegedi Dugonics-Társaság rendes tagjává; Dr. Szentpétery Zsigmondot a matematikai és természettudományi Kar e. i. dékánját a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává.

A külfölddel való szellemi összeköttetés ápolására Egyetemünk e tanévben is törekedett. A berlini Archaeologisches Institut des Deutschen Reiches alapításának 100 éves évfordulóján Egyetemünk képviselőjében az Egyetemi Tanács költségén Dr. Buday Árpád, a régészet tanára jelent meg; a kairói Nemzetközi Trópusi Orvoskongresszuson Dr. Engel Rudolf egyetemi magántanár vett részt; a párizsi Sorbonne meghívta Dr. Kerékjártó Béla egy. ny. rk. tanártársunkat előadások tartására.

De nem hanyagoltuk el a testvéregyetemekkel, a belföldi tudományos, irodalmi és társadalmi körökkel való szellemi érintkezést sem. Az egyetemi tanárok pécsi összefövetelén tanáraink közül számosan vettek részt; a pécsi egyetem évnyitó ünnepén, a Szabolcska Mihály születési emléktáblájának leleplezésén Egyetemünket Dr. Imre Sándor ny. r. tanár; a Dr. Vargha Gyula ny. államtitkár, a M. Tud. Akadémia és Kisfaludy-társaság másodelnökének

temetésén Dr. Mészöly Gedeon; a Dunáninneri városok Miskolcon tartott kongresszusán, továbbá az Alföldkutató Társaság Kecskeméten tartott közgyűlésén Dr. Kogutowicz Károly ny. r. tanár; a Műegyetem évnyitó ünnepén Dr. Fögel József ny. r. tanár; a Hősök ünnepén Dr. Issekutz Béla prorektor és Széki Tibor math. természettud. kari dékán képviselte.

Az egyetemi tanárok tudományos munkásságával kapcsolatban kell megemlékeznünk e munkásság legfontosabb segédeszközéről az Egyetemi Könyvtárról. A Dr. Bibó István miniszteri tanácsos bölcs vezetése alatt álló intézet e tanévben is feladatának híven megfelelt. A könyvtár jelenlegi állománya: 125.500 kötet, ebből a múlt tanévi gyarapodás 5.553 mű, 8.705 kötettel, 276 füzetrel és 410 értesítővel és vegyes nyomtatvánnyal, folytatásos folyóiratainak száma 300, látogatók száma 31.667, olvasók száma 28.989, az olvasók és látogatók száma 4 év alatt megnégyszereződött, úgyhogy az olvasóterem az olvasók számára már is szűknek bizonyult s egy új könyvtárépület emelése, a könyvtár rohamos gyarapodását is tekintetbevéve, a közel jövő feladatai közé tartozik.

Az egyetem adminisztratív tisztviselőinek száma 49, altisztjeinek a száma 110.

Az elmúlt tanévben az egyetemi hallgatók létszáma örvendetesen gyarapodott. A jog- és államtudományi Karban az I. félévben volt 778, a II. félévben 757 hallgató; az orvostudományi Karban I. félév 318, II. félév 295; orvosgyógyszerész-hallgató I. félév 68, II. félév 65; bölcsészeti hallgató I. félév 153, II. félév 143; polgáriiskolai tanárképzős I. félév 35, II. félév 35; matematikai és természettud. kari hallgató I. félév 114, II. félév 100; polgáriiskolai tanárképzős I. félév 46, II. félév 35; math. kari gyógyszerész-hallgató I. félév 34, II. félév 34. Együttesen: I. félév: 1546, ebből polg. isk. tanárképzős: 81, II. félév: 1463, ebből polg. isk. tanárképzős: 69.

A megelőző tanévben a hallgatóink létszáma az első félévben 1190, a másodikban 1135 volt, a gyarapodás tehát az első félévben 356, a második félévben 328.

Egyetemünk tanári karának figyelmét nem kerülte el az a sok nélkülözés, sőt nyomor, amellyel hallgatóinknak egy tekintélyes része küzd és mindent megtett helyzete javítására vagy nyomora enyhítésére. Az I. félévben 788 hallgatót részesített tandijkedvezményben; az elengedett tandij összege 49.317 pengő. A II. félévben tandijkedvezményben részesült 744 hallgató, az elengedett tandij összege 49.508 pengő.

A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr az ifjúság ügyét éppen úgy szíven viselvén, mint az egyetem tudományos érdekeit: igyekezett az ifjúság nyomorán segíteni. E nyomor enyhítésének leghathatósabb eszköze volt a Horthy-internátus és Mensa átszervezése. Azon gond, fáradság és kitartó érdeklődés és költség nem kimélés következében, amellyel Kultuszminiszterünk és az Ő fáradhatatlan munkatársa Dr. Magyary Zoltán miniszteri tanácsos ez intézményt fölkarolták, e diákjóléti intézményünk ma olyan, hogy a legmodernebb európai internátussal felveheti a versenyt. Ha visszagondolunk arra az emberfeletti küzdelemre, amellyel Kolosváry Bálint tanártársunk, ez intézet volt igazgatója ennek fennmaradásáért folytatott: csak mély hálával gondolhatunk Miniszterünkre, hogy ettől a gondtól Egyetemünket örökre megszabadította. A diáknymoron a nagyméltóságú Miniszter Úr azzal is kívánt segíteni, hogy ruhasegély címén az internátus igazgatója, valamint a rector kezéhez nagyobb összeget küldött kiosztás végett. Ennek a fáradságos és nagy körütekintést kívánó feladatnak elvégzését ami diákpostolunk Dr. Szandtner Pál volt szíves elvállalni, aki azonkívül a diákvédő iroda segélyeivel is mindent megtett egyetemi ifjúságunk támogatására. Sőt fáradságot nem ismerő buzgalommal még egy Főiskolai Tanulmányi és Pályaválasz-

tási Tájékoztató Intézetet is szervezett, melynek áldásos működése már is érezte hatását. Ha ehhez vesszük a 800 pengős köztisztviselői ösztöndíjakat, továbbá a berlini és bécsi Collegium Hungaricumba való felvételt, nemkülönben a végzett tudományos törekvésű hallgatóink számára kiutalt hazai és külföldi kutatási ösztöndíjakat: készségesen el kell ismerni, hogy amennyire hazánk nehéz pénzügyi viszonyai megengedték, minden lehető megtörtént a tanulóifjúság súlyos anyagi helyzetén való segítés, vagy tudományos törekvései előmozdítása végett.

Az egyetemi ifjúság az elmúlt tanév folyamán feladatahoz méltó komolyságot, szorgalmat és buzgóságot tanusított. Ennek bizonyosága az is, hogy az év elején a numerus clausussal kapcsolatos tüntetések alkalmával Egyetemünkön semmi rendzavarás nem történt s ez volt az egyetlen egyetem, amelyet egy napra sem kellett bezárni.

Az ifjúság szorgalmának elismerésekor első helyen kell megemlékeznünk arról, hogy a Kormányzó Úr Ő Főméltósága három jeles hallgatónkat tüntette ki azzal a legszebb elismeréssel, hogy megengedte, hogy legmagasabb személyének képviselőjében Dr. Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr Ő Excellenciája őket, nevezetesen Goltner Dénes Lajost és Lányi Jánost a jogtudományok, Klug Mária Margitot az orvostudományok sub auspiciis gubernatoris doktoraivá avassa.

A komoly munkásság bizonyosságául fölemlítjük, hogy az elmúlt tanévben a jog- és államtudományi Karon 743 alapvizsgálat és államvizsgálat tartatott, ebből egyhangúlag kitűnő volt 9; szótöbbséggel kitűnő 28; egyhangúlag sikerrel 149; szótöbbséggel sikerrel 278. Államtudományi szigorlat volt összesen 1.100; ebből egyhangúlag kitűnő 39; egyhangúlag sikerrel 163; szótöbbséggel sikerrel 506. Az orvostudományi Karon összesen 347 szigorlat tartatott, ebből elfogadtatott 291, visszautasított 56. Gyógyszerészgyakornoki szigorlat 65; gyógyszerészelméleti 61; appro-

batiós vizsga 39; gyógyszerész-doktori szigorlat 1 fogadtatott el. Kitüntetéssel vizsgázott 34 orvos és 19 gyógyszerész. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi Karban 7 doktori szigorú vizsgálat fogadtatott el és pedig 6 kitüntetéssel. Középiskolai teljes alapvizsgát tett 46; kiegészítő és megosztott vizsgát 11, javító alapvizsgálatot 8. Szakvizsgát tett 11, paedagogiai vizsgálatot 17, ebből dicséretes és kitűnő eredmény volt az alapvizsgálaton 12, a szakvizsgálaton 3, a paedagogiai vizsgálaton 3. A matematikai és természettudományi Karon 10 jelölt közül 1 kitüntetéssel, 4 dicséretesen állotta ki a bölcsészet-doktori szigorlatot. A gyógyszerészeti elővizsgálaton 134 vizsgálatból 27 volt kitűnő. A Középiskolai Tanárképző Intézetnek összesen 226 tanárjelölt tagja volt.

Nagy örömmel kell megemlítenem azt, hogy az egyetemi építkezések a lefolyt tanévben teljes erővel folytak tovább. Teljesen elkészült öt, u. m. a Gyermekgyógyászati, Sebészeti, Szülészeti, Belgyógyászati és Bőrgyógyászati klinika s ezek közül a Gyermekgyógyászati, Sebészeti és Nőgyógyászati klinika az új épületébe már be is költözött. A tanév elején megkezdődött és már befejezés felé is közeledik a templom-téri építkezés; az itt emelt épületekben az orvoskari elméleti, vegytani és fizikai intézetek találnak megfelelő elhelyezést. Elkészült a Horthy-internátus átépítése és teljes felszerelése, továbbá az új ételmezési üzem. A Horthy-internátus mellett felépült a Polgári Tanárképző diszes palotája, melynek Szegedre hozatala nemcsak Szeged városa, hanem Egyetemünk fejlődéséhez is hathatósan hozzá fog járulni.

Az egyetemi építkezésekről szólva a Magyar állam és Szeged sz. kir. város áldozatkészségének illusztrálása végett megemlítem, hogy a Gyermekklinika építése és beépített fölszerelése a telekrendezéssel együtt 1,500.000, belső fölszereléssel együtt 1,682.700, a Sebészeti klinikáé 1,660.000, belső berendezéssel 1,803.000, a Női klinikáé

1,670.000, belső berendezéssel 2,452.000, a Belgyógyászatié 1,770.000, belső berendezéssel 1,890.000, a Bőrgyógyászatié 1,450.000, belső berendezéssel 1,545.000. (E két utóbbi klinika belső berendezése a fa- és vasbutorokon kívül még hátra van.) A Horthy-kollégium átépítése és belső berendezése 1,072.241; a Polgáriiskolai Tanárképzőé eddig 665.000, az Élelmezési üzemé eddig 100.000 pengőbe került. Az öt klinika építkezési és belső berendezési költségéhez, összesen 9,372.700 pengőhöz, hozzáadván e három utóbbi végösszegét 1,837.241 pengőt: 11,209.941 pengő fordítottatott építkezésre és belső berendezésre.

A jövő feladatai közül felemlítem, hogy a Szukováthy-téri egyetemi épületben (Leszámoló-palota) talál majd otthont a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi Karon és a külön épületeket kapott vegytani és fizikai intézeteken kívül a matematikai- és természettudományi Kar többi intézete, az ezzel kapcsolatban létesítendő Bolyai-intézettel. Mindez az épület némi átalakítását és kibővítését teszi szükségessé. Nemsokára megkezdik a természettudományi Eötvös Loránd-kollégium építkezését. Bizunk a Kultuszminiszter Úr Ő Excellenciája mindenre kiterjedő gondosságában és egyetemszeretetében, hogy Egyetemünk további kiépítését, a Szemklinika átalakítását, az Idegklinika méltó elhelyezését stb. szintén fölveszi programjába.

Megemlítésre méltó, hogy Egyetemünk 1929/30.-iki költségvetésében, amely az 1928/29.-ik tanévben állítatott össze és 1929. június-hó 1.-én lépett életbe, az egyetem személyi és dologi, továbbá rendkívüli kiadásaira előirányzott összeg az 1928/29.-ik évben előirányzott 3,400.720 pengővel szemben 3,815.730 pengőre emeltetett fel, amely elsősorban Dr. Magyary Zoltán miniszteri tanácsosnak, a kultuszminiszterium egyetemi és tudománypolitikai ügyosztálya főnöke érdemének tudható be.

Még csak az elmúlt tanév néhány fontosabb eseményét

idézem emlékezetbe. Ilyen volt az, hogy tanévünk megnyitó ünnepén lelepleztük néhai Dr. Tóth Lajos kultuszminiszteri államtitkárnak a most elhunyt Lápossy Hegedős Géza által festett arcképét, hogy itt Egyetemünk aulájában, ahonnan végzett tanítványainkat az élet vándorútjára kibocsátjuk, Egyetemünknek ez a nagy barátja és fáradhatatlan szervezője buzdításul és követendő mintaképül szolgáljon.

A másik nevezetes esemény, hogy Dr. Lord Rothermere, akit Egyetemünk tiszteletbeli doktorává megválasztott; Dr. Rákosi Jenő útján 100.000 pengőt küldött az egyetem rectorához, annak hovaforrását kifejezetten reá bízva. Én az illetékes tényezőkkel folytatott megbeszélés s a Karok véleményének meghallgatása után arra a meggyőződésre jutottam, hogy Egyetemünk és a nemes Lord közötti érzelmi kapcsolatot legmértőbben úgy fejezhetjük ki, ha az adományból Dr. Lord Rothermere-alapítványt létesítünk, egyetemi tudományos kézikönyvek kiadására; öt évenként Dr. Lord Rothermere-felolvasások tartására s a pályavégzett legjobb tanulók jutalmazására. Az alapítványtervezetet a nemeslelkű adományozónak bemutatva attól a következő jóváhagyó sanctiót kaptam: „A Lord Rothermere-alapítvány“, amint Ön azt kigondolta, hogy t. i. pénzzel támogat tudományos kiadványokat; az öt-évenkénti „Rothermere-felolvasások“, az évenkénti jutalmak és a megható intézkedés, hogy az intézőbizottság minden évben azon nap évfordulóján hivassék össze, amelyen az én revíziót kívánó első cikkem megjelent: teljes megelegedéssel találkozik. Boldog leszek, ha — amiben legkevésbé sem kételkedem — ez a terv közjóra szolgál és növelni fogja Egyetemük hírnevét.“ Erős meggyőződésem, hogy ez alapítvány nemcsak a Lord Rothermere nevével csatolja még szorosabban Egyetemünkhöz, hanem ennek tudományos színvonala emelésére is szolgál.

A jog- és államtudományi Kar Becker Károly porosz tudomány-, művészet- és népművelésügyi minisztert, a

berlini tudományegyetem hírneves orientalista tanárát, a magyar-német kulturkapcsolatok megerősítésében kifejtett kulturpolitikai tevékenységének elismerésül a politikai tudományok „honoris causa“ doktorává választotta. Illusztris tiszteletbeli doktorunk oklevelét később fogja átvenni.

Az Egyetemünk számára történt adományozásokból ki kell még emelnünk a néhai Dr. Plosz Sándor egyetemi tanár nagybecsű könyvtárát, melyet örökösei a jog- és államtudományi Karnak ajándékoztak. A hálás köszönettel fogadott ajándékot a Jog- és államtudományi Kar Plosz Sándor könyvtáraként elkülönítve fogja kezelni s a Plosz Sándor emlékét arcképének megfestetésével örökíti meg. Másik nagybecsű adomány néhai Gohl Ödön könyvtára, melyet a boldogult özvegye ajándékozott könyvtárunknak. A boldogult Egyetemünk diszdoktora volt és Egyetemünkkel való kapcsolatát ez a nagybecsű numizmatikai könyvtár is hirdetni fogja.

* * *

Ezzel beszámolónk végére jutottunk. Visszatekintve a lefolyt tanévre, ami belőle a mi részünket: az enyémet és az Egyetemi Tanácsét illeti, jól tudjuk, hogy nem tehattünk meg mindent, amit megtenni óhajtottunk volna, de ez nem a jószándékon és akaraton múlt. Non est currentis, neque volentis . . . És készséggel kijelentjük, hogy annyit sem sikerült volna elérnünk, ha minket tanártársaink kipróbált bölcsesége, megértő jóindulata és kollegialis együttérzése, valamint az egyetemi hivatalok lelkes buzgósága nem támogatott volna.

Én és az elmúlt tanévnek most velem együtt leköszönő dékánjai avval az erős hittel és bizalommal adjuk át helyünket az Egyetemi Tanács új tagjainak, hogy nekik a még hátralevő nehéz és fontos feladatokat sikerül majd megoldaniok. Egy a közös cél, egy a lelkesítő eszme és törekvés. Omnia ad maiorem Universitatis nostrae gloriam !

* * *

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Mélyen tisztelt Egyetemi Közgyűlés!

Ezzel az 1929/30 tanévi Egyetemi Tanács új tagjait u. m. *Dr. Györffy István* Rector Magnificust, *Dr. Kováts Ferenc* jog- és államtudománykari, *Dr. Jankovich László* orvostudománykari, *Dr. Kogutowicz Károly* bölcsészlet-, nyelv- és történettudománykari, *Dr. Gelei József* matematikai és természettudománykari dékánokat tisztségükbe beiktatom.

Rector Magnifice! Van az Ujszövetségben egy szép jelenet Pál apostolról. Mikor Jeruzsálembé akart elmenni, elébe állott Agabus próféta s az ő övével megkötözte a maga kezeit és lábait és így szóla: Ezt mondja a Szentlélek: Akié ez öv, ekképen kötözik meg a zsidók Jeruzsálemben és adják a pogányok kezébe. Mikor ezeket a hívek hallották, kérték Pált, hogy ne menjen fel Jeruzsálembé. Pál erre azt felelte: Mit miveltek sirván és az én szívemet kesergetvén? Mert én nemcsak megkötöztetni, hanem meghalni is kész vagyok Jeruzsálemben az Ur Jézus nevéért.

Rector Magnifice! A lánc elkötelezést jelent és az Egyetem lánc az Egyetemhez láncolás jelképe. Neked is az legyen a jeligéd, hogy Egyetemünkért, ennek nagyobb dicsőségéért nemcsak megkötöztetni, hanem akár meghalni is kész volnál. Hogy ez csakugyan így lenne: a tudományért és Egyetemünkért, valamint a magyar ifjúságért, ennek szebb jövőjéért való fanatikus rajongásod biztos zálog nekünk és én megnyugvással adom át Neked az elkötelezés jelképét. Isten segítségével viseld azt tisztes-séggel, Egyetemünk dicsőségére méltósággal!

II.

Rectori székfoglaló beszéd.

BESZÉD,

mellyel

GYÖRFFY ISTVÁN

bölcsészettudor, az általános növénytan rendes nyilvános tanára; az Általános és Rendszeres Növénytani Intézet, valamint a Fűvészkert igazgatója, a Polskie Towarzystwo Botaniczne (Warszawa) és a m. kir. Madártani Intézet (Bpest) levelező tagja, a Magyar Botanikai Lapok (Bpest) főmunkatársa, a Folia Cryptogamica (Szeged) szerkesztője, a Revue Bryologique (Paris), Die Pflanzenareale (Jena), Biological Abstracts (Baltimore) munkatársa, a Sullivant Moss Society (New York), Deutsche Botanische Gesellschaft (Berlin), Freie Vereinigung für Pflanzengeographie u. syst. Botanik (Berlin), zool.-botan. Gesellschaft in Wien, Società internazionale della Scienza del Suolo (Roma) és több hazai tudományos társaság rendes tagja, a matematikai és természettudományi karnak 1919/20 tanévet pótló cursus idején, valamint az 1920/21 tanév I. felében 1920. dec. 11-én történt lemondásáig prodékánja, 1924/25 tanévi decanja, 1925/26 prodecanja, a Tudományegyetemnek e. i. RECTORA

az Egyetem 1929. szeptember 29.-én tartott közgyűlésén
az 1929/30.-i tanévet megnyitotta.

A)

Méltóságos Prorektor Úr, Mélyen tisztelt Barátom!

Nagy hálával köszönöm Egyetemünknek a bizalom jeleként nyakamra akasztott díszes jelvényét.

Fénye a méltóságot adja, *fémje* jelezi a tiszta tudományos szellem mellett való megmaradás kötelező kényszerűségét; nehéz *fajsulya* jelképezi az utóbbi mellett való megmaradás életnehézségét.

Elfogadni csupán azért merészkedem, mert gondolom: *a becsületes törekvés, az önzetlen munkálkodás, a lelki-szükségletből való tudományos dolgozás* talán átvisz csekélymagamat is azokon a nehézségeken, amelyen Ti, mélyen tisztelt Barátom 57-en átküzdöttétek Magatokat.

Életigényem kevés, más oldalról: sok. Sok azért, mert a felhőket törő, villámvágta szellős Tatra csúcsokon érzem igazában magam jól és boldogan; de viszont *kevés*, mert a jó emlékü MÁTYUS ISTVÁN szavaival élén: „... a' földhez ragadt, sok éhezéssel, koplalással élő szigorú, durva Jobbágyok' állapotját eleven szinekkel szemünk eleibe ...“¹⁾ terjesztő epitheon-nal felruházott Mohok-kal való foglalkozásom — azokhoz idomúltan — boldogít. Én eddig is, ezentúl is családommal együtt csak áldozunk és áldozunk ezentúl is, mert — magyarok vagyunk, mert ez a *hitünk*, mert ez az *adottságunk*, mert ez a *vérünk* ...

¹⁾ idézet GOMBOCZ Endre: Linné és a magyar botanika (Klly. az Orsz. Nőképzőegyesület „Veres Pálné“ felsőbb leányiskola 1913/14 évi Értesítőjéből Bpest 1914: 15) c. tanulm.

És ha nem a *lúd* jelszavának: „*Kiki magának, kiki magának*“ — élünk, mégis csak megvan az Életben az egyetlen szilárd erkölcsi alap, hogy megsegíti az Isten becsületos szándokában az embert.

Igen, bizonyosan meg — ha későn is — hiszen e város mellett küzdöttem a minoritasban annak idején én is, így most már nagy APÁTHY-nk elhalálózása óta egész facultásomban *egyesegyedül* képviselem a Szeged mellett való egykori küzdőket.

A rectori méltóságnak díszes jelvénye átvétele éppen a Te kezedből, mélyen tisztelt Barátom, reám nézvést egyébként is felette megtisztelő és feledhetetlen léssen . . .

Egyszer, régen, még ott Kolozsvárott 1916 őszén hatalmas intézetem előadó termét: BOGÁTI FAZEKAS Miklós, SZENCZI MOLNÁR Albert, BÁRÓ JÓSIKA Miklós, BALASSA BALINT és a t., és a t. életrajzok kiváló írója kedves személyének is átadtam praelegálásra . . . És mesébe illő verőfényes szép napon a *vallás szabadságnak tordai országgyűlésen való kihirdetése után 639 évvel később* — ott a gyönyörűséges *Torda hasadéknak* Véled együtt, s gyermekeimmel álmodoztunk a „költők fejedelméről“ . . . Emlékezel? . . .

Mélyen tisztelt Barátom! Te mindeneknél jobban tudod, a nagy JÓKAI phantasiájában (!) ott, a Tordahasadéknak él, az „Egy az Isten“-ben²⁾ megénekelte „ősztavasz virág“, amely: „Valódi nemzetiszínű bokréta“, . . .

És légy, Te — „Áron bátya“! És messél le Erdélynek e szépséges bokráról galyakat „Egyet ,Manassé‘, vagyis Egyetemünk, „kalapja mellé“; „Egyet te neked“ — személyedben öröktiszteletre méltó Rector Elődjeink részére. „Kettőt a két vőfélybátyánk számára“, t. i. a Hit és Tudomány számára. — Többet ne. Nekem nem kell. Hadd maradjon azoknak is, akik jövő évben ide jönnek „ . . .

Mert fajmagyarságunk *volt* és *léssen* az egyetlen biztos „sziklasut fülke“ az a „Balyika vára“ biztonságos

²⁾ v. ö. Egy az Isten XLII és XLIII. fejezet.

hely, ahol erőteljes, ép, egészséges, leveleit soha le nem hullató, érett, színes bogyófürtökkel megrakott ékes dízcserje maradhat *Egyetemünk is, mi is, a ránk bízott ifjúság is . . .*

Mélységes tisztelettel veszem át kezedből a díszes láncot és szeretettel tekintek fel „ősztavasz virág“-gal körültűzdelt süvegetekre és süvegellek Benneteket, nyomotokba lépve!!!

B)

Kolozsvár botanikai Múltja.

42 vetített képpel tartott Rectori székfoglaló.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés,
Nagyrabecsült Kartársaim!

Nevelő Egyetememnek¹⁾ gondja, baja viselésében, de főleg Erdélyből való eltávolítása óta: éppen itt Szegeden való begyökeresítésében csekély magamnak is volt vala részem hivatalos tiszték viselésével. Egyetlenegyszer szokta azonban ugyanazt a tanárt az Egyetem legmagasabb tiszt-ségébe: rectori székébe ültetni. Mert a rectori szék a — mi, tanári szemünkben valójában legmagasabb fok, amit életünkben elérhetünk, és mivel a legfelsőbb foknál mi még felsőbbet nem ismerünk — hát így en e legnagyobb megtiszteltetés és megbecsültetés e minőségünkben ér vala mindnyájunkat.

Természetvizsgáló voltomból is következő nyíltságom és adottságom mellett: egyhangú megválasztatásomból ki kell olvasnom facultásaink előlegezett bizalmát. Én mint

¹⁾ Aki látni akarja mi mindenünk vala Kolozsvárott, nézze meg: *Emlékkönyv* a kolozsvári magyar királyi Ferencz József-Tudományegyetem és különösen ennek orvosi és természettudományi intézetei. A magyar orvosok és természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlése tagjai részére. 1903.

a hangoskodás ellensége ígérem nagyrabecsült Kartársaimnak: magyar becsülettel törekedem Egyetemünk, s a Tudomány javára és Kartársaim segítségére lenni tudományos munkálkodásuknál. E helyen is illesse Kartársaimat őszinte köszönetem élre állításomért. Mint öreg Tátrajáró és csúcsmászó testi és szellemi erőmnek tárgyilagos tudatában levő ember vagyok; mi ott fent csúcsmászások közepette nem mérhetjük erőnket, képességeinket túl — életveszedelem nélkül, — így magam is objectiv alapon ígérem, hogy minden erőm az Egyetem, Tanárai, nemes ifjúsága, intézményei és személyzete érdekében való dolgozásban fog kimerülni. A magyar ember őszinte nyíltságával állok kinek-kinek rendelkezésére egyben instállva: bennem a magyar testvért megsegíteni ne átallják. Széles e világon egyedül vagyunk mi magyarok, ideje lenne, hogy itthon is ne csak gyermekeink, de mi öreg nagyok is tartanánk „... váll a vállhoz, kéz a kézbe . . .“²⁾)

Tekintetes Tanári Testület,
Mélyen tisztelt Vendégeink!

Székfoglalómmal Kolozsvár botanikai Múltját szeretném megismertetni a szíves érdeklődőkkel.

Választhattam volna sok egyéb thémát is. Hiszen mindegyik tudományszak képviselője — kivétel nélkül — szenvedhetne azzal, hogy beszéde tárgya idegenül hangzó. Azonban éppen abban kell megnyilvánúlni felsőfokú oktató mivoltunknak, hogy beszéd tárgyunk megválasztásával, ha nem is mindeneket, de sokak figyelmét lekötjük. — Integyet a jó öreg Tátra felhőt törő csipkés taraja, hát feledsz? Nem! A Bélai mészhavasok fehér mészfal-letörései félszemmel tekintenek alá, kérdeve: hűtlen

²⁾ V. cserkészkerület indulója, szövegét szerette BÖLCSKEJ reálgymn. tanár.

vagy? Nem — mondom! Nagy Alföldünk extremus viszonyain növény Flora ékes gyermekei szeme tágra nyílik, könny csillog harmatként szemük zugában, felsóhajtanak, hát ezért mutattuk meg magunkat néked? Te sem szeretsz? De! Igen! — nyomban válaszolom . . . És mégsem veszem themám innét . . . Tiétek a Jelen s Jövő . . . De kötelességetek hátrább állni, mert van Múlt is . . . A Múlt első percben láthatatlan, fekete, akár lámpa nélkül ez a terem.

De e Múlt tanít, útbaigazít, erősít, felvértez, véd . . . ha kiássuk titkait, értékeit, vagyis napfényre hozzuk.

Jelen tanév Egyetemünk életében az 58-dik lesz.

Az elmúlt 57 tanév alatt botanikus rector csupán egyetlen egyszer vala, a 16. tanévben (1887/8): az alapozó nagy KANITZ Ágost. A 8. tanévben (1879/80) ugyan BRASSAI Sámuel viselte a rectori díszet, de őt mégis inkább polyhistoricusnak kell mondanunk, mint botanicusnak. És ha valaki mégis annak minősítené, akkor is 41 év szágúldott tova, amíg csekély magammal megest botanikus ember került a rectori székbe.

Hazánk nagy katastróphája során Egyetemünk szétszakított s újra összekötött élete fonalán görcs is támadt; a 48. életévében; ott, „kincses“ Kolozsvárott . . . Félévszázados korunkat már Szeged áldott homokján ünnepeltük . . .

Így nemcsak a jelent, de a Jövendőt is érdekelni fogja, mely szellemet képviselt vala és táplált lelkében Kolozsvár botanikája.

Érzek annyi erőt magamban, hogy ennek megfestésére vállalkozni merek.

Rengeteg levélből, amelyet volt tudományos segéd-erőivel, személyi jóbarátokkal váltottam, előttem KANITZ Ágost lelki egyénisége tisztán áll; az utánkövetkező professorok személyes ismerőseim, avagy volt professoraim.

Következőkben csupán rövid kivonatot adok.

A) Intézmények.

*Tud.-egyetem Növényteni
Intézetei.*

1872-ben az intézet, KANITZ Ágost, az első professor³⁾, magánlakásán, — 1 szobájából állott.

Egy év múlva az intézet a Múzeumkert elején lévő igazgatósági épületébe (*) [ezenkívül adott csillagok azt jelentik, hogy a csillagozott és említettek fényképeit vetítve bemutattam] költözött be (négy kis szoba és 2 mellék-helyiség)⁴⁾ „amelyben eladdig BRASSAI, a nagy polyhistoricus lakott, az Erdélyi Múzeum s az egykor nagyon

³⁾ v. ö. DR. RICHTER Aladár: Egy magyar természetbúvár úti naplójából II. kötet, 2. rész Kolozsvár 1905: 136.

Mindjárt e helyen említem meg, idézett két kötetes munkáról: I. kötet, Stein János könyvkereskedése Kolozsvár 1904, Ára 15 korona, XXIII + 257 old. Ajtai K. Albert könyvsajtója 93 képpel, ezek közül 32 részben kettős autotypia-melléklet; II. kötet, u. ott 1905. Ára 20 korona, XXX + 459 oldal, Ajtai K. Albert könyvsajtója 1905, 6 táblával és 201 képpel, ezek közül 44, részben kettős autotypia-melléklet. Kiadta szerző 175 példányban, mivel e munka I. kötete több része az Erdélyi Múzeum Egyesület-kiadta Orvos-természettudományi Értesítőjében jelent meg eredetileg, ahonnan átvette a szedést az I. kötet, s mivel további két kötet is forgott a könyvkereskedelemben, e két kötetes munka II. kötetéből következő címenek, új borító fedéllel ellátva jelentek meg önálló részletek:

1. A kolozsvári magyar királyi „Ferencz-József“ Tudomány-egyetem *Növényteni Intézete és Botanikus kertje* (1872—1904) 6 táblával és 144 képpel, ezek közül 30 részben kettős autotypia-melléklet. Írta Dr. RICHTER Aladár. Kolozsvár Ajtai K. Albert könyvsajtója 1905. XIX + 331 oldal.

Ez a kötet megfelel az „Egy magyar természetbúvár úti naplójából“ II. kötete 2. része előszava XIV.—XXX. oldalának és szövege 129—459 oldalának. Borító lapja új szövegű, valamint lapszámozása is.

2. Az „Egy magyar természetbúvár úti naplójából“ II. kötete 2. része 289—342 oldalai eredeti lapszámozása meghagyása mellett, új borító lappal („Különlenyomat: Richter A. „Úti Naplója“ II. kötetéből. A magyar kir. Tudomány-egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum *Botanikus Múzeuma* Kolozsvárt. Írta és szervezte Dr. Richter Aladár, 2 táblával és 10 képpel, Kolozsvár, Ajtai K. Albert könyvsajtója 1905) ellátottan külön is megjelent. Szerző ezt is külön árúsította. Árát elfeledém. Újonnan nyomott az első lap következő szöveggel: „Hidvégi Mikó Imre gróf, az Erdélyi Nemzeti Múzeum megalapítójának emlékezetére 1805—1905.“

⁴⁾ Dr. ISTVÁNFYI Gyula professor emlékezetéből aquarellbe festette meg eme kis épület képét; bold. RICHTER prof. könyvében ezt a festményt reprodukáltatja a 2. képen.

népszerű Múzeumkert lelkes igazgatójaként; . . . ugyanitt lakott vele együtt HERMAN Ottó is.“⁵⁾

1886—1895 a régi Gubernium (*) épületében tan-yázott a „scientia amabilis.“⁶⁾ Azonban 1893-ban az épület egy másik-részletébe kellett átköltözködnie az 1893-ban megkezdett központi egyetemi építkezés miatt.⁷⁾

Az új központi egyetem (*) építkezése (1893—1901) során jut végre végleges helyére⁸⁾ a Növénytani Intézet 1897 dec. 28.-án költözködik be már Prof. ISTVÁNFFI⁹⁾, amely Prof. Dr. RICHTER A. alatt kibővül¹⁰⁾.

A központi épületben elhelyezett Növénytani Intézetnek hatalmas tudományos fegyvertára volt.

Könyvtára. Teljes egészében KANITZ Ágost alapítása; szakcsoportok szerint rendezte a hatalmas bibliothecát. (*) [Rectorsága idején saját privát könyvtárát az intézetnek ajándékozta.]

A könyvtár könnyebb használhatóságát RICHTER professzor hajtotta végre, luxuriosus párisi minta szerint catalogus-cédulákat íratva (legnagyobb tömegét négy évi egyetemi tanulmánya alatt Feleségem és Valentini Elvira

⁵⁾ Dr. Richter Egy magyar term. búv. II. : 136.

⁶⁾ A Gubernium bolthajtásos folyosója öt ablakközében a microscopi-zálás folyt; a növénytani intézet rendelkezett még egy előkészítő, egy tanári szobával s 2 szobából alakított tanteremmel. (v. ö. RICHTER Egy magyar term. búvár útinaplója II. : 139—140.)

⁷⁾ Ekkor a kiköltözködött Könyvtár üresen hagyott „11 nedves s sötét volt helyiségébe kellett ideiglenesen átvándorolnia“ (v. ö. RICHTER Egy magyar term. búv. etc. II. : 140).

⁸⁾ Én még láttam a lerombolásra kerülő gubernium pince boltozatát és alapfalait mikor 1899 szeptemberében beíratkoztam „Kincses Kolozsvár“ egyetemére; akkor a központi egyetemnek csak az egyetemi templom és a Nemzeti Színház mellett levő keskeny szárnya volt még csak meg, közbül a gubernium óriás boltozatai, pincéi, kötőrmelék közt túristáskodva jártunk át — száraz időben — a növénytani órákról az ásványtani előadásokra.

Az alapfalak oly erősek voltak, hogy robbantani kellett, máskülönben nem tudták volna csákánnyal szétverni.

⁹⁾ Kilenc helyiség és 2 folyosó-ból áll az intézet.

¹⁰⁾ „Két megbővített folyosón kívül 18 kisebb-nagyobb s egészen modern helyiségre szaporodott“ (cf. RICHTER Egy magyar term. búvár II. : 143).

dr. írták). A KANITZ idejében járó (közte 60—70 évfolyamos) folyóiratok RICHTER idején abba hagyott újraráratását magam indítottam meg, egészítettem ki nagy áldozatokkal a hiányzó 13 évfolyamokat.

A könyvtár szekrények emeletesen álltak egymáson körgalleriával ellátottan.

Laboratorium.

A Gubernium épületében ablakközökbe helyezett asztalokon microscopizáltak (*).

Utolsó otthonában az intézet laboratoriumai (*) optikailag és chemicalék tekintetében nagyon jól felszereltek voltak. Nagy Zeiss, Reichert, közép és kis microscopiumpok (MOLISCH-féle fagyasztó készülékkel is) tömege mellett szép musealis collectiónk is volt (közte eredeti R. HOOKE-féle) régi darabokból. Makro-, mikrophotographiai teljes berendezés.

Egyszerűbb physiologiai kísérletekhez kéznél voltak az apparatusok.

Bold. RICHTER prof. idejében az assistensek, tanárjelöltek pompás bútorok között elsőrendű eszközökkel dolgozhattak (elébbeniek hivatalos órákon nem, csak azon túl).

Növénygyűjtemények.
(Herbariumok.)

Kétféle gyűjtemény csoport volt Kolozsvárott igazgatásunk alatt, *Egyetemi* (állami) tulajdon és a magántulajdont tevő: *Erdélyi Múzeum Egyesületé*. Utóbbi volt az igazi érték és igen gazdag.

Még én ismertem és dolgoztam a Kanitz idejéből való fehérre mázolt „kocka szekrény“-ekkel (*).

Bold. RICHTER gyönyörű (amerikai rendszert utánzó), Basquil-záros veres fenyő szekrényeket készíttetett, amelyek teli ajtaja elé üveg lap (*) vala illesztve, a szekrénytartalmát jelezte az üveglap alá kiállított szárított növény.

Egyetemi Botanikus Múzeum.
(Szemléltető gyűjtemény.)

Bold. RICHTER agyában termett a gondolat és hívta életre a hatalmas Botanikus Múzeumot, s mi tanítványai hordottuk össze annak egész anyagát eleinte; később ki- szélesbedett mederben az egyes erdőigazgatóságok, gond- nokságok, hatóságok óriási anyagot küldöttek be.

Részben a nagy, 35·5 méteres folyosón (*), részben a régi színházban (I. tábla 4. kép), ahol különösen gróf Bethlen Karolina (II. tábla 11. kép) festményei voltak értékek (Virágosak és gombák), valamint *Melka* Vince képei (*).

Növényrendszertani intézet.

1902. jún. 13.-án Dr. BORBÁS Vince kiváló botanikus rendes professorrá való kinevezésével létesült az új Nö- vényrendszertani Intézet¹¹⁾, amely 1902/3. tanévben kezdte el működését, BORBÁS halálával 1905. júl. 15 meg is szűnt.

Erdélyi Múzeum Egyesület
Növénytára.

Eleinte a Múzeumkert elején épített igazgatósági épületben székelt (1872—1888).

1888—1895 a guberniumi épület két kis helyiségé- ben az ú. n. rectori folyosója végén¹²⁾.

Az összeomlásig a Növénytár¹³⁾ hatalmas gyűjtemé-

¹¹⁾ Majális utca 18. szám alatt (SZABÓ Dénes háza földszintjén) volt hat szoba, előszoba, beüvegezett, veranda. (v. ö. Dr. BORBÁS Vince: A növény- rendszertani intézet — Emlékkönyv a kolozsvári magyar királyi Ferencz József Tudományegyetem és különösen ennek orvosi és természettudományi intéze- tei. — A magyar orvosok és természetvizsgálók XXXII. vándorgyűlése tagjai részére. Kiadta a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. Ministerium költségén a kolozsvári Egyetem orvosi kara. Kolozsvár 1903: 108.)

¹²⁾ idézet Dr. RICHTER Egy magyar term. búv. úti naplója II. : 138—139.

¹³⁾ A tőlünk katonai kényszer erő alkalmazásával elvett gyűjteményben szereplő gyűjtöket az eleinte nagyszabedű kormányzótanács megbízottjaként szereplő, később növényrendszertan professzorává kinevezett Dr. BORZA S. is részletesen felsorolja első jelentésében (Buletinul de informatii al gradinii botanice si al Muzeului botanic dela Univ. dea Cluj. Vol. I. 1921. No 2 p. 25—37). A mi tári jelentéseinknek összesítése ez tulajdonképpen.

neyei¹⁴⁾ a Házsongárdi új Fűvészkert területén az ú. n. „Davida villa“-ban (I. tábla 14. kép) voltak mintaszerűen felállítva.

[Az Erdélyi Múzeum Egyesület cultur missióját illetően különben legcélszerűbb, ha Dr. KÁNTOR Lajos szavait idézem: „Az Erdélyi Múzeum Egyesület múltjáról a közvélemény is megállapította, hogy tényező volt Erdély kulturális emelésében. Célját a tudomány sokoldalú művelésével és népszerűsítésével teljesített, hatalmas gyűjteményeivel lehetővé tette, hogy Kolozsvár egyetemi város legyen, mert az Egyesület gyűjteményei nélkül aligha itt állították volna fel 1872-ben az egyetemet.“¹⁵⁾] (utólagos beszúrás.)

Fűvészkertek.

I. Múzeum kerti botanikus kertek.

„Az 1872. oct. 12.-én megnyílt kolozsvári tud.-egyetem az Államnak az Erdélyi Múzeum Egylettel kötött és 50 évre szóló szerződése alapján 14 holdnyi . . . ú. n. múzeum kertet¹⁶⁾ — pompás angol park volt ez — nyerte meg“ a fűvészkert céljaira. Nagynevű alapítója hidvégi gróf MIKÓ Imre volt (I. tábla 2. kép).

¹⁴⁾ Az Erdélyi Múzeum Egyesület Növénytára vagyona, a birtokban lévő hiteles jegyzőkönyv adatai szerint — az erőszakos átvételkor ez volt:

I. Leltározott vagyon: Herbarium gyűjtemény etc. 279,157 darab 33,960·26 arany kor.vételár és 51,207·54 arany kor. becsértékben.

II. Növénytári nem leltározott vagyon:

Botanikai Múzeumi Füzetek I—II—III/1—2 kötete (à 200 pld) és mindegyik cikkből 150 klenyomat; 56.000 lap „Richter Aladár-féle“ Virágos és Virágtalan herbarium; Poscharsky-féle gyűjtemény 146 csomag; Bryoph. regni Hung. exs. I. toms (9 db), II/III. toms 30 példány; Bryophyta regni Hung. exs. részére begyűjtött anyag 989 numerus (à 30 példány); Herb. Baumgartenianum Cryptog. anyaga 30 kötegben.

¹⁵⁾ Erdélyi Tudományos Füzetek. Szerkeszti Dr. György Lajos, 1930. Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 23. szám. Az Erdélyi Múzeum Egyesület problémái. Az elnökség megbízásából összeállította Dr. KÁNTOR Lajos-Lugos 1930 : 24.

¹⁶⁾ hidvégi gróf Mikó Imre szobra (*) Kolozsvárott a Múzeumkertben poétias környezetben volt (*).

A fűvészkert területe Dr. BORBÁS Vince növényrendszertani professorrá történt kinevezésével ketté osztott és 1904. július hó 1.-től fogva:¹⁷⁾ „Növényrendszertani botanikus kert“ néven¹⁸⁾ működött a nagyobbik részlet BORBÁS rendszertani intézetéhez tartozóan; és 2. Dr. RICHTER igazgatása alá, az ált. növényteni tanszékhez a külső múzeum kert került: „Kísérleti botanikus kert“ címét viselve.¹⁹⁾

Fűvészkertünknek kapuja székelykapu volt (*), a brassói ipariskola növendékei szép faragványa. Bent növénycsoportok, tavasztól őszig virít (*). Legfőbb nevezetessége volt az ISTVÁNFFI alkotta — havas csoport (*) tele Erdély, Tátra ékességeivel, szegfűivel (*), gyopárjaival, havasi rózsákkal (*) *Daphne arbusculával* etc. és a RICHTER alkotta *Sztracenai kapu* (*) amelyet azóta, úgy tudom, széthordtak.

Magam igazgatása alatt került 1917-ben gondozásunk alá Kossuth Cactusa (*), amely nagy Hazánkfia Turini kertjéből került hozzánk, s amelynek egy élő darabkáját féltve őrizzük itt Szegedi Fűvészkertünkben. (I. tábla 5)

Az új, házsongárdi fűvészkert-ben a növénycsoportokat beállítani nem lehetett a Világháború miatt. Hegyi lejtős kaszálók és gyümölcsös volt. Legszebb része a Kert utca-felé volt a Növényrendszertani Intézettel (I. tábla 14. kép), amely 12 szobát töltött meg.

II. Házsongárdi botanikus kert.

BORBÁS professornak — a világ botanikája óriási veszteségére történt — elhalálózása után RICHTER professor javaslatára a növényrendszertani tanszék fentartását a matematikai és természettudományi kar nem tartotta kívánatosnak; eszközeit, felszerelését átadták az ált. nö-

¹⁷⁾ v. ö. Dr. RICHTER Egy magyar term. bűvár úti naplója II. : 343.

¹⁸⁾ v. ö. RICHTER Egy magyar term. bűvár úti naplója. II. : 353.

¹⁹⁾ I. RICHTER Egy magyar . . . II. : 354.

vénytani intézetnek. Alig hogy birtokba vette Dr. RICHTER az egész kertet, budapesti Egyetemi Növénykert-nek a Margitszigetre való áttelepítése során Dr. RICHTER emlékirattal fordul 1908-ban Dr. WEKERLE Sándor akkori miniszterelnök és pénzügyminiszterhez új telek megszerzéseért, *előzőleg* is ily irányú többrendbeli felterjesztést küldve felettes hatóságának.

A házsongárdi új fűvészkert-et 1910-ben vette birtokba, amely GYÖRFFY igazgatása alatt még 412 öl²-tel bővült ki.

B) Növénytan professorai Kolozsvárott.

Kanitz Ágost (1873—1896.)

(III. tábla 7. kép)

Széles látókörű tudós, kinek az Egyetem szervezete megalapozásával is hathatós segítségét látták.

Sokoldalú szakember, Systematikai sok műve, Botanika története 2 könyve; Tankönyve sejt-, szövettan modern elvet követ; Magyar Növénytani Lapok I—XIII, XIV soroz., XV. évf.; Biographiái nevét megörökítik a Tudomány évkönyveiben.

Melegszívű emberbarát, aki főtéren sétálva hallgatóival, mikor azok fáznak, alig tudják lebeszélni, hogy ne legyen nekik — *téli kabátot*.

Kitűnő jó hazafi, aki KOSSUTH Apánkat meg is látogatta, s akivel levelezésben is volt (ebből az időből való az ajándék fénykép III. tábla 2. kép).

Örök dicsősége az 1877. jan. megindított Magyar Növénytani Lapok-ja.

Az egész Növénytani Intézet könyvtára, berendezése, herbariuma szakalapját ő vetette meg. A könyvtár herbarium csupán neki köszönhetőleg lett nagy és igen gazdag. Minden más állítás: ellentétes a valósággal.

Csikmadéfalvi Istvánffi Gyula
dr. (1896—1899.) (III. tábla
8. kép.)

Anyai nagybátyja adoptálta a kiváló irodalmi munkásságú *Schaarschmidt* Gyulá-t.

Egyetemi és assistensi éve alatt óriási munkásságot fejtett ki, főleg a Virágtalanok (Algae, Diatomeae, Fungi) terén, sejt- és fejlődéstani irányban is nagyjelentőségű eredményei voltak már Kolozsvárott.

Csak rövid ideig volt professor, Bpre Magyar Nemzeti Múzeum Növ.-tárba került, majd Arnpelologiai intézetet teremtette meg s a Műegyet. prof.-ként ment nyugalomba. 1930-ban hunyta le fáradt szemét.

Dr. Richter Aladár (1899—
1913.) (III. tábla 13. kép.)

Istvánffi utódja. Kiváló organisator. Új fűvészkert alapítója. A Bot. Múzeum megalkotója, a Tauschvereinokkal folytatott nagy csere megalapozója. A házsongárdi új telek szerzője. Megteremtette az Intézet tudományos dolgozói lehetőségét, modern eszközöket verekedett ki Intézetének.

Élete nekiüvelését láttam 5 évig tartó assistenskedésem idején.

Derékba tört; szép tehetségeért — kár.

Deéteri Borbás Vince (1903—
1905.) (III. tábla 12. kép.)

Világhírű botanikus, eredeti magyar elme. Honi természetvizsgálóink egyik legnagyobb alakja.

Csak két évig működött. Kidőlt Kolozsvárott az élők sorából 1905. júl. 15.

Hatalmas herbariuma Bpestre került vétel útján a Pázmány Péter tud.-egyetem Növényrendszertani és Növényföldrajzi Intézetébe. Naiv volt, akár egy gyermek.

Jólelkű, jószívű, de nehezen feloldódó, félénk természetű volt. Tekintélyes hatalmas ősz feje tiszteletet parancsoló.

Tanítványaival sokat törődött, azokat szerette, mivelte, különlenyomatait örömmel osztogatta közöttük, hallgatói közt. Rövid ideig I. assistense voltam, így megismertem abszolút becsületes lelkét. . . . Ma a Kerepesi úton álmodzik a magyar puszták és homokok növénytakarójáról. . . .

Dr. RICHTER Aladár nyugalmaztatása (1913) után a tanszéket 1 évig Dr. PÁTER Béla gazd. akadémiai igazgató helyettesítette.

1914. júl. 6.-án kelt legmagasabb elhatározásával bold. I. Ferencz József Királyunk Ő Felsége engem méltóztatott kinevezni az általános növénytan rendes nyilv. tanárává.

A hatalmas intézeteket Egyetemünk elrablásáig (1919. május 12.) vezettem.

Gazdasági Akadémia.

A Kolozsmonostori Gazdasági tanintézet alapított 1869, majd a 90 években *Gazdasági Akadémia* lett²⁾). Ha az összeomlás nem jő, minden elő volt készítve arra, hogy ötödik, mezőgazdasági fakultásként Egyetemünkhöz csatoltassék.

Sok kiváló embere volt: id. ENTZ Géza, Dr. SZANISZLÓ Albert, VÖRÖS Sándor, SZENTKIRÁLYI ÁKOS. Utolsó magyar igazgatója Dr. PÁTER Béla (*) volt.

Tudós tanítványok és munkakerők.

Kolozsvár Egyetemén és a véle kapcsolatos Erdélyi Múzeum Egyesület Növénytárában egész csapat kiváló

²⁾ A Gazd. Akadémia története Dr. PÁTER Béla eredeti régi kéziratában birtokban is megvan. Különb. múltját, szintén Dr. PÁTER-től eredőleg (de oláhra átfordítva) ismerteti az a díszes kiállítású könyv is, amely ez iskola történetét és jelenbeni tevékenységét részletesen megrajzolja (v. ö. Prof. Dr. M. Chirişescu—Arva (Directhur de l'Academie): Academia de Agricultură. L' Académie d' Agriculture. Cluj, Roumanie. Tipografia „Cartea Românească“ S. A. Cluj 1927: 1—376.

olyan tanuló hadsereg recrutálódott, akik tudományos nevükkel csak becsületére válnak fajunknak.

Közülük sok a jól csengő név is, s legtöbbje Egyetemünk bölcsészettudora²¹⁾: Istvánffi (Schaarschmidt) Gyula, Demeter Károly (*), Ormándy Miklós (*), Chetianu Ambrus, Mika Károly (*), Szász István, Dabóczy Ernő, Tömös-váry Ödön, Páter Béla, Szalóki (Roth) Róbert, Tuzson János, Moesz Gusztáv, Gomba Károly, Futó Mihály, Gulyás Antal, Zsák Zoltán, Butujás Gyula, Papp Lénárt, Varga Sándor, Szabó Károly, Greisiger Irma, Valentini Elvira, Péterfi Márton, Lattyák Sándor.

Kolozsvár botanikus élete.

Kolozsvár botanikai élete messze területeket és nagy neveket ölelt fel. Kossuth Lajos (II. tábla 2. kép) Hazánk fiának több reliquiáját őrizte (fényképe eredetijét KANITZ professor kapta). Nagy botanikusunk: HAYNALD Lajos (*) biborosérsek Ő Eminentíája megtisztelte a kolozsvári Magyar Növ. Lapok-at több cikkével.

Bold. JÓZSEF m. kir. Főherceg ő csász. és kir. Fensége (II. tábla 5. kép) a *mi* díszdoctorunk volt. Ő Fensége eredeti levelét — erre vonatkozólag — facsimilében adjuk itt.

A levél eredetijét KANITZ hagyatékából kapta Intézetem (ajándékozta Dr. Kanitz Aristid özvegye, Leipzig).

Külön kell szóvá tennem BRASSAI Sámuel (II. tábla 9. kép) nagy ható sphaeráját.

A peripateticus-ok mintájára, járt vála körül Erdélyben (főleg mágnásvilágában) és szerzett sok-sok amateur hívet a „scientia amabilis“-nek BRASSAI Sámuel.

²¹⁾ KANITZ Á. 23 éves professorsága idején botanikai tudori értekezés megjelent: 10, RICHTER 13 éves professorsága alatt: 21, a magam 17 évi professorsága alatt: 8, de ebből saját tanítványomé csupán: 5.

BRASSAI hatása alatt lesznek fűvészekké NAGY Péter püspök, báró WESSELÉNYI Krisztina, gróf CSÁKY Rozália, gróf BETHLEN Karolin.

Fiuméhen

1896. 23. 11.

Tisztelt Lán ai Uram!

Nagyon örvendek hogy fennm
Kisvárdal d'sával és a Kerkemben
Mecollakkal meg volt ilgedve.

Egy „Arborum Fuminea”
elömmkálalával Böcs Szász
Kerkizemel kérlam meg mivel
már 26. indult Pontapostre;
becs'rólag e napig f'ölyggen
még a' v'itigéást is a' Pontapost.
vél k'ndendem.

Főbelle meglizelke írem meymat
 kogy a' m. K. Ferenc-József Endomány
 egyetem matematikát és természetlunde
 mányit fakultása engem a' stator
 philosophice bölcseleti szimmet
 akas. Pártnélai, azon Kézelt hgye
 Párts kóreléim olimerése fejítsem
 melyek Kéltorvára melek. Endomen
 bírkeonkellek nygan mest a' rigoro,
 sumol mest kéllnem kéony kéje
 vakra; 'Allegatom ezen meglizeli'
 címek mest nyj akaszt és mest
 erés a' legviziáltó kóltárat kéllsem
 a' dekénnak és ígyo kéllésinat
 melyek íránál vállodallaukt maradt

legviziáltó bizáttjait

József

Mélyen tisztelt Jelenlévők!

Volt . . . Volt . . .

Kolozsvár felett megjelennek az első harci repülőgépeink (*). Jő az Idők elseprő száguldó vihara . . . 1916 augusztusa . . . Kolozsvár országútján székely (*) menekülők szekerei nyikorognak s lészen Erdélynek osztályrésze a Jósikafalván levő oltárkép (*) sorsa . . . porba hullik a magyarság zászlaja.

De meg is semmisül??

Szívbe markoló kérdés?

Magyar ifjúság! Ha Önök megtartják az első botanikus rectorának KANITZ Ágostnak szavát, — egyetemi tanulmányaik során folyton fülükbe csengenek ezen szavak: „Önök is uraim különféle életpályákra készülnek, a melyeknek mindegyikére szüksége van az államnak, ha Önök is abban a nagy organismusban, melyet mi saját terminológiánk szerint szép magyar hazának nevezünk, majdan oly pontosan és célszerűen teljesítik feladatukat, mint a kis elemi szervezetek, elérték emberileg, elérték mint hazafiak a legmagasabbat!” (idézet: A tudományoknak és különösen a növénytannak magyar nyelven való műveléséről. Beszéd, mellyel KÁNITZ Ágost a kolozsvári kir. Ferencz József Tudomány-egyetem rectori székét elfoglalta. Kolozsvárt, 1887: 21) — ha ily irányban haladni kötelességüknek tartják egyetemi hallgató Kisasszonyok és Urak! — akkor nem semmisült meg Erdélyben a Magyar Genius . . .

— — — — —

Mert lehetett a Központi Egyetem homlokzatát (I. tábla 7. kép): ahol az Egyetem alapító I. Ferencz József Ő Felsége a 4 facultás allegoriás alakjainak átadja az alapító levelet, ledönteni, és lehetett újat odabigyeszteni (I. tábla 1. kép), a román országcimert a kész épületre utólag . . .

SCHNELLER István akkori rectorunk szavait idézzük 1919. május 12.-ről, amit a Consiliul Dirigent kormánybiztosának mondott vala:

„az épületet elvehették, de a tudományt nem“ (*)
hiába ölték meg „Kolozsvár“-t, s államnyelviileg lett belőle: „Cluj“ . . .!!!

C) Mi van ott ma?

Az Élet-et átfestették, a címereket átváltották . . .
Házsongárd temetője mutatja még változatlanul a volt gazdát . . .

De ferdítenénk, ha azt mondanánk, hogy ott most már nincsen tudományos élet.

Csak egész röviden.

Roppant pénzeket fordítottak a Múzeumokra, Fűvészkertre. De hiába szórják a rengeteg pénzt.

Szinte minden katedrán dupla, tripla számban van professor hozzánk képest; hiába való a mi akkoron valók 6 egyetemi folyóiratunkkal szemben a mai 23 testes kötetek, egyike-másika évfolyamonként másfélezer nyomtatott oldalt is kitevő oláh egyetemi folyóirat; Kolozsvár földje, — annak minden pora — *eleinkből alakult*; a mi *vérünk*, a mi elődeink *csontjaiból* való!!

Ma is változatlan (*) a házsongárdi temető csendes öle . . . Ott ma is néz . . . néz a nagy BRASSAI nyugatra (I. tábla 16. kép), de most már *különlegesebben*, mint régebben . . .

Mélyen tisztelt Jelenlévők!

A szülőföld, annak röge *hihetetlen erőt* tudott *mindig önteni* abba, akit a Sors elvert messzire . . .

Mi, Egyetem, itt: Szegeden a mesebeli példát látjuk elevenségében: *pelikán anyamadár saját mellét tépi fel és fiokáját saját meleg vérével táplálja*. — Szeged magyar népe a pelikán, egyik fiokája: mi: Egyetem vagyunk.

Szeged ad itt nekünk mindent: *szeretetét, megbecsülését, támogatását, saját vérét* — bizonyítja a mai fényes, illustris vendégsereg is — amiért e helyütt is hálás köszönettel és el nem múló hálával vagyunk! . . .

De azoknak, akiket az önkény Kolozsvárról hajtott el . . . a mi szemünk révedező . . . Mind a Szamos surranása van fülünkben, mind az Andrásy-havasokkal visiózunk . . .

Azonban elénk döbben a kép:

Lesz még kikelet Kolozsvár felett (*)

mert mi onnét kivertek azzal fekszünk, azzal ébredünk:

Kolozsvár — visszavár! (*)

Ünnepi Közgyűlésünket magyar szeretettel bezárom!

III.

Egyetemi ünnepélyeken, avatásokon elmondott
beszédék és tudományos előadások.

*Jelige: „A földnek csak munka,
a nemzetnek csak akarat kell,
hogy felviráuljanak“*

(Báró Eötvös József)

BEVEZETŐ

Egyetemünkön, bold. FABINYI Rudolf, bold. UDRÁNSZKY László törték meg a sort, folytatta Dr. SZÁDECZKY Lajos rector — és adták közre rectori évük alatt tartott avató etc. beszédeiket.

Szegedi működésünk óta bold. Tóth Károly adta ki csupán „Beszédék“ címen összegyűjtöten elhangzott beszédeit 1927-ben.

Újításként fényképeket is csatolok Beszédeimhez.

Egyetemem nagytek. Tanácsát illesse mélységes hálám és köszönetem, amiért eme elhangzott beszédek kinyomtatását elhatározni kegyeskedett.

Különlegesen hálás vagyok Dr. Kiss Albert, akkori dékán, i. t. barátomnak, hogy kéziratom átolvasására időt szakított.

GYÖRFFY

II. Kossuth kaktusza.

(I. tábla 5. kép.)

A Szegedi Belvárosi Függetlenségi Népkör Kossuth-émlékvacsoráján 1929. szeptember 14.-én elmondott extemporizált beszéd (utólag rekonstruálva.)¹⁾

Méltóságos Főispán Úr, Méltóságos Polgármester Úr,
Mélyen tisztelt Jelenlevők!

Nem élek a politika napi kenyérével, így nehezen engedek a beszéd tartását kívánó közkívánságnak.

Az eddig elhangzottak mind kiemelték Kossuth hatalmas nagyságát. Én azonban Kossuth igazi nagyságát önzetlenségében látom. És ezért kell a Nagy Szeged Pártnak sikereket elérnie, mert önzetlen alapon indul, Szegedet akarja nagyvárossá tenni. Oly önzetlen férfiak vették kezükbe a zászlót, mint akiket itt tisztelni van szerencsénk. Ha a vezetőkre nézek, Kószó István Öméltóságáról Álmos vezér jut eszembe; Aigner Károly dr Főispán Úr Öméltósága a magyar faj kitűnő judiciumát testesíti meg, Dr. Somogyi Polgármester Úr Öméltósága arany szíve a magyar faj jószívűsége incarnatiója.

De más alapon érhet engem a megtiszteltetés, hogy a Kossuth emlékvacsorán felszólalhatok. Igen kevesen tudják, hogy Kossuth Lajos milyen kiváló botanikus volt. Szenvedélyesen gyűjtötte a növényeket öreg napjaiban, hatalmas gyűjteménye volt, amelyet Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeum Növénytára őriz ereklyeként. Rendkívül szellemes, itt-ott éles tollal írott megjegyzéseket tartalmaznak a Kossuth gyöngybetűivel írott schedák, amelyet annak idején egyik kiváló fűvészünk ismertetett is (l. Dr. MOESZ in Term. Tud. Közl.).

¹⁾ Rövid kivonatát közölte a *Szegedi Napló* V. évf. 209. sz. 1929. szept. 15. szám 2. oldal.

Nekünk, kolozsvári egyetemnek is van közünk Kossuth Lajoshoz. Az első botanikus professorunk Dr Kanitz, felkereste Torinói magányában. Kanitz arckép albumában saját keze ajándékozta fényképét őrizzük. Kanitznak küldött szép növényei Kolozsvárott maradtak. De Kolozsvár fűvészkertjében őriztünk egy hatalmas kaktuszt, amely Kossuth Lajos turini fűvészkertjéből való volt s amely a gyalui Rosenberger család ajándékából 1916-ban került tulajdonunkba, s amelynek szép, zománcozott táblát készítettem s képét is közöltem a Természettudományi Közlönyben.

Ebből egy kis ágat — amikor az oláhok kiutasítottak és Fűvészkertemet is elvették — sikerült áthozni. Itt él Intézetemben ez az ág, amelynek tövén még Kossuth Lajos szerető símogató szeme egykoron végigsiklott.

Egy élő symbolum ez! Nehezen nő, mint a tartalmas gondolat. Szívós, kitartó, kevéssel beérő. De erős tüskökkel felruházott! — s hatalmásat szúr mindazokon, akik tisztátalan gondolattal közelednek Kossuth eszméihez.²⁾

III. Tudományunk kettős arca.

Dr Kiss Ferenc a leíró anatomia és tájbonctan rendes nyilvános tanárának 1929. szeptember 19.-én tartott székfoglaló előadása alkalmával tartott üdvözlő beszéd.¹⁾

(III. tábla 7. kép.)

Méltóságos Professor Úr!

Felesleges rámutatnom az anatomia fontosságára. Ez a studium a kezdőkkel vagy megkedvelteti az orvostudományokat, vagy elriasztja őket. Alap-studium, amelyet felette régóta míveltek, mélyítettek s mélyítenek ma is. Méltóságodról kiváló szakismerete, egyéni kvalitásai alap-

²⁾ Dr. Aigner Főispán Úr Öméltósága szóbelileg (1929. IX. 20) említette gróf Kiebeltsberg Kunó Kultuszminister Úr Ö Excellentiájának, hogy a Nagyszeged párt gúnyneveként a „kaktusz párt” is szerepel. adnot. Győrffy.

¹⁾ Tartalmát kivonatossan közölte a *Szegedi Új Nemzedék* XI. évf. 214. 1929. sept. 20. száma, 3. old.

ján — tudjuk, nem leszen XIV. évszáz elejéről eredő könyvek mintáján levő professor! E képeken a hulla asztalon, körülötte a tanulók; távol a magas pódiumon ül az orvosprofessor, felolvas s pálcájával mutatja, demonstrálja egyik segítségével a felolvasott szervet. Nem ilyen leszen, tudjuk előre, hanem közvetlen természetű, tudományos szellemű. Kérem a magam és Egyetemem Tanácsa nevében: az ifjúság lelkét, képességét kezelje Méltóságod a mai hulla-kezelés módján. Régen hajzatot, szőrzetet rajt' hagytak a boncasztalra kerülő hullán; ma: leberetváltják! Lelkiekben is tegye Méltóságod őket „tumba“-ba — conserválja az ifjúság lelkét.

Magyar Sors! — erről kell végül megemlékezni. Ott Házsongárdon kettős frontja volt az Anatómiai Intézet épületének. De kettős arca volt ott ennek is és a többi Intézetnek is! Egyike vala a Tudomány-é, másika fordult — Kelet felé. Szivemből kívánom Méltóságos Professor Úrnak, hogy rövidesen Kolozsvár mintáján itt is az Anatómia, Kórbonctan, Törvényszéki orvostan hatalmas épülete épüljenek fel mielőbb s álljon egyik frontja *Dél*-nek, a másika Tudomány felé. Professor Úr egyénisége garancia nekünk! Ifjúságunkat szeretetébe ajánlom! És e magyar Ifjúságnak lelkére kötöm: hűséges, engedelmes követője legyen Professorának, parancsait hajtsa végre lelkiismeretesen, legyen fegyelmezett, enmagát alaposan kimívelő.

IV. „Ősök fája“ — és a magyarság . . .

Dr Solymossy Sándor az ethnographia r. nyilv. tanárának 1929. szept. 20.-án tartott székfoglalója alkalmából elmondott beszéd.

(III. tábla 8. kép.)

Mélyen tisztelt Jelenlévők
Méltóságos Professor Úr!

Az ethnographiai új tanszék jelentősége óriási nagy, mert — őszintén szólva — a sajátunk és saját portánk

körül baj van! Elég elhanyagolt Alföldünk felülete, talaja, élővilága ismerete. Bizottság működésével igyekezünk ezt pótolni s az Alf. Kutató Intézet alakulása előtt is neki-dültünk e munkának.

A magyarság emberanyaga, a nép vizsgálat s egyik ága: a fajta vizsgálata (Fajbiológiai Intézet létesítése) egész visszamaradt. — Másik a lelkiek irányította tevékenységek annak folyományai megismerése a magyar nép életének, sajátosságainak, zenéje, művészete, tudományos tanulmányozása.

Van ennek organuma! Tudjuk 1890 óta: Ethnographia — Népelet, Solymossy Sándor, Bátky Zsigmond kitünő szerkesztésében.

Eredményei súlyát nem tagadhatjuk. De most fontos a „hivatalos vizsgálat“ kötelezettsége.

Eszembe jutott, gondolataim rendezésekor — hiszen az élet elmuló, gyorsan tova rohanó, — önkéntelen a Másvilág. És felmerült előttem az a hívés, amely egyik északi ország népfajta közt vagyon:

„Finnország némely faluja szélén áll még ma is az *Ösök fája*, egy kiszáradt fenyőfa, melynek törzsére számos kis fatáblácska van aggatva, a számos táblácskán nincsen név, hanem csak kettős kereszt és évszám. Temetésről hazajövet tűzik föl az új táblácskát. Néhol csupán fej-szével tesznek az ilyen fa kérgébe egy vágást.

A halott felkelvén sírjából, azon az úton akar haza térni, melyen a temetőbe vitték; de mihelyt az u. n. „*Ösök fájához*“ ér, ott látja a maga táblácskáját, nem mehet tovább és nem zaklathatja éjnek idején hátramaradt rokonait.“ (Mondja Wislocki Henrik in Ethn. V. 325 idézve Kandra Kabos Magyar mythologia Eger 1897:425.)

Hát igen! Nékünk magyaroknak is van „Ösfánk“ évszámos táblácskák függenek rajt' név nélkül is:

1241

1526

1848

1914—1918 . . .

De maróbb fájdalommal bevéssett nevek is:

Erdély

Bánság

Felvidék . . .

És a sírból sokszor-sokszor felkélnek a Csaba vi-tézei, a kurucok, a névtelen hősök . . . Csikós Tóth-ok, egykoron való deli János-ok, Mihály-ok, Péter-ök és a t! . . .

Vissza menni kénytelenek, sírjaikba szállani alá, mert még az ősök fáján nem látják magyar fajukat megnevezetten. Nem látják itt fent még a fajunk értéke általános megbecsülését. Fajunk sajátosságainak feltétlen elismerését, tiszteletét, ellenkezőleg annak kivetkőztetését. Ha jö-vend Idő, amely céltudatosan oltja belé a következő nemzedékekbe: *fajunk imádatát* — tovább mehetnek porrá lett eleink . . .

„Első fecske“-ként villószik itt Egyetemünkön az *új tanszék!* Szívből óhajtjuk, ha nem is nálunk, de valamelyik Egyetemünkön jőjjön, érkezék meg a *Fajbiológiai Kutató Intézet* fecskecsoportja is mielőbb! Tudományos életéhez sok „legyet“ vagyis: tudományos feldolgozandó anyagot kapna s jó volna mielőbb érkezhetnék, mert félő, hogy pusztul, kevesbedik a „légy“ . . .

Mélyen tisztelt Jelenlévők! A „fecske“ ficserékelése magyarjaink szerint: Isten dicsőítése . . . Fajunkat dicső-ítjük mi is . . . „Első fecskénket“ köszöntjük ezért sze-retettel, kívánunk neki kitartást, erőt, egészséget, sok tudományos sikert. *Magyar fajunk* megismerése őszinte javára.

V. Gellért, Csanád püspöke halála DCCCLXXXIII. évfordulójakor . . .

1929. szept. 21.-diki beszéd.

Doctor Urak!

Szent Mihály havát írják ma, amikor kezükbe adja. Egyetemünk az életpályákon való szerepfoglalásra feljogosító és szorgalmas munkájukkal megszolgált képesítő okmányt . . . Egyéni életüknek eme boldog és „Nagy“-nak tartott percében, mielőtt az Alma Mater — akár az úszómester — leveszi Doctor Úrék derekáról a tudományos „kötelet“ s átengedi az Élet nagy árjában való „szabad úszásra“, még egy pillanatra lelkükbe erőt kívánunk önteni.

Doctor Urak és Úrhölgyek! Avajjon gondoltak-é arra, hogy három nap múlva — többszörös okokból — nevezetes nap vagyon?!

Csanád püspökét, — aki velencei patricius családból származott, s Hazánkba 1015-ben jött át, s akire ISTVÁN királyunk fiának: IMRE hercegnek nevelését bízta rá — szept. 24.-én, 883 évvel ennek előtte, — taszították le a pogányok a Kelenhegyről a Dunába . . . Azóta a hegy neve, miként általánosan ismeretes: „Gellért hegy“.

Álljon Doctor Urak és Doctor Úrhölgyek életükben követendő örök példaként az *elv*-ekért, a *hit*-ért, az *erkölcs*-ért és *Hazájuk*-ért bármely pillanatban való áldozatosság! Az Élet nagy forгатagában való jó megálláshoz eltökélt szilárdságra szükség van . . . És ha pusztul is abban a pillanatban az Egyed, a vallotta altruista hit, elv későbbed: felemelkedik sugárözönben fényesen, aranyosan, a szürkesség horizontja felé, akár a felkelő Napkorong.

Életük folyamán a mai napon ne csupán doctori felavatásuk kedves percére gondoljanak, hanem Csanád egykoron való nagy püspökére is!

Mást is jelent a holnapi és holnaputáni nap.

A rómaiak hetedik számú hónapja (innét ered neve: septem) nálunk a kilencedik, általában a tanítási év kezdetét, a munkasaison megkezdését is jelenti, amely hónapnak 22.—23. napján a Nap a mérleg jegyébe és egyúttal az őszi napéjegyenpontba lép . . .

Doctor Urak és Doctor Úrhölgyek!

Ha a Társadalom hasznos tagjai kívánnak lenni, — egyetlen napon se felejtsek el megnézni saját „lelkük mérlegét!“, nehogy az „elvégzendő kötelességek“ és „teljesítés“ két serpenyő közt az egyensúly megbillenjen . . . Mint természetvizsgáló mondom: a „teljesítés“ serpenyője túl megterhelése sem helyes, mert a physicum és psychicum is kimerül elébb-utóbb, s munkavégzés csökkenés áll be . . .

És végül ne feledjék Doctor Urak: ha éjt napot összetesznek, akkor sem tudják eléggé meghálálni kedves Szüleiknek, tanítóiknak, tanáraiknak azt a sok jót, amiben részesítették eddigé is Doctor Urakat.

És majd, ha életmunkálkodásukban „lelki mérlegük“ mindig rendben léssen, vár Doctor Urék életük „Őszi“ napjain ősz fejükre csendes, nyugodt, billenés, vibrálás nélküli megelégedett lelki egyensúlyozott élet . . . És akkor majd az Életet végleg elágyasztó „Tél“ . . . nem is léssen, bölcs nyugodtsággal szemlélve — oly nagyon visszatartó . . .

Ilyen értelemben légyen lelkükbe bevésve a mai nap! — kívánom szivemből.

Tanács ülésünket ezennel bezárom.

VI. Egy fázis . . .

A Szegeden 1929. szept. 21.—23.-án tartott *Országos Iparos Kongresszusnak* szept. 22.-diki közgyűlésén extemporizált üdvözlő.¹⁾

Mélyen tisztelt Elnökség és kongresszusi tagok!

A m. kir. Ferencz József Tud.-egyetem Tanácsa és Tanári karának szíves üdvözlét hozom.

Hármas jogcímet érzek magamban a felszólalásra: 1. tudományos alapon. Mi tudománnyal foglalkozók szörnyen rászorulunk a pontos, praecisiós eszközökre, amelyeket az ipar ad rendelkezésünkre s azok jobb kezünket teszik. De 2. személyi alapon is! A Tudomány művelésében örök becsületet vívtak ki maguknak tisztességes iparosok — BÄUMLER J. András, pozsonyi híres hentesmester, DEUBEL kiváló entomologus Brassóban szalámigyáros, a világ első systematicusa Leopold LOESKE Berlinben órásmester!

A congressus tárgyalási anyagának kinyomtatott szövege 1. oldalán kérdi: „Mi az oka a magyar kézműves- és kisiparos társadalom leromlásának?” A leromlásra sokat gondolkozunk mi is — s oda jutottunk: legfőbb oka az, hogy a különböző társadalmi rétegek nem találják meg egymást! Pedig ezek egymásra utaltak!

De más közös jogcímem is van. A munkálatok 7 §-a „A tanoncoktatással kapcsolatos kivánalmak . . .”-a tartalmazza. Közösen fáradozunk ezen! Mert 3.-szor min cserkésztsízt és V. kerület elnök jelenthetem itt is, hogy legnagyobb gondot éppen az inas cserkészetre fordítjuk.

A kinyomtatott munkálat 8. §-a „Az egyfázisú forgalmi adóra áttérés“-ről beszél. Igen is! Térjünk át mindnyájan Magyar Testvéreim! — az egyfázis-ra! Symbolizálja ez a szép új terem is, amelyben eljövünk documentálni az egyfázist, mi Tudományt művelők is.

¹⁾ Rövid pár szóval megemlékezik róla a *Szegedi Új Nemzedék* 1929 szeptember 24., keddi száma 2. old.

Igen, legyünk egyek! Tartsunk össze, segítve egyik a másikat. Mert én Drága magyar véreim! Mit ér, ha Ti megcsináljátok a szép, hatalmas mozdonyt, de nincs jó masiniszta, akit felültessetek rá! És hiába van jó masiniszta, ha nincs alkalmá felülni jó locomotivra. Mit ér a kézi munka, ha a szellemi munkával foglalkozó nem segíti munkás honfitársát? És fordítva!

Magyar Testvérek fogjunk össze, legyünk egyek!

Ha összefogunk, ügyünk nyert! Testvéreim! Ti legyetek a fényes mozdony, mi szellemi munkával foglalkozók a masiniszta!

Akarjátok? Ha igen: Szól az indító fütty! Szálljatok be! Induljunk! Robogjunk, megsegít a Magyarok Istene — s a legközelebbi pihenő állomás leend: Brassó városa...

VII. A „Virágregék“ írója CXII. születésnapj évfordulója.

1929. szept. 28.-diki avató beszéd.

Doctor Urak!

Diplomájukkal kezükben életük egyik legszebb napját élik ma át! Fiatalságuk, ambíciójuk, tetterekészségük, idealismusuk fűti Doctor Úrékat. Tele az Élet porondja, ma, szemük előtt minden jóval, széppel, haszonnal... Beléjutva azonban majd az Élet nagy áradatába, ne tessenek feledni, hogy állandó önmérséklésre van szüksége minden embernek, így Doctor Úréknak is. Vegyék elő majd a mai nap emlékére középiskolai tanulmányaik során is jól megismert egyik kiváló költőnknek: Tompa Mihálynak költeményeit, abból a „Virágregék“-et!

És okuljanak és tanuljanak belőle!

Ne ébredjen fel Doctor Úrékban az elégedetlen nagyravágyás ördöge, akár az *ibolyá*-ban, amely virág elégedetlen volt sorsával, mert: hozzá se a szellő, se a

napsugár nem ért, a pillangó átrepül rajta, setét gallyak nyúlnak feléje s rút füvek állnak elébe; boldogtalan — saját sorsa miatt. Büszke *rózsa* akar lenni. És amikor hivalkodó, tetszelgő, kacagó, csábos rózsává lesz, karcsú ágait himbálta délcegen a szabad légben — eltelve en-maga pompájával — jó a vihar, pocskékká veri . . . Szerencsére csak álmodott. Újból elégedetlenkedik; hivalkodó, magasba törő hajnalka szeretne lenni; amikor belévág a villám a szilfába, amelyre felfutott, „Ah, jó, hogy nem vagyok hajnalka sem!” Fehér liliom-má is szeretett volna válni, de amikor leszakítják és egy kis halott kezébe teszik s koporsóba zárják, rettenetes irtózat vesz erőt rajta — felébredt és hálálkodik, hogy csak kis ibolya s belátja, hogy jobb neki szerényen élni, észrevétlenül, maradjon ő mindig csak illatos, szerény ibolya — elégedik meg sorsával.

Milyen megkapó, ellesett életkép, amely ismétlődik ma is sokszor az Élet színpadán.

És mindenegyes, Tompa Mihály megénekelte virágtörténetben sok a tanulság, mindegyik egy-egy ember-typus, a jótól kezdve a csípős, mindeneket megmaró csípős nyelvű csalánig.

Doctor Urak!

A „*Virágregék*“ írójának TOMPA Mihály-nak éppen ma jutottunk el 112. születésnap fordulójára.

Doctori felavatásuk egy-egy évfordulója alkalmával ne állják s forgassák, olvassák a virágregéket, hogy ne legyenek csapodár dali sarkantyúk; üres, hivalgó, belső tartalom nélküli, de szép külsőben csillogó, fészengők, — akár a szegfüvek. Túl érzékenyek akár az árvácskák, hűtelenek, akár a felfutók, mindent kibeszélő, nyelvkedők, akár a harangvirágok, lusta, sokáig alvók, mint a délikék . . . és a t.

Ajánlatos a virágregék időnkénti elővétele, hiszen lelki tükör-be nézünk, és ez csak az egyed hasznára vá-

lik. Amennyiben nem akarnak az egoismus prototypusaivá levedleni, nézzenek sokszor e lelki tükörbe!

Egyebekben Egyetemünk Tanácsa nevében is kívánunk életpályáikhoz szerencsét, boldogulást, megelégedést és ha Tavaszokon — ki erre, ki arra — az első ibolyát szedi Doctor Úrék közül, Theodorus PRISCIANUS-nak, a K. sz. után: 400 évből való bysantinus udvari orvosnak hite fogjon Doctor Úrékon: egész éven át nem lesz beteg az, aki az első ibolyát szedi!

Egyetemi Tanácsülésünket ilyen kívánságokkal be is zárom.

VIII. „Küzdj és bizva bízzál . . .“

1929. okt. 5.-diki avató beszéd.

Doctor Kisasszonyok és Urak!

Amikor az édesanyák aggódó szívvel az Élet nagy útjára elbocsátják gyermekeiket és eljő a szívszorongató nehéz perc, nagy szeretetük remegő ajkukra szót eröltet még az utolsó pillanatban is, amit elszoruló torokkal, avagy zokogva, tördelten tudnak csak az otthoni fészekből immáron végleg kirepülő vérünknek töredeзве elmondani . . .

Egyetemünknek búcsút mondanak most Doctor Úrék, s marad agyukban csupán emléke Alma Máterünknek . . . És ha mi: Egyetem, hozzá is vagyunk már edzve, hogy leányaink, fiaink rendszeresen szakadoznak le rólunk, s viszi szét őket az Élet zürzavaros nagy forgataga, sokját felszínen tartva, sokját lesodorva mélységes örvényeibe — minden egyes alkalommal az utolsó kézszorítással, az utolsó alkalommal lelkére beszélni, — el nem mulasztja.

Elbocsátjuk Doctor Úrékat is aggódó félelemmel, de szintén figyelmeztetve, hozzon sorsuk bármit is, ha örök emlékezetű MADÁCH Imre „Az ember tragédiája“ műve I—XIV. szín-jének a legnehezebb egyike is leszen Doctor

Úrék osztályrésze, ismételjék életük nehéz megpróbáltatásai közepette a kiengesztelődött *Úr*-nak szavát, aki midőn a kegyelmébe visszafogadott Ádám-ot új útjára elbocsátja, ezzel az intelligenciával látja el: „*Küzdj és bizva bízzál!*“ — Gondoljunk hálával vissza sztrégovai és kis-kelecsényi MADÁCH Imré-re, akinek meggyötört és kínna telt szive éppen mai napon — ennekelőtte 65 évvel — dobant utolsó . . .

Mert minékünk magyaroknak sorsunk az, hogy küzdenünk kell! Küzdelmeinkhez azelőtt is, ezentúl, most is az erőt az adja, hogy: Bizva bízunk!

Doctor Kisasszonyok és Úrék avatási napja elé, avagy megé is nézzünk, a „Magyar Sors“ — nagy „keresztje“ van előttünk! Tegnap (okt. 4.) volt egyik legnagyobb fajmagyarnak: PÁZMÁNY Péter-nek a ritka talentumú, beretvaéles tollal hadakozó férfiúnak, Magyarország katholicizmusa újateremtőjének 359. születési évfordulója . . . És — jaj! — gondoljunk csak vissza, mely ellenséges viszony volt a kis Erdélyt európai tényezővé felemelő, hatalmas — szintén tőmagyar — Bethlen Gábor választott magyar király s Erdély fejedelme közt (1619-es besztercebányai országgyűlés PÁZMÁNY Pétert száműző határozata!) . . .

Ha mi magyarok: egyek volnánk! . . . Oh, ha mi vérkeresztjének egymást segíteni tudnánk! Egymásért feláldozni enmagunkat mindig készek lennénk . . . De nem tudtuk a Mult-ban sem! És ezért van, hogy ma fiaink ha elzarándokolni szeretnének az „Ember tragédiája“ nagy költő-írója születés helyére, Alsósztrégovára . . . Nem lelik meg . . . Nem . . . Mert *Klio* átfestette „Dolna Stregova“-ra . . . És Pázmány Péter születése helyét sem leljük, mert oda méreggel, „Oradea Mare“-t irt vala . . .

És a meg nem értés-nek átka során ott tátong a magyar tragédia sötét napja, a: *holnap*: október 6.-a . . .

És ahova, könnyeink elsírására . . . szívünk keserű-

sége kiöntésére, bűneink megbánása megvallására — szintén nem mehetünk el . . .

Doctor Kisasszonyok, Urak! Felavatásuk kedves napja: évfordulóin szálljanak magukba, és hirdessék mindeneknek: Doctor Úrék is: magyarvérű a magyar fajt ne marja!... És gondoljanak vissza mindig az Úr szavára . . . Bár szívből kívánom Egyetemem Tanácsa nevében, hogy Életük síma lefolyású, lelki zökkenésmentes légyen, azonban, ha még sem ilyen Sors várand Doctor Kisasszonyék és Úrék egyike-másikára, acélozza erejüket a varázsszó: „Küzdj és bizva bízzál!“

Avató tanácsülésünket bezárom.

IX Dr. Dohnányi Ernő

a Filharmóniai Társaság elnök-karnagyára mondott a m. kir. Operaház zenekarából alakult Filharmóniai Társaságnak 1929. okt. 7.-én Szegeden tartott hangversenye alkalmából, a m. kir. F. J. Tud.-Egyetem-adta banketten elmondott pohárköszöntő.

Mélyen tisztelt Hölgyeim, Uraim!

Mélységes tisztelettel köszöntöm Cultusministerünk magas képviselőjében megjelent Dr Somogyi Szilveszter polgármester Úr Öméltóságát, valamint köszöntjük a bennünket megtisztelő illustrissimus vendégeinket!

Méltóságos Elnök-Karnagy Úr!

Mélyen tisztelt Művész Uraim!

Művészet — és Tudomány édestestvérek . . . Köszöntöm Méltóságokat a m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa és Tanári Kara nevében, szeretettel, melegséggel, s büszkeséggel . . . A Méltóságod idevezette e művész-társaságot a „Déli végek“ magyar szive déli melegével sugározzák be!

Őszinte szívvel köszöntjük a 76 éves¹⁾ küzdelmes és dicső napokat is átélt Filharmoniai Társaságot.

¹⁾ Dr. Kováts Ferenc r. nyilv. tanár mélyen tisztelt Barátom szíveségéből átolvashattam: „A m. kir. Operaház zenekarából alakult Filharmóniai

A Filharmoniai Társaságot 76 évvel „ezelőtt egy maroknyi ember alapította, kikben a tettvágy és az élni-akarás szent tüze lobogott“ (I. Jubil. Emlékkönyv p. 18).

A gyermekkorból egycsapásra férfiú lett e Társaság. Oly talentumok valának alapkölerakói, oszlopai, minők: RICHTER János, a geniális ERKEL Ferenc és Sándor, KERNER István . . .

A világháborút követő összeomlás után Méltóságos Uram vette át a karnagyi pálcát s e karnagyi pálca tele dicsőséggel villant fel Méltóságod kezében szerte Európában . . . és Triest, Treviso, Bologna, Ancona, Parma, Milano, Modena, Fiume amúgy is meleg levegőjét izzásig fűtötte e karnagyi pálca, London kimért szívét éppúgy erős dobogásba hozta, akár Zürich, Köln, Swienemünde bár csendesebb verésű, de zene kedvelő tagjainak szívét . . .

Páris éppúgy extasisban volt, akár München (I. Jubil. Emlékkönyv. p. 47—55 közölt sajtóvéleményeket).

A Tudományegyetem-nek egyik legszebb hivatása saját székhelyén is fejleszteni a magyar kulturát.

Azért örvendünk, hogy első itteni szereplése alkal-mából mi: az édestestvér köszönhetjük körünkben Méltóságtokat!

Méltóságodat, Egyetemünk meghitt nemes barátjaként tiszteljük. Tiszteljük, nagyra tartjuk, mert mindnyájan tudjuk, mit jelent a zene! . . . Hiszen semmi sem tud úgy belémarkolni a szivekbe, mint a hang, amikor megüti fülünket a: „Búcsút vennem, el kell mennem . . .!“ „Circumdederunt me . . .“ Hideg futkos rajtunk, ha „Nagy Bercsényi Miklós sírdolgal magában . . .“ hangfoszlányait is halljuk . . .

Társaság jubiláris emlékkönyve 1853—1923 Budapest 1923. a Filharmoniai Társaság kiadása. — 16° — 1—63. old. — (Címlapján Erkel Ferenc szobra képével), Pápai Ernő műintézete Budapest. — Az adatokat innét vettem át. Györfly.

S bennünket, most Szegeden székelő Erdély Egyetemét erősebb szálak is fűznek a Filharmonikusokhoz... Kolozsvár neveltjei egyike vala a legnagyobb magyar zeneszerző Méltóságod egyik elődje: ERKEL Ferenc is... Mienk volt, letűnt időkbën a nagy zenész BRASSAI Sámuel is, mienk ma is kedves házigazda társam Dr. KOVÁTS-Ferenc cselló-művész, de főleg! mienk egyik felette szeretett díszdoctorunk: Méltóságod enmaga.

Méltóságatok át tudják varázsolni az embert. Lelket fújnak az elfáradottba s kilopják a lelket a még oly erős-testből... húrjaikkal... Mert Méltóságatok viszont szívüket, lelküket viszik be a játszó újjaikba s hogyne volna ott eredmény, ahol „szeretet“ (*φιλέω*) hívja ki a hangokat, ott a reactio csupán „harmonia“ lehet! — lelki harmonia:

Igéző muzsikáját folytassa Méltóságod, igen-igen sokáig és a Nagyrabecsült Filharmoniai Társaság időtlen időkig... Hazánk culturája javára!

A Méltóságatok mai napon nekünk nyújtotta lelki élvezetért, amikor őszinte köszönetem fejezem ki — nem csak Egyetemem nevében, de mondom mint egyik Szeged városi polgár is.

Megengedni méltóztassék, hogy magyar szívem minden melegével kívánhassam Ő Méltóságának, Díszdoctorunknak: művészi élete további folyamán ne csak „Pierrette fátyla“ övezze a Szerző homlokát, de munkájával fedje fel Méltóságod is fátylát a nehéz sorban küzdő szegény Hazánk orcájáról... hogy felderítő hatalmas munkájával: „A vajda tornyá“-t átjavítottan: „Vajdahunyad tornyá“-ra új kiadásban megírhasa a zugó, tomboló Cserna vize magyar csobogásaként... S Isten kegyelme engedje megérni Méltóságodnak, hogy nagy, szíve minden, szülőföldjéhez hű szeretetét magában rejtő, megírandó, hálaadó symphoniáját — melynek címe leend: „Négy torony“ ezerszeresen verje vissza majd ott... ott... a Dunaparti négy, csonka tornyú várrom...

Isten éltesse sokáig Méltóságodat s a Filharmoniai Társaság minden egyes tagját! . . .

X. „Igazságos Mátyás“ és „Matei Corvinul“ . . .

1929. okt. 12.-én tartott beszéd.

(I. tábla 3. kép.)

Doctor Kisasszony és Doctor Urak!

Feledhetetlen szép időket éltem át a magyarságnak északi legerősebb egykoron való bástyáján: *Löcsén*. Több éven át, naponta többször vitt el utam a Schulek Frigyes tervei szerint restaurált pompás műemlékeink egyik legszebbike előtt: a Lőcsei városháza előtt. És soha sem mentem el a déli oszlopcsarnokos oldal előtt, hogy bár egy pillantást ne vetettem volna az emelet falára festett öt allegoricus alakra: a mértékletesség, okosság, erősség, türelem és igazság jelképeire, s a felettük levő felírára: „Pace reflorescunt opida, Marte cadunt 1. 6. 1. 5.“

Lehetne-e jobb útravalót adni Doctor Kisasszony és Doctor Úréknak, mint eme kiváló emberi tulajdonságok követését lelkükbe edzván?? Aligha! Lesznek-e olyan okosak, hogy türelmüket sokszor próbára tehessék; hogy mértékleteskedjenek? Lesznek-e mértékletesek, hogy erősek maradhassanak? És leendenek-e majd mindenk felett igazságosak? — s hozzá: az Élet nehéz forgataga!

Az igazság útja követése felette nehéz; sok-sok keserűség okozója, — majd legyőzve egyéni rossz perceiniket, igazságunk tudatában felemelő érzés veszen erőt rajtunk. A régiek mondása: „Mondj igazat, betörik a fejed“ való bizony; de az ne rettentsen vissza! ne legyenek Doctor Kisasszony és Doctor Úrék alkalmilag igazat mondók, affajta közmondásokban szereplő fajták:

„Tréfából is lehet igazat mondani“

„A megbotlott nyelv is igazat mond“

„Addig állja meg az igazat, míg az ajtón kilép“
hanem vezesse egész életükön át a magyar nép amá
példabeszéde:

„Az igazmondás nem emberszólás!“
főképpen azért, „Veritas optimum vitae viaticum.“

Akit élete folyamán csak az Igazság vezet, ha életé-
ben talán nem is, de holta után bizonyosan megkapja
mindenek tiszteletét.

Az Igazság nem nézi, ki áll előtte, csak méri mér-
legén serpenyőjén az elhangzott szó súlyát igaz súlya
szerint, hamisítatlanul . . .

És aki az Igazság törhetetlen követője volt, évszázak
multán is el nem hervadó epithetonja marad annak hoz-
zája láncolt volta.

Doctor Kisasszony és Doctor Urak!

Erdély fővárosában: Kolozsvárott sokszor elnézeget-
tük Mátyás király születési házát, ahol a kaputól jobbra
bronz emléktábla adta tudtul, hogy Mátyás, az Igazságos
1443. február 27-dikén ott jött világra, mint HUNYADI
János kormányzó és neje SZILÁGYI Erzsébet gyermeke.

Dicső nagy királyunk Mátyás az „Igazságos“ díszítő
jelzőt kapta.

Bölcs, nagy Igazságos Mátyás királyunk bronzszobrát,
Fadrusz János monumentális alkotását éppen mai napon
27 évvel ezelőtt leplezték le Kolozsvárott ragyogó őszi
napon . . . Ott vala az Ország színe-java. Oda voltunk
a boldogságtól, oly pompa, fény, magasztos gondolatok
terjengtek Szent Mihály temploma terén.

Az Igazságot, annak markáns incarnatioját ünnepelte
kicsi, nagy; . . . szívvel lélekkel.

És ma??

A „Romania“ —, Erdély egyesülése alkalmából ki-
adta egyik jubilaris jegy értékén ott van „Joan Corvínul“
is . . . „Mátyás Király“ felírást a szobor alapjáról lefa-
ragták és „Matei Corvínul“ felírással cserélték fel . . .

Kérdezem, megvan-e Erdélyben most: minden? Tegyük fel: megvan minden; egy azonban biztosan nincs, annak még halvány árnyéka sem! — nincs *Igazság!*

És azért az Igazságos Mátyás két marokra fogott kardján biztos támaszban, emelt homlokkal néz — néz Keletre . . . Fejtartása büszke most is — és várja az Úr Istentől a nagy, Igazságot osztó szót! . . .

Doctor Kisasszony és Urak! Életük folyamán soha, de soha ne térjenek el az Igazság útjáról . . . Felavatásuk mai napján gondoljanak HOLLÓS Mátyás szobra leleplezése ünnepségére, amely a Nagy Királynak az Igazságosnak állított a hálás utókor. És életükben csak az Igazságot kövessék, hogy méltók lehessenek arra, hogy az Igazságos Mátyás háta mögé sorakozhassanak, és abba az irányba nézhessenek . . . És várhassanak . . . Mert akkor méltók leendenek reá, hogy a jobb parancsot adó jobb kéz mozdatára . . . kötelességüket, elhivatottságukat teljesíthessék! Egyetemem eme jókívánságokkal bocsátja Önöket az Élet útjára.

Avató Tanácsülésünket bezárom.

XI. Csillag vagy, mint a gyopár . . .

Dr. Serényi Jenő Doberdóról haza hozott hamvainak 1929. okt. 14.-én történt, Budapesten végbemenő, temetésekor elmondott beszéd.

Tátrai Bajtársam!

Elestél a becsület mezején . . . Akkor küldöttem Néked onnét Délre a messze Északról három ezer élő gyopárt . . . Nem volt itt hamvad . . . nem tehatték le sírhantodra Tiéid . . . Azóta azok tönkre mentek . . .

Most megtértél hazai földbe . . . Jövök hozzád Északra Délről . . . Hozok Néked az öreg Tátrán termett friss gyopárokat, bár csak keveset, azt is csak lenyomtatva . . .

De lásd! Bár roncs a régi, laposra nyomott a friss . . . maradt: gyopár! . . . Maradt minden csepp részében a

Tátra porszeme, a Tátra szent darabja . . . És ha elkorhad is, mind, marad, mi volt: nemes vidék nemes atomja.

Serényi Jenő! Voltál lángoló tűz; voltál lobogó lánggal égő Tátraimádó! Voltál hős, vakmerő . . . Lettél hős halott . . . és lészel végleg: por, hamu . . . De hamu maradékod marad annak, s olyannak, ami voltál! . . .

Lett Belőled, a „piros gyopár“ szerzőjéből vérét kiontó fehér halott, de megmaradtál gyopárnak . . .

És ha semmivé is váltál már, megmaradsz örökké gyopáremléknek . . .

Lelked finomsága, lágyága megmarad az emlékezetben s melegít, akár a gyopárra rátekintés.

Neved hallattán, olvastán varázslódik elének a havasok kék levegője, szikla ormá . . . miként a gyopárról is mindenek előtt tudott, hogy csak havason érzi jól magát . . .

Csillag vagy, mint a gyopár . . . maradsz is sarkcsillagnak — nekünk, Tátraimádóknak, s másoknak: élet mutatónak! . . . Égbolton van és marad csillagod, amely mutat . . . oda: Északra, a Tátrára . . . Eszményid csillaga, a setét éjben is, Északi sarkcsillagként fog világitani örökké . . .

Pihenj békén a honi földben s bennünket, e földön küzdőket ne hagyjon el hős szellemed!

De, mert: qualis vita, mors est ita . . . látod Jenő! — Hős halott vagy. És hányan vagyunk itt mostan Melletted bánatos, nehéz szívvel!!

A magasságos égből nézz alá — s fogadd el az öreg Tátra gyopárjait! És legyél közbenjáró a Magyarok Istenénél, hogy ezen gyopárok titkos sóhaja minél előbb teljesezésbe menjen!

Serényi Jenő! Nyugodj békében!

(Gyopár koszorúja a MHE múzeumába került.)

[Megjelent: *Turistaság és Alpinizmus* XIX. évf. 1929. november 1. 11. szám, Budapest, 283. oldal.]

XII. A Mezőség kopárosain fodrozódó Stipák fognak emlékeztetni . . .

Herman Ottó emléktáblájának leleplezési ünnepélyén, Lillafüreden
1929. okt. 10.-én elmondott beszéd.

(I. tábla 6. kép.)

Mélyen tisztelt Jelenlevők!

A most Szegeden székelő Erdély-Egyeteme nevében jövök Dél-ről, ide Északra, jövök Alföldről, ide e völgy-szorulatba . . . Jövök melegből ide, a hidegbe . . . Jövök a néma, patakcsobogást nem ismerő tájról ide a vízesések honába . . . Jövök a nehéz sóhajoktól terhes szomszédságból fel ide ugyanolyan sóhajokkal telített levegőre . . .

És Délről jöttem bár, mégis Keletről . . . Hajtott a szívem, hajtott a tisztelet, a hála Nagyjaink iránt . . .

Nekünk Kolozsvárott nevelteknek és Kolozsvárott egykoron működőknek nem lehet távol maradnunk, ha Herman Ottó megtiszteltetéséről van szó!

Mélyen tisztelt Jelenlevők!

Hihetetlen álmokép az ma már csupán, hogy valakit tudnivágyása olyan sok nélkülözés átélésére tudhasson megedzeni, mint Herman Ottót.

Mezőségünk tanulmányozásánál Herman Ottó kutak vályújában is aludt . . . s felkelt dicső neve napsugár özönben Honunk tudományos égboltozatán . . .

Fajunkat koporsóba fektették Trianon urai, hideg vízzel is zuhanyozták le, hogy befulladásunk . . . De mi felkélünk, mert vannak Nagyjaink . . . vannak példaadások történelmünkben . . .

Pelelak egykori ősz lakója! Halljad szavunk! Nem nyugszunk, nem alszunk, nem tespedünk! A Maros tor-kában megkötözve is — csupán ellenfelünk ránk tátogató szája fogait olvásgatjuk . . . Gotthárd, Czege, Mező Záh tóvilága csillogó tükrét mindennap látjuk, igaz, könnyes szemünk sziporkázó fénytörésében . . .

Lengő hajad, nagy szakállad fújja a szél előttünk,
Téged követően . . .

S miként írtad egykoron az „ifjú pökhendiséggel
szemben pedig kitűzöm hófehér szakállam“ . . . ma a
Magyar Nép, — őstalentum Herman Ottót követően —
a régi, magyar, becsületes: Tudományt, az enmagáért
mívelőt — kitűzi az ifjú, pökhendi, — bocskort viselővel
szemben . . .

A m. kir. Ferencz József Tudomány Egyetem nevé-
ben vagyok itt, amely az Erdélyi Múzeum Egyesülettel
volt vala Kolozsvárott szerződéses viszonyban, amelynek
Állattáránál Herman Ottó nagy élete kezdő lépéseit tevé . . .

De más, hála, is hoz ide . . .

Szepesbéla és a Magas-Tátra Ornisát ismertető fe-
ledhetetlen boldogult Apósom első megfigyelő társa volt
Herman Ottónak . . .

Ők most ott fent a nagy magasságokból tekintenek
alá!!

Közbenjárást kérünk Tőletek a Mindenható Istenhez . . .

Szeretem én az Alföldet, de élni jobban szeretnék
továbbra is Kolozsvárott, járva Szénafüveit s Erdély ha-
vasait . . . s meghalni is a szabad Tátrában szeretnék . . .

Herman Ottó!! Ősz fűrtjeid lengeti a szél . . . Isten! . . .
Isten! . . .

Hozom Pelelak egykori magyar urának a magyar
homokpuszták lengő árvahaját . . . Tudom . . . elvezényel
a Közbenjárás . . . És a Mezőség kopárosain fodrozódó
Stipák fognak emlékeztetni majd . . . egykoron való . . .
forró homokon hullajtott . . . keserű és forró könnyeinkre . . .

Egykori muzeumi Örünk!

Örködj a magyar faj felett a nagy magasságban . . .
Hozád is száll a most Szegeden székelő Erdély Egye-
teme sóhaja eme árvalányhajcsokor alakjában. (Leteszi a
nemzeti színű szallaggal átkötött árvalányhaj hatalmas
csokrot.)

XIII. Alföld kopárjai és lelki pusztaságok.

1929. okt. 19.-én tartott avató beszéd.

Doctor Urak!

Amikor elhagyják Doctor Úrék Alma Materünket, kezükben az Élet versenyében való részvételre feljogosító diplomájukkal, — amelyet becsületes munkássággal szereztek vala meg — bucsúzól, távozóban emlékükbé idézem azt a kietlen képet, amit Hazánk Alföld része, így Szeged vidéke is, nyújtott egykoron, de különösen a török hódoltság korában és után.

Bertrandon de la BROCQUIÈRE, bourgognei lovag 1433-ban a Szentföldről haza utaztában Balkánon át érintette Magyarországot is. Belgrádnál kélt át, Pancsova, Becskerek, Becsére, végre Szegedre jut. [SZAMOTA J.: Régi utazások Magyarországon 1891 című adatai után.] „Egész hosszú utamban — mondja — egy patak mellett elterülő két kis berken kívül egyetlen fát sem láttam. A lakosok csupán szalmával, vagy a folyópartokon és a nagy számban előforduló mocsarakban szedett náddal tüzelnek. Kenyér helyett valami lepényféléit esznek, de ennek sincsenek nagyon bőviben.“ Majd tovább : „Szeged nyilt nagy város és egyetlen, mintegy mérföldnyi hosszú utcából áll. Környéke mindennemű gabonával áldott, termékeny szántóföld. Itt igen sok darvat és tűzokot fognak, egész piacot láttam tele e madarakkal, azonban igen tisztátalanul készítik és éppen így eszik. A Tisza rendkívül sok halat szolgáltat, egyetlen folyóban sem láttam oly nagy halakat.“ (Idézem Dr. RAPAICS Raymund Az Alföld növényföldrajzi jelleme. Selmecebánya 1918: 36—37).

„Evlia CSELEBI 1665-ben a magyarországi török kézen levő várak megvizsgálására küldetvén, az egész Alföldet beutazta s leírásában többször használja a „homoksiva-

tag“ kifejezést (idézet Dr. Rapaics fenti művéből p. 36). És még több szerzőt idézhetnénk, akik az Alföld sivárságát teszik szóvá.

A török hódítás alatt a falvak elpusztultak, lakatlan pusztá lett az Alföld, egy nagy ugarrá vált (v. ö. Szekfü Gyula: Talajviszonyok a török hódoltság korában. Napkelet 1929. okt. 15., 20. szám p. 483—4)

„s ha ma anyagi kulturánk kifejlődésének nehézségein töprengünk — írja Szekfü Gyula — ha Alföldünk szaharai hőségét, átmenet nélküli klímáját, szikes területét, nehezen javítható homokbuckáit és alig szabályozható vizeireinket számbavesszük, mint egyúttal szellemi emelkedésünk akadályait is; akkor ne a természetet okoljuk, hanem azt a két századot, amely a török elleni védelem állandóságában a magyar kultúrával együtt a magyar klímát, a magyar földet és talajt is, széles területeken, többé alig javíthatóan megrontotta.“ (SZEKÜ Gyula in Napkelet 1929. okt. 15., 20. szám p. 487.)

Megfogyatkozott az Alföld virágaiban, de a lelke virágaiban is . . . e vészes idők folyamán.

Gyönyörködik-e sokat — virágnyelven szólva — szemünk és lelkünk égbék nefelejtsek-ben a tartós barátság symbolumaiban? Tavaszi ibolyában a szeretetreméltóság és szerénység jelképében? Szentgyörgy virágban v. kankalinban — az önbizalom és őszinteség kifejezőiben? Kékilonkákban v. májvirágban a bizalmat jelentőben?

Ha ezek nincsenek is, vagy csak itt-ott egyike-másika, viszont van Alföldünkön elég rozsmaring, — vagyis bánat; fehér liliom, a tiszta szív, szeplőtelen erkölcs jelképe; meg barackvirág és bazsarózsa, vagyis a szemérmesség és legszerénytelenebb önhittség symbolumai. De sok a kék buzavirág is — a hűség képei és a t. és a t.

Doctor Urak!

Kilépnek most az Életbe! Működjenek közre, szorgoskodjanak, tevékenykedjenek, hogy a török hódoltság

tönkretette területeinken a világháború, valamint az ezt követő szörnyű idő-kétrehozta lelki ugarok megváltozzanak.

Holnap lesz 243 éves évfordulónapja, hogy Szegedet visszafoglalták a töröktől (I. in REIZNER János: Szeged története I. kötet, Szeged 1899: 165—166) száznegyvennégy évi idegen uralom után.

Amikor Egyetemünk elbocsátja Doctor Úrékat, kéri és elvárja Önöktől Uraim, hogy felavatásuk napja fordulóin emlékezzenek meg évente mindig arról, hogy roppant sokat kell még dolgoznunk, hogy az évszázak dülő viharaitól Hazánk letarolt földjét virágokkal, szép pázsittal, erdőkkel ültessük ismét tele a valóságban is, lelkiekben is...

Egy percre se feledjék: életünk rövid és igen sokat kell cselekednünk, dolgoznunk. Ily irányban vezérelje a jó Isten Doctor Úrékat életútjaikon, kívánom Egyetemem Tanácsa nevében.

Avató ülésünket bezárom.

XIV. Osmoticus nyomás — nemzeti öntudat . . .

1929. nov. 26.-i avató beszéd.

Egyetemünk új Doctorai!

Búcsút vesznek tanító Egyetemünktől, kiúcsátja Önöket az Alma Mater felfegyverezve a Tudomány vértjével, útravalóul bátorítja, hogy megingathatatlan erős lelki erővel, becsülettel, tisztességgel állják meg helyüket a társadalom dülő életharcában.

Ha költő volnék, a nagy Schiller szavait vésném emlékezetükbe ez utolsó percekben:

„Alles wiederholt sich nur im Leben,
Ewig jung ist nur die Phantasie.
Was sich nie und nirgend hat begeben,
Das allein veraltet nie!“

De magam természetvizsgáló vagyok!! És ismerve minékünk magyaroknak gyengeségünk többjét, fő törek-

vésem oda kell irányuljon, hogy fajunknak — különben értékes tulajdona, adottsága mellett a népek harcában éppen nem gavalléros és keztyűs kézzel dolgozó kenyérellenségek alkalmazott módszerei ellenében védekező képességgel fegyverezzük fel gyermekeinket: Önöket. Ne áltassuk magunkat azzal, miszerént néhány száz éven belül oly általános mívelt leend az emberiség, hogy nem is fog többé „háborúzni“, vagy a pacifisták szerint: „tökéletlenkedni.“ Ez nem fog sose bekövetkezni! — mert a népek közt is — a társadalomban is, annak egyes rétegei közt is mindig lesznek — eltartók és lesznek: eltartottak. Lesznek mindig dolgozó gazdák és lesznek herélkedő élősködők, akik a növények mintáján — természetüket sohasem fogják megváltoztatni. Mert milyen megfoghatatlan is az a laicus előtt, hogy az élősködő minden gyengébb, véznább, gyöngédebb alkotása mellett is, hogyan tudja gyötörni a gazdát! Hogyan szívja el táplálékát. — Miért adja oda? — Kérdi valaki.

Felette érdekesek azok a botanikai vizsgálatok, amelyek kiderítették, hogy az élősködők szívó ereje „osmoticus nyomása“ nagyobb, mint a gazdanövény szövetében uralkodó nyomás.

A *Trifolium* — lóherelevél belsejében például 8 atmosphaerát mértek, a rajta élősködő aranka — *Cuscuta* fiatal hajtások szívó ereje pedig: 15·4 atmosphaéra volt! A *Vicia faba* gyökerében 8 atmosphaerájú sejtek vannak; gyökérparazitája az *Orobanche* s ennek haustoriumában 12·7 athm. nyomás van! Végül: a *Prunus padus* — zelnice meggy 3·7 atmosphaera nyomásos kérgén élősködő *Lathraea squamaria* haustoriumában: 22·7 atmosphaera van! (c. f. E. BERGDOLDT in BDBG XLV. 1927. Heft 6: 293—301.)

Ellenben SENN és VOLCKART szerint, akik a *Pedicularis silvatica* és *Carex flava* osmoticus nyomását vizsgálták, kimutatták, hogy igen kevés turgor differentia van,

mindössze 1 atmosphaera a parasita és a meglepett növény között. De itt azzal magyarázható ez, hogy e növény: gyenge parasita, mindössze a vizét élőködi (c. f. BDBG XLV. 1927 : 295.).

A magyar nemzetet körülvevő sok ellenséges érzelmű idegenek — az érvényesülés szempontjából ítélkezve — felettünk állanak: összetartásban, kilartás-, szívóosságban, de egymást megsegítésében is, önbizalomban is, enfajuk imádatában is, fanaticus célkitűzéses consequens politikájukban is; — ezért tudják kicsikarni az erős magyar törzsből az erőforrásokat . . .

Doctor Urak!

A mainap éppen 333 éve, hogy Báthory Zsigmond Mezőkeresztesnél harmadik Mohamed seregét tönkreverte... Amíg miéinket a hazaszeretet fűtötte, pocskékká verték a pogányt; de mikoron győzelmi mámorukban a török tábor kifosztásának fogtak neki, a kapzsiság — a historiából ismeretes — megbosszulta szörnyen magát . . .

De tegnap volt annak is 11 éve, hogy a „Nemzeti Tanács“ megalakult . . . Szomorú memento! És ma van a genie Fadrusz János 26 éves halála napja is!

Lészen-e társadalmunk lelke széles rétegekben oly erős ellenállású, magyarságához annyira ragaszkodó, hű, hogy nem ismétlődhetik meg ismét egy második „Nemzeti Tanács“-aera? Lészen-e oly altruista, oly minden anyagiakról lemondani képes — minden rétegünk, hogy ismétlésben a mezőkeresztesi diadalt ne válthassa fel — a saját szétveretésünk! Lészen-e olyan szívós nagy önbizalmú: összetartásban minden keresztyén vallású versengve versengő, hogy általa akkora osmoticus nyomású léssen, hogy senkik sem lesznek képesek táperejét elvenni? És fognak-é társadalmunk, így Önök is Doctor Urak, felavatásuk mai napja évfordulóira nem csak örömmel, de az összetört *Mária-Terézia* szobor megalkotójára

is fájdalommal gondolni? A Multra! . . . azért . . . hogy abból tanuljanak, erőt merítsenek?

Ha igen, oh! akkor eljő s meg fog ismétlődni az Idő! *Báthory Zsigmond* nagy gyurgyevői győzelme második, javított kiadásban . . .

Mi hiszük, tudjuk; ily győzelemre előkészítő csapat Doctor Úrék is — segítse Isten munkájukban, boldogulásukban — kívánom Egyetemem Tanácsa nevében!

Avató ülésünket berekesztem.

XV. nagybányai vitéz Horthy Miklós Kormányzó Úr Ő Főméltóságának

Budapest

Királyi Vár

-ba 1929. okt. 30.-án küldött távirat szövege:

Lelkünk minden őszinteségével adunk hálát a Magasságos Ég Urának, hogy Főméltóságú Kormányzó Urunk drága fiát megsegítette súlyos szerencsétlenségében. Isten segedelme ne hagyjon semmiféle nyomot a kemény magyar nemes fiatal tölgyfán: Főméltóságú Kormányzó Urunk hön szeretttünk Fián

kívánja a Szegeden székelő magyar királyi Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa és Tanári Kara nevében

legalázatosabb hódoló és mélységes tisztelettel a déli végekről

Győrffy s. k.

e. i. Rector.

Legfelsőbb helyről alábbi köszönetet kaptuk:

„Magyarország Kormányzójának Kabinetirodája. — 8420/1929. sz.

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága a fiát ért baleset alkalmából a Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa és tanári kara nevében Méltóságod által kifejezett részvétért szíves köszöne-

tét nyilvánítani méltóztatik. Erről van szerencsém Méltóságodat értesíteni. — Budapest, 1929. évi október 31. napján. — Vértessy s. k. a kabinetiroda főnöke. — Méltóságos dr. Györffy István Úrnak, egyetemi ny. r. tanár, a szegedi Ferencz József Tudományegyetem e. i. Rectora, Szeged.“

XVI. Hősök temetőjében.

1929. november 1.-én Szegeden a Hősök temetőjében tartott koszorúzások alkalmával elmondott beszéd.

A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa Tanári Kara nevében hozom e symbolumot. Elesett hőseink tette és emléke immortabilis, ennek symboluma e koszorú. Tudott dolog: száradjon bár évszázakon át, soha se sárgul el a Laurus.

(Tiszta babérlevélből készült hatalmas körkoszorút — 2 ívben nemzeti színű szalaggal átfonva — helyez a kereszt mellé.)

XVII. Dr Vass József népjóléti Minister Úr Ő Excellentiájának

Budapest
Népjóléti Ministerium.

Nagyméltóságod egynegyed évszázás lelkiek terén való vezéri, Isten szolgálatában való leghívebb munkálkodása forduló pillanatában hön kívánjuk Egyetemünket Szegedre letelepítő Nagy Ministerünknek, maradjon Excellentiád alkotó ereje az Uristen kegyelméből — ezentúl is vas és szolgálatoosságának Isten részéről való legkegyesebb elfogadása jeléül a most hallatott ezüst — csengetyű szó helyett majdan arany — szót is hallani engedje Isten kegyelme.

Legalázatosabb tisztelettel a magyar királyi Ferencz József tudományegyetem Tanácsa és Tanári Kara nevében

Györffy e. i. Rector.

Válaszul kaptuk:

Távírat.

„57.930 m. — Rector Magnificus Őméltóságának Tudományegyetem Szeged. — Budapest, 1929. november hó 2.

Kérem fogadja és tolmácsolja Méltóságod megtisztelő figyelméért leghálásabb köszönetemet.
— Vass miniszter..“

XVIII. Rövidre visszavágás — és eredménye.

1929. nov. 9.-én tartott avató beszéd.

Egyetemünk új Doctorai!

Egyéni életüknek emlékezetes napja leszen bizonyára a mai, amelyen kenyérkereső pályájukhoz Egyetemünk kiadja a diplomát s elbocsátja Doctor Úrékat minden jókívánsággal. És hány százat és százat bocsátott már ki védő szárnya alól ez az Egyetem, amelyet — holnap lesz 57 éve — 1872. nov. 10.-én nyitottak meg nagy ünnepségek közepette Kolozsvárott.

Az egykori krónika hangzik vala pedig e napról következőleg:

„November 10.-én minden vallásfelekezet templomában tartott ünnepies Istentisztelet után a város fényes közönségének jelenlétében a redoute történelmi nevezetességű termében dr. GROISZ jogkari dékán igtatta be az ezen karból választott első rector magnificust, Laborfalvi BERDE Áront, kire az egyetem szervezésének fontos feladata várt. Beigtató beszédében a rector bizalmát fejezte ki, hogy Kolozsvárnak ez a 3-ik egyeteme nem jut az első kettőnek sorsára; mert míg amazokat fejedelmi kegy, közhit szerént, a lelkiismeret szabadságának veszélyeztetésére alapította s így a közápolás helyett hidegséggel találkoztak, emezt a közakarát teremtette, mert érezte elodázhatatlan szükségét, kevés művelt országban lévén oly

nagy a tudománytalan tanult emberek száma, mint hazánkban. A nemzet idegen nemzetek kutatásainak eredményeivel táplálkozik, idegen tanokat assimilál s irodalma iszonyúan kopár. Ebben a tekintetben sok jót várt a két egyetem közt való versenytől; ehhez azonban elengedhetetlenül szükséges, hogy a két egyetem minden tekintetben egyforma jogú legyen; hogy az új ne legyen előkészítő iskolája a réginek s hogy az itt feltűnő tanerők ne vonzódjanak oda. Bevallotta különben, hogy ezen egyetemen nem valósult meg az ő eszménye. Neveli a tudomány országát, de csak részben szépíti a gyakorlati életet, amennyiben nincs polytechnikai hivatása. Ezt elvi és gyakorlati hibának tartotta, ha tudta is, hogy ez eszmét közelebb az egyetemi enquête szintén elvetette. De mégis üdvözölte azt, ami van; mert a hiányokat idővel pótolni lehet. Az egyetemet nem néma fala, hanem tanárainak szellemi ereje alapítja meg. A tanulókat figyelmeztette, hogy az egyetemen annyi tanszabadságuk van, a mennyije ez országrészben idáig egy tanulónak sem volt. Meg kell becsülniök ezt a szabadságot.“

(v. ö. Az egyetem eszméjének s a Kolozsvári m. kir. Ferencz József Tudomány-Egyetemnek története. Az Egyetemi Tanács megbízásából egybeállította Dr. MÁRKI Sándor in Acta. reg. scient. universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josefinae anni MDCCCXCV—VI. Fasc. II. A kolozsvári magy. királyi Ferencz József Tudomány-Egyetem története és statisztikája. Az Egyetem ezredéves országos kiállítása alkalmából kiadva. Kolozsvár 1896 : 36—37.)

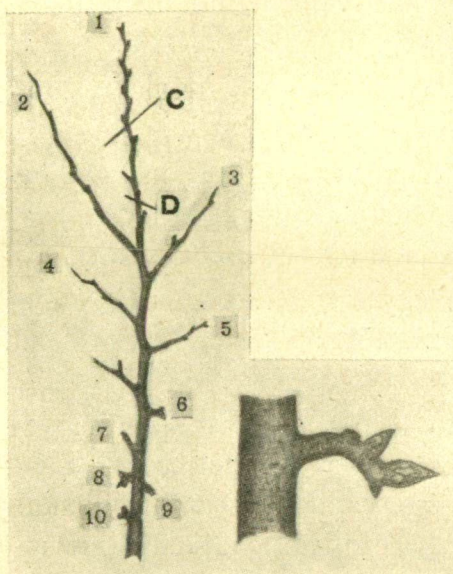
Egyetemünk első rectora szájából elhangzott szavak ma sem multák idejüket. A sok-sok igaz közül az utolsók egyike azonban különlegesen értékes, és a szomorú történeti idők fényesen igazolták annak igazát! Ezek a szavak pedig — Doctor Urak és Doctor Kisasszony: „Az egyetemet nem néma fala, hanem tanárainak szellemi ereje alapítja meg.“

Mi kolozsvári épületeinket elveszítettük. Mind egy szálig! Szomorúan gondolkok rá, mert 5 professor társammal és családainkkal együtt, tegnap 10 éve indultunk el marhawaggonokban Kolozsvárról . . . oláh kiutasításra, mint második turnus. — A néma falak ott maradtak . . .

Azaz a néma falak sem némák soha. Óh! azok a falak sokat beszélnek most is, és fognak örökké . . . És kérdezem: azokat a néma falakat meg fogja-é, egyáltalán, meg tudja-é szokni a — rossz lelkiismeret?? Denique,

tény: a falak ott maradának! Azonban az ot-tani tanárok szelleme nem vezett el; az életre keltette itt Szegeden az Egyetemet!

Egyetemünk tanárainak szelleme pedig mi-ben sűrűsödik össze? Egy gondolatban . . . Abban, amiben minden magyar ember kívánsága kikristályosodott . . . Hogy erre megfelelhessenek, másutt kell kezdenem!

Lombos fáink és cser-jéink ágrendszere lényegesen elüt a Fenyőfa-termetüekétől. A fenyő féléknek erősen növvő, égbetörő főtengele van, amelyen a sokkalta gyengébb ágak örvben, vízszintesen, vagy többé kevésbé ferde szög alatt állanak el.

Lombos fáinknak eleinte szintén van főtengele, de később több, vagy kevesebb ág veszi át annak szerepét.

Valamelyik téli nyugalmi állapotban levő kőrtefa elágazási rendszerét szemügyre véve, a képen feltüntetett

ágrendszerénél: a felső ágak felfelé nőnek, erősek, ezek a vezérhajtások, avagy hosszúhajtások. A hosszú- vagy vezérhajtások az anyaág csúcsától lefelé mind rövidülnek (*a* képen 1 leghosszabb, 5 legrövidebb). A hosszú hajtások mindig felfelé nőnek (negatív geotropikusak).

Az *a* jelzetű ág alján (6—10-el számozottak) látunk u. n. rövid, vagy termő hajtásokat, amelyekre a nehézségerő nem igen hat irányítólag, egyike felfelé, másika lefelé, avagy vízszintesen áll el.

A hosszú hajtások alkotják a fák vázát, ezek fejlesztik a lombleveleket; a rövid, vagy termő hajtásokból virágok lesznek s belőlük a termés, gyümölcs.

A gyümölcsfák nevelésénél a gallyak természetének, viselkedésének ismerete igen fontos.

Ha a γ körtefa vezérhajtását épségben, magára hagyottan engedem szabadon nőni, az ág végén levő főrügy segítségével nyúlik és nyúlik mind hosszabb vesszővé.

De ha levágok belőle egy kis darabot *c*-nél, vagyis hosszúra vágom vissza az erőteljes vezérhajtást — mi történik?

A metszési felület alatt levő rügyek — erre — megváltoztatják természetüket. Ha épen hagytuk volna a vezérhajtást a *C* alatt levő rügyek éppen semmi hajlandóságot se mutattak volna, vagy csupán mérsékeltlen hajtás-, vesszőképzésre, és csak leveleket fejlesztettek volna. *C*-nél visszavágva azonban: a metszési felülethez legközelebb eső rügyek *mind lombhajtássá fejlődnek* s pedig *felülről lefelé* haladólag *mind nagyobbakra* nőnek. A vezérhajtás lemetszése után, annak irányát és vezér szerepét a legközelebbi, a legmagasabban fekvő ág (tehát 2) veszi át.

És ha túlsokat vágunk le a vezérhajtásból, *D*-nél vágom le, vagyis rövide vágom vissza — mi történik?

A *D* alatt levő rügyek rendes viszonyok közepette rövid hajtásokká fejlődnek, de ha *D*-nél levágom a vezér-

hajtást, akkor lombhajtásokká, s ha még hozzá elég erősek a rügyek, *vezérhajtásokká* válnak. És amennyiben a *D* vágás alatt levő rügyek gyengék, akkor csak lombhajtássá lesznek és vezérhajtássá a legközelebb eső ág lesz, a 2-vel jelzett. (v. ö. H. MOLISCH Növényélettan, mint a kertészet elmélete. Fordította Dr. VARGA Ferenc. Budapest, 1926 : 174 — 175.)

Doctor Urak és Doctor Kisasszony!

A Világ nagy urai összeültek az összeomlás után és kertészekként elővették éles kacor késüket — s „dolgoztak.“ „Dugványoztak“ — új népeket, országokat; lenyesték azt, amelyik véleményük szerint vezérhajtás volt. Trianon a mi Hazánkat csúf rövidre vágta vissza.

Pár nap múlva (13.-án) forduló napja leszen a trianoni béke becikkelyezésének.

Doctori avatásuk kedves napján azzal bocsátom el Önöket, Egyetemem Tanácsa jókívánságaként:

Hát igen! A nagyántánt hatalmak rövidre vágják vissza a magyar nemzet fáját, de hiába. Azt hitték: törpehajtásokat hagynak csak meg; azok pedig lombhajtásokká váltak általa. Nemzetünk fája megannyi új lombhajtást fejleszt, vezérhajtás is lett köztük! *Rosszul számítottak Trianon urai!* Van még Magyarok Istene! — és MÉSZÖLY professor szavait idézve: „az az örök lovas magyar vitéz, aki utána 1000 év múlva Etelközben hullatta véré, ezer év múlva Satanovánál, de meg nem hal soha!“ [v. ö. MÉSZÖLY Gedeon: Mióta lovas nép a magyar? A szegedi Alföldkutató bizottság könyvtára IV. szakosztály Közleményei. 2. szám Szeged, 1929 : 12].

Avató Tanácsülésünket berekesztem.

XIX. Felső és Alsó Puszta szer emlékei.

A Pusztaszeri Árpád-Egyesületnek, Szegeden, a „Stefánia kioszk”-ban, 1929. november hó 9.-én tartott „Árpád-áldomása”-n mondott beszéd.

(I. tábla 8., 10. kép.)

Mélyen tisztelt Jelenlévők!

Én jó Nagyasszonyaim, Nagy jó Uraim!

A Természet örök igazságainak olvasása és el nem olvashatása okán való fejtörések közepette, évtizedeken át, elvonultan élő ember vagyok, akinek a nyilvános szereplés ínyemre soha nem volt. Nem azért, mert talán félnék a nyilvánosság fényétől . . . Nem, én szeretem mindenben a Fényt . . . Húzódásom oka csupán alaptermészetemben van. Egyszerűen: nem szeretek közszerepelni. Azonban annak a magyar szeretettől sugárzó és kitüntető személyes invitálásának, amelyben az Egyesület elnöktársa *Dannerné* Nagyasszonyunk vezetésével a hozzám küldöttségbe jövés alkalmával részesülni nékem gratia adaték — lehetetlen volt vala ellentmondanom.

Könyves odúmból hát kibúvék . . . De, — hajh! — egészen jó helyre! Öreg boltozat . . . vastag, tömör falak fogadnak! . . . A híres, régi IV. Béla-építtette szegedi vár csonka kis hagyatékában, amely összekuporodva, szerényen meghúzódva, s iszalag, vadszőlő védő takarójába itt mereng a Múlt-on . . . Égő szemét, amely már minden könnyét elsírta, fordítja a Jelen felé . . . s készül, hogy fejét felemelve bizodalommal nézzen a Jövő-be . . .

Nékünk, magyaroknak, szemünkre vetik, hogy sokat merengünk a Múlt-on . . . Most, okt. 20.-án, Kolozsvár egyik sajtója alól kikerült Pásztortűz [XV. évf. 21. szám, Cluj-Kolozsvár 1929. okt. 20, 502. old.] legutolsó füzete is odaveti: „A magyar léleknek atavisztikus jellemző tulajdonsága, hogy nagyon szereti a múlt emlékeit eldédigetni” avagy: „Sajátságos tünet: a magyar lélek a

maga turáni adottságaival minden időkben inkább volt a hagyományokban megőrzött mult vártáján álló strázsa, mint a jövő nagy problémáinak elszánt előmunkása.“

Természetvizsgáló gondolkodásának, de a fajmagyarnak is nem meglepő ez a Mult-imádat, inkább: természetes!

Faji adottságunk, vérünk, gondolkodásunk folyománya ez.

Olyan népfaj, amely jó minőségű ész-szel megáldott, amelyik hosszasan gyakorolta a leigázott idegenek felett való uralmat, amelyet a Világ folyása sorsdöntő pillanatokban elseperni nem tudott, amely elhatározását keresztül tudja hajtani, vassal, karddal, ököllel, — mert van lelki bátorsága is hozzá, van fizikai ereje is hozzá, nem szokott — gyengeeszü, cingár izomzatú népfaj mintáján sunyiskodni, ravaszkodni, évtizedeken át titokban számíthatni; más háta megé meghúzódva, hogy az erős, félelmetes öklű ellenséget, — (tervét nagy ravaszul folyton takargatva) — lassan, alattomosan hogyan tudná elveszíteni — mondom: a magyar nem szokott, tetű, — élőködő, gyenge népfaj mintáján a Jövön okumlatgatni! Egy pillanat alatt határoz és cselekszik . . . „kard ki, kard,“ „huj, huj! . . .“ — egy szemvillantás csak, és az eladdig csendesen pipázgató, szótlán magyar vérünk már robog a Libertas zászlaja alatt, issza rohama nyomán az ellenség véré a terhes föld, a 48-as szabadság harc idején, avagy Galicia földje, a Doberdo, a Kárpátok és az Orosz síkságok . . . Csupán gyenge minőségűnek kellend előre tervezgetés, számíthatás; és a Jövő horoscopiumán fejét törnie . . .

A vérmagyar elmerengő, messze távolba néző, — mindig valamely fájdalmat visszatükröző szeme nem a Jövőbe néz . . . hanem mereng a Mult-on! És ha jó a pillanat, a nagy, az elhatározó óra — dönt! És — már is odavág öklivel!

De így csak azok cselekszenek, akik vért örököltek, s akikről sohasem lehet — miként egyik historicus megállapítja — beszélni „csak mint történelmi képződményről“ [SZEKFI Gyula: A faji kérdés és a magyarság in Történetpolitikai tanulmányok, Budapest 1924, Kiadja a Magyar Irodalmi Társaság, — a Napkelet Könyvtára, 104. old.]

Igen, ezentúl is elmereng a Múlton a magyar, mert másként nem tehet . . .

Mi is, — Nagyasszonyaim, Nagy jó Uraim! — eme megihletett pillanatban, — fogjunk vissza a Múltba! — az Úr születésének 903-dik esztendejébe, — amelyikről történetírásunk atyja: Anonymus, *Belae regis notarius*a [ma már nem anonymus! cf PAIS Dezső Magyar anonymus Béla király jegyzőjének könyve a Magyarok cselekedeteiről. Budapest 1926. Kiadja a Magyar Irodalmi Társaság in A Napkelet könyvtára, Bevezetés, 1—17. old.] következőket mondja: [I. Béla király névtelen jegyzőjének könyve. A magyarok tetteiről. Fordította Szabó Károly. Javította és bevezetéssel ellátta Mika Sándor, *Magyar Könyvtár*. 30. szám, Budapest Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai.)]

„ . . . Árpád vezér seregeit kiküldvén, az egész földet, mely a Tisza és Budrug között vagyon, Ugosáig minden lakóival magának foglalá és Borsoa várát megszállá . . . “

— „ . . . Szalán vezér megszökött embereitől meghallotta vala . . . követeket küldvén, bolgár módra . . . fenyegetőzni kezdett . . . kicsodák és honnan jönnek, . . . s meg hagyá nekik, hogy rossz tetteiket hozzák helyre, és a Budrug folyón semmiképpen ne merjenek átlépni, . . . Árpád vezér pedig meghallgatván a kevély Szalán vezér követségét, . . . felelé néki, mondván: Jóllehet az én ősapám, a nagyhatalmas Attila király, birta vala e földet, mely a Duna s Tisza között a bolgár határszélíig terjed, mely földet most ő bir, mindazonáltal én, nem a görögöktől, vagy bolgároktól való féltében, hogy ellenök nem

birnék állani, hanem vezérek, Szalán barátságáért, a magam igazából csak egy kis részt kérek barmaid alá, tudniillik a Souiou [= Sajó] vizéig való földet, s ezenfelül kérem vezéretektől, hogy küldjön nekem a maga emberségéből két kulacs Duna vizet, és egy nyaláb füvet Olpár [= Alpár] homokjáról, hogy megkísérthessem, ha édesebbek-e Olpár homokjának füvei a scythia és dentumogeri füveknél, s ha a Duna vize jobb-e a „Tanais vizénél?” . . .

„Akkor Árpád vezér tanácsot tartva, azon módon küldte követeket Szalán vezérhez és küldte neki tizenkét fehér lovat . . . etc. . . . És azon követségbe a nemesebb személyekből Oundut . . . és ismét küldének egy igen serény vitézt, Tursol nevezetűt, kémlelés végett, ki a föld minőségét nézze körül . . .“ (v. ö. XIV. fejezet.)

A XVI. fejezetben:

„. . . . harmad nap Szalán vezért Olpár várában a Tisza mellett találták . . . és Árpád vezér izenetét neki előadák. Szalán vezér látván az ajándékokat . . . Árpád vezér küldötteit kegyesen fogadá . . . és ezen fölül Árpád kívánatait megadá . . . Szalán vezér két kulacs Duna vizet, s Alpár homokjának java fűvéből egy nyalábot küldött.“

És Munkácsy Mihály örök értékű festménye: A honfoglalás is azt a pillanatot jeleníti, amikor a hét vezértől közrefogott Árpád fejedelemnek a meghódoló népek meghódolásuk jelvényeit elhosszák és bemutatják a földet, vizet, füvet . . .

Eleinknek, mint nomád népnek, az ősfoglalkozás alapkellékei iránt kellett vala elsősorban tisztában lenni.

Igen, honfoglaló eleink a föld-et vették birtokba, nyíllal, karddal, vérrel, erős daliáinak feláldozásával. — Így vetették meg lábukat a szilárd magyar földön, amelyet szilárddá teremtett és elvitázhatatlan tulajdonukká tett: saját vérük hullása . . . Vérént ontó vezérei közt osztotta szét Árpád a vérrel vett kövér földeket . . .

Hová változtak azóta a viszonyok? Kicsúszott a magyar föld legtöbbször a magyar kézből . . . Igen sok — idegenébe . . . Vérében, gondolkodásában idegenébe . . . Történelmi nagy csapások pusztítottak színmagyar vidékeinken . . . A meghagyottak sorsát idegenség láza gyötri . . . Soraink ritkultak . . . De ennél még nagyobb baj az; társadalmunk egyes rétegei nem bíznak egymásban, nem is igen szeretik egymást . . . Még ma is társadalmi állás magassági foka szerint igazítja legtöbbször ember arca izmát kedves, kedvesebb, vagy alázatossá, lefelé menőben pedig kimértté, hideggé, lenézővé, avagy megvetővé . . .

Eleink akár vezéri, akár köz sorban, de vérük összetartozása vas kötelékében — közösen vágják kardjukkal, buzogányukkal az idegenvérű ellenséget!

Igen, Árpád apánk megnézte előbb az új haza vizét . . . A víz íze tetszett, bősége vonzotta . . .

Vala itt bőségben a folyóknak kanyarja, ága, holt ága . . . Vala tóságok csillogó tükre teméntelen . . . Nádasok friss zöldje és csalitosokkal ékített ingoványok titokzatos mérhetetlenségei — napok jártáig tartó . . . Vadmadár bősége meseszerű, vizei megáradtak halívás idején . . . Virárgzott a Tisza a kérészek milliárdnyi hullatömegétől . . .

E sok állati élet csak a tiszta, be nem szennyezett vízű tóságokban, folyóvizekben lehetett . . . Vizeink is tiszták valának egykoron, akár — lelkiek terén is tiszta tótükrű emberek voltak eleink . . .

És ma? Vizeinket agyonszabályozták . . . Hány dög-Tisza, holt-Dunaág van? Mennyi a halovány? És mekkora az aszály évtizedek óta! És rohamosan hogyan terjed a szikesedés!

Az aszályossá vált Alföld alig-alig tud már ösfoglalkozásút jól eltartani . . .

Lelki vizeink?? — kérdem! — Ah, fájdalom! tisztaság, átlátszóságban megváltoztak, nem előnyösen! Az önösség gondolata sokakét szennyezetté teszi . . . így nem

is lehet benne oly sok lelki — hal s egyéb tartalom, csupán a zavarosságot, átlátszatlanságot kedvelő ragadozó harcsák . . . eme typicus egoisták . . . amelyek nem nézik: idegen, vagy saját vére, csupán azt, megbír-é vele?! A mai kor sem igen tekint mást, jelszava: aki bírja, marja . . . ha vérbelije, ha nem — mindegy, gyengébb nála — megessi a másik becsületét, lelkét, vagyonát . . . mindenét . . .

És végül Árpád fejedelem fűvet kért Alpár homokjáról is . . . Tehát nem is a „feketék“-ről, hanem a homokról . . . a legrosszabbról . . . Nagy természetismerő, bölcs volt . . . Egykoron itt dús legelő területek terpeszkedtek . . .

Volt vala itt több helyütt erdőség is,¹⁾ amit az emberi kapzsiság kiirtott.

Füveseinken kövérre hizott a juh, szarvasmarha . . . Egész Bécset mi hizlaltuk nagygyá, egykoron ügyes kihasználási politikájuk révén . . .

És ma? Feltörtek minden talpalatnyi helyet, a közös legelőknék vége . . . Mindenütt takarmány inség, általa jószág elprédálás . . . A régi piros magyar búzát agyon „nemesítették“ — ma nem kell senkinek . . . Kifosztottak minden régi vagyonunkból, minden régi foglalkozásunkból . . . És hirdetik, hogy térjünk át a kalászosokról keréteszetre . . . az utódállamoknak is ez a titkos kívánsága! . . .

Népünk pedig tétova néz szét, ide-oda, érthetetlenül . . . Ő csak azt tudja: verejtékezik egész éven át és — ennek fejében kis családját eltartani alig tudja — Ő csak azt látja, hogy mikor *nagy* termést ad Isten — akkor ő tönkre megy, a nemzetközi összetartás-dirigálta „árfo-lyamok“ gyilkos politikája révén . . .

Drága Magyar Asszonyaim, én jó Férfiaim!

Eleinknek vala, sok között, egy kiváló nagy szellemi

¹⁾ Bizonyítja a sok régi írásban szereplő fa-név: jegenye, nir- (nyr) fa. egerfa, gartan (gurthan, gertehan, gyurtyan) fa; cher és bik; tulg (tul, tülgy, töl) fa; fyz és nyar; zyfa; ihorfa és a t. (v. ö. A. Kanitz Versuch einer Geschichte der ungarischen Botanik, Halle 1865: 6—9. old.)

erősségük, amely győzhetetlenné tevé Őket: összetartók voltak!! Szabad akarattal, közös egyetértéssel vezérökké, parancsnokukká választották Ugek fiát: Álmust, „e naptól fogvást téged vezérünké és parancsnokunkká választunk és hová szerencséd vezetend, oda követünk“ — mondták, és „... saját véröket pogány szokás szerint egy edénybe bocsátva, megerősíték az esküvést.“

Visszatérend-e még az az idő, hogy magyar rátalál a magyarra?

Mert ma két vérmagyar, akik egyike szabad királyválasztó, másika Habsburgpárti — bizonyosan messzebb van egymástól érzelmileg, mint magyar a ráctól! És Reverendissime Bangha pater tábora hivei iránt — mondjuk — Balthazár Dezső püspök úr-fanatizálta magyarok bizonyosan nagyobb gyűlölettel vannak eltelve, mint pld. az oláh, vagy más faj iránt . . .

Ez veszedelem ránk! Így ez nem mehet tovább!

És még akkor csodálkozhatik valaki, hogy vágyó-dunk a Mult után? A Mult-ba, ahol *közös érzés, közös akarat* vala sorsdöntő pillanatokban!

Az elcsatolt Erdélyben is megcsendítették a lélekarangot. Erdélyi véreink azt írják: „... olyan események és megmozdulások történtek körülöttünk, amelyek bizonyos fogalmaink átértékelését követelik“, vagy: „a multon való merengés egymagában nem lehet sorsunk előbbrevivője és hogy elő kell készülnünk a jövővértelen harcaira, ha az ősi erdélyi magyar tradícióhoz híven akarunk élni a jövővé századok előre nem látható eseménysorozatai között is. Új honfoglalásra készülődik az erdélyi lélek . . . a rendelkezésünkre álló erőket koncentrálnunk kell.“ vagy „És ha van hitünk, pillanatig sem kételkedhetünk abban, hogy a szász és a magyar írók fegyverbarátsága is egy nyert vár a jövővé új honfoglalásában!“ [v. ö. Pásztortűz XV. évf. 21. szám Cluj-Kolozsvár 1929. okt. 20., 502. old.]

Döbbenetes szavak! Erdély magyar vére utolsó szalmaszála — tehát már *nem*: mi — csonkahaza magyarjai vagyunk . . .

Mi csonkahazabeli vérmagyarok, ha összefognánk! De tudunk?? Hát igenis! Akarunk! Megmutatjuk!!

Jó példával járjon elől ez az Egyesület.

Mi magyarok még a helyben sem tudunk megállapodni, ahol az első szer-t tartották eleink. Hiszen két szeri emlékünkhöz vagyunk. Alsó Szeri Pusztán, ahol régi kolostor romjai vannak, ahol a szegedi Pusztaszeri Egyesület évente tartja emelkedett lélekkel ünnepeit és egy másik ott Felső Pusztaszeren, igen szép helyen, egy homokdomb tetején, amelynek talpazatára vésvé vagyunk: „Magyarország ezeréves fennállásának emlékére Kecskemét város támogatásával közadakozásból emelte a Magyar Országos Diák Szövetség“.

En, évente, ifjúságomat hol egyik, hol másik Szeri Pusztára viszem Egyetemem elrablása évforduló napjain . . .

Legyen ezentúl itt is közös akarat, egy magyar akarat, jelezze ez az Árpád serleg ezentúl, hogy jelképesen, összetartásunk, összefogásunk fogadalmaként, Szeged tud Kecskeméttel egy vonalban haladni, együtt tartani, új honfoglalásra, a vérmagyarok: lelke egyesítésére induló (igaziban: emberi gyengeséget leküzdő) harcba szállani!

És ez beáll abban a pillanatban, amikor a szegedi Pusztaszeri Egyesület elhatározza, hogy időközönként a Felső Pusztaszeri emléknél is fog tartani ünnepséget!

A vérmagyar lelkek összefogására — tehát — elő: Lehel kürtjével! Búgjon hangja végig messze-messze, a sík rónákon . . . — verje vízhangját vissza Erdély határa, Kárpátlanca . . . Titkon fogják fel rabláncra vert véreink csendes estende oda szűrődő hangját a lelkeket feltáró bús tárogatók szavának . . . Ma még felelniök nem szabad rá . . . De fűjjük szünetlen a szivekbe markoló „nagy Bercsényi Miklós sírdogál magában“ — akkordjait . . .

Az éjszaka sem tart azonban örökkéig . . . A még oly zord Téltre is megjő a Tavasz — évente! Van-e oly férges lelkű magyar, aki a Magyar Életre az Északi sarkvidék klímáját állapította meg??

Vannak bölcs öregeink, van romlatlan, kemény ifjúságunk: cserkész- és levante ifjúságunk. Vannak Magyar Asszonyaink, Leányaink! Teremtő Istenem! — felszakad így ajkamon a hálaadó szó:

„Árpád apánk ne félted ősi nemzeted
Nem vész az el, ha eddig el nem veszett . . .“

E symbolum kegyes elfogadását kérem.

(A symbolumot: Alsó- és Felsőpusztaszer emlékeinek fényképét, bekeretezve, átnyújtja az elnökségnek ajándékként.)

XX. Makkos fák — Erdély kapujában . . .

vitéz Nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr Ő Főméltóságának Budapestre 1919. nov. 16.-án történt bevonulása 10 éves fordulóján Szegeden a MANSz szegedi fiókja-rendezte ünnepség keretében elmondott, tölgyfa csemete-ültető beszéd.

(I. tábla 9. kép.)

Mélyen tisztelt Jelenlévők!

Az Erdély fővárosából, Kolozsvárról elüldözött és Szegedre telepített m. kir. Ferencz József Tudomány-Egyetem Tanácsa, Tanári Kara és Ifjúsága, valamint az Országos Magyar Cserkészszövetség V. déli kerületébe tartozó cserkészcsapatok nevében ültetem el a tíz tölgyfacsemete egyikét.

Ma tíz éve waggonlakó valék Budapesten. Láttam az oláh hadsereg kivonulását . . . És Szegedről elindulva ma 10 éve vonúlt be fehér lován Kormányzónk a „bűnös“ Budapestre . . .

E nap emlékére a MANSz tölgyfát ültettet ma — szerte Hazánkban. És bár a tölgy a Germánok ősfája, — miként a hárs a Szlávoké — Eleink esmérük e fát,

a régi ökmányokban, hol: tulgfa, tholfa, hol: tölfa, tul néven szerepel. [v. ö. KANITZ Versuch einer Geschichte der ungarischen Botanik, Halle 1863 : 7.]

A tölgy kifejezője a legerősebbnek és a legméltóbbnak; „megjelenésében komoly méltóságot kifejező“, lombja zúgása „félelmet keltő“, ezért a Germánok is, de más népek is a „tölgyfát az erő, hűség és kitartás jelképeének tartották“ [v. ö. SZUTORISZ Frigyes: A növényvilág és az ember, Bpest 1905 : 370].

A magam fáját nemcsak hűség és kitartás jegyében ültetem.

Legyenek belőletek — tölgycesmeték: „makkosfák“ — az itten való magyarok lelke, szíve kedvesei, szerettei... Erősödjete, hatalmasodjatok, naggyá, terebélyessé.

Ültetünk Benneteket a friss nemes családok címereiben szereplő tölgyek értelmében, t. i. csupán erdőbirtokosokban látható! (cf HEGI Illustr. Flora von Mitteleuropa III. Band : 109). Az országban ma elültetett makkosfák documentálják legelsősorban azt is, hogy a tőlünk elvett erdőségeknek birtokosaiúl ma is kizárólagosan enmagunkat tartjuk.

De a porosz címerekben szereplő tölgyfa ágakat is jelképezendjék e fák! A hűséges polgári állami szolgálati érdemek elismerése ott a tölgyág (HEGI Ill. Fl. von Mitteleur. III. ! 109). Igen, mikor itt leszen ideje, innét a Maros kapujából fogja a Magyar Állam szétküldeni fej a Maros mentén egészen forrás területéig szét, be Csíkba — a hűség tölgyfa ágait — azoknak, akik hívek maradának hozzánk a mostani lélekzetfojtó nehéz időkben is!

És a kecskeméti homokhát „Tös“ erdeje, valamint Szeged homokja-nevelte, rohamsisakok mellé tűzött élő tölgyágakat fogja még Kolozsvár, Temesvár kék ege látni, . . . és Istennek hálátadó könnyes magyar szemek boldogan fognak még végigsiklani eme, innét való, tölgy-és cserefaleveleken.

De ültetem fácskámát azért is: — a Germán mythologia szerint védje, oltalmazza a hozzá menekülőket, legyen minél több menedékhelye véreinknek itt, azon elkövetkezendő időkben, amikor a gyenge népfajok fája törzseit — az idők feldúlása, változása — t. i. az Európai népfajok elrendeződésének legközelebbi zökkenései alkalmával — ha majd WUOTAN, a Germánok hatalmas szél istenne üvöltve vág szét köztük tomboló erővel — ijesztő erővel töri ketté; és THOR meg DONAR a villám és menydörgés istenei az itteni makkosokból villámolnak s ársztanak majd nappali fényt . . . s fülrepsző dörgésekkel megfélemlítőleg csattannak . . . arra Kelet, Dél felé . . .

Ültetem e fát azért is végül, hogy szintén a Germán mythologia értelmében: hozzák bőségesen makkterméseiket! U. i. a Germánok a halott sírjába tölgyfamakkot tettek, hogy a hatalmas DONAR isten előtt kedvessé tegyék őket. Lészünk majd olyan, ellenségeinknek megbocsátók, hogy nem fogjuk tőlük: DONAR elé menőktől sajnálni a tölgy makkokat sem . . .

Addiglan is catholicus testvéreinkkel együtt igaz lélekkel ismételjük újra és újra :

„ . . . Magyarországról, romlott hazánkról
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról“.

XXI. Elfelejtették a lidércnyomást.

1929. november 16.-án tartott avató beszéd.

Doctor Urak!

Hazák történelmének egyik jeles napján kapják kezükbe szorgalmas munkájuk gyümölcsét: doctori oklevelüket és mondanak búcsut az Alma Mater-nek, annak, amelyik eddigi életének tulnyomó részét a Szamos mellett töltötte vala el.

A világháború szerencsétlen befejezte után gyászos

idők sorozata következett Hazánk különböző részeire, részben előzetes megszállások, amelyeket legnagyobb részben sanctionáltak véglegesen az entente-nagyhatalmak; részben népköztársaság, majd a proletárdiktatura a maga véresárnyak-kisérté rémuralmával, amely „elveihez hűen mindenekelőtt eltiporni igyekezett mindent, ami nemzeti, ami magyar“ (I. Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum 1913—1923. évi állapotáról és működéséről. Közzéteszi a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatósága Budapest, 1926 :20). A proletárdiktatúra népbiztosai 1919. augusztus 3.-án menekülnek Budapestről Dunán túlra. Másnap Budapesten átnyomul a Dunán túlra a román megszálló csapat. Az erdélyi nemzetiségi kérdésnek legkiválóbb ismerője JANCsó Benedek következően írja le a két nevezetes időpontot.

„1919. augusztus 3.-án reggel 7 órakor a Margit körúton a ferencrendi barátok temploma előtt állottam. A szomszédos sarokház oldalán ott éktelenkedett Haubrichnak Budapest ujdonsült katonai dictátorának statáriumot hirdető parancsa, amely azzal végződött, hogy „vitéz csapataink szilárdul tartják a Tisza-vonalat“, egyszerre tüzéség közeleg a Margit-híd felől. Két üteg vonul vissza a románok elől a Dunántúlra. A menet élén a cs. és kir. huszárméntés régi vágású altiszt lovagolt. Pompás magyar katona, tipikus vegyülete a huszárnak és az alföldi betyárnak. Az elég jó állapotban levő menetet gyékénnyel fődött ernyős parasztkocsi zárja be. Az ernyő alatt két beretvált képü erősen szemita típusu fiatalember guggol, meglehetősen ijedt tekintettel vizsgálja az utcát. A csapat menekülő politikai biztosai, kik talán érzik is, hogy a megérdemelt hóhérvökötel miként szorul össze nyakukon. E bizarr összetételű két kép, pompás záró vignettája a haldokló proletárdiktatúrának.“

„Másnap délután 3 órakor ugyanott állok, ahol tegnap. Trombita harsan a Margithíd felől, lándsás román roşior

járórség lovagol előre. Nyomában vonul a Dunántúlra az okkupáló román királyi hadsereg egy dandára. Az utca két oldalán bámuló embertömeg. Egyesek halkán vitatkoznak, hogy miféle csapatok? Fránciák! erősíti az egyik, a másik ugyanazt vitatja, hogy olaszok! Senki sem akarta elhinni, hogy Budapestre a győztes oláhok vonultak be. Mikor a moldovai vadászok, kik az olasz bersaglieri-hez némileg hasonló kalapszerű főveget viselnek, elvonultak, a közönség közül valaki kíváncsian odakiáltja: Italieni?! Büszkén hangzik egy fiatal tiszt ajkáról a válasz: Non Messieurs! Rumâni! Ezt a menetet is födeles kocsi zárja be. Idősebb pópa — a dandár főpapja ül benne teljes egyházi ornátusban.

Záróképe egy másik történeti jelenetnek, egy földre-tiport meggyalázott szerencsétlen nézet tragédiájának. A menet elvonul, megy, hogy előzőnlje és kirabolja a Dunántúl magyar népét is. És én ott állok egy helyben az utcán, utánok nézve, mint tegnap reggel a menekülő vörösöknek. Ott állok eltompult elmével, elfásult szívvvel. Még csak könny sincs szememben! Megértem könnyek nélkül, tompa és néma fájdalomban Hazám és Nemzetem legnagyobb szégyenét, a románok diadalmas bevonulását Budapestre.“ (I. JANCsó Benedek: A román irredentista mozgalmak története. Budapest 1920 : 493—494).

A forradalom és a bolsevizmus „terveiben és intézkedésiben a cél a nemzeti gondolatnak, a magyar jellegnek eltörlése volt.“ (Jelentés a M. N. M. 1913—1923. évi állapotáról, Bpest, 1926 : 21).

Véres emlékek, az országház pincéiben legyilkolt heteken át rothadó, a bolsevizmus eszméjének útjában levő magyarok hullahegyei bizonyították a kommunista uralom „békés“ törekvéseit . . .

Az Állam háztartása az 1924. évi egyik decemberi nemzetgyűlés elé terjesztett 1917—18. évi zárszámadások szerint, ha azok helyes adatait és nem a Károlyi kormány

és az u. n. Tanácskormány meghamisította számadásokat vesszük — akkor az

összes bevétel	1	milliárd	275	millió	582	ezer	394	korona	és	71	fillér	volt
összes kiadás	4	"	167	"	269	"	126	"		19	"	"
Deficit tehát	2	"	891	"	686	"	731	"		41	"	"

A kommün garázdálkodása, vagyis 1919. márc. 21.-étől 1919. augusztus 6.-áig terjedő időben volt

összes bevétel	820	millió	462	ezer	822	korona	és	89	fillér		
összes kiadás	6	milliárd	454	millió	922	ezer	545	korona	és	86	fillér
Deficit	5	"	634	"	529	"	722	"		97	"

Tehát a Károlyi kormány és a kommunista forradalom a korona 1924. évi pénzértékében pontosan 20 billió 170 milliárd 724 millió 953 ezer 898 korona 66 fillérjébe került. (i. Magyarság 1924. dec. 17. száma 3. oldalán).

Az oláh megszállás rettenetes értékeket rabolt el tőlünk. Élő állatállományunkban, felszerelési tárgyakban. Még ma sem lehet szivdobogás nélkül elolvasni azt a makacs, szívós, sokszoros próbálkozást hányszor és mily furfangokkal akarta például az oláh kifosztani a magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményeit és könyvtárát. És ha, — miként tudjuk — abban a kritikus órában (1919. okt. 5.) H. BANDHOLZ amerikai tábornok nem pecsételi le a raktárok három ajtaját (este 9 óra 45 perckor) sikerült is volna eme utolsó rajtaütés (v. ö. Jelentés a M. N. M. 1913—1923. évi állapotáról Bpest 1926 : 29—31).

A Hazánk-nak meghagyott mai csonka részt sujtott idegen megszállások idején végigraboltak bennünket. Az átcsatolás révén bennünket ért anyagi károk pénzértékben szinte kimondhatatlanul nagyok.

Dr. LAKY Dezső, volt kedves kollegánk és Tanácsunknak is volt értékes tagja „Csonkamagyarország megszállásának közgazdasági káraitól“ Budapesten 1923-ban megjelent könyvében kimutatja, hogy az oláh, cseh stb. francia megszállás összesen 11 billió 63 milliárd

178 millió 586 ezer korona kárt okozott, amelyből egymaga az oláh megszállásra 10 billió 337 milliárd 628 millió 474 ezer korona esik. (Idézve Magyarország 1923. nov. 18.-i száma 4. oldaláról).

Azonban ezek csak anyagi hitvány értékek!

Mit veszítettünk a világháborúban emberéletben!

Magyarországról katonai szolgálatra bevonult összesen 4,180.000 ember, kik közül katonai szolgálatot teljesített 3,631.336. Ebből a háború végéig veszteségünk

halottakban 471.193

eltűntekből elhaltnak tekintendő 272.034 összesen 743.227
utolsó piavei offenzívánál elesett magyarok 28.636

összes véres veszteségünk 771.480

Ehhez hozzávéve

a hadifoglyok közt elpusztulókat

a vörös hadsereg 3.500 halottját

összes katonai halott veszteségünk a békekötésig: 951.380 magyar ember (adatokat átvettem, MOLNÁR Béla cikkéből: „Magyarország vérvesztesége a háborúban“, in *Uj Magyar Szemle* 1920. december, 199—235. old.).

*
* *
*

E szomorú időknek nem kevésbé gyászos emlékei közé tartozik mindenekfelett az a kínos fogalomzavar, amely az enyém—tied—övé között ingadozni kezdett, vagy legalább is hajlamossá tette az embereket erre: eme összezavarodottságok miatt helyrehozhatatlan károkat is szenvedtünk.

Rettenetes összezavarodások támadtak a proletárdiktatúra alatt. Pld. a természettudományi directorium BORBÁS nagybecsű gyűjteményét — amely Pázmány Péter Egyeteme Növényrendszertani Intézete tulajdonában volt — beosztatja a Magyar Nemzeti Múzeum növénytára herbáriumába. Ha később ezt a rendelkezést hatálytalani-

tották is „mégis azt a meglepő visszahatást váltotta ki, hogy dr TUZSON János egyetemi tanár 1919. okt. elsején azt az írásbeli javaslatot terjesztette a budapesti Tudományegyetem Tanácsa s annak útján a közoktatásügyi kormány elé, hogy a Múzeum növénytára adassék át a növényrendszertani tanszék gyűjteményének. Mi sem természetesebb, mint hogy ez ötletet mértékadó helyen elvetették“ (Növénytári jelentés in Jelentés a M. N. M. 1913—1923. évi állapotáról és működéséről, Bpest 1926 : 63).

És ha az akkori idők „Természettudományi Szövetség“-nek 1919. januárus-februáriusában kifejtett lázas munkálkodását,

(névszerint: Anthropológiai Múzeum: Dr BARTUCZ Lajos
Növénytani Múzeum: Dr JABLONSKY Jenő
Az ált. Földtani Intézet múzeuma Dr JEKELIUS
Erich

Modern múzeumpolitika és őslénytani múzeum
Dr LAMBRECHT Kálmán

Mezőgazdasági Múzeum Dr LEIDENFROST Gyula
Állattani múzeum Dr SOÓS Lajos

Technikai Múzeum Dr TÖRÖK László

Ásvány-Földtani és fővárosi természetrajzi múzeum Dr VADÁSZ Elemér 2 közleményben közreadott (A Természettudományi Szövetség kiadványai. I.: Modern Múzeumpolitika. A Természettudományi Szövetség múzeumi ankétjének alapján szerkesztette: LAMBRECHT Kálmán, Budapest 1919. 1—32. oldal; II.: Az új, természetrajzi és néprajzi Múzeum tervezete. A Természettudományi Szövetség megbízásából Soós Lajos, JABLONSKY Jenő közreműködésével írta LENDEL Adolf Budapest 1919 : 1—21. old., Bethlen Gábor irodalmi és nyomdai részv. társaság) gondolatai közt sok okos volt, többje mégis az akkori idők terméke s eredménye mégis olyan chaoszt teremtett, hogy pld. a Földtani Intézet gyűjteményében mai napig

sem tudták helyre ütni a megbolygatással előidézett rendetlenséget és a helyrehozhatatlan hibázásokat corrigálni.

* * *

És — végül — azok a véres képek, amelyeknek se szeri se száma! Ezeket is felejtjük? Igen, mi magyarok hamar felejtünk! Hiába írták meg (oly művészien, oly egyszerűségében, keresetlenségében is megkapó módon TORMAY Cécile „Bujdosó könyv“ Feljegyzések 1918—1919.-ből I. kötet A proletárdiktatúra II. kötet, III. kiadás Budapest 1923. 2 kötetes nagyszerű munkájába) a proletárdiktatúra véres képeit, pld. idézetek: „... forradalmi törvényszék annak, aki magyar zászlót rejteget“ (I. c. II. k. : 136); „Hajduszoboszlón Szamuelli, Szolnokon Böhm elvtárs, akasztat (II. : 136—7); „...“ temérdek vérnyom van már a főváros kövezetén is. Éjnek idején Pest és Buda között gyakran loccsan a víz a part alatt. Emberek tűnnek el, nem térnek vissza haza... a Lánchídon vértócsát láttak a korán kelők. Sok vér és egy összegyűrt kalap“ (II. 137) „Április 27.-én történt. Budapest területén este 10 óra után senkinek se volt szabad az utcán tartózkodnia... Tuszokat szedtek az éjszakában. A budai várhegyen is felzúgtak az autók. Embervadászatot tartottak. Mikor összefogták áldozataikat, Pestnek vette utját az autó. A Lánchídnál megállt. Leszállították a két HOLLÁNT... Lövések dörrentek és kétszer loccsant odalent a Duna...“ (II. p. 154).

Egy másik kép: „Pesti terroristák mentek Makóra tuszokat szedni. Másokkal együtt NÁVAY Lajost, unokaöccsét, NÁVAY Ivánt és Makó polgármesterét is elfogták. A foglyokat vasúton indították Budapest felé, Kiskunfélegyháza előtt beordították a terroristák a szakaszba: Álljanak elő a grófok és bárók: és mikor senki sem mozdult, egy ember akit, mint árva gyermeket a Návayak neveltek, megszólalt: itt a kegyelmes úr, meg a nagyságos

úr vigyék ezeket. — A terror-legények leszedték őket a vonatról, a töltés mellett megásatták velük a sírjukat. Hamar, sietni kellett! a vonat várt. A vésztörvényszék ítéletére nem volt idő, kihallgatás nélkül beléjük lőttek, a rohamkésükkel összeszurkálták a mellüket. Aztán begyömöszölték őket a félig megásott sírgödörbe. Az egyik még élt, szegény keze kiállt a földből és mozgott egy darabig.“ (II. 184—185).

Apróság csak a nevetés, de akkor! „A zászlós tizen-nyolc éves volt, Dobsa Miklósnak hívták. Igazolásra szólították fel és ő nevetni kezdett. Nem tett egyebet, csak nevetett. Szegény fiú eltűnt . . . “ (II. : 185).

Másik kép. Szamuely Hajduszoboszlón megállt, „Dühös kedvében lehetett. Senki sem tudta, miért, megkorbácsolta az állomásfőnököt, utána néhány munkást, Azután még nem ért ki vonatja a jelzőig, mikor észrevette, hogy Szoboszló templomtornyára fehér zászlót húztak. Visszafordította a vonatot. Terroristáival befutott a városba. Lóháton egy szőke, kékszemű nő kísérte. Hirtelen összefogdosott három embert, aki véletlenül az útjába akadt, Körner malomtulajdonos, Tokay rendőrkapitány, Fekete polgármester és a gyógyszertár előtt felhúzatta őket három akácfára. — Egymásután! — mondotta Szamuely és a körmét tisztogatta az akasztás alatt.“ (II., 185—186).

Másik kép: „Szamuely hirtelen megjelenik mindenütt. Devecseren a templom körül akasztatta fel az ellenforradalmárokat. Egy fiatal tanító kivételével mind paraszt volt. Az asszonyoknak nézni kellett. Nagygyencsen egy gazdát a gyermekei szeme láttára húztak fel a fára. Nem halt meg. Mikor a koporsóban feküdt, megmozdult és felült. A gyermekei és az asszony sírva futottak hozzá, de a terrorlegények nem kegyelmeztek. Megölték a koporsóban.“ (II : 197).

Másik történet Csornán; „Szamuely tanúkihallgatás nélkül mondja: „Mars a halálba! Az elítéltek elindultak . . .

Takács hadnagynak a szemüvegét úgy beverték a szeme gödrébe, hogy a szemgolyója kifordult. Mialatt a vesztőhelyre ment, letépték a fejéről a zsebkendőt, és kifordult szeme ott himbálódzott az arcán.“ . . . és akasztanak még fel nyolcat. „Szamuelyly gúnyolódva nézte az akasztást.“ (II : 202). Másnap Kapuvárott dolgozik 150 főből álló terrorcsapatával, kézigranátos, géppuskás kísérettel. Itt esett meg: „Pintér csendőrőrmester leszakadt a kötéllel. Két kis gyereke odaszaladt hozzá és könyörgött. De Szamuelyly nem kegyelmezett. Meghaltak mind.“ (II : 202).

És a Szamuelyly féle halálvonat?! „Szamuelyly állandóan ott lakik, éjszaka még Budapesten is vonatján hál. Harminc válogatott terrorista testőr környezi. Külön hóhérajai vele utaznak. A vonat két szalonkocsiból áll és két első osztályu kocsiból, melyben a terroristák utaznak és két harmadosztályu kocsiból, melybe az áldozatokat szedik fel ott folynak a kivégzések. Ezeknek a kocsiknak a padozatát már befogta a vér. A holttesteket a robogó vonat ablakán dobálják ki . . . “ (II. : 203).

Junius 20.-án a Mátyás templom előtt Budán történt: Népbiztosi gépen jó egy politikai.megbízott fia; nekihajtat a géppel a körmenetnek, „egymást taszítva, sikoltva hátrált a tömeg. Az autó a szentséghez ért, a zsidófiú leköpte.“ De sortűzeket is adtak a körmenetekre, (II : 216.).

És mikor az ellenforradalom első próbálkozásait leverik a vörösek, s az idegen sajtó diadallal írja: „Kudarcot vallott az ellenforradalmi csíny. A kapitalizmus vissza akarta. hódítani hatalmát. Háromszínü kalózlobogójával jött.“ (II. :228) és akasztatta rendre fel, meg lövette agyon az ellenforradalmárokat, de ártatlanokat is (Berend Miklós gyermekorvos). Hagyták a holtakat az utcán, és ki számlálta a Dunába dobott holttesteket. (II. 231).

ROMANELLI ezredes hiába tiltakozik a kivégzések ellen, KORVIN-KLEIN Ottó az országházban a politikai nyomozóosztály élén egész éjjel működik“. . . ordítás hallatszik

az országház falából . . . Az autók tulzakatolnak minden nyöszörgést és minden halálordítást. A part egész éjjel mozog és sóhajt.“ (II : 238).

* * *

— — — — —
 És e nehéz álom is elmúlt az Országról! Az ellenforradalom elsepri e lázálmodat, amelyek mégis kétségbejuttató valóságok voltak egykoron, nem is régen . . .
 — — — — —

* * *

A kommün garázdálkodása idején alakult meg Szegeden a bolsevizmus letörésére, hatalma megtörésére az az ellenforradalmi alakulat, amely mint szegedi kormány nevét örökké felejthetlenné tette, s amely itt e városban rendet teremtett s leszerelte a kommunista katonákat. A szegedi kormány bölcsője Aradon volt, ott alakult gróf Károlyi Gyula elnöklete alatt, akit a város kormányzójaként szereplő francia tábornok is támogatótt; mivel azonban oláh megszállás alá került Arad, KÁROLYI Gyula kormánya 1919. május 28.-án Szegedre ment át s két nap múlva itt alakult meg az ellenforradalmi kormány, amelyben a hadügyi tárcát HORTHY Miklós látta el. A franciák azonban ígéretük ellenére, vagyis: megszokottan!! — Kun-kohn Béláék proletáruralma letörésére nem engedtek meg sem fegyverbeszerzést, sem Szeged határán túl való szervezkedési lehetőséget, emiatt Károlyi Gyula lemondott és jul. 12.-én megalakult ÁBRAHÁM Dezső új kormánya, jul. 13.-án a minisztertanács HORTHY Miklóst a magyar Nemzeti Hadsereg főparancsnokává nevezte ki. De mivel a franciák ezentúl is minden katonai ténykedést megakadályoztak és mivel közben Budapesten megalakult a magyar nemzeti kormány, augusztus 19.-én az Ábrahám kormány feloszlott, — HORTHY Miklós augusztus 7.-én

kisebbségi csoportban Dunán túlra vitte át csapatait. (v. ö. a Napkelet Lexikona Bpest 1927:511) és Siófokra tette át főhadiszállását. HORTHY Fővezér honvédsége ekkorra már olyan nagyra nőtt, hogy az oláh nem tudta Dunántúl tekintélyes részét megszállni (v. ö. NÓGRÁDI Gyula: A kormányzó és a Nagybányai Horthy nemzetség, Budapest 1926: 20).

A Fővezér pedig megkezdte a csendőrség, a nemzeti hadsereg szervezését, a hozzá csatlakozók száma mind nagyobb és nagyobb, s az oláh megszálló és mindeneket kirabló csapatok húzódnak vissza Dunántúlról, nyomukban jelenik meg „a megváltást hozó sastollas magyar honvédsereg, élén a fővezérrel“. „Budapest népére is felvirradt végre a megváltás napja. Az őszirózsás és vörös forradalom itt ülte legnagyobb orgiáit (l. NÓGRÁDI id. h. 20. old.) — 1919. nov. 16.-án vonult be Budapestre nagybányai Horthy Miklós Fővezér serege élén . . . „A vörös rongy és az oláh zászló után újra felvonták Buda várának ormára a háromszínű magyar lobogót“ (v. ö. NÓGRÁDI Gy. id. h. 21. old.).

* * *

A leghérolt magyarok véréből tapadó kezű népbiztosok pedig elmenekültek, föld alá: csatornába, megkülföldre. Elvtársaik pedig várják ismét az időt, hogy a megízlelt uralom gyeplőjét mikor vehetik vajjon ismét kezükbe? . . .

Akkor egyetlen budapestivel sem beszéltem, amelyik nem a vörös uralom borzalmáról beszélt volna. Szemembe mondották, miért nem esküdtünk fel az oláhnak . . .

Megváltóként, a legnagyobb extasissal fogadta ma tíz éve Budapest népe apraja-nagyja a Fővezért . . .

És mégis elfelejtették a lidércnyomást! . . . Az u. n. emigránsok már vissza térnek. Elfelejtettünk mindent . . . Szegény magyarok!!

Evek hosszú során — ne felejtsek el e napot, doctori avatásuk szép napját soha Doctor Urak — megünnepelni egy perccel bár és villanjon át egész életükön át Egyetemem Tanácsának utolsó szava: Hazánk nem fog kibírni még egy proletárdictatura aerát! Elvész minden magyar akkor. Legyenek magyar fajunkat annyira szeretők — Önök is — hogy ne engedjék társadalmi viszonyainkat annyira elférgesedni és elrohadni, hogy még egyszer a vezető szerepet hatalomban, kenyérjegyben, színházban és mindenben a — vas és fémmunkás kategória vigye! Isten óvja Hazánkat ettől!! Kísérje utukat szerencse, boldogság!

Avató ülésünket bezárom!

* *
*

XXII. A Magyarországi Unitárius Egyház alapítója és első püspöke: DÁVID Ferenc mátyrhálálának CCCL-dik évfordulóján Budapesten 1929. november 15—17. napjain tartott kegyeletes emlékünnepre küldött üdvözlő, átadására Prof. Dr. GELEI József e. i. Dékánt kérte fel.

(l. tábla 15. kép.)

Méltóságos Professzor Úr!

DÁVID Ferenc 350 éves mátyr halála fordulóján rendezendő orsz. ünnepegeken kérem Méltóságodat a díszközgyűlésen nevemben és Egyetemem nevében üdvözlőt tartani ne terheltessék.

Izenem Budapestre: egykoron láttam magam szemével a Dévai Várhegyen nagy DÁVID Ferenc emlékét, akkor, amikor „barbár“ (?) elnyomatás időszaka (?) levegője terjengett Erdély felett... Még 1918. június 8.-án...! Azóta nagyot fordult a Világ. A — nekünk — legyőzötteknek, „mintaképül“, antánt — hatalmaktól — odaállította oláh „kultura megsemmisítette DÁVID Ferenc püspök emlékét is... Mely fátnum! BETHLEN Gábor 1604.-ben telepíti Dévára az első négy oláh családot... És azótától elhatalmasodott az oláh úgy, akár Hunyad

egész megyéjét átváltoztatta! A Sors kereke fordul azonban! És lészen az idők járása másminémű is! Egykoron Déván az oláh templomot a városon kívül volt vala szabad felépíteni és nappal harangozniok eltiltott volt; jó Isten kegyelméből még ugyanaz a rendelkezés! . . . És lészen még a dévai öreg, 1536.-ból való harang zúgása magyar, s örömkönnyeket fakasztó, akkor, amikor DÁVID Ferenc emlékét újra felszenteljük, akkor, amikor RAKÓCZI György fejedelmi ajándékából eredő dévai középső harang felíratát:

„Laetatus sum cum dicentibus mihi
in domum Domini ibimus“

megtoldhatjuk ezzel: Erdély felszabadulásáért hálát adván!! Mert eljő ez Idő; meglészen ez is! — Hiába ül ma Dévavárán is elnyúlva az oláh néphit Herkulese: Jorgován vitéz!!!

Addiglan is erősítsen mindnyájunkat a tordai és fehérvári zsinattól életfogytáig rabságra ítélt első unitárius püspöknek, DÁVID Ferencnek is égbe szállt magyar lelke.

Mély tisztelettel Méltóságod
alázatos szolgája

1929. XI. 16.

Prof. Dr. Györffy István s. k.
e. i. rector.

XXIII. Emlékezés I. Ferencz József halálának XXII-dik évforduló napjára . . .

Üdvözlő beszéd 1929. november 23.-dikán tartott avatáson.

Egyetemünk új doctorai!

13 évvel ezelőtt! . . . Valánk a vértengerek közepében. Mi Erdélyben lakók minden idegszálunkkal az oláh fronton történőket figyelemmel kísérik . . . Ma 13 évvel ezelőtt alig egy-két nap festette arcunkra a lángoló öröm a pírt. — November 19.-én a híres FALKENHAIN tábornok megívja

a targu-jiui véres csatát és november 21.-én délelőtt elesik nyugati Oláhország fővárosa: Krajova; „az oláh védelmi lánc szét pattant; Kisoláhország elveszett és már Nagyoláhország és Bukarest fölött kovályog a végzet“ — mondta egyik napilapunk. (Pesti Hirlap 1916. nov. 22.).

És ugyanezen napon este 9 óra 5 perckor csendesen elköltözött az Élők világából, átadta lelkét Teremtőjének schönbrunni kastélyában Egyetemünk nagy Alapítója, Névadója: nagy uralkodónk: Ő császári és apostoli királyi Felsége I. Ferencz József Urunk és Királyunk! A két hírt egyszerre olvastuk a kolozsvári napilapokban (Kolozsvári Hirlap 1916. nov. 22. szerda XVII. évf. 291. szám, Ujság XVIII. évf. 280. szám).

És ott Erdély fővárosában: Kolozsvárott november 24.-én gyújtotta fel az alattvalói hűség és a trón atyját megillető gyermeki szeretet a maga fáklyáját . . . Kolozsvár és Kolozs megye kegyeletét három markáns egyéniség fejezte ki: gróf BETHLEN Ödön akkori főispán, Dr. HALLER Gusztáv polgármester és a gyászszünnepi beszédet classicus tömörségben Kolozsvár városa tiszteletbeli tanácsnoka, Egyetemünk professora: Dr. MARKI Sándor tartotta.

Ma mindhárman csendes emberek . . . , pedig voltak mindhárman: tényleges, képleges nép- és élet-tengerek hullámozása hős matróztisztjei . . . Eltűnt idők eltűnt nagyjai . . .

Pár nap híján 68 esztendő alatt bold. Ferencz József Ő Felsége keze vezette Hazánk sorsát a patriarchák koráig, 86. életévig. Egymaga az uralkodási idő is nagy életkor! . . .

Óriási hullámozások érték a megboldogult uralkodót e két emberöltőt meghaladó uralkodási idő alatt . . . A káleidoscopium módján kerengő eseményeknek csak a nagyjait: országgyűlésünk törvénytelennek nyilvánítja a trónralépést; muszka interventio; a győri, ácsi csaták, megbizonyosodott a fiatal uralkodó itt személyesen, hogy

az osztrákoknak nem „hordával“ van dolguk! Világosi fegyverletétel után HAYNAU, LICHTENSTEIN, BORDOLO tábornokok uralma . . . LIBÉNYI merénylete (1852: febr. 18.); Esküvője (1854.). Rudolf trónörökös születése (1858.); olasz hadjárat; az alkotmányos aera; a németországi hegemonia elvesztése; megkoronázása (1867. jun. 8.); Bosznia és Hercegovina megszállása; Rudolf halála (1889.); ezredévi ünnepek; Luccheni megöli Erzsébet királynét (1898. szept. 10.), Bosznia annectálása (1908.), Világháboru . . .

Megkoronázása után legalkotmányosabban uralkodó király volt, mert „Abból a 7078 törvényből, amelyet a magyar Országgyűlés Szent István királytól I. Ferencz József haláláig 900 esztendő alatt hozott 2028, tehát az összes törvények $\frac{2}{5}$ része I. Ferencz Józsefnek közel 50 éves királysága korából való“ (cf. Dr MÁRKI Sándor: I. Ferencz József király emlékezete „Ujság“ XVIII. évf. 283. sz., Kolozsvár 1916. nov. 25. 2. old.).

El nem múltó örök hála köt nagynevű Uralkodónkhoz kettős címen is, amikor ma megemlékezni régi alattvaló hódolattal és áldozunk dicső Emlékének. Pro primo: mert I. Ferencz József alapította Egyetemünket 1872.-ben s megengedni méltóztatott Egyetemünk részéről nevének használatát, pro secundo: egyénileg is, akik I. Ferencz József Ő Felsége kezéből valánk szerencsések. professori kinevezéseink okmányát kiérdemelni még ott Kolozsvárott.

Egyetemünk új Doctorai!

Diplomájuk kézhez vétele kedves napján Egyetemem amikor Önöket kibocsátja szárnya alól, lelkükre kötni kötelességünk: szolgáljon egész életükben mintaképül Egyetemünk Nagynevű Alapítója: végtelenül pedans, rendkívül sokat dolgozó, kötelességeit az utolsó percig mintaszerűen ellátó volt, aki íróasztala előtt már kora reggeli: félnégy órától kezdve késő estéig vitte a két Állam terhes gondjait. Még halála előtt is intézi az Államügyeket, fogadja min-

dennap főudvarmesterét, a katonai iroda főnökét, a kabinetigazgatót, számos más személyiséget, továbbá a királyi család tagjait, ministereket, diplomatákat, nagyrangú katonákat . . . Még élete utolsó napján is megpróbálta, hogy íróasztala mellé üljön . . .

„Egyetlenegy magyar király sem ünnepelte nemzetével a magyar történelem annyi eseményét, mint I. Ferencz József“ (Dr Márki Sándor: I. Ferencz József Magyarország királya. Budapest, Franklin-Társulat 1907: 7).

„Ne felejtse el“ . . . senki, „hogy II. Rákóczi Ferencz hamvai hazahozatalának elrendelésekor I. Ferencz József már hálát adott az Isteni gondviselésnek, mert „azok az ellentétek és félreértések, melyek súlyosan nehezettek elődeinkre hosszú századokon át, ma egy végképp letűnt korszak történelmi emlékei“. (v. ö. MÁRKI: I. Ferencz József p. 6.) . . .

A nagy Fejedelem pihenő helyének a kassai Dómnak öreg harangja mély hangja bűg, hanghulláma fodrozódik messze, messze . . . és a kapucinus barátok ősi sírboltjában eltemetett s ott pihenő I. Ferencz József apostoli királyunk szerette városának: Bécsnek harangja hanghullámaival . . . összetalálkoznak . . . Izennek egymásnak . . . „Ezért temették itt el?“ „Ezért hozattalak haza?“ . . . És belécsattan az összeolvadó hangokat összekavarva, vadul, élesen két felülről jövő intő szó: „*Viribus Unitis!*“ . . . Hajh Istenem, magyarok! . . . Lészünk-e mi úgy? . . .

Doctor Urak! Dolgozzanak, hogy megérje Hazánk Egyetemünk nagynevű Alapítójának jelszavát — élő valóságban!

Így bocsátjuk Önöket az élet útjára, kívánván sok tiszta örömet és boldogságot mindnyájuknak!

Avató ülésünket bezárom!

XXIV. A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Gyógyszerész-hallgatóinak „Rákóczi“ Bajtársi Egyesülete 1929. évi november hó 24-dikén tartott zászlóavató ünnepélyen zászlószeg-beverést kísérő szavak:

(I. tábla. 12., 13. kép.)

Rákóczi Bajtársak zászlaja! Ihlessed meg e zászló alá sorakozó bajtársak mindegyikét kivétel nélkül, hogy *egész életük* folyamán a betegséget gyógyító pilulákkal együtt meg nem alkuvó magyar lelket is adjanak ki minden vevőjüknek; és a mikor a papirostokba minden egyes bajtárs belefúj, hogy a győgyporokat beléöntse, — soha ki nem alvó, magyar egységet, összetartást is fujjanak belé, hogy azokat is vegyék be a betegek, örökre meggyógyulván e tekintetben is!

XXV. Dr Davida Leo

nyug. rendes nyilvános tanár halálának bejelentésekor az Egyetemi Tanács 2. rendkívüli ülésén, 1929. november 25.-én tartott beszéd.

(III. tábla 1. kép.)

Nagytekintetű Egyetemi Tanács!

Szomorú alkalom szólít egybe bennünket! boldogi Davida Leo orvos, sebész doctor, szülész mester, a leíró- és tájbonctan nyugalmazott rendes nyilvános tanára átadta lelkét Teremtőjének Budapesten 1929. nov. 24.-én 78 éves korában.

Egyetemünkön a leíró és tájbonctannak 1880/1. óta helyettes, 1882. jul. 12.-től rendes tanára, orvosi karunkon 5 ízben viselte a dékáni, 7 ízben a prodékáni tisztséget, a teljes bizalom bizonyosságaként.

1922.-ben vonúlt nyugalomba; itt Szegeden még az Egyetem új fészke rakásánál élénken tevékenykedett. Előadásait hallgattuk az orvosi szaküléseken.

A Kolozsvárótt Múzeum kertben épült és 1888. év

julius havában hivatásának átadott (cf. Emlékkönyv a kolozsvári magyar királyi Ferencz József Tudományegyetem és különösen ennek orvosi és természettudományi intézetei 1903: 144). Anatomia épülete és a Bonctani intézet lépcsőházában elhelyezett márványtábláján feltüntetett nevek birtokosai közül immáron az utolsó élő tag is megszűnt gondolkozni . . .

1919. november 8-ikán a második professor csoportot utasítja ki az oláh Kolozsvárról . . . Hatan jöttünk együtt waggonokban . . . Hat közül most Davidá-val együtt három már megtért Őseihez . . . a hol örök Béke, Nyugalom, Csend van . . .

Fekete fátylat vonat a Sors vélünk és általunk Erdélyre, Kolozsvárra, Egyetemi ottani épületeinkre, intézeteinkre; s most a kolozsvári Anatomia épülete tábláján olvasható utolsó Élőknek . . . drága nevére is . . .

És fekete fátyollal kell befednem Házsongárdi fűvészkertemnek egyik kedves épületét a Növényrendszertani Intézetet is . . . amelyben Davida Leo professor lakott volt; a Davida villá-t . . . A mi sorsunk már ez . . . Temetünk . . . és temetünk . . . Fekete fátyollal fedjük kedves kartársaink egyikét a másik után . . . Állítjuk fel keresztjeinket . . . vállunkon is hordván az Élet és Hazánk súlyos nagy keresztjét . . . szinte rogyásig . . . Nem zúgólódunk, ez és így ítéltetett meg részünkre!

Nagytekintetű Tanács!

Eihervadhatatlan emlékeit Megboldogúlnak lelkünkben megőrizzük. Tanítványai széles rétegben terjesztik Bold. DAVIDA Leo tanítását, puritánságát, abszolút becsületességét, a pontosság és udvariasság incarnatiója dicsőítését. Javaslom.

1. Mély részvétünket küldjük a Családnak,
2. Koszorút,
3. Külön gyászjelentést adjon ki Tanácsunk,

4. Képviseletjük magunkat a temetés szomorú actusán
5. és képviseletünket elbúcsúztató beszéd megtartására fogjuk felkérni,
6. Előadásaink a mai napon és temetés napján szüneteljenek,
7. Összes épületünkre kitűzött gyászlobogókat eltemetésig lobogtassa a szél . . . folytonos lobogása szívünk folyton vibráló fájdalma jeléül.

XXVI. „Lesz még egyszer ünnep a Világon . . .“

Üdvözlő 1929. november 30.-án tartott avatáson.

Doctor Urak !

Diplomával kezükben, hosszas, kitartóan szorgalmas és becsületes munkájuk gyümölcseivel megnyílik Önök előtt az Élet viharzó nagy tengere, amelynek színén nem csak fodor, nem csupán szelid hullámok, hanem időnként szinte mindeneket elnyelő, hatalmas, túlhajló és ömlő, fehér tajtékszegélyezte tarajok is szágúldanak, amelyek óriási erővel emelik a magasba lejtőiken a rajt' vergődőket! Mindeneknek utána, régen, lecsendesülve, nyoma sincs ott vésznek, hullámnak, szerencsétlenségnek, marad csupán a nagy, ezres mélységek titokzatos félelmetessége.

És életük e fontos napját: Szent András havának utolsó napján érik el szerencséivel, azon a napon, amikor a magyarság is sok helyen feladja a kérdést s a jövőendő megnyilatkozását. Andrásnap éjszakáján várja.

Jól emlékszem, gyermekkoromból, amikor ott szülőföldem táján a vörössipkás — honvédeket adó egyik falun, így András napján — az öreg parochián — délután ólmot olvasztottunk, s bele öntöttük hideg vízbe, és a mindenféle phantasticus alaknak árnyékképét értelmezgették nekünk hozzánk tartozóink, hogy melyik mit mutat, mihez is hasonlít? A jövőt akarják kiönteni e módon.

És sok vidékünkön, — itt Szegeden is — az Andrásnapkor tartott böjtre rájövő éjjel-meghozta álom sorsdöntő titkokat mond meg előre a leányoknak épp úgy, akár a palócoknak az Andrásnapkor, megfelelő név-rágondolással együtt letört gallyak, ágak, amelyeket vízbe ráknak, gondolnak, amelyek karácsonyig ha kihajtanak, vagy kivirágzanak, az illető név birtokosa léssen életük szépítője . . . (v. ö. KANDRA KABOS: Magyar mythologia Eger 1897: 229,238).

Egyetemünk új Doctorai!

Nem a mai életbe való már, hogy például az ilyen: kedves de egyebekben jámbor egyszerűségekbe vetett vakhit alapján várják a sorsuk beteljesülését. Önök — uraim — olyan nemzetnek alkotó elemei, és olyan társadalomnak lesznek tevékenykedő tagjai, akik előtt ténylegesen kifejtett magas kultúra hatalmas szellemi munkálkodás óriás hegyein kiemelkedő szellemi kiválóságok lehetnek csupán az irányítók, mutatók és egyedüli útbaigazítók!

Egy-egy jól alapozott szellemi alapítás, messze évtizedek és százak során hozza meg gyümölcsét! Gondolok a most pár nappal ezelőtt (nov. 25.-én) 127. alapítási évet megélt Magyar Nemzeti Múzeum-unkra és a szintén röviddel ezelőtt (nov. 24.-én) alapítása óta — 76. évet átélt Erdélyi Múzeum Egyesületre.

Amelyik nemzetnek vannak ilyen alkotásai, amelyik nemzet magáénak vallhatja a tegnapi napon elhunyt két olyan „Pál“-t, akik egyike 435 évvel ezelőtt Szentkelemen-en hunyt el, t. i. KINIZSI Pál és a 38 évvel ezelőtt őseihez megtért: HUNFALVI Pál, — az a nemzet, amelyik ha kell: karddal, ha kell tollal, de — a maga nemében! mindig — a legelső viaskodók között vagy, arra a népre ugyan könnyedén rávághatja a türelmetlenkedő a: „PATÓ“ családnevet; azonban valóságban és valójában mégsem az; mert mi magyarok itt a Duna-medencében

— csupán: csendes emésztéssel és csupán ölbetett tétlenkedő kézzel, — bizonyosan nem tölthettük volna el ezer évet meghaladó, sok katasztrófával tarkított idők zajgó tengerét! . . .

És az András-napi ólomöntés keletkezett alakjának árnyéka itt mindig egyet mutatott és fog ezentúl is mutatni . . . Azt, amelynek segélyével mi itt lábunkat megvetettük, szilárdan, és álljuk a vihart, vést népek egész sora ellenében . . . És ezt a talizmánunkat 93 év óta szivünkbe égette VÖRÖSMARTY Mihály, ajkunk szent bensőséggel fohászokodik mindig az ő örökéletű szózatával:

„Hazádnak rendületlenül . . .“

Egyetemünk uj Doctorai!

Holnap léssen VÖRÖSMARTY Mihály születésének 129 éves fordulója . . .

Amikor életük viharán, vagy — bár sok legyen — napsugaras idején! a mai kedves felavatási napjukra gondolnak, ne tessenek feledni, hogy VÖRÖSMARTY-nk nem csak azt írta, hogy:

„Itt élned, hálnod kell“,

hanem mikoron „A vén cigánynak“ megparancsolja:

„Húzd rá cigány, megittad az árát . . .“

a végén még azt is mondja:

„Húzd, de mégse, — hagyj békét a húrnak,
Lesz még egyszer ünnep a világon;
Majd ha elírad a vész haragja,
S a vizsály elvérzik a csatákon,
Akkor húzd meg újra lelkesedve,
Isteneknek teljék benne kedve.“

Egyetemem Tanácsa nevében, — amikor szeretettel bocsátjuk el Önöket a nagy Élet útjára, — kívánom, hogy kísérje útakon jó szerencse, jó egészség, lelkiboldogság s annak az „ünnepnap“-nak felvirradását Isten kegyelme engedje megérni Önöknek, de — nekünk is!

Avató ülésünket berekesztem.

XXVII. *Graeca fides* . . .

1929. december 5.-dikén tartott doctori avatás üdvözlője.

Egyetemünk új Doctorai!

Ott kell kezdenem, — hogy beleélhessék Önök magukat e nap jelentőségébe — mikor MAVROCORDATO Romania bécsi követe 1916. aug. 27.-én este $\frac{3}{4}$ 9 órakor átadja az Osztrák-Magyar külügyminiszteriumban az oláh kormány hadüzenetét.

A titokban előre tolt oláh csapatok azonban már egy fél órával elébb $\frac{1}{4}$ 9 órakor mindenütt átlépték Erdély határát.

„Augusztus 28.-án reggel a román kir. hadsereg előcsapatai már mindenütt magyar területen, a Kárpátok északi és nyugati lábánál állottak. A bukaresti lapok még aznap egyhangú örömmel és diadalittasan jelentették, hogy „a román sasok átrepültek a Kárpátokon és nyitva az út előttük egészen a Tiszáig.“ (Idézet JANCSÓ Benedek A román irredentista mozgalmak története, Bpest, 1920 : 428).

Magam mit sem sejtve fent a magyar Tátrában éppen búcsútúrámra indulok fel a kistarpataki völgybe; aug. 28.-án a Jégvölgyi csúcs — Markazittorony — gerincvándorlás le a Pfinn kilátóig; aug. 29.-én Tomasson torony — Jordanút — Lomnici csúcs túrán vagyok, gyönyörű napsugaras időben a Nagy Papyrusvölgyön át mikor leérünk vezetőmmel a késmárki Zöld tó partjára, ujságotlják, hogy betört Erdélybe az oláh.

Családomat Szepességen hagyva rögtön indulok le; 4 napig tart az út Szepesbéláról Kolozsvárig. Központi egyetemi épületünk, ott levő Intézeteink lefoglalva József Főherceg Öfensége és hadsereg főparancsnoksága részére. Rengeteg menekült a városban. Heteken át egész Fűvész-kertem 700 menekült család szekérvarának menedéke, a

2 év óta *Vereskereszt Egylet* részére szállított összes zöldség, élelmiszer menekült véreink részére adjuk át.

Szeptember első napjaiban, érkeznek és mennek át szakadatlan sorban a nehéz német katona-autók, óriási kígyóként kanyarognak fel Felek-Torda országúton, nehéz súlyuk alatt reng a föld . . . Mi lesz ott, Uristen! Ha ez az erő működni kezd . . .

A historia aranybetűkkel írta be szept. 26—30: *Nagyszeben* visszavétele, az innét menekülők — fogadása a verestoronyi szorosban *Krafft von Delmensingen* által . . . *Brassó* visszavétele . . . És a *Wöchentliche Kriegsschauplatz-Karte* No. 107. számán már Erdély határáig visszavették a Központi Hatalmak hős csapatai földünket — s megindult eleinte nagy erőfeszítéssel az oláh síkságra való lejutás, amíg Crajova felé beömlöttek végre mieink . . .

És 1916. december 6.-án vérkönnyeket sír a Dimbovitia . . . a genialis MACKENSEN vezérlete alatt a Közp. Hatalmak csapatai Oláhország fővárosába, Bukarestbe vonólnak be.

Doctor Urak!

Népeknek, nemzeteknek, egyedeknek — magatartásuk mikéntjéhez mérten a Sors fizet . . . a Sors visszafizet! . . . Előbb? később? nem fontos! Légy gyenge Ember nyugodt — a Sors mind csak fizet . . . Megfizet . . . És visszafizet! . . . Tette a Múltban, teszi a Jövőben és teszi a Jelenben is! Graeca fides!! . . .

1916. aug. 28.-áért fizetség: Bukarestbe bevonulás december 6.-án.

És a mostaniakért? . . . Türelem! . . . Még nem érkezett meg ideje!

* * *

Eszembe jut; amikor, martyriumot szenvedett nagy államférfink gróf TISZA István „A német főhadiszálláson járt, Erdélybe akkor törtek be a románok és ő csapatokat és segítséget kért szorongatott hazájának.“

„ — De vajjon hálások lesznek — érte a magyarok? — kérdezte a császár.“ (t. i. II. Vilmos).

„ — Hálások leszünk, felség, — felelte Tisza István.“
(v. ö. Tormay Cecile Bujdosó könyv I. k. :124. old.)

*
* *
* *

És felmerül előttem egy szívet marcangoló kép . . .
Kolozsvár főterén állok két kis gyermekemmel, akiket iskolából kísértem haza . . . Fegyelmezetten, példás rendben mindenféle fegyvernem külön, külön rendezett csapatokban, végeláthatatlan menetben, halkán, lelkinyomottan, vonul át és vissza Hazájába a hős MACKENSEN hadserege . . . gyalogság vonul ütemesen, csendben . . . tüzérség, trén dübörög összeszorított ajkakkal . . . félre nem lép, félre sem néz egyetlen német katona sem.

Ah, ma is marcangol a fájdalom, milyen megvetően pillantottak ránk . . .

És a vége?? . . . MACKENSENT, táborkarát internálták, hadseregét lefegyverezték . . .

Hiába magyarázkodunk: Kohn-Kun Béláék tették! . . .
Megtörtént!

*
* *
* *

Egyetemünk új Doctorai!

Felesleges fejtegetnem Önök előtt, hogy jellemes emberek barátjuk mellett kitartanak minden viszonyok közepette. Hűség, Becsület, Kitartás, adott szó szentsége elkötelező!

Ha én character vagyok, ha egy családban becsüle van, ha egy nemzet jellemes — állja szavát! Én elpusztulhatok!? — állja szavamat a fiam!!! Elpusztul egy vezető politikus?, — adott szavát Nemzete nevében tette! Beváltása az utána maradottak kötelessége!

Ne tessenek hinni, Uraim,! — ma után ítélve — a mai sokak-kedvelte felfogásnak. Fordul az idő kereke . . .

Jobb egészségesebb felfogás megtisztítja a mai zavaros megítéléseket. Majd jó más értékelési alap, amikor nem a cserbenhagyás, árulás után fonnak babért népek homlokára; nem a hiéna-, sakálművészetű népfajok lesznek a vezető szerepet játszóak . . . Ilyenfajta Eldorádója nem lehet végnélküli . . .

Értékelési alapja a Magyaroknak a régi kell maradjon: Hűség, Becsület, Kitartás a barát mellett, adott szószentsége!

Egyetemem Tanácsa nevében amikor jó szerencse kívánatainkkal elbocsátjuk Önöket, Doctor Urak, lelkükre kötjük búcsúzásunk komoly pillanatában:

Memento! Graeca fides! — De, nekünk hűteleneknek lennünk nem szabad!

A gróf Tisza István, a Németek nagy Császáranak adta ígérét elkötelező reánk is! *Becsületügyünk ez!!* Életünk irányítójá! eszerint igazodjék tehát.

Ne feledjék egy percre sem!

Avató ülésünket berekesztem.

XXVIII. Nagybányai vitéz Horthy Miklós Kormányzó Úr

Ő Főméltóságának névünnepe előestéjén (december 5-dikén) tartott beszéd.

Magyar Ifjúság!

„Magyar Sors“-ban osztályos Testvéreim!

Gyülekeztetek halkán a Magyar Éjszaka setétségében . . . Jövétek ide csendben, néma ajakkal, de erősen lüktető, fiatal magyar szívvel . . . Jövétek keserűséggel is nehéz sorsotok miá', de eljöttetek megrendíthetetlen, sziklaszilárd magyar hittel is! Jöttetek elpusztíthatlan magyar akarattal, tanúságot tenni gondolkozástokról, hitet tenni véretek szaváról!

Hallom a szót! Véletek és Általatok száll . . . száll lelkünk fel jó Budavár magas falára . . .

A magyar ember minden keresetlen módján, őszinte nyíltsággal lelke egyszerűségével rakjuk le Nagyurunk lába elé! a legfőbb Hadúr elé hódolatteljesen minden áldozatra kész szeretetünket . . . Ha kell tőlünk — munkánk: adjuk; ha kell tőlünk — megpróbáltatás: már is belefogtunk; ha kell tőlünk — elszántság, vakmerőség: nem gondolkozunk, már is dobban lábunk, ökölben kezünk; ha kell: vérünk . . . gondolkozás nélkül itt van, vedd Hadak Úristene!!

Adunk, áldozunk mindent, mert nyerni akarunk — mindent . . .

Szökken fel pillantásunk távolokon át innét a „déli végek“-ről jó Budavár magasságába, ahol magyarfajunk nehéz sora felett oly sokat töpreng Kormányzó Urunk! . . .

Magas személye e setét magyar éjben világoló; sziporkákat hányó messze világító fáklya . . . Pusztá tekintete is galvanizál . . . Szemében ott lobog és ismétlődik a Honszerző, a Szeri Pusztán első szertartó Árpád tekintete . . .

Külsejével documentálja a minden jogforrás tiszteletét . . .

Megingathatatlan Bástya . . . Földrengéseket is moccnás nélkül meg- és kiálló Tekintély —, Alap — Kőtömb . . .

Nem beszél, nem mond . . . De mutat!

Mutat, mert népének szeretetében polarizált. Előtte a magyar munkások és egyetemi polgárok — Ti, drága Fiaim! — egyaránt — Szívének kedves Gyermekei!! Praeclare orientált!

Csupán az igazán Nagyok lehetnek ilyenek! — Bizonyította Nagyságát!

Vezérségre elhivatottságát hően szerettünk Kormányzó Urunk Ő Főméltósága documentálta, ott a „Novara“ fedélzetén . . .

Az otrantói ütközet legendás nagy Hőse, amikor súlyos sebesülésekor árbochoz kötteti magát s kétórai

tengeri harc után eszeveszetten menekülnek az ellenséges hajóvárok . . .

És amikor a társadalom szemete, csöcseléke, iszapja, fejét a rohadékból felemelte . . . Amikor a bolsevista örület vérszipolyai ezer fejét lenyomta . . .

Nagy, erős a harcban; nem lankadó az alkotó munkában . . . Nagy, Erős Lelkében . . .

Ezer tenger mélységeket üt szive jósága . . . Per-törlést rendelt el itt is, másutt is . . .

*
* * *

Kormányzó Urunknak lába elé — drága nevenapján is szórjuk a virágokat!! Tele marokkal, szívünknek soha ki nem ürülő kosarából hintjük minden lépte elé az ibolyákat, annak jeléül — miként Theodorus Priscianus bysantinus udvari orvos hívé — hogy ne fogjon Nagyurunkon semmiféle betegség . . . A kankalinok, Szent György virágok sárga mezeje borítsa el előtte a földet; önbizalmunk, őszinteségünk virágai fogják fel lépte neszit.

Búzavirágok tömegével és örökzölddel (Vinca) vesszük körül és övezzük szívünkbe zárt Képét, a hűség és az örök tisztelet, örök bizalom virágaival.

És már fonjuk, kötjük, innét Szegedről küldjük, a nyaranta itt tömegesen virító szalmavirág (Xeranthemum annuum)-ok hervadhatatlan ezreit e nehéz időkben kormányzó Kormányzónk halhatatlanságára . . .

Egyetemi Polgárok, Magyar Véreim!

Ugye ezt kívánjátok mondani?!

Mélységes alázattal és hódolattal juttatom el Ő Főméltósága magas színe elé táviratilag hév kívánságunk: a Magyarok Istene igen sokáig éltesse Otranto Hősét, a Szegedről szárnyarakapott Fehér Sast, aki most Budavár ormán figyel . . . s engedje kegyelme megérnie, hogy szabad Sasként még egyszer átszáguldhasson — a „tengeri liljómok“ mezeje felett is!

Sokáig éljen Ő Főméltósága Horthy Miklós Kormányzó Urunk!

II.

Hódoló táviratunkra következő magas választ kaptuk:

„Magyarország Kormányzójának kabinetirodája 10.001/1929.

Méltóságos dr Györfly István úrnak, egyetemi nyilvános rendes tanár, a szegedi magyar királyi Ferencz József-Tudományegyetem e. i. rektora Szeged. — A Kormányzó Úr Ő Főméltósága a névünnepe alkalmából Méltóságod által a Ferenc József-tudományegyetem tanácsa, tanári kara és ifjúsága nevében előterjesztett szerencsekívánatokért meleg köszönetét nyilvánítani méltóztatik. Erről van Szerencsém Méltóságodat értesíteni. — Budapest. 1929. évi december hó 16. napján. — Vértesy a kabinetiroda főnöke.“

XXIX. Gróf Klebelsberg Kuno dr b. t. t.

Cultusminister Úr Ő Excellentiája üdvözlése 1929. dec. 7.-én tartott tanári összejövetel alkalmával.

(Extemporizált; utólag reconstruálva).

Kegyelmes Uram!

Mélységes tisztelettel köszöntöm Excellentiádat abból az alkalomból, hogy magas megjelenésével ismét kitüntetni méltóztatott bennünket. Szívünkben kívánjuk, hogy a mai nehéz pénzügyi viszonyok közepette Nagyméltóságod kitűzött nagy conceptioját kiépíthesse, valóra válthassa. A már befejezett épületek és a sebészeti klinika kis hiánya pótlása mellett az új épületek felépítésére is sor kerüljön rövidesen. — Excellentiád tevékenykedése, kívá-

juk, a régiek hasonlatával luna mendax-nak minősítették. Luna istenasszonya a maga bájával szelíd, mysticus fényével marad a Tudománynak úgyis örökké symboluma. Itt ez esetben váljon valóra, hogy most, amikor a C. épületünk építésénél tartunk Hold módján a crescit-apadást jelez, a pénzügyi közvélemény apasztani akar; váltsa fel hamarosan a D. épület építése, a decrescit, Holdnövekedést s utána fokozott erővel orvosi intézményeink részére az E. F. épületeket s a C.-ből kis átalakítással legyen G. bár a biologia számára.

XXX. Dr Somogyi Szilveszter

Szeged sz. kir. város törvényhatósági bizottságának 1929. december 7.-én tartott ünnepélyes tisztújító közgyűlésén polgármesterré való választása alkalmából küldött üdvözlő.

Méltóságos Polgármester Úr!

A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa, Tanárkara és Ifjúsága nevében állunk Méltóságod előtt, mi, akik nyolc évvel ezelőtt a sors fordulata révén itt csupán „hospites“ valánk, ma azonban, amikor a „cives Segedienses“ véleményüket szabadon nyilvánították és Méltóságodra közfelkiálltással ruházták újból a „déli végek“ e nagy kulturközpontja vezető tisztjét, mi is, — nem mint „inquilinusok“, közönséges, adót fizető lakosok — hanem mint: „várpolgárok“ szívünk egész melegével köszöntjük az új napot, kérvén Egyetemünkre, annak minden részére eddig tanúsított, éreztetett meleg napsütésben — további kegyes jóindulatát Méltóságod megkissebbíteni ne terheltessék.

Mély tisztelettel Méltóságod alázatos szolgája

Prof. Dr Györffy István s. k.
e. i. rector.

Szeged, 1929. XII. 7.

XXXI. Szádecznei és kardosfalvi Dr Szádeczky Kardoss Lajos

a magyar történelem rendes nyilvános, a magyar történelem segédtudományainak előadására jogosított nyugalmazott tanárának tanári és közéleti kiváló szereplése legfelsőbb helyről való elismerés jeléül adott jelvény átadása alkalmából 1929. dec. 11.-iki Tanácsülésen tartott üdvözlő beszéd.

Méltóságos Professor Úr,
Mélyen tisztelt Kartársunk!

Mai alkalomra kértük meg Méltóságod, lefáradni hozzánk kegyeskedjék, hogy Tanácsülésünkben adhassuk át Méltóságos Professor Úrnak a magas elismerésben való részesítés documentumait.

Az erre vonatkozó leirat így hangzik:

M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszterium. — 410-11-1592/1929. IV. szám. — Dr. Szádeczky Kardoss Lajos szegedi nyug. egyetemi tanárnak magas elismerésben való részesítése. Melléklet száma: 3. — A Kormányzó Úr Ő Főméltósága Budapesten 1929. évi október-hó 5.-ik napján kelt magas elhatározásával előterjesztésemre megengedni méltóztatott, hogy dr. Szádeczky Kardoss Lajos nyug. egyetemi ny. r. tanárnak nyugalomba vonulása alkalmából hosszú tanári, tudományos és közéleti működésével szerzett érdemeiért elismerése tudtul adassék. — Erről a tek. Tanácsot örvendetes tudomásúlvétel és további eljárás végett azzal értesítem, hogy a magas elismerésről szóló okíratot, valamint az elismerést jelző koronás bronzérmét nevezetnek ünnepélyes formák között adja át és a bronzérem átvételéről szóló csatolt elismervényt aláírás után ide terjessze fel. Budapest, 1929. évi november-hó 15.-én. — Dr. Gróf Klebelsberg Kunó s. k. — A m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem tekintetes Tanácsának, Szeged.

E felolvastam magas leírat bennem, Tanácsunk tagjaiban és egész Egyetememben és ifjúságunkban két érzelmet vált ki.

Öröm nincsen Öröm nélkül: Örvendünk a magas kort, a hetvenet jó szellemi és testi épségben megért Kartársunk nyugalomban vonulásakor magas elismerésben részesítésének, de a 70-et megütött és a 74 semesteren át tanító Kartársunk eltávozása fájó érzése mégis örömmel keseríti azt.

Egyetemünk életében Méltóságod sokszoros Rectori, többszörösen dékáni tisztségek viselésével és főleg 32 éven át tartó tanári működésével sok generatiót bocsátott útra, akik el- és megteltek volt hazafias, becsületes szellemmel, akiket Méltóságod inspirálni tudott s több kiváló vezető egyéniséget adott Méltóságod iskolája hazai tudományosságunknak; kétségtelenül ez volt és lesz legszebb jutalma tanári munkálkodásának!

Köztisztelet, közbecsülés övezi Méltóságodat, amerre csak néz, legyen az bel- vagy külföld. Büszkességgel tölt el bennünket, magyar fajhoz tartozókat, hogy hány előkelő társaság tisztelte meg Méltóságodat tiszteletbeli, rendes, választmányi és a t. tagságával. És jól esik lelkünknek, hogy Méltóságod még mindig a régi energiával küzd tollal Hazánk ellen elkövetett Igazságtalanságok világra kürtölésében is.

Egyetemünk különlegesen is lekötelezettje Méltóságodnak! — Gondolok 1920-ra, amikoron Egyetemünk új elhelyezkedéséről szóló törvénynek nemzetgyűlési képviselői voltában — szerencsénkre: előadója lenni méltóztatott, meghozni méltóztattak az 1921. évi XXV. t. c. 1—4. §-át, amelynek elseje részét: „Az 1872. évi XIX. t. c.-el felállított Kolozsvári magy. kir. Ferencz József Tudományegyetem ideiglenesen Szegeden nyer elhelyezést.“

*

*

*

Méltóságodnak adta meg a Sors a kegyet ott: Kolozsvárott, Rectorsága elején átadhatta rendeltetésének a Diákasztal épületét . . . Itt Szegeden az új Otthon elhelyezésében részt vehetett . . .

A magyar Igazság hármasa! *Eredeti* régi fészktünk kitarozásának léssen még szemtanúja Méltóságod Isten kegyelméből!!

Mi ezt hisszük; tudjuk, mert ennek igazát, beteljesedését a Természetismerő előre látja, a Historia írója előre tudja, — azon az alapon, amelyet Méltóságodnak egyik tanulmánya (A „tündér“ Erdély, Bpest 1926.) zárószava fejez ki hűen: „Báthori István erdélyi fejedelem és lengyel király hasonló politikai törekvésekre azzal a példabeszéddel felelt, hogy „nem az ebeken áll a kövér ló halála“!

*

*

*

Méltóságos Professor Úr!

Én Egyetemem Tanácsa nevében nem kívánok búcsut venni Méltóságodtól, mi nem kívánunk elválni Méltóságodtól! Mi ezután is velünk együtt érző, szívével a mienkkel együtt dobbanó és verő, meg nem alkuvó kartársunkat mindétig miénknek tartjuk, csupán Budapesten tudjuk!

Személyemben felette örvendek, adatik nékem a tisztesség, becsület születésemnél fogva *Kassa* szive hullámhosszára beállított szívű közkatonának megadni Méltóságodnak, tudományosságunk fényesen és impozánsan kiemelkedő nagy Historicusnak átadnom a magas elismerést.

Kegyeskedjék Méltóságod átvenni és viselni: kifogástalan jó egészségben, törhetetlen energiával, nem lankadó határozott céltudatosság további kifejezésével — e jelvényt!! (átadja a Signum Laudist).

XXXII. „Kolozsvár“ villa és kolozsvári Szádeczky villa.

Szádecznei és kardóssfalvi Dr. SZÁDECZKY KARDOSS LAJOS nyug. egyetemi tanár tiszteletére rendezett, 1929. dec. 11.-dikén a Tisza szállóban tartott karközi vacsora alkalmával elmondott üdvözlő beszéd.

(III. tábla 6. kép.)

Méltóságos Professor Úr!

Mélyen tisztelt Barátunk!

Az alkalom, amely egybehívott bennünket örömteljes is és kissé szomorító is. Elszomorít bennünket az, hogy Egyetemünk egyik kiváló markáns tagja nyugalomba vonul.

Az Élet forгатaga megtanítja bennünket arra, nem jó, nem előnyös egy-egy társadalom, egy kis egység tagjainak hirtelen kicserélése új, még nem asszimilált tagokkal. Egyetemünkre végzetes, — félek — hogy nehéz pillanatainkban idestova nem lesz módunkban őshelyünkön hatalmas tölgyekké terebélyesedett Collegáink hűsítő, üdítő, új erőt adó árnyékába: menekülhetni, vagyis tanácsukat kikérni . . . Elpusztulunk lassan, hiszen ma már az 1919. május 19.-én esküt megtagadó 52 közül

	jogi kar	orvoskar	bölcsész. kar	math. és t. t. kar
Szegeden működnek még	1	2	4	4
Szegeden nyugalomba vonultan élnek	—	1	1	—
másutt laknak	6	1	3	1

úgy, hogy Szegeden összesen már csak 11-őnk tarsolyában vagyon csupán Kolozsvárra szóló kinevezés.

És ne vegyék fiatalabb Kartársaink zokon hasonlatomat, ha a természetvizsgáló szólal meg bennem, mondván: a nagy Természetben az egynemű, egyképű, egyfajtájú erdőségekben a fiatalabbakat csak erőteljes növényre, csak energiájuknak fokozottabb kifejtésére ösztönzik mindig a régi törzsek, az idősebb fák. És amennyiben megtörténik, hogy elnyomja az erős az alja növényzetet, megint két okon múlik: túlerős az öreg fa és

versenyre képtelen, gyenge az alja növény, a fiatal fák! A physiologiai felszabadításra nálunk tanároknál, ha szükség van — türelem, megjő! a — nyugdíjazás kivágja többől a tanárerdőből a nagy erős törzseket . . .

A mi mélyen tisztelt és őszintén szeretett Lajos bátyánkra senki sem foghatja rá, hogy elnyomta a fiatal sarjakat! Hiszen hatalmas historicus gárda került ki, 74 semesteren át keze alól, közte többje legelőkelőbb positiót tölt be tudományos életünkben.

És viszont megnyugvással adjuk mindenek tudtára, mint fűvészek, hogy a tölgynek megvan az a jó tulajdonsága, hogy makkjaikat erőteljesen öreg korban is mind bőséggel hozzák, és ha már physiologiai „beárnyalást“ a fiatal tanár — tudós, nemzedékre nem gyakorol az öreg tölgy — nyugalmaztatván! — akkor is megmarad a termő hozama!

Különlegesen is kívánjuk ezt mélyen tisztelt és kedves Kartársunknak, a mi drága Lajos bátyánknak, fonja csak tovább azt a sok-sok babérlevélből összeállított magyar koszorút tovább, amelynek egyes levelét oly nevéken tudjuk megszólítani, mint: Mihály havasföldi vajda, Báthory Zsigmondné, gróf Haller familia, Békés Gáspár, Szerémi György, Báthory István, Izabella és János Zsigmond, Kovacsóczy Farkas, Fogaras vára, Udvarhely megye, báró Apor Péter, II. Rákóczi Ferenc, Bethlen Gábor, Illésházy Gáspár, gróf Bethlen Miklós; és egész babérágakból tűzött vala tetejébe bokrétát, szólítván az ágakat: Céhek története, Erdélyi pósták a fejedelmek korában, Székelyek ágazatai díszes lombja, Csiki krónika és a t.

Ezüst és arany szálakkal kötözi egybe: „Régi erdélyi lakodalom“ drága emlékeivel . . .

És ki tudná még felsorolni a sok-sok levelet unalom veszélye nélkül?

Méltóságod meghordozta tekintetét a gróf Zichy ex-

peditióval ott messze Keleten . . . Örök hála rá kötelezte a magyart Thököly Imre és Zrinyi Ilona egykori lakóhelyének felkutatásával, mint a Rákóczi zarándoklat egyik kiküldött vezetője . . .

De ott égett büszke magyar tekintete, mint szemtanúé a nagyszebeni és brassói döntő ütközeteknél . . . Nem csak nézett, égett Méltóságod tekintete, de eszébe juttatta a régi históriát KRAFFT VON DELMENSINGEN táborának adván tanácsot régi hadi taktika emlékezetbe hozatalával . . . A tanács fogott . . . És fogadta vala a Veres-torony szoros medre és rohanó vize ezeknek lelkét magába örökre . . .

És végigjárta Méltóságod Erdély havasainak mind-egyikét az EKE kirándulásokon . . .

Köti Méltóságodat minden Erdély szent földjéhez . . . Még csak nyugta is csupán akkor van a mi mélyen tisztelt Kartársunknak, ha lelki dispositiójának megfelelő nevű utcákban: Szegeden „Báró Jósika“, Budapesten „Báthory utcában“ és nyaranta „Kolozsvár“ villában lakik . . .

Nemes szándokait áldja Isten ezentúl is!

Méltóságos Professor Úr!

Amikor Méltóságodhoz szívbéli invitálásom papirosra vetém, ott vala a gond . . . s vajjon honorálja-e Méltóságod instantiánk?! . . .

És mely nagy örömmel olvastam Méltóságod kedves sorait (datum 1929. nov. 27.) egyebek közepette hangozván: „Szíves készséggel kívánok eleget tenni a nagybecsű meghívásnak, mert lelki szükségét érzem annak, hogy attól a kedves Alma Matertől, melynek én 38 esztendeig hűséges szerető fia és készséges szolgája voltam, búcsúvétel nem illenék és nem is szeretnék elszakadni“.

Módfeletti öröm tölt el a szokatlan, véletlen-adta alkalom mián, hogy éppen csekély magam köszönhetem Méltóságodat most, Egyetemünktől fungens tagként búcsúzójjában!

Személyeikkel hozakodom elő elsősorban.

Az én boldogult Nagyatyám, ott Regécz vára alatt: Felsőmérán, — ahol gyermekkorom egyrészét töltöttem, — szolgálta egész életén át az Istent; és baráti jó viszony fűzte a szintén teljes életében Istenes szolgálatában fáradozó, azzal a messze területen jól ismert kiváló lelkipásztorral, aki vala — Méltóságod Édesatyja, ott, ABA vezér nevét viselő drága vármegyénkben, . . . amelynek székhelye dómja öreg Rákóczi-harangja messze hangzó bűgása ma még szomorúbb, mint egykoron, pedig most a Nagy Fejedelmet is altatja már . . .

És öt esztendőn át szinte nap-nap mellett elnéztem Méltóságodat, mint „szomszéd“, a Majális utcában: felkelvén, első dolga vala Méltóságodnak, ott a magas falu emeleti szoba ablakában: a cinegék etetése. — Bármily zord tél is volt, kemény fából való mélyen tisztelt Kartársunk tárta ki az ablakot és ott szórta a párkányra hosszadalmasan, aprólékosan, gonddal a már várakozó, szén, kék cinkék, pintyeknek a szemeket! . . . Mint „szomszéd“ láttam a meleg szívnek kimeríthetetlen szeretete mindennapos megnyilatkozását.

És végül megint csak az érzelemvilág diktáltatja vélem és általam a hálát, amikor Méltóságod láttán örök hálám és szeretetemet nyilvánítom a mi legkedvesebb, bennünket legalaposabban, nagy becsülettel kitanító professorunk: SZÁDECZKY KARDOS GYULA Méltóságod öccse Ura iránt! Az nekem olyan mindegy, hogy a fáma száján mi kering; hogy rám mit mondanak! És mit mondtak! Mindenkoron legjobban becsültem, szerettem, tiszteltem annak dacára, hogy megtévesztett fiatalon szakértőjét nem is szerettem!

És ha Méltóságod előtt megállottam akár „kincses“ Kolozsvárott, avagy Budán találkozóban, már ritkábban itt Szegeden, lévén facultásaink a város két végében — mind felmerültek előttem előbbiek . . . egy-egy darab Mult! . . .

És a mai napon, amikor jó erőben itt látom őszinte örömmel Méltóságod, bízom abban, hogy miként ott a világháború első éve őszén naponta, hogy törte Méltóságod, nyergében bizton ülve, rövidrefogott kantárral azt a gyönyörű telivér fekete mént, a Majális utcán le-fel, — bízom és tudom, hogy Méltóságod kezével is, felülvén a „Békekötés revisiója“ — nyergébe, sikerülend betörni a most még bennünket levetni kívánó hatalmas ántánt-paripát . . .

Nem fog levetni! Engedelmeskedniök kell — Méltóságod szavaival élvén: „mostani balsorsunk a történelem körforgásában csak szomorú, de múltó epizód . . .“ (V. ö. SZÁDECZKY KARDOSS LAJOS Dr.: A székely nemzet története és alkotmánya, Budapest 1927: 4. old.)

Igen, a „múltó epizód“ múltóvá történésén dolgozik Méltóságod nagy energiája is . . . Oh csak már ott tartanánk, megint, amikor naponta szembenézek a Szádeczky villával, annak hegyes tornyával!

Van Magyarok Istene! Lészen változás még! Fogja lengetni a szél a Szádeczky-villán Kolozsvárott a magyar Tricolor! És leszen idő, amikor el fogják ismerni azon kevesőknek fanatikus hite igazságát, amely a valóra válást létrehozta, akik ma is kolozsvári professoroknak írjuk alá magunkat! . . . És ott fogom látni Méltóságodat — adott szava kikötése szerint — a Kolozsvárra bevonuló első lovascsapat élén . . . Dobban a föld még Kolozsvár főterén. Mátyás király lova nem a mélységre, hanem az alatta boldogságban úszó extasisba került magyarokra fog még alátekinteni, akkor, amikor majd a Rákóczi György emlékoszlop előtt délcegen, ütemesen, tölgylevelés rohamsisakos dicső honvédeink végnélküli sorokban fognak elvonulni a Gyalu—Bánffy Hunyadi országúton, annyira, hogy a „Vasiliu“-k a pusztá szemlélésben is elfáradnak és letelepednek az út szélére.

. . . És megengedi Isten nagy kegyelme, hogy drága

jó Kartársunk Szádeczky Kardoss Lajos Őméltósága nyáron ugyan „Kolozsvár“ villában lakják, de más egyebek időben Kolozsvárott a Szádeczky-villában . . .

Ezek a mi, itt maradt kartársak kívánságai, amely kívánságokat eme ajándékomban kegyesen elfogadni méltóztassék, mert tudjuk: Isten valóra váltja azokat!!

(Berámázott képkeretet ad át, amelyen felül a Szádeczky-villa felsőrésze látható, továbbá a Rákóczi György emlékoszlopa s egy oláh fényképe, aki útszélen üldögél. Phot. Györffy.

A kép hátán Kolozsvár színei paizson.)

XXXIII. Visszaemlékezés Bolyai Jánosra és Kitaibel Pálra.

1929. december 14.-dikén tartott avató ülésen elmondott üdvözlő.

Doctor Urak és Doctor Kisasszony!

Itt állnak, búcsúzóban az Alma Matertől egyéni boldogságuknak bizonyára nem kis fokán. Meg is érdemlik e boldog órát, hiszen míg idáig eljuthattak — kimondani is nehéz, de a valóság mégis az, hogy átlag — életük: 40%-a telik el a diplomaszerezésig.

Doctor Urak oly nemzetnek tagjai, amelyet sokat tépett a Balsors és amelyre — vannak itt-ott hangok! — szeretik még azt is rávágni könnyedén, miszerint műveltségünket csupán a kiegyezés óta szereztük, azt is idegen emlőkből.

Büszkén vallhatják Doctor Urak és Doctor Kisasszony mindig magukat magyaroknak. Mert ha talán lelki adottságok nem olyan, hogy a vér szava orientáló voltát kötelezőnek ismerjék el, a Tudomány abszolút neutrális talaján állva is önérzettel mondhatják magukat magyaroknak, mert fajunk kiemelkedő nagy világítótornyokat adott a világ Tudományosságának.

A végzet Önöket Uraim oly társadalomba fogja beosztani működő tagnak, amelynek sorában BOLYAI JÁNOS és KITAIBEL PÁL foglalt vala egykor helyt.

Felavatásuk mai napja után és előtt levő napokon születik CXXVII. évvel ezelőtt egyik, és hal meg CXII. évvel ezelőtt a másik.

A lángeszű BOLYAI JÁNOS Kolozsvárott 1802. dec. 15.-én látta meg a napvilágot. Összeférhetetlen természete katonai pályája korai elhagyására kényszerítette; „nyugalomba vonult, felváltva, hol Marosvásárhelyen, hol pedig Küküllő megyei Donáldon, nagyanyai örökölt jószágán tartózkodott, elvonulva a világtól a matematikai tudománnyal foglalkozva . . .“ (A marosvásárhelyi ev. ref. Collegium államilag segélyezett főgymnasiumának értesítője az 1902—1903. iskolai tanévről. Marosvásárhely, 1903:4—5.)

Nincs matematikus e Földtekén, aki ne ismerné Joannes BOLYAI de BOLYA „Appendix“-ét; amely jelent vala meg Marosvásárhelyen anno 1832. — BOLYAI JÁNOSnak karja, kardja, esze egyaránt csudába menő erős, illetőleg éles volt!

BOLYAI JÁNOS életének leglelkesebb kutatója, a nagyérdemű bold. SCHMIDT Ferenc budapesti építész után örökítették meg a következőket: „Atyám — így szólt Schmidt Ferenc — építész volt Temesvárott 1817-től 1860-ig, s ezen idő alatt gyakran kellett katonai építési terveket készítenie. A későbbi években sokszor beszélt nekem egy mérnökkari tisztről, egy Erdélyi származásúról, kivel érintkezésbe jutni mindig félt. Elbeszélte, hogy ez a magyar ember karja erejének és damaszkuszi kardja keménységének a megmutatására, minden látogatója előtt egyetlen suhintással miként vágott el erős vasszeget, melyeket előre az ajtószemöldökbe vert. Ez volt a mi BOLYAI Jánosunk“. (v. ö. LAKATOS SAMUEL Emlékbeszéde in 1. c. Marosvásárhelyi Collegium Értesítője, 10—11. old.)

Nem mi, magyarok, hanem B. J. HALSTED írta, — Amerika fia amerikai folyóiratban: „A halhatatlan János, a világtörténetben a lángésznek legtokéletesebb megtestesülése“.

E lángész ma már por: a rengeteg párbajtól mindig győztesként kikerülőt legyőzte az Anyag ugyan, de Szelleme vakító ma is . . . csupán kérjük: vagyon-é, lehet-é nyugodt álma ott az egyszerű a Matematikai és Fizikai Társulat-felállította sírkő alatt egy évtíz óta?... Nem!...

És tegnap volt CXII. évforduló napja, hogy „Munkával és nélkülözéssel, küzdelemmel és sikerrel teljes élet után örökre lehunyta fáradt szemét“ (Dr. SCHILLER ZSIGMOND: Kitaibel Pál in Magyar Figyelő 1917. évi 24. száma különlenyomat 1. old.) egyik legnagyobb szellem-óriásunk KITAIBEL PÁL.

Hazánk minden részét bejárta; roppant tömegét nevezetes ritkaságainknak éppen az ő éles szeme vette először észre és írta le. Első tudományos explorátora a magyar föld növényeinek.

KITAIBEL PÁL hatalmas, korszakalkotó munkássága azért döntő jelentőségű, mert széles alapon, három irányalapon működött — eme sokoldalú (chemicus, hydrographus) tudós. — Naggyá, gazdaggá tette a fűvészkertet, nagy felfedező útjain kifejezhetetlen nagyértékű élő és szárított növénygyűjteményt hordott össze. Gyűjtései közben utazásairól a legrészletesebb naplót vezette, páratlan megfigyeléseit rögzítette. Végül: gróf WALDSTEIN-WARTENBERG Ádám Ferencsel a „Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae“ három kötetes korszakalkotó munkát kiadta.

Fogalmat alkothatunk KITAIBEL Pál óriási munkabírásáról, ha felemlítem: a Herbarium Kitaibelianum, amely — Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona — 63 csomagban 14.702 leszámozott lapot tartalmaz. Revisioját Dr JÁVORKA Sándor kiváló botanicusunk ejtette meg, de kéziratából eddig csupán A—C genus jelent még meg. (Dr JÁVORKA Sándor: Kitaibel Herbariuma. — Annales Musei Nat. Hung. Vol. XXIV. 1926: 428—585.)

A *Plantae Rariores* korszakalkotó munka tábláit SCHÜTZ Antal festette meg művésziesen élő növények után, „melyeket KITAIBEL küldött WALDSTEIN-nak, aki azokat kertjében elültette és felnevelte“. (v. ö. Dr GOMBOCZ Endre: A budapesti botanicus kert és tanszék története. Budapest, 1914: 62.). A művet 200 példányban adták ki, az első füzet 1799. novemberében jelent meg.

E hatalmas mű torso maradt, a 28. füzettel lezártult. Igen nagy csalódás és sorscsapás érte a szerkesztőket. Nem igen jelentkeznek előfizetők; 53 drb.-ot, amelyet Spanyolországba küldtek, elkoboznak a franciák; „az első decas Hollandiába és Angliába küldött 30 példányról azt írja WALDSTEIN, hogy a hajóval együtt elsülyedt“, azaz sohasem került elő (GOMBOCZ p. 63.).

Spanyolok, portugálok az átvett példányokat sem fizetik ki és a háborús idők miatt a 25 példány további hozatásáról lemondanak (c. f. GOMBOCZ 1. c. p. 63.). Itthon, nálunk nem akad vevő.

A tudományos elismerés azonban nem maradt el. Akkora feltűnést keltő recenziók jelentek meg pld. a francia organumokban is, hogy NAPOLEON figyelme is ráterelődött és felesége számára kért egy példányt. Gróf WALDSTEIN pompás kötésben velin papirosra nyomott példánnyal tisztelte meg (v. ö. GOMBOCZ 1. c. p. 64.).

A 28. füzettel azonban elmarad a mű kiadása 1812-ben gróf WALDSTEIN nem finanszírozza tovább a vállalatot.

KITAIBEL több alkalommal megkísérli rávenni gróf WALDSTEINT a mű folytatólagos kiadására. Nem sikerül.

És a páratlan mű örökre befejezetlen maradt.

KITAIBEL Pál szellemóriás volt... sírkövére többek közt felvették: „Gaude Hungaria, quae talem tulisti“ és még sírjához sem zárándokolhatunk el. Élete sok küzdelemmel vala tele... és most még nyugta sem igen lehet... ott valahol a nyugati pályaudvar sínjein futnak el sírja

felett örök dübörgésükkel a vonatok . . . Elfeledkeztek az ottani temető átalakításakor KITAIBEL sírjáról! . . . Akkor?! Ma talán másként van? . . .

A tudománytisztelet ma széles rétegeket hat át?

Jellemző például hozom fel, hogy csupán legnagyobb erőfeszítéssel sikerült Hazánk ma élő legnagyobb botanikusának: Dr DEGEN Árpád egyet. tanár főigazgatónak, és néhány lelkes támogatójának kivinni, hogy egy kis utcát a budai oldalon KITAIBEL Pál utcának kereszteljenek el.

Saját tudományos világunk azonban megbecsülte; KITAIBEL halálának 100 éves évfordulójára Cultusministeriumunk ruszkicai márványból vésette ki mellszobrát KOPITS János szobrászművésszel. KOPITS szobrász néhány gyps-öntvényben sokszorosította ezt az alkotást, egyiket meg is vettem Kolozsvárott növényteni Intézetem részére. Bemutatom eme ott maradt gyps-szobor fényképfelvételét, egyben KITAIBEL ottani olajfestménye fényképét is.

Egyetemünk új Doctorai!

Életük folyamán, mikor a mai felavatásuk napja kedves emlékére fognak visszagondolni, ne tessenek feledni Egyetemi Tanácsomnak mostani utolsó kézszerítéskor útravalóul adott szavait.

Ezek pediglen: Önök, Uraim és Kisasszony nagy-multú népnek fiai, gyermekei! Ez pedig kötelezettség-többletet jelent! Önöktől többet is, jobbat is vár az Élet, mint kisebb multú, kisebb képességű népfajok gyermekeitől. Önök homlokára nem lealkuvást, hanem többletmunkát írt a Sors . . . Tanuljanak BOLYAI Jánostól, aki megállapítván éniségét, beismeri saját hibáit, itthagya pályáját, félrevonul. Ne feledkezzenek meg lelki saját tükreikbe tekinteni. KITAIBEL-től tanuljanak nem lankadó honszeretetet, fáradhatatlan kutatási vágyat, szakfoglalkozásának, tárgyának végtelen imádatát, amely lehetővé tette reá nézvést a sok életgond elviselését, el nem csüggedést.

Az ő nagy példájuk is légyen életükben — Uraim
 — útmutató, világító szövétnék.
 Szerencse, boldogság kísérje Önöket Életútjaikon!
 Avató ülésünket berekesztem.

XXXIV—V. Dr Divéky Adorján

varsói magyar kir. követség sajtó attaséja, budapesti kir. m. Pázmány Péter tud.-egyetemi magántanár, varsói egyetemi tanárnak Szegeden 1929 december hó 18.-án „Krakó magyar vonatkozású műemlékei“ címen tartott vetített képes előadása alkalmából tartott beszédek.

I. Megnyitó.

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Egyetemem Tanácsa, Tanári kara nevében mély tisztelettel köszöntöm a megjelenteket. Örvendünk, hogy hívó szavunkra ily illustis társaság tiszteli meg jelenlétével és érdeklődésével aulánkat.

A hétköznapiságon messze túlemelkedik e mai előadó estélyünk, amely „Krakó magyar vonatkozású műemlékei“-vel fog bennünket megismertetni.

Tudományos életünknek künn a Külföldön, — legfőként a nagy multu és velünk magyarokkal nemcsak mindig erősen sympathizáló, de közös történelmi vonatkozásainknál fogva sokszor együtt élő Lengyelország megfelelő köreiben fejt ki nagy, hatékony energiáját a körünkbe fáradt Dr DIVÉKY ADORJÁN varsói professor ur, a varsói magyar kir. követség sajtó attaséja.

Dr DIVÉKY Adorján professor ur fáradhatatlan agitációjának, sok-sok tanulmányának köszönhetjük főleg, — hogy rólunk magyarokról ma a lengyelek helyes képet tudnak alkotni maguknak minden vonatkozásban.

Amikor Egyetemem Tanácsa, Tanárikara és Ifjusága nevében magyaros őszinteséggel, meleg bensőséggel köszöntöm mélyen tisztelt kedves Collégánkat körünkben,

felkérem szeretettel, hogy vezessen bennünket: hallgatóságát, innét Délről, a délibábos rónaságról fel oda Északra, a *Visztula* és *Rudawa* összefolyásánál fekvő, nagy hírre szert tett *Krakó* városába;
előadását megtartani méltóztassék.

II. Záró beszéd.

Mélyen tisztelt Professor Ur!

A hallottak lenyűgöző hatása alatt állunk itt mindannyian. Perspectivánk nagy lett eme előadás hallatán, akár a Krakót környező termékeny földek nagy öve, mi is sok gondolattal lettünk gazdagabbak.

És ha lelki öröm volt is mélyen tisztelt kedves Collegánk előadását végighallgatnunk, a végén mégis szomorúság vesz erőt rajtunk... Beleéltük magunkat egészen a Lengyelkirályság koronázó régi városa környezetébe, életébe... És ezért szakad fel a sóhaj keblünkből...

Mert Krakó szépségei hallatán, városa nézésén — miként megszokott! — összefogó kép végső, emlékezetbe vésése kedvéért felmegyünk gondolatban a: Várhegy-re... Krakó panorámáját megkapónak mondják, de... a magyar szeme tágra nyílik és odatapad, rajta túl a — Kárpátok láncára! És mert a Kárpátokra tekintve szívünket szorongatja a fájdalom, szemünk könnybe lábad, visszatér tekintetünk a nagy Krakó városára... De ott is csak tova pereg orcánkon sós könnyeink árja: a szabadság nagy bajnokai SOBIESKI, PONIATOWSKI, KOSCIUSZKO kriptái láttán feléled bennünk halálra ítélt sorsunk és szabadságukat veszített testvéreink millióinak sora: rab sóhaja...

És szabad legyen kérnem, mélyen tisztelt, drága Kartársunkat, — innét, a „déli végek“-ről a Turul madár üzenetét oda fel Északra felvinni és átadni kegyeskedjék a dicső Lengyel Sas-nak: élvén a költő szavaival:

„... Varsó felé lovas csapat léptet
Ösztövérről, halovány legények.

Egyik nem szól, a másik meg hallgat
Hátuk mögött sirnak a siralmak . . .“

(v. ö. GYÓNTI Géza: Lengyelmezőkön, tábortüz mellett — kötetből „Varsó felé“ c. költemény).

Igen, nézünk fájdalommal arra, fel, Észak felé . . .
Haloványak is vagyunk, szótlanok is, . . hátunk megett
ül tényleg az: atra Cura . . .

Erőt merítünk a lengyelek történetéből! és földre
sujtva — Hymnusuk szakad fel keblünkéből:

„Szent oltárodnál térdre hullva kérünk . . .“

Feléled bennünk a testvér lengyel nemzetnek egykori
áldozatossága irántunk, nehéz napjainkban . . . a szabad-
ságharc idején . . . A lengyel légió! . . Bem apó . . . A
lengyel vörös sipkások riadó dalát ismétljük:

„Jáci táci vojáci
Klapci krakoviáci
Cservena csapicska
Moja kohanyicska!“

És hisszük — izenjük — a Történetben ismétlődés
— megszokott . . .

*

Mélyen hálánkat, köszönetünket fejezzük ki mélyen
tisztelt Professor Urnak Egyetemem és nagyon tisztelt
jelenlevő illustris közönség nevében is a nyujtott lelki
élvezetért.

XXXVI. . . . „W“ — „V“ . . .

Dr DIVÉKY ADORJÁN varsói m. kir. követségi sajtó attasé, varsói
egyetemi tanár tiszteletére 1929 december 18.-án adott vacsorán
tartott felköszöntő.

Mélyen tisztelt Professor Ur,
Drága jó Barátom!

Adatik nékem a tisztesség és szerencse, hogy e meg-
hitt: baráti körben is szeretettel üdvözölhesselek.

Mindannyiánk igaz vonzalmáról, szeretetteljes barátságáról biztosíthatlak. Ki sem is mondhatjuk, mennyire meghatott bennünket szerető, messzemenő ama gondoskodásod, amellyel IVÁNYI Béla kedves kartársunk wilnai fogadtatását oly érdemünket felülmúló módon előkészíteni és végrehajtani kegyes voltál. Méltóztassál itt e plénum előtt is fogadni a képviselőnkben, wilnai ünnepeken részt vevő IVÁNYI kartársunk útja oly feledhetetlen előkészítéseért el nem múló hálánkat.

Nekünk, ősfészkünkől kiverteknek — mivel a Sors lehangerezése lelkünket érzékenyebbé tette — határtalanul jól esik, ha a mai politikai constellatiók közepette még ránk is tekintenek, hátha még hamisítatlan szeretettel fogadnak.

Nem feledjük jószágod, felröttük lelkünkbe, kitörölhetetlenül.

Én magam, személyemben is felette boldog vagyok, hogy körülmben köszönhetlek. Több alapon.

Jöttél ide le hozzánk abból a városból, amelynek egyik nagyhirű tudományos társasága a: Polskie Towarzystwo Botaniczne csekélymagamat levelező tagjává való választásával kitüntetni kegyeskedett. Tovább menőleg:

mindig megkülönböztetett tisztelettel nézek fel — mint botanikus — minden Árva megyéből valóra, mert nagy multu megye, ahol a *Flora Arvensis*-t már anno 1822. megírta, ott Oravkan jóemlékü VITKAY Pál; ugyancsak megírta, de szintén kéziratban maradt, — SZONTÁGH Dániel, végül kiadta azt SZONTÁGH Miklós.

De szeretettel nézek minden árvaira azért is, mert feléled bennem a Bobrowiecka dolina, Osobita, Sucha dolina-i Zuberec-i feledhetetlen bár fáradságos nagy csavargásaim . . .

És a Te megpillantásodnál drága jó Barátom — elemi erővel kap meg a soha vissza nem jövő, életem legszebb legmegelégedettebb, legboldogabb korszaka emléke; ott,

hol együtt munkálkodtunk ha más téren is, — de a magyar ügyért, szép *Lőcse* városában. Te ott a Schiessplatz végén levő nagynevű gymnasiumban, jelképesen is, tényleg is a lengyelkapu mellett; magam a kassai kapu mellett, azon kívül . . . a Durst felé vivő országut mellett . . . Oda helyezett sorsom, szintén jelképezve véle, örök imádatom miatt kiolthatatlan szomjúságomat fémjelezve az öreg Táttra iránt . . .

Ma is szemem előtt a jelenet, amikor kedves Magaddal a lengyel lüktető központban: Zakopanen egymásba botlunk, Te az élő lengyel szellemkapcsok kötésével fáradhatatlanul dolgozva, csekélymagam a Tátrán átkelve a Koscieliska dolina-n le jutok oda, hogy megrakodva hangtalan kincseivel a Tatry Polskie-nek, tisztelegjek a legnagyobb lengyel hazafiak egyike néma szobra előtt: Tytus CHALUBINSKI előtt . . .

És a Sors fúj egyet . . . Felseper Téged magyar ügyek vitéz szellemharcosát messze Varsóba, ahol professoroskodott néhai CHALUBINSKI, magamat pedig elsodor Erdélyország fővárosába, abba a részébe Hazánknak, amely oly kiváló nagy historiai neveket ajándékozott a lengyel nemes nemzetnek . . . És megint seper egyet és összehoz bennünket itt a „déli végek“-en . . .

Nagy örömmel látom: szellemi, testi friss épségben . . . nem lankadó energiád latba vetteti Véled minden szellemi képességed . . . A Tudomány templomából, amely ellenségtől megvihatatlan bástyafokon áll, éles szablyáddal dolgozol a lengyel-magyar vonatkozás szála elszakíthatatlanná összekötésén . . . Miként állott Lőcsén iskolátok temploma a lengyelkapu védelmére a templomhoz épített bástyafokán . . . Lőcsét karddal megvenni nem tudták . . . Elesett a lőcsei fehér asszony árulása folytán . . . De Téged hiába csalogat, várad feladására a Szláv Genius lőcsei fehér asszonya hívogató ujjával, akár dús szőke haja omló zuhatagával, akár vállravezett bibor veres palástjával . . .

Hiába, hiába minden ravaszkodása, gáncsvetése, a józan, hideg ésszel gondolkozni mindig helyesen tudó diplomata ügyességével és a nagy historicus biztos ismeret-adta bölcs ítélkezni tudásával megingathatlan, egyenes irányvonalának betartásával haladsz célirányba . . .

És a Te tudományos munkásságod, drága jó Adorján Barátunk azért felette értékes, mert nem válogatsz: nem csupán a nagyobb, díszesebb faragott történeti-köveket építed be a lengyel-magyar Mult közös épületébe, hanem minden egyes apróbb darabot is nagyra értékelsz és épségben hagyva használsz fel. Apróságok megsemmisítésével nem akarsz a magyarnak kedvezni. Nem úgy selectálsz anyagot a Historiának, amiként Szepeshelyt tették, amikor a székesegyház restaurálásakor egy 700 éves kőoroszlánt kiküszöböltek, mert régi román stílusú kapujának maradványa volt; avagy nem hallgatod agyon és nem tünteted el a nem tetsző anyagot, akár a podolini kolostor híres oltára szentek szobraival és faragványjaival tüzeltek a konyhán; és boldogult Apósomtól hallottam, hogy évek mulva jött csak rá a rendfőnök, miszerint reggelenként begyűjtásra a régi kutyabőrös könyvekből tépdesték ki a lapokat.

Kedves jó Barátunk!

Lészen módod beszélni itteni tapasztalataidról ott fent a lengyeleknek. Nékik megmondani méltóztassál: miként a multban, úgy a jelenben is szeretjük őket, — Reád vonatkoztatva — nemcsak azon alapon, hogy Dr BRUCKNER Győző közös jó barátunk szavait szószerint idézve: „Egy szakavatott és amellettt kellemes előadó-képességgel bíró vezető bizonyosan ébreszteni tud hallgatói szívében nemcsak méltánylást, hanem szeretetet is a műemlékek iránt . . .“ (c. f. Dr BRUCKNER Győző: Pusztuló műemlékeink védelme — kiadta az Orsz. Középiszk. Tanár-egylet Szepesi köre, Lőcse 1910: 12) — hanem mert azelőtt is el voltunk telve és rajongója valánk a lengyelek

csudálatos nagy haza- és faji szeretetének . . . Bámuljuk ma is és . . . és . . . — ezt már ne mondanád meg nekik, csak halljad meg csendben resignált hangunk: — irigyeljük az összetartásukat, mert ez nálunk fajmagyaroknál: ismeretlen . . .

Isten adjon Néked erőt kedves Barátunk! Amikor megköszönöm kartársaim nevében is, hogy közénk elfáradni jó voltál, köszönjük a kedves perceket. Kivánjuk Néked igaz szívvvel: füröszd, acélosítsd csak tovább a két nemzet dicsőséges Multja történelmi tiszta vizében lelked, hordozd meg sokszor tekinteted a lengyelek nemes patinás fészkeiben . . . És legyen egész még hosszú életed összes jutalma a Magyarok Istene kegyelméből szemre kicsi, de értékben kimondhatatlan nagy. Olyan nagy, hogy csupán azért fohászunk a Magasságos Égbe! . . . Változtassa át kegyelme drága szülőhelyed w betűjét v-vé!

XXXVII. Fenyőfa.

1929. december 21-dikén tartott doctori avatáskor elmondott üdvözlő.

Egyetemünk új Doctorai!

Egyetemem Tanácsa nevében szívből üdvözlöm Önöket felavatásuk napján, amelyet törekvő, nem lankadó, szorgalmas tanulósaikkal boldoggá tett a Mindenható kegyelme. Eme kedves napjukon szálljanak azonban magukba és búcsú szavainkat ne feledjék el életük folyamán.

Az Alma Mater kapuján kifordulnak, a melengető, minden polgárát egyaránt szerető gonddal ápoló fészekből kirepülnek most, a nagy Életbe. Szárnyrakapásuk pillanatában mondjuk utolsó tanácsunk:

Itt bent dédelgettük Önöket, mert másként tenni nem tudunk; de künn: most kezdődik éppen a Tél, — mintegy figyelmeztetve Önöket Uraim és Urhölgyek: de ott

állni kell a hideget mindenkinek, nincs válogatás, egyoldalasan, csupán nevelésből folyó folytonos dédelgetés. A Tél levágja irgalmatlanul a vele megküzdeni nem tudót.

A másik oldalon viszont ne tessenek feledni: nem tart örökké a Tél hatalma sem!

A Tél-nek, hegyek közt, megvan a felséges pompája, kimondhatatlan gyönyörűsége! Aki nem tudja, el sem is hiszi, mekkora változatossága van a hónak! Olyan az, akár csak az emberek lelke, különbözősége! Tud az lágyágában elbájoló finom, könnyű barátságos lenni; nagy hidegségben: csikorgó és síkos, büszke, mindenkitől ridegen távortartó lenni; de bosszantó, kellemetlenkedő, lerázhatatlan is tud lenni, amikor ragad, tapad; és egyenesen kiállhatatlan, amikor lucskos, olvadó . . .

És micsoda elbűvölők a fenyőfák, mikor görnyedeznek a hóbunda alatt! . . . a kicsinyek hógomolyagba egészen beburkolva, a gyenge fiatalok fejét lekapja a hó súlya, földig lehajolnak, a nagyoknak ágai vastag fehér vatta tömeggel fedettek legörbülve a súly alatt . . .

A fenyvesek setétzöldje azonban ilyenkor is egyre emlékeztet a május pompájára, örömeire!

Az alacsonyabb hegyvidékek lombosfa-alkotta erdeiben pedig minden-minden fa dermedten, zöldlevél nélkül alussza téli pihenőjét . . .

Itt-ott lehet csak a fagyöngyök (*Viscum*) zöld gömbökbokrait megfészkelve látni . . . azt a fagyöngyöt, amelynek oly nagy varázsereje van a néphit szerint. Oly sok babona, ősidők óta, azért fűződik hozzá, mert a télkopasz fákon roppantul szembeszöknek a télen is zöld fagyöngy gömbökbokrai! Ennek „aranyos ágai“-val az Alvilág kapuját is ki lehet nyitni!

Az északi népek mythosában a fagyöngy a Halál attribútuma, a téli megmerevedettségnek, Halálnak jelképe, addig a kelta törzsek: a kialudt Napfény erejének ismét való felélédeése jelképét látják benne. Nagyon is tisztelték

ezért. (H. Reling und J. Bohnhorst: Unsere Pflanzen, Gotha 1882: 43—44).

Plinius említi, hogy szédülés és epilepsia ellen alkalmazták; villásan elágazó — varázsvesszőnek alkalmazott — ágával tolvajt lehet megfékezni, lakatot nyitni, minden betegséget gyógyítani.

Adunk Önöknek Uraim és Urhölgyeim nagy bokrétaát Viscum-ból, hogy a tajtékos hullámokkal zajongó Életben légyen varázsvesszejük, légyen mindeneket lecsendesítő, hatalmas büv-szerük, amellyel leszerelik a rosszban sántikálókat; ki tudják nyitni a lelki-lakatokat, hogy hozzáférhessenek az emberek benső tartalmához, hogy egészségessé tudják varázsolni a lelkiekben betegeket, hogy a szédülőket s pedig az önösség oceánjába könnyen beleszédülő sokakat kigyógyítsák e szédülőségtől, . . . Adjuk, szórjuk mindenkinek, hogy az ultramodern felfogás és erkölcsök epilepsiája ellen védje meg az erre hajlamosokat . . . Adja Egyetemünk szeretettel, bőséggel a Viscum-okat, hogy ha mindenki lelke talán már elfásul is, téli álom merevségébe esik, a mi — kolozsváriszegedi — egyetemünkről, de általában a többről is kikerülő magyar ifjúság lelke maradjon Viscum bokorként messze riktó, örökzöld, üde, friss . . . Légyen kereset tárgya a télkopasz lelkek sivársága, merev halálosságában . . .

Adunk!! — mondjuk. — De kérdés, érzik-e Önök Uraim és Urhölgyek, hogy csak üres szóval, phrasisként hangzik szavunk? Avagy értékben adott az Alma Mater Önöknek annyit, hogy elébbeniekben jelezetteket tényleg végre is tudják hajtani adottságuk és szerzett tulajdonaik alapján?

Igen, érezniök kell, hogy az Alma Mater felvértezte Önöket is elődjeiket is, s az után jövő generációt is olyan, Viscum mintájára való varázslatossággal, amely életük útján igazi elvarázsoló erő leend . . .

Ha vajjon a Tudomány lehet ez egyedül? Nem!
A: Szeretet!!

A Szeretet, annak végtelen ereje átsegíti mindezeket, megsegíti jóban, rosszban . . . a jó is válik rosszá s megfordítva javává válhatik az embernek a rossz . . .

Ma léssen legrövidebb nappalunk és holnap a leg-hosszabb éjszakánk, kezdődik a nagy Tél, a Szeretet ünnepe a Szent Karácsony-nyal . . . A legszebb ünneppel! Szerte mindenütt felgyulnak a lobogó gyertyácskák a karácsonyfákon . . . Mindenki otthon tölti szerettei körében eme estét; A betlehemesek házról-házra járva éneklük, fülünkbe cseng örökké:

Mennyből az angyal lejött hozzátok
Pásztorok, Pásztorok . . .

És néz annyi meg annyi tágra nyílt szemű ártatlan gyermekszem a Jézuskahozta karácsonyfa gyertyáiba . . . A szülők s öregebbek meg, rendszerint — könnyes szemmel . . .

Repülnek, száguldnak messze-messze a gondolatok . . .

És sudáregyenesen áll ott akár kis, akár nagy legyen a karácsonyfa; akárcsak egyetlen ága is!

Óh mennyit tudnak azok beszélni, de mily kevesen értik szavukat!

Átlag műveltségű ember csak a Szeretet jelképét látja benne, ezzel a fával gyakorolja a szeretetet. Különlegesen a német nép vonzódik iránta ismeretesen: „O Tannenbaum, o Tannenbaum, du kannst mir sehr gefallen!“ . . .

Örökzöldjét is a Szeretet adta . . . Azt mondja a germán monda: egyszer Jézust eső lepte meg erdőségben áthaladtában. Különböző fa alá menekült, de mindegyik lehajtotta ágát, levelét, mindegyik alatt ázott Jézus, csak a jegenyefenyő (Abies alba, Tanne) védte meg az eső ellen. Megjutalmazásul az Ur Jézus télen-nyáron át szép zölddé varázsolta. Ezért jelképe a jegenyefenyő a reménynek és állandóságnak (cf. H. Reling und J. Bohnhorst: Unsere Pflanzen, Gotha 1882: 30).

A természetvizsgáló azonban ezeken túlmenőleg csudálja, mint emberileg utánozhatatlan alkotást is! Hol van

az a mérnök, aki képes lenne oly vékony átmérő mellett 70—80 méter magasba szökő kézi alkotást létesíteni bármiféle anyagból? Amely hajlékonysága mellett mégis roppant nagy teherbíró képességű! Sehol! Tudná-e emberi kéz oly pontos függőleges helyzetben teleültetni a hegyeket annyi millió és millió fenyővel? Soha! És egyebekben enmaga a fenyőfa belseje is, mely nagy problémák székhelye! Hogyan uralkodik a vezérhajtás főrügye a többiekén! Nem engedi az oldalágakat nőni, nem engedi, hogy egyenesen tartsák fejüket, ferde irányban kell megálazkodniok! Ha a Szél megdűti, a törzset kimozdítja függőleges helyzetéből, mily hamarosan, pár év alatt újra egyenesbe, függőlegesbe felgömbítve sudarát, nő a mindent áldó Nap felé! . . . Megérzi a függőleges helyzetből való törzse eldöntését, de érzik az oldalágak rügyei egy főhatalom supprematíáját! Nincsen palota-forradalom! Engedelmisség az erős, a fő, a vezér előtt! De ha ez tönkremegy, a főhajtást letöri a szél, vagy a hó súlya — hüh! Micsoda verseny indul meg! A legközelebbi örv összes ága felfelé görbül. Mindegyik vezér akar lenni. De mivel valamelyiknek mégis nagyobb a növekedési energiája, gyorsabban nő fel, a többi lassan lemarad mellette és betörnek a jobbágy-sorba . . .

És mindez az erőlködés, megy némán, csendben, összhangban. Ma sem tudjuk lényegében mely' része érzékel, melyik adja tudtul a ferde helyzetet . . . Hogyan tartja pórázon a főrügy a mellékágakat? Mivel érzik meg, hogy ismét függélyesbe jutott? Miként megy az ingervezetés végbe? Szemmel csak az látható, hogy reagál? . . .

Gyenge, de magadat nagyratartó Ember! Hiába töröd a fejed. Itt valami szerfelett egyszerű dolgokon múlik a sor! Ezért megfejthetetlen. Igazgatja mindezt, a csudálatos, harmonicus, utánozhatatlan tünemények temérdekét a Mindenható kegyelme . . . Akinek mégis legnagyobb ereje, legnagyobb hatalma ismét csak a *Szeretet!*

A mai nap emlékén se tessenek Uraim és Urhölgyeim elfeledni egy percre sem: ha a Szeretet vitte sorukat a mai napig, a Tudomány szeretete, a műveltség szeretete hajszolta eddig Önöket, a Szeretet fogadta ma sorába és a Szeretet talizmánja varázsvesszejét adjuk a kezükbe búcsúzóban, ajánljuk a szent karácsony ünnepek előtt: gyakorolják a Szeretetet minden téren, minden vonalon, mindenkivel szemben . . . A szeretettel, annak gyakorlásával „erdősíteni“ fognak Önök is! — szebb lelkeket ültetnek . . . És ha mindenek ezt fogják cselekedni, egész társadalmunk balzsamos levegőjü, örököző, szívós, fejeiket impozánsan nagy magosságokba felemelő, messze tekintő, széllel, faggyal, dérral eredményesen dacoló, előkelő tekintetű impozáns fenyvek lesznek!! . . . Akik symbolumai a mást szeretőknek, a mást védőknek és maguk is örök lelki szépségben maradó állandóságok és remény-ségek incarnatiói . . .

Doctor Urak és Doctor Urhölgyek!

Legyenek életútjaikon a szeretet jelképei! Védjenek másokat szeretetből, hallgassanak sokszor a Szeretet szavára . . . Akkor lelkük, a Szeretet szép mezében conserválódni fog: örök frissek, lelkibalzsamosak, öröközők lesznek!

Életútjaikon teremjen sok rózsa, élet illat, kevés tövis, göröngy . . . Szórják csak lelkük, szívük szeretetét minduntalan mindenfelé. Nem kell félniök, hogy talán kevesbbednek annak gyakorlása által! Olyan az, mint a Rádium — amelynek felfedezését Curie és Curiené ezelőtt, — tegnapelőtt múltott 31 éve — a párizsi akadémia elé terjesztett dolgozatukban jelentették be — kiapadhatlan csudákat mível, messzeható átalakító hatású!

De miként a Rádium ritka elem, úgy a Szeretet is . . . Ez ne aggasszon bennünket Uraim és Urhölgyeim . . . Lészen változás! Szeretetlenben is úgy lesz, mint a Rádiummal történt.

Nagyjában, az összeomlásig számítva 1 gramm Radium ára körülbelül fél- usque egy millió márkára rugott. Belga Kongó-ban Katanga mellett való 1922-es feltárások után tekintélyesen lezökkent az ár, mert az itteni uránérc 20-szorosan több Radiumot tartalmaz, mint a Coloradó-i ércek. Onnét Amerikából — Szeretetlenben is kevés! — de Radiumban is havonta 2 gramm jött világpiacon. Gyógyításra ma rendelkezésre áll körülbelül 300 gramm. De ma 1 gramm Radium ára 270.000 R M. (Grosse Radiumfunde in Südafrika. Von R. M. in Die Umschau XXXIII. Jahrg. 21. Dez. 1929. Heft 51: 1014).

A Radiumra vonatkozólag megállapítja a Tudomány, miszerint Földünkön nagy mélységekhez kötött és ott valószínűleg nagy mennyiségben van jelen. A Föld felületén csak itt-ott, különösen a nagy mélységekből feltör forró hévforrások vizében mutatható ki (cf. Die Umschau l. c. p. 1014).

Tisztelt Uraim és Urhölgyeim!

A szívek mélységéből feltörő Szeretet is örök értékű csudákat művelő. És onnét a mélységekből sokat fel lehet hozni a Szeretettel.

Legyenek Önök is egész életük folyamán a Szeretet kiapadhatatlan emanatióközpontjai, a Szeretet Radiumainak örök bányái legyen az Önök szíve is, — más, irigység-, önzés- és a többi betegségekben szenvedőket gyógyító becses emberfactorok . . . kívánom

Egyetemi Tanácsom nevében!

Avató ülésünket bezárom.

XXXVIII. Dr Sík Sándor

tudományegyetemi rendes nyilvános tanár eskütétele napján 1929. december hó 24.-én az Egyetemi Tanácsban tartott Üdvözlő beszéd.

(III. tábla, 9. kép.)

Méltóságos Professor Úr!

Egyetemem Tanácsa nevében, amikor Méltóságodat, mint az átszervezés útján rendszeresített második

magyar irodalomtörténeti tanszékünk birtokolóját itt köszöntjük, biztosítjuk arról, hogy mindenegybes kartársunkban a készséggel segítő erőt méltóztatik megtalálni addig, amíg a Tudomány érdekét szolgálja Méltóságod; addig, amíg e törekvés Méltóságodnak is a mi saját Egyetemünk különleges erősítésére irányul.

Méltóságodban, — nagy örömünkre szolgál — köszönhetjük egy nagy múltú, a magyar Culturát elévülhetlen érdemekkel szolgáló rendnek tagját is! A mi Egyetemünk e kedves renddel nemcsak baráti jó „szomszédi“ viszonyban volt ott Kolozsvárott, de a magam egyetemi hallgató idejében is ott volt tanáraink sorában jó emlékü boldogult Prof. Dr VAJDA Gyula is.

És teljes lelki szeretettel köszöntöm Méltóságodban a „Vezetők könyve“ nagy íróját is. Lelke melegét sugározza szét, itt is, Méltóságod a tíz törvény örök erejével a „Déli végek“ emberpalántáira, cserjéire és fáira.

És köszöntjük Méltóságodban az irodalom kiváló művelőjét és az ismert nevű költőt.

Főleg mint utóbbinak, — sensibilis lelkére appellálok!

Appellálok az érzékenységre! Mert ma, — óh! mely keserű emlék nekünk Kolozsvárról kiutasítottaknak — a magam lelke is sokkal jobban vibrál, hiszen ma van XI. szomorú évforduló napja, hogy GHERESCU oláh tábornok vezetése alatt, egy siralmasan felszerelt, szedett-vedett — de faji összetartása révén mégis lelki erős — hadsereg stratégiai pontként Kolozsvár városát megszállotta. — Ma XI évvel ezelőtt délután körbefogódzva ott kólóztak, zúskátáztak oláh egyetemi tanárok, frátyék és a t., de egy fajhoz tartozók, extasisban az igazságos Mátyás király szobra körül. Erdély fővárosát ma XI éve szűrták szíven!

Mint természetvizsgáló is legyen szabad felhívni Méltóságod figyelmét a mi Egyetemünk különlegességére és kérni Méltóságodat: Egyetemünk hagyományait megis-

merni, a mi különleges szellemünkbe beolvadni ne átálja Méltóságod.

Minket, mint *idős* fát ültetett át a Sors Erdélyből ide a „Déli végekre“. Ott bent Erdély fővárosában mi olyan „levegőben“ éltünk, amelynek tisztaságát, acélosító erejét a türelmesség adta. Erdély a vallásszabadság hona volt! Tordai országgyűlés mondotta ki először Európában több száz évvel ezelőtt a vallásszabadságot. De ez csak egyik jellege Erdély szellemének, amelynek igazi megismeréséhez türelem, odaadás, megbecsülés és szeretet kell. Csakis ezek alapján lehet a helyes diagnózist felállítani arról! Mi ott bent Erdélyországban a szerint osztályozánk embertársainkat: „magyarok“ — avagy „nem magyarok“, aki utóbbiak összeadódtak vala: ellenséges fajok igen nagy és beszivárgott fajok kisebb tömegből. Emellett érdeklődésünk tárgya volt még, kartársaink mely erővel művelik saját tudományukat! A mi: kolozsvári gondolkozásunkra szabad legyen egyik vélem mostanság megesett epizódot felhoznom: Kolozsvárott „szomszéd“ voltam 5 évig, együtt szolgáltam rendes professorként egyik kedves kartársunkkal 16 esztendeig, és mikor nyugalmaztatása alkalmából elbúcsúztam tőle, az utolsó kézszerítésnél — szó adódván a mai szomorú vallástürelmetlenségről — kérdezte tőlem meg, milyen vallású is volnék én?!

Érdemes Méltóságodnak is hozzásimulni ehhez az Egyetemünk különleges szelleméhez.

Minékünk sajátosságaink vannak; vannak különleges irányú olyan tudományos iskoláink, speciális kutatási módjaink, vezető egyéniségeink, amely sajtóságos is és egyetlen Hazánkban.

Organicus életben e specializálás adja a magasabb származástani fokozatot. És mi nem kívánunk degradálódni az uniformizálódás lejtőjén, lefelé haladólag!

Mi — legalább onnét kijöttek — meg akarunk szellemünkben és a Tudomány művelésében is erdélyi különlegességnek maradni; ápolni, nevelni; terjeszteni Erdély magyarja lelké, szelleme sajátosságát. Nem akarjuk azt egészen elfelejteni. De viszont lelki plasticitásunknál fogva Szeged homokja — nevelte magyarság lelke mélyébe is behatolunk és foglalkozunk tudásunk teljes erejével a nagy Alföld, különlegesen a déli részek megismerésével, és mások előtt való ismeretessé tételén.

Meg akarunk maradni — Erdély *havasi rózsája* (*Rhododendron Kotschyi*) mintáján — sajátos tájfajtanak! Ha csak ránk néznek is, vegye észre — kiki — magyar voltunk mellett azonnal: Erdély havasai levegője hatását. Örök-zöld, szívós, ellenálló havas viharjaihoz szokott a *havasi rózsa* is, küzködik a Retyezát, Páring, Brassói havasok és a többi sok sziklalejtője adta életnehézségeivel.

Havasi rózsa módján küzdünk mi is. Az ország nehéz helyzetéből folyó tudományos hiányos felszerelés sovány talajával, a „fedezet hiány”-ok lefagyasztó sivító szelével; intézeteink meg nem felelő elhelyezése köves talajával. Nem sorvaszt el a teljesen kilátástalan jövő, hogy több intézetünk nem kap kutatáshoz megfelelő modern épületet.

Mi szerények, önmegtágadók, de magunkat meg nem adó fából faragottak vagyunk; hiába szorít bennünket, vidéki Egyetemet, az Élet szomorú, köves tudományos lejtője.

Azonban nekünk is van — akár a *havasi rózsának* évente — virágzási időnk! Amikorön intézeteink kiadványai napvilágot látnak, amikorön professoraink publicatioi megjelennek! Óh! mely lélekbe markoló látvány, mikor a *havasi rózsa* virágzik! — de szeretném, ha láthatta volna sok-sok kartársam és mélyen tisztelt új kartársunk is! — A költő, a pap! Mikor virágzásba fog; —

tűzpiros tőle az egész havasoldal! Messze-messze rikít színe! És virága fűszeres illatát nagy távolságba kavarja, hordja szét a sivitó szél.

Van *havasi rózs*a másutt is; Mármarosban, Alpese-ken és a többi, de Erdély havasi rózsája *egy külön ön-álló faj!*

Légyen Méltóságodnak költő lelke a mi: erdélyi ha-vasi rózsánk virágainak egyik hathatós factora; a dja és képezze Egyetemünk szellemi míveinek: virágainak illata felhőjét, fűszeres, különleges aromáját messze érezhetőleg, és észrevehetőleg. Légyen különleges en a miénk! Csak a miénk, csak a mi Egyetemünké!

Köszöntöm a „Déli végeken“ szeretettel Méltóságodat, és Tanácsom nevében kívánok sok-sok szerencsét, áldásos működést, Isten, Haza szolgálatában magyar fajunk javára.

XXXIX. Dr Várkonyi Hildebrand

pécsi tud.-egyetemi c. nyilv. rk. tanár, könyvtárőrnek átszervezés útján rendszeresített paedagogiai lélektani tanszékre kinevezett rendes nyilvános tanárnak 1929. december 29-dikén történt eskütetele alkalmával tartott Üdvözlő beszéd.

(III. tábla, 10. kép.)

Mélyen tisztelt Professor Úr!

Egyetemem Tanácsa nevében örömmel, teljes tisztelettel és kartársi szeretettel köszöntöm Méltóságodat ezen első pillanatban, amikor beáll Méltóságod sorainkba és mi: régiek sort nyitunk Méltóságodnak, befogadva azon céllal, hogy megbonthatlan phalanx-ot alkossunk a vastag, egyszerre áttörhetlen, és csak lassan, nehezen hátra szorítható *Tudománytalanság setétsége* ellen.

A tudományos felderítés nehéz munkájára Méltóságodban Egyetemünk, bizton tudjuk, kiváló munkaerőt

nyert, mert Méltóságodnak igen nagy munkakedve, széles perspectivája, megalapozott ismeretelméleti és lélektani kifejtett munkássága van, és legutóbbi időkben végzett különleges paedagogiai — lélektani jeles munkái teljes garantia erre.

Nem hiába teszik az örök, változó, lélek-míveletek Méltóságodnak lelke lekötöttségét; Méltóságod eddigi tartózkodási helyeinek történelme forgotaga ráedzette azokra az ősi patinák — ma már símán megjelenő — felületét; de míg az idő hosszú járása azokra ráette, nemkülönben erősen változó lelkeségek követték ott sorra egymást, amíg végre a mai állapot rögzítődött.

Méltóságodban amikor az átszervezés útján rendszeresített *paedagogiai lélektani* tanszék birtokba vevőjét a magunk sorába fogadjuk, engedtessek meg, — Méltóságodnak e pillanatban, bizonyosan nagyon is ünnepies, meghatott lelke kedvező, magába szállott pillanatát felhasználnom, — feltárnom bensőnket, hogy abba beletekinteni kegyeskedjék. Elmondjuk nyíltan, őszintén minden gondolatunkat, érzelmünket azzal a kívánsággal, vajha Méltóságod a mi sorunkba állva, teljesen Egyetemünk vérévé, testévé válnék, síma felületű patinánk alkotójává. Kijelenteni az *assimilatio* készségét: lehet; de annak valóra válását és váltását mégis — mi szeretnénk legjobban!

Tudjuk mi jól: — azonban vannak dolgok, amelyek állandó, változatlanok kell maradjanak abban az esetben, ha fenn akarunk maradni!

Egyetemünk, létét nem akarja odadobni, levetni oly könnyen sajátosságait!

Mert mi vélünk a Sors erős kezét ugyancsak érezte. 46 életévet engedett vala Kolozsvárott élnünk és akkor, mint már erőteljes fát, ültetett át bennünket ide Szegedre, egészen más környezetbe, más viszonyokba. És miként a növények átültetésénél, úgy járt el a Sors keze mi vélünk! A növények átültetésénél is megsérülnek a

gyökerek, elszakad sokja; a kertész tudása éppen abban áll, hogy addig, amíg új gyökereket fejleszt, nedvesebb léghőmérséklet adjon nekik és helyesen tudja megítélni az évszaknak megfelelőleg, mennyit nyessen le a koronából, nehogy az túlnaggyá fejlődve, esetleg akkora párologtató készségű legyen, hogy a sérült gyökerek nem képesek elegendő vízzel ellátni . . .

Nagy, Egyetemünket ért tragoediában ám ott volt a Mindenség bölcs Intézője . . .

Gyökereinket elvagdosta: ott maradtak könyvtáraink, laboratóriumi összes felszerelésünk; csupán a törzs, a tanári corporatio jöve át, — azaz dehogy „jőve“ — azt dobták át jó előre a „határon“ . . . De emellett elhoztuk regeneráló képességünk csorbítatlanul . . .

Gyökereink megsemmisültek! . . . Maradt a törzs lombjával, professoráival . . . De jó a Halál! . . . Lenyeseget egy sereget! Ott, Kolozsvárott az esküvőjeletté megtagadó 52 közül ma már csak 11-en vagyunk itt működőben, 17-et örökre lenyeseget Isten keze élő fánkról . . . Intézkedésében megnyugodva, hallgatva, — várjuk, nem kerül-e már reánk a sor? . . .

Gyökér híján, erősen megnyesett koronával ültette a Végzet Szeged homokjába Egyetemünk fáját . . . És ápolta gonddal, szeretettel, odaadással az itteni kertészek keze: Szeged vezetői és népe . . . Áldozott értünk, szeretett bennünket és pótolta és ügyelt arra: tudományos transpirationalis energiánk megkövetelte tápfolyadékok kellő mennyiségben álljanak rendelkezésünkre, nehogy el-lankadjanak leveleink . . .

És megjött az új levelek kihajtása örvendetes ideje is . . .

Bontakoznak ki sorra az új levelek . . . Így Méltóságod is, most feslik ki Egyetemünk fáján . . .

Mi fogjuk táplálni a Méltóságod — képviselte levelet is! Adunk táplálékot, támogatást, védelmet; megmond-

juk készséggel mi öregebb levelek a fiatalabbnak — így Méltóságodnak is; miként helyezkedjék el fánkon harmonicusan, levélmozaik mintáján, hogy enmaga is kapjon elegendő fényt és enmaga se árnyaljon be másik levelet, elvonván így attól az élet elemet, a Fényt! . . .

Én biztosra veszem, nem léssen nehéz Méltóságodnak elhelyezkedni a már megadott viszonyok között . . .

Mint természetvizsgáló is, Egyetemem ütőerére tett kézzel, mint főelhatározó factorát egyetemi szellemünknek — megállapítom, hogy minket itt is, elsősorban következők jellegeznek.

Méltóságod is, a nagymultú, a kiváló Szent Benedek rendjének honi központjára gondolva, ne:

a „Monasterium Sancti Martini“, avagy a „Mons Sacer Pannoniae“ jusson eszébe, hanem: *Pannonhalma!!*

És legutolsó stációjára, ha Méltóságod visszagondol, lelkében felmerül a gyönyörű, szép fekvésű Mecsekalji város, az ne légyen „Quinque-Ecclesiae“, hanem légyen az, a rézrozsdás-kupolás mecset-templom fejével büszkén kiemelkedő: *Pécs városa!*

Helyezzük mindenképp elé, mindenkoron és minden soron a mi *magyarságunkat!!!*

Mert minden szervezetnél, avagy annak minden szöveténél vagyon: főfunktio és mellékfunktio . . . Egyedek szabadsággal ugyan rendelkeznek, választhatják szabadon, mit tekintenek főfunktiónak, igaz! De a: *közösségben; itt, Egyetemünk fáján:* a harmonicus együttműködésünk, zavartalan fejlődésünk és életben maradásunk feltételei mérlegelésénél mégis az *össz-kép* a döntő!

Mint másodsorban —, a Tudományt míveljük! Nem: első sorban! Én, mint természetvizsgáló, magyar fajom első sorba helyezése után — mívelem csak saját szak-tudományom. Balgaság volna részünkről, mikor a környező egész világ nationalista, én: kosmopolitismus hirdetője legyek és a Tudományt hirdessem, mint egyedül

idvezítőt és megmentőt! Mit érek Tudomány műveléssel, ha fajomat elföldelik?! Ahogyan akarják, ahogy erőlködnek elföldelésünkön . . .

Nemcsak nekünk magyaroknak voltak és vannak fanatikus Herman Ottó, Apáthy, Méhely Lajos-aink etc. hanem ha messzebb is, bármerre nézünk szét, minduntalan tudománnyal foglalkozók csapódnak oda saját fajuk nacionalista irányzata vezérségéhez: elegendő hacsak pár nevet ragadok ki: Masaryk, Wilson, a finn Cajander, a hindu világhírű költő: Rabindra Nath Tagore; na! és hogy a másik világnézetből is említsek példát: Einstein, aki mint cionista vezér, faji (!) felfogásában — már — éppen nem: „relativ“!

A Szent Benedek magyar rendje egyik érdekes tagjának: Méltóságodnak nem kell különlegesebben szíves figyelmébe ajánlanom — mert sértő volna, ha azt ajánlani merészkedném, miszerint tevékenykedését a mi Egyetemünk javára adni méltóztasson. Aki ott nevelkedett, annak vérévé vált a főmonostor ebédlőjének egyik mellékajtaja mellett lévő ablakfülkéje festménye: Kutya szalad a nyúl után — és felírása: „Non sibi, sed domino.“ Miként a szerzetes, bármit szerez is, mindent a szerzetnek szerez, mi is mindent Egyetemünknek, eme Méltóságodat magába bekebelező egységnek kívánunk juttatni.

Méltóságodék minden vonalon tudják érvényre juttatni, szintén a pannonhalmi főmonostor ebédlője északi falára festett vonuló darvakkal symbolizált: ama ténymegállapítást „Monstra tolerare labores“. Tudott Méltóságotok rendje sok történelmi példát adni a fáradalmak elviselésére, — az ék élén repülő öreg, tapasztalt daru mintáján.

Méltóságos Professor Úr!

Mint egy nagy múltú, sok megpróbáltatásnak kitett népfaj gyermeke, előttem mindig az lebeg: ha én és kártársaink, Egyetemünk minden erőnkkel nem a magyar Tudomány exponensei voltunk, vagyunk és leszünk, —

de ismétlem elsősorban a: magyar és csak ezután az általános Tudományé, mondom, ott ül a Rém előtt: a nagy számonkérésnél — ismét csak Pannonhalmára szállok át lélekben idézet végett — a Boldizsár káld király drámai elevenséggel megfestett lakomájánál a titokzatos kéz írása szerint bánik el velünk is a legnagyobb Itélő Bíró: „Mene, Thekel, Phares“, „Megmérettél, kevésnek találtattál, elvettétél“ . . .

Őszintén, nyíltan elmondánk Méltóságodnak mindent, Méltóságodat biztosítva nemcsak Tanácsom nevében, hanem mindenegyes kartársam nevében is, hogy ezen az elébb megnevezett cyclops kövekből felépített bástyán Méltóságod nagy szeretettel fogjuk látni. Ez a bástyafal tudományos egyedek köveiből összerakott; és a fajmagyarság ragasztja egybe szétválaszthatatlanul, miként a régi („tejben“ oltott mésszel egybefogott) építményeknél. A mai idők különböző „stylus“-ban épült és különböző „célok“-ra szolgáló „építkezésénél“ az egyedi köveket — itt-ott — már protectió, felekezetiség, világnézleti felfogás, törtetés és a többi kavicsával, homokjával kevert mésszel, hígított magyarsággal fogják egybe . . . De omlik is, pusztul is! . . .

Ha érzelemben, felfogásban, főfűnctiónkban egyik leszünk — amit hiszek erősen — mi régi „levelek“ az ujonnan, fánkat díszítő fiatalabb, értékes „levelek“-kel, — akkor, miként ott Pannonhalma egyik festményén: a szarvasok egymás után rendbe sorakozva át tudnak úszni a rohanó patakon — valóra válik ránk vonatkoztatva a kép felírása és „Totum iter unanimes. Egyetértésben biztos az út számunkra“.

Adja Isten Méltóságod tudományos munkásságára, segítő keze igaz áldását. Légyen Méltóságod Egyetemünk szilárd, egyik biztos alkotója itt, e „déli végek“-en . . .

Az léssen! Tudom! Mert Pécsről, tehát olyan vidékről jó át Méltóságod hozzánk, amelynek gyönyörű florá-

jában képviselt a csodabogyó v. pérafű. (*Ruscus hypoglossum* és *R. aculeatus*), amelynek piros a termése, fehér a virága és télen is megmaradó levele: örökzöld; amely területen Hazánkban egyedül csak ott nő a magyar kikirics (*Colchicum hungaricum*) (v. ö. Dr Kovács Ferenc: Pécs és vidékének növényzetéről, Kalocsa 1927: 4, 7).

Áldás, békesség kísérje Méltóságod útját, Tanácsom nevében is szeretettel kívánom!

XL. Professorum collegium-ot

üdvözlő

1930 januárius elsején tartott symposionon elmondott beszéd.

Mélyen tisztelt Kartársaim!

Hálám, köszönetem mindenkinek, egyenként és összesen, hogy hívó szavamra, összetartozásunk bizonyításául, ennyien megjelenni méltóztattatok. Azért fárasztottalak ide, egybe Benneteket, hogy módom legyen a magyar ember nyílt, őszinte, keresetlen hangnemén Mindnyájatokat szeretettel üdvözölni az új esztendő alkalmából, annak ránk virradása első óráiban! Kivánok kedves jelenlevő Mindnyájatoknak, de hiányzó Kartársaink mindegyikének is: kifogástalan jó egészséget; nagy munkabírást, sok örömteljes boldog napot és sok tudományos eredményt. Hozzatok tartozóitokkal együtt az Isten védjen, óvjon és tartson meg Benneteket magyarfajunk javára.

A Véletlen-rendezte fordulat itt, Erdély kapujában — ez t. i. a *Maros* torkolata! — most 3 generatiót is összehozott: itt tiszteljük körünkben volt kedves tanárunk egyikét, akit mélységes tisztelettel köszöntünk s örvendünk, hogy őt ily jó egészségben, szellemi frissességben látjuk viszont.

Kegyeskedjék drága volt tanárunk — az első nemzedék! — sorainkon végigtekinteni; itt láthatja még a

Kolozsvárról kivertek már nem sokját — és nagyobb számmal már a harmadik, az ujonnan kinevezett kartársaink fiatal, erős nemzedékét.

Azonban úgy a 2., mint harmadik nevében is biztosítjuk Méltóságodat is, adjuk mindenk tudtára is: összesűrítjük felfogásunkat, magatartásunkat, egyetlen célunkat ebben: bennünket „apró pénz“-zel kifizetni nem lehet, csupán az ott, eredeti székhelyünk mellett, a Gyalui havasok szegélyén útkövezésre (Dr. Szádeczky K. Gyula: A Székelyföld képződése — A Székely Nemzeti Múzeum Emlékkönyve 1929 használatos „Szent László pénz“-zel! Azzal, igen, de csakis az *ottan* kiással! Azt elfogadjuk!!

Eljő biztosan az Idő, amikor ezt is megkapjuk. Tudjuk biztosan!

Csak a reményt ne veszítse el senki! A remény: félakarát; az akarat meg már féleredmény.

Gondoljatok kedves Kartársaim arra, ha ugyan Tél is van most, eme időben is van jobb idők mutatója! Akárminő zord, hideg is a Tél, most karácsony és újév táján, a hótömeg alatt, a hóbundák alatt, pompázik egy növény symbolumként.

E növény a Déli és a Keleti Alpeselek mészvonulatán, Appeninek, Szerbia, a Kárpátok oláh oldalán vadon nő, felhatol c. 1850 méter magasságig is (Hegi Illustr. Fl. v. Mitteleur. III. : 467). De elvadulva több helyen és ültetve igen sok helyen, főleg temetőekben él. Nálunk is sok helyütt ültetik.

A vastag hótakaró alatt nyílik, mondom, néha másodszer: júniusban.

Virágása ideje miatt nevezték el: „Christrose“, „Christwurtz“, „Schneerose“, „Christmas-rose“-nak.

Kartársaim!

E növény a: *Helleborus niger*, amely kedves a magyar szemnek is, lévén virág levele tövén *piros*, hegyén *fehér*, levele pedig *zöld!*

Hóban, hidegben virágzik, pompázik, nyílik. Fehér bundába takartan csillog virág-szeme a havon átderengő fényben. Napsütés kacag ott a hó alatt, hirdeti az *Élet* örök voltát s azon: mit erőlködsz *Hideg*? Véged már! — én az élő, nyitom már a sort a Tavasz virágainak! Nehány hét! és már ütögeti sárga virágfejét fel a János-hegyen a második virág is, az *Eranthis hyemalis*!

Engedélyt kérek összes Kartársamtól, de minden magyar testvéremtől — arra: kinek-kinek süvege mellé, avagy gomblikába jelképesen 1—1 *Helleborus niger* virágot tűzhessek a következő értelmezéssel:

Minden *Helleborus* nagyon mérges, mert tőkájében, levelében kétféle glycosida (*helleborin* $C_6H_{10}N$; és *helleborein* $C_{37}H_{56}O_8$) van. Mérges voltát már Hippokrates ismerte.

Ha bőrfelületet ér friss gyökere, felmarja, lobosodást és hólyagképződést okoz rajta; ha megeszi valaki egy darabkáját, szédülés, hányás fogja el, görcsök, bénulás közt belehal. Háború alatt öncsonkításra (apró gyökér darabkákat tettek szándékkal feldörzsölt bőrükre) többször felhasználták oláh legények, mint megszakovéleményeztem.

Használták régóta szellemi betegségek, lelki gyengeségek ellen, használják mai napig is Görögországban mint „*tinctura et extractum Hellebori nigri*“-t. (cf. Fr. Söhns: *Unsere Pflanzen*, Leipzig-Berlin 1920 : 37). Tisztítja a fejet, erősíti a lelket!

Várjatok csak kedves Kartársak! — miért adok Néktek is, minden magyarnak is, *Helleborus*-t jelképileg! Azért, hogy *ha* akad közöttetek valaki, aki azt gondolja: amennyiben mi magyarok „jó fiúk“ leszünk, engedelmeskedünk, minden népszövetségi kívánságot megadóan, meghunyászkodva végre is hajtunk, hogy teljesen eleget is tettünk az ő kívánságuknak — csalódik! Soha! Bármit teszünk, mindig útban leszünk; bárhogy összelapulunk,

lekuskadunk, *baj!* Örök kifogás, *örök* szálna leszünk! — mert: *élünk!* Mert lélegzünk! Semmisüljünk meg! — tűnjünk el e földről, ezt akarják! Adjuk át e szent földet *más népfajoknak!*

A meghunyászkodás gondolata *ellen* való a Helleborus lelkierősítő ható anyaga!

Nézzünk szét! Melyik népfaj van itt körülöttünk, amelyik nem: *nationalista?*

És kérdezem: el tudja képzelni valaki őszintén igazán, hogy 1—2 emberöltőn belül akkora műveltség hatja át az összemberiséget, miszerint a húr pattanásig feszesmai, politikai viszonylatok mellett — leszerel minden népfaj?

És azt, hogy a városok-ra repülő-gépek ledobta mérges fojtó gázok ellenében elegendő védekezése léssen a magyarnak az, hogy *író tollával* cikkeket ír a barbarismus ellen?

És hogy a lesenyvedt izomzatú, de egyebekben az igazságót képviselő népfajba nem fog ezentúl talán patkós csizmájával az erősebb — bár nem az igazság pártján álló népfaj — belerugni?

És jő olyan fordulat, hogy a nagy Népszövetség a gyengébbnek fogja ezentúl pártját?

Helleborus tinctura, elő! Gyógyíts! Baj van az e gondolatban élőknel! Agyat tisztíts!

Hogy így lásson mindenki, adok mindenkinek Helleborus virágot!

Mivel karácsony tájt virít e növény, szent időben, enmiagát is szentnek tartották. Olyan erővel ruházták fel e növényt, amely a gonosz szellemeket meg tudja fékezni (cf. H. Reling u. J. Bohnhorst: *Unsere Pflanzen*, Götha 1882: 144). Nincsen megfékezendő ádáz ellensége a magyarnak — kérdezem? Ha van: elő azzal a titkos erővel felruházott Helleborus-szal!!

A rettenetes pestis gyógyítására is használták. Fel-szúrták a pestises fekélyeket, s gyökér darabkát dugtak bele.

Legyünk résen! A veres rém pestise még lappang hazánkban is, elő azzal a Helleborus-szal!

Régi auctorok szerint a megbűvölés, megbabonázás boszorkányságai ellenében is védi házunkat! Soha fontosabb pillanat! E virág birtokában ne sikerüljön Titulescu úrék mesterkedései az — optans pör-ben.

Plinius szerint (cf. Lenz Botanik der alten Griechen und Römer, Gotha 1859 : 284) növényünk, amelyet „Melampodion“-nak is neveznek, — nevét az Igazmondásáról híres jósról: Melampus-ról adták. E virágot-hordó magyarok is hirdessék az Igazságot! Nem: „revisios“ dirib-darab szallagocskát! — hanem vissza ezeréves Honunkat!

E növény gyökerét megreszelve, téjjel keverve legyek döglesztésére is használják, — szintén Plinius mondja (cf. Lenz 1. c. : 286).

Hamar elő azzal a tállal, reszeljünk gyorsan! Népek döglegyei hulljatok!! Vesszetek!

Kedves jó Kartársaim!

Imé, látjátok, mely sokoldalú, hathatós e virág, amelyik újév táján nyílik! Hogyne adnám, hogyne szórnam tele marokkal szét minden magyar testvéremnek!!

De ha nem adtam volna eleget, nem birtam volna eleget egymagam kiásni, sok magyar testvérem részére, ássatok Ti is Kartársaim. A helyet megmutatom: hol terem?! *A magyar szivekben!*

Csak Theophrastus szavát ne feledjétek el: aki Helleborust akar kiásni, annak ásás előtt foghagymát kell enni és főleg alcoholt innia! különben kifárad, nem tud ásni (cf. Lenz 1. c. : 605).

Kartársaim, nehogy elfáradjatok, tehát: igyatok! Prosit!!

XLI. Zászlótisztelgés a Tudomány bástyájáról át a magyar kézművesek bástyájára . . .

A Szegedi Ipartestület 1930-dik évi januárius ötödikén tartott újonnan épült Székházának felszentelési és avatási ünnepélyén, annak díszközgyűlésén elmondott beszéd.

Tekintetes Díszközgyűlés!
Mélyen tisztelt jelenlévők!

A m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem képviselőjében hangozik szavam. Hozok sok szerencsekívánatot; szíves magyaros üdvözlést; kívánok minden tagnak jó egészséget, nagy munkabírást és hívő, rendíthetlen, acélkemény magyar lelket.

*

A jókívánság elkél mindenütt; itt is. Azonban talán kérdezik itt-ott: mit keres itt az Egyetem?

Adom a feleletet!

Hazánk mai világhelyzete, de máskor is különben, ostromlott várhoz mérhető.

A „vár“ belsejét teszi: *magyarfajunk*, a „vár“ „bástyái“ a: különböző társadalmi rétegek egyes nagyobb egységei: kézimunkások, szellemi munkások, kereskedők kasztja és a t. — A „bástya“ *védői* pedig: az említett rendbe tartozó tagok, alkotók.

Én mint természetvizsgáló, magamat nem tudom, de nem is akarom megtagadni! Hazánkban is egy nagy szervezetet látok, ahol mindegyik tagnak van funkciója, munkaköre, elhivatottsága, s ha azt becsülettel végzi: hasznos tag. Fő figyelem csak ott legyen, hogy a *harmonicus együttműködés* valósuljon meg. De *együttműködés* légyen, és ne izolálás, ne enmaga felétolása a másíknak és ne teljen el egyik se azzal, hogy megtud egymagában élni a másik nélkül, s ne tartsa egyik se magát csak egyedüli fontosnak, nélkülözhetetlennek!

Ezt a természettudományos műveltség dictálja. Ha politikus volnék, azt mondanám: ez az igazi democraticus gondolkodás. Én azonban nem élek, *szerecsére*, a politika levegőjében (t. i. a politikában, adottságom szerint, még rossz „fusser“ sem lehetnék). Mi természetvizsgálók csak egyet tudunk: aki elébbeni módon dolgozik: érvényesül! és még azt, a *nem dolgozót* irgalmatlanul kiveti magából az organismus. Kézzel, ésszel dolgozik? Mindegy! Dolgozik! Csak az *össz* javára: a Hazának dolgozzon.

Most e Székházzal a „déli végek“ magyar várának új bástyája épült fel s vonul bele a védő csapat . . .

Lelkem örvend, mert mi a magunk bástyáján ezen túl jóleső érzéssel gondolunk arra, még több bástya őrző virraszt és kutat szeme előre a setét magyar éjszakában és adja tudtára elleneinknek: több örtűz ég ezentúl vár-falunkon . . .

Hogyne jöttem volna el tehát ide a bevonulás lélek-emelő percében . . .

A „déli végek“-en most e Székházzal — hitünk szerint! — új bástya épült — régi várak emlékeként és *jellegeben*. Organicus folytatása az 1872: VIII. t.-c. — megszüntette céheknek az ipartársulatok, illetőleg 1884 óta az ipartestületek.

A becsületes gyermekek nem szokták szüleiket megtagadni! Inkább örök hálával és a legnagyobb szeretettel gondolnak rájuk vissza mindig.

Az egyes város, avagy körzetben — középkori formában megszervezkedett céhek célja — a céhek élén álló mestereivel, a nékik engedelmeskedő segédekkel és tanoncokkal — *nem csupán* saját anyagi érdekük megvédése volt, hanem minden erejükkel törekedtek készítményeiket tökéletesíteni, el nem maradni a külföld hasonló árúitól, ezért, parancsra, de a céh anyagi támogatásával és ajánló leveleivel — vándorútra kéltek a segédek; nem azért, hogy cél nélkül kóboroljanak, hanem hogy

tanuljanak a külföldtől is, saját szakágazatuk mester-ségében.

Árgus szemmel *örködött* minden Céh, minden egyes tagja *erkölcsi, családi élete felett* is és minden erejével *fejlesztette tagjainak szellemi erejét*. És sok száz éven át!

Úgy tudom a legrégibb magyar céhlevél 1307-ből való (A Napkelet Lexikona, I. kötet, 1927 : 205).

A céhek azonban, mint jól megszervezett testület, habaj volt, a nekik megvédésre kirendelt bástyákat szállották meg és védték azt mindenkoron becsülettel.

Imé! Megadatott a *Mult*-ban a: *Jelen kötelessége* is.

Én Egyetemem hév kívánságaként testvéri magyar szeretettel foglalom egybe: a *céhek* folytatását képző, ma 13 csoportban felvonuló szakosztály működése saját anyagi java, saját szakmája elébbre vitele mellett serénykedjék fáradhatlanul a magyarfaj javára *lelkiek művelése terén* is munkakörében — jelképesen — ilyen módon! Szakosztályok szerint:

Ácsok: irgalom nélkül szekercézzék le a lelkek gerendáiról a lelki görcsöket, egyenetlen, vastag, érzéketlen kéregrészeket.

Agyagipar: tiszta csengésű, külső, vagy belső rossz hatásra egyaránt, el nem repedő lelkek fazekait égesse ki,

az *Asztalosok*: csak jó „fát“ válasszanak; gyalulják össze a lelki deszkákat harmonikus egységgé és úgy nyvezzék egybe, hogy lucskos felfogású idők jártán se olvadjanak szét; az önzés szikkasztó szárasztására *ne* vetemedjenek meg. Lelki gyalulásuk és „fájuk“ maradjon olyan, mint a régi-régi festmények falapjai. — A ráfeszített kép nem szenved!

Bognárok: készítsenek olyan jó lelki „hordókat“, hogy sohase csurogjon, ne engedje át a cserző lében kicserzendő lelkek rohadéka levét, nehogy mást fertőzzön.

Bőr-, papucsipar: cserezzék ki a tímárok nagy gondal a lelkiek „bőrét“ úgy, hogy puha, tartós legyen, cser-

zölevük ölje meg minden lelkirohadék bacteriumát ott a jó „hordó“-ban.

Cipészek: zord, lelki fagyon, havon járó magyarok lábára készítsenek oly védő takarót, hogy ne fagyhasson el lábuk!

Építő ipar: bástyaépítéshez hordja serényen össze nem dülő lelki állványait szilárd lelki szarufákat, amire tovább építeni bizton lehet.

Faipar: gyártson elég csebet, dézsát, hogy legyen állandó készlet a túlfűtött lelkek lehűtésére, s ha lángra kapna — eloltására.

Fém-, ércipar: ötvözzön ketté nem törő, nemes lelkek ötvözetét, melyen lelki rozsdá ne fogjon.

Festő: ki nem fakuló, színüket tartó, lelki festékekkel tegyék színessé, gazdaggá a rábízott nevelendő lelkeket.

E szakosztályban vettek részt felvonuláskor a kéményseprők. Óh bár még több lenne! A lelkek setét kéményeit szabadítsák meg, tisztítsák meg önfeláldozó munkájukkal — a könnyen gyulladó forradalmi rossz gondolatok lelkikormától!

Hús-, sütő, cukrász, vendéglős szakosztály: lelki épüléssel, lelkek gazdag tartalmával laktassák jól mindig segédeiket, tanoncaikat; magyar lelkeikben soh'se koplaljanak azok se.

Késes céh: vagdossa folyton a gyorsan burjánzó lelki sarjhajtásokat kimélet nélkül.

Kocsigyártók: jól gördülő, nagy súlyt elbíró, megbízható, tengelytöréssel soh'se fenyegetett kocsit gyártsanak, hogy a magyar értékeket csorbíthatatlanul veszély nélkül szállíthassák épségben a kívánt helyre.

Kömvészek: nem porlódó, ki nem kezdhető, szilárd lelkek termésköveit válogassák ki a bástya építéshez és fogják egybe örök összetartó jó mésszel.

Ruházati szakosztály: tegyék magyar lelküvé növénydeikeiket, hogy ne kapjanak az idegenen; becsüljék

a régi magyar viseletet. Lássunk ezentúl szemérmes ruházatokat.

Fodrászok győzzék meg az embereket újra arról: ne legyen okosabb az Ember az Istennél! Ha az Isten megkülönböztette a Nőt, nem tette ok nélkül! Hozza vissza a *fodrászok* munkája a *kontyokat* és azzal együtt a régi típusú női lelkek ártatlanságát, akik nem szégyellik női voltukat, nem akarnak férfinak még látszani sem!

Ruházat szakosztálya menetjébe osztotta be a rendezőség a *kötelesek*-et. Rendén van. Kivánjuk szívből: verjék nagy szorgalommal a köteleket, a „nyakdíszek“-et, visszatérésünk idejére a renegátoknak.

Tisztelt Közgyűlés!

A magyar iparosok ilyen munkálkodása előtt — és ezek elmondására ide jöve — a Tudomány bástyáján a magunk nemzetiszínű lobogóját magasra emelve — tisztelegő üdvözlésre hajtom meg e bástya magyar védői felé!

XLII. Rozmaring ereje . . .

Dr. SIK Sándor r. nyilv. tanárnak 1930. januárius 23.-án tartott legelső előadása alkalmával tartott üdvözlő beszéd.

Méltóságos Professor Úr!

E pillanatban, amikor Méltóságod a II. magyar irodalomtörténeti tanszéket elfoglalni méltóztatik, amikor Egyetemünkön, oktató és kutató munkáját Méltóságod tényleg elkezdte és legelső szava hangozik rögtön el, a kezére bízott ifjúság felé, — Egyetemem Tanácsa nevében szólok fel és engedelmet kérek egy szempillantásra egy gondolatkör elmondására.

Aldás és Békesség kísérje Méltóságod működését. Szerető, meleg lélekkel nevelje Méltóságod a mi Egyetemünk ifjúságát is. Ne átalja Méltóságod se nekik, mint ezentúl szintén lelkivezérük — minden irányban segít-

ségre lenni. Ne méltóztasson szintén sohase feledni, hogy siralomházba zárt nemzet vagyunk! Innét nincs szabadság szép szerével, csak erővel, vagy — amit nem hiszünk — nagy munkák elismerése esetén talán: dicsőítésünkkel. Fajunkat e siralomházból mások kiszabadítani nem fogják! Magunkra hagyatottak vagyunk.

Méltóságod tanszékét nevezetes napon méltóztat elfoglalni:

Kereken 220 évvel ezelőtt nyitották meg Meissenben az első európai porcellán gyárat.

Az alchymia korában történt. Johann BÖTTGER a nagyírú adeptus II. Frigyes Ágost szász királlyal állott szerződésben; „Szerződése szerint azonban aranyat nem tudott előállítani, amiért börtönbe került, de innen kétszer megszökött; elfogatása után végre halálra ítéltetett. Ekkor befolyásos egyének kérelmére a király még egyszer megengedte neki, hogy szigorú felügyelet alatt záros határidőn belül kísérletezzék. S. BÖTTGER most rájött a valódi porcellán előállításának titkára. Ő volt az első, aki Európában porcellánt készített. E találmány nagy fontossága kiengesztelé a királyt, úgy, hogy nemsokára Meissenben porcellángyárat állított fel, melynek igazgatójává BÖTTGERT tette“ (c. f. Dr. RUZITSKA Béla: Elméleti chemia Kolozsvár 1895: 14).

Mi, magyarok, halálra ítélték, e siralomházban aranyat csinálni nem tudunk és ha tudnánk is, akkor sem tudnánk annyi tömegűt előállítani, hogy a velünk szemben támasztott követeléseket egyszer ki tudnánk elégíteni!

Minden vonalon legtökéletesebbet, legjobb minőségűt, legtisztábbat kell adnunk, s ezt pedig úgy érjük el, ha porcellán-készítés módján: igen magas hőfokon olvasztjuk meg tudományos materiánkat! Amikor Méltóságodék is az irodalom exact tudományos módszerével gondosan kiválogatják az egyes alkotó nyers anyagot, syntheticus képességükkel Méltóságodék szemmel tartják és ügyelnek,

melyikből jusson be több, melyikből kevesebb; vagy egyáltalán belé se keveredjék! Kritika gyakorlással kivetik azt amely, csak az össz-massza rovására fog lenni, nem belé való. És maga az a tény, hogy megvan, — még ne legyen jogcím arra, hogy felemlítésre érdemesítsük, akarom mondani, belekeverjem az irodalomnak, a porcellánnak masszájába, rontván annak compositióját, csengését, törékenységi határozóját! És érvényesíti Méltóságod is aesthetikai képességét, hogy mindenkit meglepő, el nem koptatott motívumban megjelenő irodalmi eredetiség kerüljön ki művészi keze alól.

Igen, mi — porcellán Múltra rovásunk közepette — tiszta, acél csengésű, állandóan tisztán, fehérén maradó, kopni sohase tudó, megszürkülni, ócskává soha se válható lelki porcellánokban nyújtuk Ifjúságunknak — így Méltóságod is — a szellemi táplálékot. Hogy Ifjúságunk tisztelettel — gyönyörűséggel eltelve, annak tisztasága ragyogó voltán, tiszta csengése élvezetében — óvatos szerető kézzel nyúljon mindég feléje, hogy a maga rop-tióját kivehesse belőle a néki kínáló szerető professori kézből.

Méltóságod amikor kathedráját elfoglalja, e mai napon van százéves fordulója VIRÁG Benedek halálának.

VIRÁG Benedeknek — eme soha nem zúgolódó, nagyon szerény és még szegényebb pálos-rendi szerzetesnek — koporsójából veszek ki képlegesen — az oda sok helyt szokás szerint betett — rozsmaringból egy ágat . . . és nyújtom át eme nap emlékére — Méltóságodnak . . .

Én nem a nagy költők emlékére adom azonban át! Átnyújtom a magyar természetvizsgálónak őszinte kívánságával!

T. i. a gyenge, elsatnyult csontu (rachiticus) gyerekeknek sok helyütt rozsmaring borral dörzsölik be végtagjaikat, hogy rövidesen jól futhassanak.

A nemzeti öntudatban gyenge lábon járó magyarjaink részére eme erősítő folyadékot készíteni: soha se szünjön fáradozni Méltóságod! Hogy Méltóságod munkássága folyamataként is kemény, biztos lábon: magyarfaji öntudatban álljon és futhasson minden magyar.

Egyetemem Tanácsa nevében köszöntöm Méltóságod collegiális tisztelettel és szeretettel egyben felkérem: eme új tanszékről legelső előadását megtartani méltóztassék.

XLIII. Magyar Egység.

Dr VÁRKONYI Hildebrand r. nyilv. tanár székfoglalója előtt tartott üdvözlő. (1930. jan. 24.)

Méltóságos Professor Úr!

Az újonnan létesített paedagogiai lélektani tanszéknek elfoglalása ünnepies pillanatában Egyetemem Tanácsának minden jó kívánságát hozom és tolmácsolom! Nem lankadó, szívós munkálkodás kísérje Méltóságod minden lépését. A Méltóságod keze alá kerülő Ifjúságban érdekelje, kösse le Méltóságod elsősorban magyar fajisága, adottsága; s mindama alapos ismeretet, mellyel a lélektannak, neveléstan irányainak és vezető eszméinek birtokában Méltóságod rendelkezik, kamatoztatni méltóztassék a magyar Cultura szent bástyái erősítésére. A tudós emberek megingathatatlan fanatismusával méltóztassék — e mostani nehéz idők járásában — Ifjúságunk lelkében szeretettel ápolni, nevelni, gyarapítani, ami különlegesen javukra szolgál és irgalmatlanul kigyomlálni már csirájában azt, ami nem a magyar nép lelki adottságának megfelelő.

Mi várunk, sokat várunk Méltóságodtól is. A paedagogiának egy kiváló szakembere arról panaszkodik, hogy a nemzetnevelés munkája elé szinte áthághatatlan akadálytorlaszokat hordott össze az Idő felhőszakadása, amelynek torlasz-szálfái, -gerendái hegyin-hátán felhalmozot-

tan meredeznek elénk, amelyeket hívnak egyenként nevezetesen: benső egységhiánynak, egyet nem értésnek, együtt nem érzésnek . . .

„A nemzet benső egységének, az együttes munkának az akadályai lelki életünk egész területén mutatkoznak: ismereteink anyagában és gondolkodásunk módjában (ismerés), érzelmi világunkban (ézés), cselekvésünk forrásaiban és módjában (akarás)“, (t. i. „ismereteink anyagában . . .“, „nem ismerjük eléggé a nemzet helyzetét“, „a társadalom különböző részeinek a műveltségében nagy különbség van“; „Közgazdasági és társadalmi kérdésekben való nagy tájékozatlanság“ végül „emberismerethiány), továbbá „gondolkodásunk módjában (ismerés)“ (t. i. „nem gondolkodunk eleget és elég rendszeresen“; „nincs határozott vezető gondolatunk“, „érdeklődésünk is rendszertelen“) „érzelmi világunkban (ézés)“; „uralkodnak az alsóbbrendű, társadalomellenes érzések“ így „ennek következtében sokféle érzelmi ellentét szinte oldott kévévé tesz bennünket“ (idézetek Dr IMRE Sándor, kinyomat A Társadalomtudomány 1927. évi 3.—4. számából Bpest, 1927: 1—25.) és ennek eredőjeként ezek mint lelki akadályok a közös munkát gáncsolják el.

A közös lelki munkába való belekezdésénél az első factor: mi vagyunk — közös munkát végezni óhajtók. — E tekintetben semmi fennakadás nem létszen; Méltóságod „fehér lap“-pal jó Egyetemünkhöz, így itt is „fehér lap“-ot talál, — így ez alapon a nemzetnevelésnek örök jelentőségű megerősítésére fordítandja Méltóságod is szellemi erejének legjavát.

Tartsuk mindnyájan — így testületünknek őszinte tisztelettel és collegiális szeretettel most befogadott tagja: Méltóságod is — a debrecenieieknek 1849-ben, a köztiszteletre kitett Szent István Koronája előtt elhangzott esküvést, amelynek évforduló napja tegnap volt; ez eskü szövege vala: „a Hazáért mindenre vállalkozunk!!!“

Vállalkozzunk! Igen! Édes Anyánkért: Hazánkért! Tegyük mindent félre, amely sorainkat bontja! Ezt hirdesse Méltóságod is zengzetes szóval sok magyar süket fülnek!

Mert, ha egységes szelleműek vagyunk mi is itt Egyetemen belül és azzá tesszük ható sphaeránkban a magyar társadalmat is — megisméltődik a mai 447-es évforduló napnak története, amikor Mátyást királlyá választják Budán a Duna jegén.

Ma ezt sem tehetnénk! A mai lágy lelkek világát vizeink is mutatják! Alig fagnak be már!! Tegyük keményvé a magyar lelket, szilárd, síma jégclappá és akkor rajt állva, egységest kiálthatunk! S léssen Igazságunk! És léssen tetszésünk szerént való legfőbb Hatalom képviselőtünk is! . . .

Akkor erőnk tudatában, nem „kérdzünk“ — hanem cselekszünk! Szabadon. Ilyen lelkeket neveljen Méltóságod. És ezen ifjúság vakon fogja ekkor kísérni Méltóságodat.

Méltóságod útját siker és borostyán hímezze.

Legelső előadása megtartására Méltóságodnak adom át a szót.

XLIV. Emlékezés Szeged nagy reconstructorára.

1930 januárius 25-diki avatás.

Doctor Urak!

Tehát készek! Végre kinyílik Önök előtt is az Élet kapuja, átmennek az Alma Mater csendes területéről és a zajongó, tülekedő hangoskodásoktól, fülsiketítő zajtól első pillanatban bizonyosan megfognak torpanni Önök is; de majd hozzászoknak! És észre sem veszik az Élet taposó malmában mennyi letört, hány elmerült existencia hullája felett járnak. Belé fognak Önök is feküdni az

életküzdelmükben a kenyér megszerzése verejtékes munkájába . . . És az Élet vágja, ostromozza Önöket is, minél fehérebb kenyeret, pláne kalácsot kívánnak, minél telhetetlenebbek leendenek, annál jobban . . . Belegörnyednek, beleöszülnek s egyszerre, e nagy hajszában észre sem veendik, hogy „kenyerük javát már megették“ . . .

Felmerül-é Önökben e hajszában — a *hála* Gondolata? Szüleik szerető gondossága iránt, hogy nehéz nélkülözéseikkel csak az Önök boldogulásá-ért mennyit vontak meg enmaguktól, csakhogy Önök képezhessék magukat. Hála ez Egyetem iránt, amely szerető gonddal kimívelte Doctor Urak lelkét?

Mert, én Teremtőm, kinek ne lett légyen oka, sok oka a hálaadásra? A folytonos hálatartozás kit ne kötelezne?

Felavatásuk emlékezetes szép mai napja: Pál fordulása . . . *Saulusból lett Paulus, Pál* apostol . . . És Damaszkuszi útja óta *Pál*-nak „Legforróbb vágya az volt, hogy Krisztus iránt való hálatartozását leróhassa . . .“ (cf. Sylvester Bibliai Kézikönyve összeállította CZEGLÉDY Sándor. III. kötet, Sylvester kiadás, Tahitótfalu 1927: 47).

Lésznek-e Doctor Urak Önök is a hálálkodók mintaképei? Szeretnénk és kívánjuk, hogy legyenek! Szüleik jószágát, az Alma Matert ne feledjék el egy percre sem. Nincsen perc, amikor jó lélek ne talált légyen okot a hálálkodásra, ha közel néz, ha távolabbra tekint az ember.

Holnap lesz napja, hogy Szeged feltámasztója, újjá teremtője gróf TISZA Lajos 32 évvel ezelőtt meghalt.

Kötelességünk magunkba szállni egy pillanatra e nagy férfiú halála évfordulójakor, s hálával lenni nagy emléke iránt!!

A nagy árvíz után az 1879. évi XX. törvénycikk alapján Szeged városába királyi biztost neveznek ki borosjenői TISZA Lajos dicsőszentmártoni országgyűlési képviselő v. b. t. t., királyi kamarás és aranykulcsos vitéz személyében.

Gróf Tisza Lajos 1879 június 11-dikén érkezik le Szegedre, 91 nappal később a katastropha után. Az üdvözlő és tisztelgő küldöttség és törvényhatóságnak mondott beszédét ezzel fejezte be: „Önöké vagyok és maradok testben-lélekből, míg kezet fogva nagy munkánkat be fogjuk fejezni. Előre tehát! Az Isten, a király, a nemzet nevében kezdjük meg a nagy munkát!” (cf. KULINYI Zsigmond: Szeged új kora, Szeged 1901: 56—57). Ekkor még „Szeged bel- és külterületén és környékén (Dorozsmát, Tápét, Algyőt, a külső tanyákat és egyéb földeket összevéve) mintegy 36.200 hold állott még víz alatt.” (cf. Kulinyi l. c. p. 58.)

„Ladikon közlekedtek az utcákon. A volt miniszter megborzadt, amikor meglátta a város piszkos szemfedőjét . . . dermesztő lehangoló volt a kép . . .” „A tulsó parton, Deszken, Gerliczy Ferenc báró birtokán volt egy lakatlan kastély, abban rendezkedett be. Innen járt egy évig a városba, hintón, lóháton, vagy ahogy jött. Lodenruhás alakja mindig hajnali kukorékoláskor tűnt föl az akkori rozoga fahídon és este, mikor már a tyúkok is aludni mentek, akkor tűnt el. A belváros elején ladikra ült, mert akkor sivatag víz volt még a város“ (v. ö. Ujlaki Antal: Tisza Lajos és Szeged).

És dolgozott a város megteremtésén, „ötödfél év alatt alig mozdult el a Tisza partjáról.” „Az árvíz után esztendő múlva beköltözött a városba . . .” „Még rossz időben is hajnaltól reggelig járta a várost és tetőtől talpig sárosan, vagy nyakig porosan vetődött haza. De mikor a 81-iki tavasz még a 79-ikinál is nagyobb árvízzel fenyegetett, heteken át, minden éjszaka a töltésen virradt rá a hajnal . . .”

Emberfeletti munkát végzett Szegedért, megteremtéséért.

Ugyancsak Tisza Lajos eszközölte ki, „hogya király 1880 november 18.-án a budai várban fogadta az

egyetemet kérő küldöttséget, melyet Pálffy Ferenc vezetett“ (l. c. 68) és ugyancsak ő vitte ki, hogy: „1881 okt. 24.-én érkezett Trefort Ágoston közoktatásügyi miniszter a szegedi egyetem ügyének tanulmányozására“ Szegedre (l. c. p. 82).

A nagy Reconstructor munkája: Szeged új felépítése sikerült örök munka . . . Csak az Egyetem felállítása nem . . . Árvíz hozta létre a szép Szegedet . . . Hazánk katasztróhája telepítette ide az Egyetemet . . . Halál felett új Élet . . .

Halálakor 8 napig gyászolta Szeged fekete lobogóival . . .

Illendőség, kötelesség, e Nagy férfiúra visszaessék tekintetünk, emlékezetünk. —

Doctor Urak!

Mai ünnepnapjuk alkalmával, *Pál fordulása*-kor Egyetemem Tanácsának jó tanácsát ne tessenek egész életükön át elfeledni: ne tessenek ahhoz a gáncsoskodó embercsoporthoz csatlakozni, amelyik elvből ignorálja a Multat, nem akar tudni róla; ahhoz, amelyik csak szapulja a Multat; elvből értéktelennek tartja az elmúlt eseményeket; elvből lekicsinyíti, mindazt ami magyar, így régi nagyjainkat . . .

Sok, nagy, soha le nem róható hála kötelez bennünket elődeink, elébbeni generatioink iránt!!

Mert, ha a Hála érzete kivész az egyedekből, nyomban jó — ma van éppen Mementóként fordulónapja: a — *Canossajárás!!* . . .

Járjanak az Élet nehéz, de mégis csak szép útján sok-sok szerencsével és boldogsággal!

Avató ülésünket bezárom.

XLV. Komoly munka és nem „boszorkányvirág“!

1930. februárius hó 1.-én tartott avatás üdvözlője.

Ujonnán avatott Doctoraink!

Kedves és emlékezetes nap leszen egész életükben a mai; felavatásuk napja. Mint öreg emberek is mindig nagy szeretettel fognak életük eme nevezetes napjára visszagondolni. Most, hogy az Alma Mater nevelőkeze alól kiszabadulnak, a távozókhöz intézzük szívhez és értelemhez szóló szavunkat. Önökre Uraim és Doctor Kisasszony nehéz munka, nehéz sor vár. A mai időkre szörnyen ráillik a „legnagyobb“ magyarnak: Széchenyi István-nak egyik mondata: „A magyar nemzet most nem párduc, mely megbosszulhatná ingerlőjét s nem fejős tehén, mely a bőség szaruját képviselné“.

Önök is Uraim és Kisasszony nyitott szemmel kell, hogy Hazánk nagy életproblémájába beletekintsenek! Be kell ismernünk, hogy lefogott, lekötözött párduc vagyunk; el kell ismernünk, hogy nemcsak ingerelnek bennünket, hanem szinte megnyúznak; leromlott gazdasági viszonyaink és a sok-sok pénzben, naturáléban fizetett és fizetendők alapján csenevész, rossz riskatehénhez hasonlítunk, nem fejős tehénhez. És mégis szivattyuzzák minden életerőnket, úgy, hogy szinte belerokkant már társadalmunk több rétege.

És tudja csalhatatlan bizonyossággal minden természetvizsgáló azt is, hogy ha egyszer valamely gazda növénybe szívókáját belebocsátotta egyik élősködő fajta, az bizony szép szerivel, jó szóval nem fogja az élősködő életet abbahagyni. Amelyik elgyengült szervezeten megveti lábát a parazita, annak élet-halál harca ritka esetben, vagy soha sem szokott a gazdanövény győzedelmével végződni. Ismeretes, mily súlyos krízis csapott ránk; gazdasági termékeink nyakunkon maradnak, búzáink leromlott,

pénzünk kevés, hitelből élünk; beruházásaink is sokszor mások által megszorítottak.

És még csak e pillanatban nem is tanácsos, hogy annyira fokozódjék elkeseredésünk vergődéses perce, hogy a „Riadó“ szavát harsoghatnánk oda ellenségeinknek:

„Nem kell zsarnok . . . ! Csátára magyarok,
Fejére vészhalál, ki reánk agyarog.“

mert a költemény szerzője: CZUCZOR Gergely módján vasra verve vinnék Fajunkat a népek Kufstein-jába minket is, ahogyan épp a mai napon 1849-ben szegény Czuczor bencés papot rabságra hurcolta az erőszak.

Induljanak el Önök is Uraim, a nagy munkára. Azt a positiót, amit elfoglalnak, töltsék be becsülettel, tisztességgel, hogy mintaképei legyenek a kötelességteljesítésnek. Hűséges, gondos szerepeltetésükkel írtsák Doctor Úrék is a sok társadalmi gyomot, de esmént csak CZUCZOR szavaival élve — ne az egyszeri gazda mintáján:

„A gazda látván, hogy szép máknövénye közt
Buján tenyész a gyom, ment a gazt irtani.
De visszas rendben kezdé a munkálatot,
A kert közepén; mert míg eljutott oda,
Az összenőtt gyommal letipra sok növényt.
S utóbb bánattal nézte önkártételét.

Csinnal kell a hibákon is javítani.“

(Élő könyvek. Magyar klasszikusok. X. kötet. Czuczor Gergely munkái, p. 224).

Tudatosan és systematicusan kell dolgoznunk, Önöknek is Doctor Uraim és Kisasszony. Ne ringassák magukat abban az illúzióban Önök sem, hogy elegendő Nemzetünk elvarázslása ellen, ha „boszorkányvirágot“ („Hexenblüh“ Prunus padus) házunk szemöldökfájára, vesszejére — miként Bajorországban teszi a nép — a kívánt alakú bevágást megteesszük, hát akkor már nem is fog rajtunk semmiféle boszorkányos erő, védve vagyunk.

Rajtunk csak a komoly, nagy elhatározás segít és az, hogy minden más népfajtánál több, jobb munkát végzünk.

Ha talán lankadni fognak — Doctor Urak és Doctor Kisasszony — szálljanak vissza emlékülben hozzánk, s új erőt fog Önökbe önteni a tudat, hogy az Alma Mater figyeli munkájukat s elvárja Önöktől, hogy: Hazánknak fizessék vissza mindazt, amit mi adtunk lelkük kimívelésére.

Járják a szerencse, Boldogság útját, lábukat ne sebezze fel soha se az önző, vagy balsorsos élet éles göröngye — kívánom Tanácsom nevében.

Avató ülésünket bezárom.

XLVI. Társadalom pulsáló sejtjei . . .

1930 februárius hó 8-dikán tartott avatáson elmondott beszéd.

Újonnan felavatott Doctoraink!

Az Alma Mater felfegyverezte Önöket tudással; tudás szerzés közben kialakult jellemük, énjük. És most e pillanatban el is távozik legtöbbjük végleg tőlünk, csupán ez emlék, de — fiatalságukhoz kötött lévén! — egészen bizonyosan a nagyon kellemes emlék marad meg, amely minél öregebbek leendenek, annál szebbé válik . . . Megválnak tőlünk és beilleszkednek a társadalom különböző helyére, s töltik be azt — biztosra számítjuk — hasznosan tevékenységükkel. Lelkünk minden őszinteségével kívánjuk Önöknek Uraim . . . hivatásukat activ tagként töltsék be. Nem kívánok lehetetlent, csak lehető, de mégis nagyot, olyat, amilyennek feljutni szeretnénk látni mindenegyes, — Egyetemünkön promoteált doctorunkat.

Minket professorokat meglelégedéssel csak az a tudat tölthet el, ha később halljuk, olvassuk, hogy volt tanítványaink neve Nemzetünk életében szóbeszédben forog, s ha tanítványaink a tudományos élet színpadán szerepelnek és ott jól is „játszanak!“

Én azt kívánom Egyetemem minden egyes doctorá-

nak, töltse be azt a szerepet Hazánk életében; amit egy kétszikű növénynél a pulsáló sejtek betöltenek.

Én ezzel még csak nem is azt kívánom, legyenek Önök Uraim annak a társadalomnak, hova Sorsuk veti: szive. Mikor nagyot akarnak mondani, ezt mondják. Én amellett, hogy szerényebbet kívánok, mégis nagyobbat kívánok Önöknek Uraim.

Igaz a szív centralis, fontos szerv. De baja az, hogy egyes számban van csak. Lüktesével igaz circuláltatja a vérfolyadékot, s így tápláló erőt ad, minden szervnek. De ha, Istenem! baj éri! utánna pusztul az egész szervezet abban a percben. Sohasem szabad és soh'se jó: ha mindent egy lapra tesz fel az ember!

A Növényeknél szebb, jobb a beosztás. Nem tesz fel mindent egy kártyára a Növény.

Pedig a Növények-ben is van víz-, tápnedv áramlás; és e tápnedvek áramlását siettetni, vagy lassítani tudja a Növény; physiologiai mechanismusában összefüggés van, amelynek alapján a növény minden része a másik iránt együtt érzésben van és tőle befolyásoltatik is.

A Növényben eme meglepő jelenségeket, hogy t. i. a magasba felhatoló vizet, néha 80—100 méter magasságba, sőt az Eucalyptus fáknál 100 méter magasság fölé — tudja felnyomni, egy világhírű hindu tudós Sir Yagadis BOSE állapította meg. BOSE a róla elnevezett Bose Kutató Intézetben végzett, rendkívül finom és elmés alkotású elektromosságot vezető apparátusával kísérleteket. Platina finom huzalt üvegcsövecskébe zárt úgy, hogy csak kihúzott hegyében állt szabadon a platina, különben izolált volt az egész drót. Galvanometerrel kötötte össze s a másik polusát a galvanometernek a növény távolabb eső semleges pontjára illesztette, így az áram zárt kört alkotott. Az üvegcsőbe foglalt platinahegyet beszúrta különböző mélységekbe a szár szövetébe és az ott végbe menő életet egy registráló készüléken, vagy kormozott

papírosan nyomokat vert a mutató, vagy vonalakat húzott. Amelyik szövet active nem dolgozik, ott a regisztrálás nem mutatott semmit, ellenben egyik szövetbe szúrva a tűhegyet, bizonyos ideig várva, míg visszatér a normalis állapot, Bose erős pulsálást, a sejtek expansióját és váltakozva utána contractióját állapította meg. Az egyes pulsatio idő hossza különböző viszonyoktól függőleg ingadozott: 14 secunda usque több minuta közt. A pulsálást — Bose professor, Rabindra Nath Tagore intimus barátja és híve — tudta siettetni, lassítani!! E pulsáló sejtek szivattyú módján nyomják ki magukból a vizet és nyomják, pumpálják a vízvezetés passiv pályájába, a fatest külső részébe azt. E pulsáló sejtek a kéreg legbelső részét alkotják.

Uraim! A kéreg végig fedi a törzset; mindenütt végig és körben-körben pulsál! Ha nagy a szárazság, lassabbra szabályozza önlüktetését; regulázza tehát magát!

És, ha a fák egy, más pontján valamely ok miatt a pulsálás abbamarad, működik a többi hely, a vízáramlás siettetése, felfelé való pumpázása folyton tart, nincs szünet. A pulsálás életben tartásához szükséges ingerlés állandóan megvan — ezt pedig a talajba nyomuló gyökerek horzsolása, annak érzése képviseli.

Ez Sir Yagadis Chunder Bose egyik nevezetes megállapítása. Nevét legnagyobb tisztelettel ejtjük ki.

Legyenek Önök Doctor Urak ilyen pulsáló, folytonosan működő, de önszabályozást is végző szervei társadalmunknak! Szellemi, anyagi javak lüktető — nem központjai, hanem — szervei Társadalmunknak! Az légyen Önökre szorulva! Az Önök működése, lüktető munkája járuljon hozzá Nemzetünk élete tápnedvei áramoltatása activ munkájához.

És ha már a Növények országából veszem a hasonlatot — ha elfáradnak Életútjaikon, szálljanak vissza

emlékezetükben az Alma Materhez. A rá gondolással szívüket meleg járja át; emelkedik vele a hőfokuk, ezzel viszont emelkedik az élettevékenység, tehát visszanyerik elébbeni, el nem ernyedő energiájukat!

Kívánom Egyetemünk Tanácsa nevében mostani búcsúpercünkben: ne fáradjanak el soha! Legyenek élénken pulzáló sejtek! Egyéni életükben is sok örömteljes nap virradjon Önökre is. Doctor Uraim.

Isten Velök!

Avató ülésünket bezárom.

XLVII. „Mit hoztunk Ázsiából?”

1930. febr. 15.-én tartott avatáson elmondott üdvözlő.

Doctor Urak és Doctor Kisasszony!

Nevezetes egyéni életükben és feledhetetlen léssen bizonyára eme nap: felavatásuk napja.

Búcsúunk Önöktől . . . Az Alma Mater kapuját kinyitják, hogy azon át kiléphessenek, most már mint kész emberek . . . Az Élet szintén kinyitja a maga nehéz, veretes ajtaját, hogy azon meg beléphessenek . . . E két ajtó között nagy különbség van. A mi ajtónk ki-be nyílik, csapódik; hivatásunk, szeretetünk olaja zajtalanul járóvá teszi, aki belépni, vagy kilépni kíván rajta, teheti, ajtónk egy gyöngye nyomásra enged, minden tanulni vágyónak állunk szeretettel rendelkezésére. Az Élet ajtaja járása más. A rajt' át belépő után rendszerént döngve csapódik be és rendszerint egyfelé nyílik. Az Élet közösségében vége a gondtalan életnek, kezdődik a verítékes harc a létfenntartásért. Ahová belépnek: a magyar társadalom különböző rétegeiben elhelyezkedve sok nagy értéket találunk Önök Uraim és Kisasszony. Ne lépjenek át az élet küszöbfáján azzal a túlfutott önző gondolattal, hogy a magyar fajnak Önök adják majd meg savát-borsát. Ezt

azért ajánlom szíves figyelmükbe, mert sokan piszkítják a magyar faj fészket! Kettős alapon teszik: mert nem szeretnek bennünket, 2. mert tudatlanok! Régészeink kikutatták, mely magas cultura fészke volt a Föld az a része, ahonnét a magyarság kiszakadt (v. ö. valamint a továbbiakat: BUDAY Árpád dr.: Mit hoztunk Ázsiából? Szegedi Uj Nemzedék VII. évf. 279. szám, 1925. dec. 6. szám: 1—2, és u. ott 282. szám, dec. 11: 1—2); ugyancsak ők bizonyították be, a bolygatatlan lovassírokban talált maradékokból, hogy a vitézeket nemez-, vászon-, gazdagokat selyembe öltöztetve temették el; a vitézek mellé tették fegyverzetét, ezüstlemezes süvegét, kedves szerszámaikat, aztán kedves paripájuk részeit (fejét, lábát, esetleg más részét, illetőleg az egész lovat temették el). A vitézek lábukon csizmát viseltek. Fegyverzetük kard, csákány, gerely, nyíl. Paizsot nem ismertek. A magyar lovasírok mindegyikében megjelent a vaskengyelt. Nyereg használata nem bizonyos eddig. Tehát a vadságunk bizonyítékaul felhozott mese sem igaz: nyereg alatt puhították a húst. Mert nyeret nem leltek a lovaikon. Lópatkót és sarkantyút később vették át az európaiaktól eleink. Homokon nem kell patkó, jó lónak nem kell sarkantyú; jó lovas igazgatja azt sarkantyú nélkül is — térdszorítással!

Gyakori a magyar lovas sírokban a köszörűkő (kard élesítésre); tűzkészég, kés, tű, ár, melyeket övön lógó szép díszítéses tarsolyokban hordoztak. E sírokban rablott kincseket sohasem találtak. Női sírokból fülbevalók, üveggyöngy-nyakékek, díszített ezüstpánt-karperecek, síma sodronyból készült gyűrűk kerültek ki. Szíjvégeken, csatokon, boglárokon turáni területre utaló gyönyörű díszítések. Ezekből is kétségtelen, bizonyos: Honfoglaló Eleink nem voltak barbárok és műveletlenek. A még kevésbé értékes anyagokat is eredeti díszítésekkel tették széppé. „Akkora ízlésre vall ez a tény és a díszítmények gazdag

változatossága, ami csak fejlett, öntudatos, egyéni műveltségű néptől telik ki". (v. ö. BUDAY id. cikke II. r. 3. old.)

Eleinkre csak büszke imádattal gondolhatunk vissza, a Mindenhatónak hálát adva, hogy leszármazottaik vagyunk. Fohászuk száll az Égbe: Engedje még meg az Isten kegyelme, hogy az ellenségeink ajkáról feltörő, egykoron való imádság újból, ha változott megnevezéssel is, de tartalmában, félelmében mégis változatlanul hangozzék el: a sagittis Hungarorum libera nos Domine!

Az Elődeinkre büszke rá gondolás azonban kötelességet ró vállunkra: méltóknak kell lennünk hozzájuk: teljes tudással, tökéletes lelkiismerettel végezzék el Doctor Urak élethivatásuk feladatait!

Sok szerencse kísérje életük útját — kívánom Tanácsom nevében is!

Avató ülésünket bezárom!

XLVIII. . . . Jó az Isten jót ad, légy jó remény-ségben . . .

1930. febr. 22.-én tartott avatáskor elhangzott üdvözlő.

Egyetemünk új Doctorai!

Kezükbe adtuk ma szorgalmas munkájuk megérdemelt gyümölcsét: doctori oklevelüket, utolsó kézszorításával bocsátja ki Önöket is Uraim az Alma Mater; neki a nagy Élet, éppen nem csendes, víztükrének!

Önök, Életet nem ismerve — gondolják, hogy az talán majd kivételt rejteget, éppen e csoportnak! Jobb, ha felkészülnek lelkileg is — inkább az Élet viharai, mindent elnyelni, lesodorni akaró örvényei, mélységei meglétele gondolatára!

És amikor ma az Élet kapuja kinyílik Önök előtt is Uraim — vessék jól emlékezetükbe, mely nagyon szomorú korszakban kezdik meg aktivitásukat. A Magyar

Genius-nak lelkileg kevesek-becsülte, sokak lesajnálta, időszakában . . . Tépik fajunkat kint . . . Marják bent . . . Rothasztják sokan . . .

Ha Önök is járnák sűrűn, sokszor künn a szegedi határt, ha szakítanának időt a nagy Természet csendjében való hallgatódzásra, ma fájdalmas hangokat sodort volna fülükbe a szél . . .

Tegnap múltott 219 éve, hogy: II. RÁKÓCZI Ferenc örökre elhagyta hazáját . . .

Oh magyar testvéreim! . . . mára hozta ide a szél, és sóhajtja felénk *Zboró vára* 100 hársfájának kopasz koronája zúgását . . . Most ér ide a *Nagysáros vára* romján megfodrozódott csípős szél . . . Könnyet sajtol ki szemünkből . . . Nem hideg, hanem szívünk szorításán . . . Mert harang-szó foszlányokat is el-elkap . . . Hol a kassai dóm öreg Rákóczi harangjától eredőleg . . . hol *Borsi* élesen csengő falusi kis harangja csilingelő hangjaiból . . .

Mely' nagy szomorúsággal látom évente . . . az összeomlás óta . . . anyai nagyatyám pihenő helye felett emelkedő *Regécz vára* romjait, ahol nagy Rákóczink gyermekkorát töltötte. És sohasem száraz a szemem. Zrinyi Ilona imádkozó széke láttán . . .

Néha elfog a kétség, Kolozsvárról való kiutasításom óta engem is, avajjon — kérdem — fajunkat:

„Dobos, már dobolhat,
Rákóczi unszolhat:
Rajta, rajta, rajta!
A tábor, a tábor
Zászlóit lehajtja
A majtényi páston.“

Mert helyzetünk nehéz, felette komoly . . . Nagy bajunk nem csak abban van, hogy a környező országok megölnének bennünket egy kanál vízben, hanem abban is, hogy idehaza sem vagyunk 100%-ig magyarok. Nem

merünk nyíltan, kertelés, megalkuvás nélkül sarkunkra állani . . . Megriasztanak bennünket idegen mumusokkal. Irodalom, sajtó egy része lelkünket mákonyozza és lopja ki . . . Sokan közülünk nem értik meg a magyart . . . Nem ismerik múltját . . . Nem ismerik lelkét . . . Nem ismerik bánatát . . .

„Az idegen nemzetségnek
Rabjai vagyunk.
Jaj! naponként mind elfogyunk.
Jót ne is várjunk . . .

Jaj, meg kell halnunk,
Meg nem maradunk!
Nagyellenség közt vagyunk . . .“

Nem ért meg bennünket senki . . . Nem törődik velünk senki-senki . . .

Bizony irigyeljük ama natioakat, ahol kizárólagosan csak a nemzeti öntudaté a vezetés, ahol idegen fétisekhez nem terelik a nemzet ifjúságát . . .

Ezért is felszakad a sóhaj belőlünk és PÁLÓCZY-HORVÁTH Ádám kézírata eme sorai égnek lelki szemünk előtt:

„Haj Rákóczi Bercsényi Bezerédi!
Magyar vitézek nemes Vezéri!
Hová lettek, ! hová mentek? Válogatott Vitézi!“

És amikor Önöket is kibocsátjuk az Életbe — Uraim — fájdalom sajtolja szívünket, mert, attól félünk, nem lesznek-é Önök gyenge lelkűek? És nem fogják-é enmaguk gyengesége révén azt gondolni majd, hogy csupán „egyedül hallgatom tenger mormolását . . .“? . . . és nem adják-é át magukat — társadalmunk ólomsúlya alatt — annak, hogy igaza van már annak a költeménynek, amely szerint:

„Zöldező harmatát
Piros csizmám nyomát
Hóval lepi bé a tél
Hóval lepi bé a tél“. . . ???

Egyetemem Tanácsa nevében is tiszta szívemből kívánom Önöknek, hogy ezekkel ellentétben — ismételjék csak BUGA Jakab énekét:

„Mit búsúlsz kenyeres, midőn semmid sincsen
Jó az Isten jót ad, légy jó reménységben!*

Mert ha Önök is mindenek felé fogják helyezni: magyarságukat, akkor arra a kurucz fájdalom-szó feltörésére:

„Szegény magyar nép!
Mikor lesz már ép?!“

hamarosan megadja — minden magyar igaz örömére, örök hálaadásra kötelezetten — a feleletet. Önöket Uraim pedig ilyen munkálkodásban segítse Isten, és mielőbb adja is meg a feleletet!!

Avató ülésünket bezárom!

XLIX. Kormánykerék . . .

1930. febr. 28.-diki avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

A doctori felavatás napja egymagában is emlékeztet mindenkire, de Önökre Uraim — a holnapi nap miatt különlegesen.

Kormányzó Urunk Ő Főméltóságának kormányzása X. fordulója ünneplése előnapján vagyunk. Készül rá mindenki, mert az Ő magas Személye iránt soha el nem múló hálával néz fel minden magyar ember. El nem apadhat iránta soha a hála, oly nagy szerencsétlenségből vezette ki Hazánkat; nem lesz soha kisebbfokú szeretetünk, mert minden ténykedésével, cselekvésével és gondolatával csak a Nemzet Jövőjéért fárad. Dolgozik . . . ernyedetlenül . . . töpreng, lelkében vívódik érettünk . . . és reményét soha sem veszti el . . .

Határozott, szilárd, akár a kőszikla, amelyen szétloccsan az alattomos áramlatok hirtelen felszökő zugó áradata; megingathatatlan, moccanás nélkül pihen kemény akaratán a Haza sorsa . . .

A lázadókat, eltévelygőket hajdan kerékbe törték, akár Hora-t Kloskát mai napon 1785-ben! Kormányzónk fennkölt lelke viszont sűrűn gyakorolja a kegyelem-adást, nehéz vétkezőknek . . .

És emlékezzünk vissza azokra a Budapest utcái, házfalaik kerítéseit 1919 november első felében ellepő plakátokra: ahol csupán egy hajó-kormánykereket látunk, rajta egy izmos erős öklöt . . . semmi más nem vala rajt'. Ez a kormányzó kéz ma is éppen olyan erővel és biztosan kormányoz kitűzött nagy célja felé irányítóan! előre szegezve tekintetét Hazánk hajóját a biztos révbe vezetőben . . .

Életük folyamán Doctor Uraim, amikor felavatásuk mai napjára visszagondolnak majdan, Isten kegyelme adja: — sorsok már jóra fordultán — hogy a mai nehéz időkre csak mint elmúlt rossz álmokra tekintsenek vissza; és Önök is a legnagyobb hálával és hódolattal gondoljanak Kormányzó Urunk Ő Főméltósága hervadhatatlan örök érdemeire. . . s arra, hogy Ő Főméltósága nehéz, sorsdöntő útjára: innét Szegedről indult el fehér hadserege kicsiny magvával a mindent elnyelő vörös rém ellen . . .

Nagy Urunk törhetetlen jelleme szilárdsága, elhatározott megingathatatlan sziklaszilárd hite legyen örök lelki ideáljuk egész életük folyamán és legyenek el nem halványuló szeretettel e városra az Alma Materre mindig hálával visszagondolók.

Szerencse, áldás, boldogság és sok siker kísérje Doctor Urak útját — kívánom Egyetemem Tanácsa nevében is.

Avató ülésünket bezárom.

L. „Koszorút se küldjön majd a ravatalra . . .“

1930. márc. 14.-i doctori avatáson tartott üdvözlő

Egyetemünk új Doctorai!

Mint elsők üdvözöljük Önöket Doctor Urak és azon percben, amelyben boldogulásukat biztosító oklevelüket kiadjuk és megadjuk a képesítést. Nagy dolog ez egyéni életükben. Nem fogják felejtani sohasem a mai boldog órát. És most, hogy elválnak nevelő Egyetemünktől, utolsó szavunkként véssék emlékezetükbe: legyenek életük folyamán erős akaratúak, kitartóak, szívósak, kötelességteljesítők, mert egymagában csupán becsületesnek lenni nem elegendő. Ha említett tulajdonokkal ruházkodnak fel, nem marad el a siker.

Amikor búcsút vesznek tőlünk, ne felejtsék el Uraim, hogy szomorú évforduló után kapják kézhez diplomájukat. 51 évvel ezelőttiekre — tegnap előtt — emlékezett Szeged; a nagy árvíz borzalmaira! „1879 március 12 reggelre . . . hullámsírba volt temetve. Hajnali öt óra. Nehéz fekete fellegek borítják az ég alját. Bágyadtan tör elő a felkelő nap sugara, mintha örök sötétséget akarna borítani a pusztuló város fölé. Hideg, kemény szél fúj, megdermeszti az emberek tagjait; az árvíztől megnedvesedett ruha megfagy az embereken, ami még borzasztóbbá teszi a katasztrófa nagyságát. Kínos reggel virradt . . . Az Iskola-ucca várfelőli része jobból-balról, tíz ház kivételével, úgy az Oroszlán-uccán az egész város víz alatt van.“ (özv. Szabóné Mozgai Erzsébet: Szeged árvíz katasztrófája. Szeged, 1929. : 21.)

Hullámsírból életre kelt a mai szép város . . . Akkor dermedtő hideg . . . Ma virít az ibolya, somfa, rezgő nyárfá, a szilfa, itt vannak már a bibicek, pacsírták, szélkiáltók, nyilas récék . . .

Az 51 évvel ezelőtt való, árvízből kiemelkedő „sziget“ ma is megvan; de ábrázolata változott . . . Eltűnt

a régi zeg-zug utcatömkeleg; helyébe épült Egyetemünk új klinikái telepe . . . Szépséges paloták tekintenek le a Tisza csendes vizére . . . Amit elsepert az árvíz, épített helyébe szép várost a: szeretet, megértés . . . Amit épen meghagyott az árvíz, lerombolta szintén a szeretet a Tudomány iránt és áldozatkészség, amelyet Szeged szeretete nyújtott . . . Élet fakadt a sírás, keserű könnyekből; büszkeség, hit, az élniakarás dacos documentuma támadt fel a szándékkal leromboltak helyén . . .

Mi magyarok szokva vagyunk a katastrophalis árvizekhez . . . Szegedet elseperte az árvíz 1879 márc. 12.-én, Pestet elseperte 1839-ben márc. 13.-án . . . Feléledt, páratlan szép lett Pest . . . Feléledt újjá lett a Tiszaparti legnagyobb fészek . . .

Szeged árvizi szigetére menekült az összeomlás árvize — Kolozsvárról — elsodorta egyeteme . . . És ma itt álmodozik . . . Csak a Szamos surranását, locsogását nem hallja . . . De naponta homlokon csókolja ugyanaz a Napsugár először kolozsvári épületeinket s nyomban rá, itt Szegeden, a szőke Tisza partján most épülteket . . .

És avajjon róvást tesz-e még részünkre katastropha? Egyetemünkre? . . . Elseper-é az ádáz harc, amely kulturális téren is gyilkolja le az ellenfelet kiméletlenül? . . . Avajjon diadallal, győzedelmesen, babér koszorúval homlokán kerül-é ki Egyetemünk, de általában: fajunk e nagy szellemi harcokból? Vagy elbukik? Szellemiekben is legyűrnék bennünket? . . . Szellemiek terén is elborít a szennyes árvíz? Befellad a magyar?

Uraim, búcsúzó Tanácsom nevében Önöktől e nehéz, komoly szóval, — elébbeni feltett kérdésre válaszolag: Önökön is fog múlni!

Ha Önök és minden magyar nem segít, hát elesünk mindnyájan! De a Tudományban vesztést megillető, sírjainkon nem fog virág nyílani . . . És a Székely Hadosztály egyik dalát refrénezhethjük már majd csak akkor:

„Koszorút se küldjön majd a ravatalra,
Koldús halottaknak, székely halottaknak
nincsen joguk arra“ . . .

Bizton tudom: *nem ez lesz sorsunk!!!*

Avató ülésünket bezárom.

LI. Decapitált öreg fák . . .

1930. márc. 22.-én tartott avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

Tegnap volt 9 órakor a Tavasz kezdete. És a nagy politikai események miatt 15-dikén ünnepeltük a Szabadság, Egyenlőség, Testvériség ma már szörnyen elkoptott, kevesek-átérezte jelszavak benső tartalmát.

Eszembe jutnak életem változásai során a szabadság ünnepnapjai sok tarkasága. Az én lelkemben nem conventioból él igen élénken márc. 15. és okt. 6. Én aradi diák voltam. Mi mindig ott ünnepeltük Zala György remeke előtt a 13 vértanú szobornál . . . Mely sokszor hallgattuk Barabás Béla szónoklatait . . . És minden istenadta évben az egész gymnasium összes tanáraival kívándoroltunk Zsigmondháza mellé a vesztőhelyre . . . És elfogódott lélekkel, kis korunkban borzadva, nagyobb diákkorunkban igaz fájdalommal sűrűn lementünk az aradi vár sáncai közé, ott a Hatos kapunál, ahol a golyóhalálra ítélt vértanúink hős lelkei az eldörrent sortüzek után átszállottak Teremtőjükhöz . . . És ismertük azokat a kazamatákat, ahol fogva valának, ők a Tizenhármak . . .

És sohase feledem, mikor Lőcsén szolgáltam, mily impozáns lampionos menetben vonult az egész város a szepesi vasból, Szepességen öntött Honvédszobor-hoz minden év tizennegyedike estéjén . . . Mindig hideg volt, de nem fáztunk soha . . .

És fojtogatta torkom a keserűség, mikor az oláh

megszállotta Kolozsvárott, 1919. márc. 15.-én nemzeti színű szalagjainkat rejtegetni kellett . . .

Mint fájt elvesztett szabadságunk! Mint égett lelkünk! . . . Mert míg: megvan, — akár az egészség! — kevésbé becsüli átlagban az ember, amikor: nincsen meg — ah, szívszakadásig epekedünk utánna . . .

Ezt mi mondjuk: öregek! Önöknek Uraim, — akik fiatalok. Ne akarjanak bennünket teljesen félretolni, mert hiszen mi fajunk szeretetéből folyólag: tanácsadásainkkal az Önök életútjából csupán a sebző töviseket akarjuk eltisztogatni, avagy ha az lehetetlen, bár megmondani: mely módon lehet azokat elkerülni és mégis célba jutni!

Nagy kár, hogy általános biológiai tudása oly keveseknek van. Mely hatalmas értékek tulajdonába jutna általa mindenek!

Úgy szeretik hirdetni — tudatlanság révén — hogy csupán a fiatal fa ér valamit, az ifjúság. Az öreg fákkal, az öregekkel: félre, mert hiszen azok csak útban vannak, általában nem értik meg a kor szellemét, nem haladnak, nem módosulnak, becsontosodnak! Mely tévedés!

Egy kifejlett fának, ha decapitálják a főágát, a törzsét és ezentúl összes életereje a kifejlesztendő mellékágba megy át, óriási átváltozások mennek végbe a kifejlett, öreg fában is! Olyan szövetek, (pld. bélszövet) amelyek soha-soha nem változtak volna rendes viszonyok közepette, egyszerre átalakulnak oszló, friss szövétté — a decapitálás hatására. A rostok, amelyek a főág hossz tengelye irányába futottak el eddigelé, ezentúl irányt változtatnak és 54, 90, sőt 180 fokos irányváltoztatással a mellékágba futnak . . . Állandó szövetek közt az oldalfalak felszívódnak és hirtelenében tápnedv szállító csöveket rögtönöz a növény keresztben, a decapitált főágra merőleges irányban! . . .

A keletkező heggedő szövetben (callus) más elemek különítődnek el a szerint, hogy 95—80%-os légpáras-

ságban, avagy kisebb és kisebb fokuban tartjuk-é a levágott vesszőket.

Nem helyes, ha általánosságban azt mondaná ki az ifjúság: lelki plasticitása, variabilitása, lelki átalakulása az időkhöz, új környezethez csupán neki: juvenilis organismusnak van! Ellentmond a *természettudomány!* De a *historia* is!!

Imé! Elbocsátjuk most Önöket Uraim az Alma Mater zárt levegőjéből, ki az Élet hol szeles, metsző, hol meleg, néha tikkasztó, néha forró, gyújtó levegőjébe . . .

Útjaikat kísérje szerencse, boldogság, megelégedés — kívánom Tanácsom nevében is azzal, hogy egyéni, lelki függetlenségüket, a szent Szabadságot minden erejükkel óvják, védelmezzék és kimondhatatlan nagyra is becsüljék. Mert ha mindenkitől függetlenek, szabadok tudnak lenni, maradni, s annak előfeltételeit biztosítani tudják, akkor lelki várukat nem tudja bevenni soha senki semmivel. De ha kifosztja, feleszi lelkük függetlenségét, szabadságszeretetét az önzés, a törtetés, a hiúság és egyéb átvonuló, vagy állandóan bennmaradó ellenség — elesnek Önök is, ahogy elesett mai napon 1915-ben Przemysl . . . Felették készletét az átvonulók . . .

Elhomályosodott könnyes szemmel távcsöveztem tavalyelőtt Battonya tornyából Napkeletkor a Vértanúk városa tornyait, nagyobb palotái tetejét, gyárkéményeit . . . És csonka Hazánk keleti széléről egy másik alkalommal Világos vára kékes romjait szép tiszta időben . . .

Az elvesztett szabadság . . . fáj az öreg fának is! . . . Engedtessék meg!!!

Isten áldása legyen Önökön és hozza Isten kegyelme Önöket olyan időkbe, hogy Hazánk fatörzsének normalis menetét is megláthassák!

Avató ülésünket bezárom.

LII. Babérral füstölhessünk . . .

1930. márc. 29.-i doctori avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

Mi, nevelő Egyetem köszöntjük Önöket legelőször. Mi kívánunk legelőször szerencsét, boldogságot életük folyására. Öröm fogja el lelkünket, hogy tanulmányi idejük véget ért immáron és kilépnek az Élet hangos meg néma harcokban bővelkedő nagy közösségébe. Távozásuknak örvendünk egyéni boldogulásukon kívül azért is, mert gyarapodik az igazságot szomjúhozók és hirdetők tömege új doctorainkkal is. Mert hiszen nem is tudjuk más módon elképzelni Önöket, mint csupán az Igazság fanaticus híveit.

Felavatásuk napja — Uraim — mindig emlékezetes marad és ne feledjék el soha, hogy e kedves napjuk éppen az Igazságos Mátyás király 1464-ben történt megkoronázása napja fordulójára esett.

Feszítsék meg mindig, minden erejüket szóval, tettel, hogy csak az Igazság bajnokai legyenek és segítsenek jóvá tenni azt a sok-sok hihetetlen Igazságtalanságot, amely éppen bennünket: magyarokat oly sokszor ért. Mert amilyen szép Uraim az Önök mai felavatási napja, olyan szomorú márc. 29-ünk volt nekünk öregeknek 1919-ben! Aki Budapesten élt, e napon hallja és érzi, hogy Károlyi átadja Kun Bélának a hatalmat. Nehéz Végzet suhan el felettük . . . Suhan a magyar élet és halál felett . . . és megjelenik a homályban: 24 népbiztos!

Akik Erdélyben valánk fogva . . . mindenféle kusza zavaros híreket hallottunk csupán . . . Ekkor már teljesen ránknehezedett az idegen hatalom . . . Az utcán ha másodmagunkkal mentünk, már tömeg voltunk, szét kellett oszolni. Este 8-kor minden üzletet, nyilvános helyet zárni kellett. Mátyás-téren korzózni tilos . . .

És márc. 30.-án reggelre ébredve a Városháza előtt ott álló „Kárpátok őré”, SZESZÁK rémek alkotását ledöntik, tőből kifűrészezi a székely stílusú tetőzetet tartó oszlopokat . . . Az aszfaltban csak négy gerenda csonk mutatja a szobor helyét . . .

„Éjjel nagy csapat oláh tiszt helyezkedett el a szobor körül és gúnyosan énekelte a Hymnuszt. Majd kötéllal lerántották és durva hahotázással gurították a Mátyás téren. Azután teherautón elvitték a meggyalázott szobrot. Búcsújáró hely lett a szobor üres helye. Mindenki gyászolt, mindenki siratta a Kárpátok őré.

Az oláhok fölényesen hengegtek.

— A Kárpátok már az oláhoké és a cseheké, — nincs szükség már magyar örökre!“

— „Ugyanekkor Erdély minden városában ledöntötték, hurokkal lerángatták Kossuth, Rákóczi és Bem szobrait . . .“ (Barabás Samu naplójából KORÉH Endre: Erdélyért, I. köt. 203—204. old.)

Doctor Urak!

A győztes hadvezérnek fejére babérkoszorút tettek . . . Mátyás az Igazságos fején is ez van. És — fájdalom — ilyent helyez gondolatban a magáéra olyan népfaj is, amelyik mégsem katonai erényekkel, hanem egyéb módon jutott a „Győztes” címhez . . .

Mint: botanikus ember, ott hagyom a babért e népfaj fején. Nem azért, mert győző, hanem: mert más értelmezése is vagyon a babérnak. Jelent bizony sok egyéb mást is. A nyugalomnak, a békének is jelvénye a babér, ennek elismerésében nem hagyhatom ott. A vitéz férfiaság istenét Honost, szintén babérral díszítették. Ilyennek nem ismerheti el senki. De nem illeti meg mint költséget díszítő sem.

Ellenben viselheti az öröm és győzelem jeleként. Örülhet. Van oka rá: soha, de soha nem remélte országa ekkorára gyarapodását.

Győzelmét is ünnepelheti: csak persze hadi sikereit nem!

Azonban — memento!!! —

A rómaiaknál a temetési szertartás befejezésül: babérágat gyújtottak meg; a római hit szerint a babér füstje végleg megtisztítja a temetésen résztvevő embereket.

Fohászkodjunk a Magyarok Istenéhez: temethessünk! A fejükről leszedett babérágakat mielőbb gyűjthassuk már meg!!

Avató ülésünket bezárom.

LIII. Kolozsvári utolsó avatásunk.

1930. ápr. hó 5.-én tartott avató ülés.

Egyetemünk új Doctorai!

Megszokott kép előttünk, hogy a Tudomány alap-egységeivel felszerelt ifjaink szárnyra kapnak s az Alma Mater mindig nyitott ajtaján át kirepülnek az önálló, autotrophiás életre. Mi, nevelő Egyetemek bocsátjuk ki egyre a méh-rajokat, a szorgalmas, becsületes munkálkodókat, akik egész eddigi életükön át odaadó buzgalommal mind csak fáradoztak és gyűjtötték szívták magukba a Tudomány alapjait. Az Önök és összes elődeik munkája. — Uraim — hasonlatos a mézelő méhek munkájához. Sokan — mindenestre: laicusak — talán le kicsinyelik a tanuló ifjúság egyedi munkáját. Pedig sok kicsi sokra megy! Minden egyes egyetemi polgár, ha individualiter parányiak is látszik a Nemzet testében, mégis óriási erőt jelent összeségben. A mézelő méh, mely apró izeltlábú! Méhikéink minden cseppsége mellett is, amikor nagy ügyesen a virágporszemecskéket elébb szájrészein át bocsátott nectariummal összetapasztja — és a láb-kosarába besepri, hatalmas mennyiséget gyűjt össze. Mert ha teljesen megtölti lába kosárkáját, amely átlag

3·5 mm. hosszú és 2 mm. széles kiterjedésű, akkor — e csomóban kb. 100 ezer virágszemecske van együtt! Beviszi a kaptárba, lesepri, térül, fordul, újra meg újra megrakodva tér vissza. Mely tömegű mézet hordanak össze. Uraim. Közös kaptárunk a mi fajtánk boldogulása, ennek érdekében kell Önöknek is fáradhatatlanul dolgozni, ezt elvárja Egyetemünk Önöktől is. Elvárja annál inkább is mert szegedi magyar fiúkkal állunk szemben!

Legyen mintaképünk a faji szeretet fanatismusával átfűtött vérünk, néhai való Kőrösi Csoma Sándor, akinek tegnap volt születésének 146. évfordulónapja. A szent életű bölcs, akit ott messze keleten SZKANDER bég-nek ismeretek . . . „aki szüntelenül tanult, írt és olvasott kis cellájában . . . fűtetlen szobában“ — ott messze Zanszkárban. (c. f. Baktay Ervin: Kőrösi Csoma Sándor útján — A Földgömb I. évf. 1930. 3. füzet, 88—89.)

És töltsé el Uraim Önöket jóleső érzéssel az az öntudat, hogy Szegeden végeztek, Szegeden éltek, ha előre, ha hátra néznek. Mindig csak olyanok legyenek életük folyamán, amely példát adtak tegnap és holnap — 81 évvel ennekelőtte — a szegedi fiúk, a szegedi szabadságharc vitézei, a szegedi 3-dik honvédszászlóaljak. Damjanich és Klapka vezetése alatt Tápióbicskénél leverik teljesen Jellasicot és szintén holnap lesz 81 éve, hogy a szegedi 3. honvédszászlóalj diadallal övezi DAMJANICS homlokát Isaszeg-nél . . .

Igen! Legyenek Uraim szorgalmas, tiszta mézet adó méhei fajunknak, de legyenek életük minden pillanatában kész, méltó utódai is a 3-ik honvédszászlóaljnak . . . Mert akkor nem jöhet sor soha — de soha olyan szomorú percek nem lehetnek a szegedi Alma Maternek, aminők ránk szakadtak ott Kolozsvárott! 1919-ben április 7.-én is. Mikor az utolsó doctori avatást tartotta meg akkori Tanácsunk élén dr. SCHNELLER István akkori rectorral. Ott voltunk mindnyájan. Tele volt Aulánk. Elszo-

rult a torkunk, tele volt szemünk könnyel . . . Tudtuk, ez utolsó promotionk. Hiszen akkor már 4-dik hónapja éreztük a Kolozsvárt „stratégiai pont“-ként megszálló idegen uralom minden „áldó“ tevékenységét . . . Hiszen akkor már tudtuk, mily népfajjal állunk szemközt . . . Hiszen akkor már megesett boldogult REINBOLD Béla kár-társunkkal, hogy utcai tumultuskor — mit sem sejtve — amíg lakóházából a szomszéd házba akarja átkísérni gyermekei nevelőnőjét, mert merészkedett utcára kilépni, Traján egyik utóda hátulról beledöfi bajonettjét, majd megragadják és húzzák le róla a ruhát, hogy az ott szokásos derékszíjas 25-öt rámérjék . . . De maguk is elszörnyednek, amikor látják, hogy tiszta vér. Kegyelemből elengedik az egyetemi professort — a cultura megvédésért ántánt-idevezényelte hősök . . .

Április 7-dikén avattunk utoljára Kolozsvárott. Tizenegy évvel ezelőtt. Régen volt. Mégis ma volt.

De mi, Kolozsvárról kivertek már nem sírunk! Nem tudunk! Keserűségünket azonban nem titkoljuk, mert azt nem tudjuk, nem is akarjuk . . .

Légyenek Önök Uraim jobb kort érő idők gyermekei, kívánom Egyetemem Tanácsa nevében! És ne érje Önöket, korukat az a csapás, hogy szorgalmas méhek módján raktározva utód nemzetünk részére a tartalék mézet, tápanyagot, mézrablók rabolják el és falják fel fajtánk elől . . .

Óvja meg fajunkat, így Önöket is új Doctoraink! a Magyarok Istene ettől, effajta újabb csapástól! Boldogság, szerencse kísérelje útjukat és minden vállalkozásukat életükben!

Avató ülésünket bezárom.

LIV. Tölgyfa virágzáskor.

1930. április 12.-én tartott avatás

Egyetemünk új Doctorai!

Tehát most már — „szabadok“ Uraim és — most már tetszésük szerint tehetnek! Vége minden kötelező

tanításnak, vége minden vizsgára kényszer-készülésnek! Deus juva! — és síma az Élet, — gondolják sokan. Mi, elbocsátó Alma Mater, ennek mostani Tanácsa, — amikor Önöket is Uraim és — a szabad légbbe való repülésre, önfenntartó egyedi munkára kibocsátjuk szárnyunk alól, búcsúzószóként fogadják el tőlünk jó szívvel következőket:

Életük, — lehet — síma, zökkenésnélküli leend, kívánánk szívből. De valószínűbb, hogy nem lesz az. Uraim — — — — —! Önök a magyar népnek sarja! Homlokukon viselik a stigmát — egy sok szenvedésen átment s azokat túlélő népnek leszármazottai lévén; — lelki adottsággal azonban rendelkeznek parentalis nemzedéküktől öröklöten sok bánat, sok keserűség elviselésére. Mert a magyar népnek minden nap van siratni, temetni valója.

Az Őshaza után keresőben, tegnap hunyja le fáradt szemét ott messze-messze Keleten, a Himalaya tövében, Dardzsilingben 88 évvel ezelőtt, KÖRÖSI CSOMA Sándor, Háromszék szülötte, Jókai Barkó Pál alakja . . . Megölte a láz . . . Sírja fölé az Ázsiai Angol Társaság állította fel emlékoszlopát . . .

És szintén tegnap vala 689 évvel ezelőtt, hogy elkezdődött Alföldünk felső részén, a *Muhi* pusztán a nagy csata . . . Egyik gyásztemetőnk. . .

És hány nagy tragoedia szántott már végig rajtunk!

Mikor bajban voltunk, — senki sem segített. Mikor magunk erejéből új erőre kaptunk, akkor észrevettek . . .

Még el is ismerték Európa érdekében való nagy szolgálatainkat. 1450-ben — ma van éppen forduló napja! — V. Miklós pápa bullájában Magyarországot a kereszténység paizsának nevezi.

De aztán elfelejti ezt is Európa . . . És fizet szolgálatainkért, tatárért, törökért: Trianon-nal . . .

Uraim!

Mi nem várhatunk és ne is várjunk semmi külső támogatást, minden tervünket, regenerálásunkat egyedül saját életerőnkre építsük fel. Megsegít az Isten! Csak bízzunk Benne!

Csak nézzünk szét, már küldi is üzenetét. Tegnap kezdett el virágzani itt Szegeden a *tölgyfa* . . . A Jupiter Isten tiszteletére szentelt fa! Ott Dodona-ban egykoron, a tölgyerdő galyainak susogását hallgatta Zeus nagyhírű oraculumma (cf. *Rehling* und *Bohnhorst* Unsere Pflanzen, Gotha 1882: 6.) Epirusban, Tomarusnál . . . hogy abból Jupiter híradását tudomásul vegye!

A régiek azt tartották, mert Jupiter magának választotta a tölgyet, azért sűrűn vág belé a villám. *Tölgy* és *bikk* egyes erdőben, ha a villám tíz tölgybe vág belé, bikkbe viszont csak egyetlenegybe! Ma tudjuk miért. A bikkfa kérge esőzéskor megnedvesedik, a tölgyhéj kérge, törzse száraz marad. A szláv törzs, a: bikkfa kérge sima, nem érdes, levéllombja átengedi az esőt; a magyar tölgy levele felfogja az esőt, alatta száraz marad. Európa népei hány viharkor, esőkor menekültek szárazat adó lombunk alá, a magyar tölgylevelek feltartották, az alája menekültek szárazon, védetten maradtak, és mi belénk meg: vagdosott a villám! De a tölgy erős, hatalmas marad azért, ha kiszálal is belőle a Természet keze!

Maradjanak Önök is Uraim csak tölgyfák! . . . Erősek, fajukra büszkék, másokat védők . . . És ne tessenek elfeledni Uraim, hogy a tölgyet Máriafájának is mondják! Minden erősebb törzsre egy-egy szentképet, Szűz Máriáét akasztják fel a hívő lelkek. — Nálunk is! Pld. Makkos Mária innét kapta nevét . . .

A tölgyre a hívő lélek akasztja Mária képét. Mi is hívő lelkek vagyunk és *tudjuk* (nem hisszük!), hogy Patrona Hungariae is megsegít bennünket!

Hiszünk Magyarország feltámadásában!

És biztosan tudjuk, hogy eljő az idő, SZILÁGYI Béla

székely főhadnagy „Mikes hazajött“ költeménye utolsó sorai valóra válnak :

„Vezess haza, vezess! Bérces szép hazánkba!
 Hazamegyünk, haza, tudjuk nemsokára!
 S messze Csikországban gyöngyvirág viruljon,
 Utunkra mindenütt pirozs rózsá hulljon!
 Zágoni hegyeken nyíljatok virágok,
 Nem hiába vártok háromszéki lányok!“

Avató ülésünket bezárom.

LV. Zárt erdő, vagy magános fa?

Dr MESTER János és Dr MÁLYUSZ Elemér rendkívüli nyilvános professoroknak 1930. április 12.-én történt eskütétele alkalmával tartott üdvözlő.

Mélyen tisztelt Professor Urak!
 Kedves Kartársaink!

Ebben a pillanatban, amikor Kartársaink — eskütelésükkel Egyetemünk tanártestülete tagjaivá válnak, kötelességemnek tartom, hogy biztosítsam új kartársainkat is Egyetemem Tanácsának és Tanártestületének *szereteté*ről. Biztosítom újonnan kinevezett Collegáinkat, hogy *mindenben segítségükre lenni, kötelességünknek* tartjuk. Megkülönböztetett figyelmükbe ajánljuk ifjúságunkat, kérve részükre a *megértő, szeretetteljes* támogatást, főleg *vezetést, hogy tudományukban és faji érzésükben is erősek, szilárdak* legyenek, Collegáink tudományában is *acéllá edzetten*. Légyen kartársaink hallgatósága is kemény acél, olyan, hogyha az Idők fergeteges kovája rácsap, magyar szikrát vágjon ki magából, amely gyújtson, égessen csak azért is, miért nem hagyták nyugton. Fizessen lánggal, tüzsel a rá vágóra!

Mi, régiek, mindenben őszinte, készséges segítőkészet nyújtunk újonnan hozzánk kinevezett Collegáink felé; bármikor, bármiben!!

Vagyunk olyan baráti érzélemmel mélyen tisztelt Kartársaink iránt, hogy: *teljes őszinték* legyünk.

Magam, mint természetvizsgáló olyannak látom professor társamat és működésében is olyannak tartom, akár egy-egy *fa*. Az egyes *fa* csoportban, erdőben, ád, kite-szen egy-egy *universitas-t*.

Az erdőben is van fiatal *fa*, öreg *fa*. Az erdő is lehet ritkás, lehet sűrű. De állhat a *fa* egyedül, magánosan; vagy erdőben, a többi *fa* társaságában.

Más léssen külső megjelenésében a *fa* akkor, ha magánosan áll, más, ha zárt állásban él.

De, — ha fiatal, ha öreg a *fa*, — vannak *közös elvek* szerint végbemenő tevékenységei. Így mindenekelőtt az, hogy a *fa* fejlődése *tetőzőfokát* soha se éri el. Mindig nő, fejlődik, minden évben hajt újabb és újabb részeket. Örökké lesz — egyedi életében — új hajtása! Ilyen mindegyik *lelkiismeretes tanár*, folyton míveli magát. Ne higye a *fiatal* *fa*, hogy az ő élettevékenysége *nagyobb, kizárólagos*; ne higye az *öreg* *fa*, hogy *csak* ő neki van sok *gallya*, a fiatalnak nem lesz annyi! És ne higye se az *öreg*, se a *fiatal*, újonnan erdőbe bekerülők, hogy *ők állhatnak magukban, egyedül*, és hogy *előnyös is egyedül, magánosan* állniok.

Ha magánosan, a többitől elzártan állanak a fák, akkor rendszerint — *concurrentia híján* — görcsös, ide-oda görbülő, sok fattyúhajtástól borzos, kócos a *fa*. Törzse nem nyúlik sudár szálfá módján a magasba. Mert a többi *fa* serkenti ám zárt állásban a fatörzseket! — Ha illeszkednek egymáshoz, egyik a másikat nem nyomja el, közösből mind tör fel a magasba és mérő — *ón* — egyenes, gyönyörű törzsekből fog az erdő állni!! Én azt kívánom, és hiszem, hogy így is lesz! — Kartársaink beleilleszkednek a régi erdő faszálai közé; nem fognak igyekezni *másokat elnyomni*, de nem is engedik *magukat beárnyékolni*! Nem fognak kartársaink *separatisticus* irányzatnak

hódolni: mert akkor vége örökre Egyetemünk *egységes erdeje harmonicus képének*. Mert hiszen minden egyes professor, ha önálló, souverrain és autonom, autotrophias fa, — individuum is, — *mégis csak* érdeke, hogy erős erdő vegye őt körül és egységes környezetben növekedve, erős legyen *ő is!!* Mi nekünk minden egyéni specifi-cumunk mellett *is* — sokban, *teljesen egységes felfogásuaknak kell* lennünk. Megköveteli tőlünk a Tudomány, a Haza, és Fajunk.

És, ha fiatal, ha öreg a fa, ugyanazon életműködések mennek végbe bennük.

Mindegyik egyaránt áramoltatja a kéreg pulsatiós munkája révén a tápláló nedveket, hogy feljusson a növekvő pontokhoz, hogy ott folyton alkossa az új sejteket, hogy folyton ellássa az egész növényt, annak minden szövetét kellő élettáplálékkal.

És ha észre veszi a fa, hogy valamely része már inactiválódott, vagy mert elöregedett, vagy mert valami mechanikai sérülés inactiválta, vagy mert már funkcióját teljesítve, nincs szükség rá, — megérzi a növény azonnal és kirekeszti magából, körülveszi pararéteggel, kikapcsolja az élő forgalomból! És ha baj támad, állandósúlt öreg szövetek újra oszló friss szövétté alakulhatnak át! De a növény biztosítja és tudja is keresztülvinni azt, hogy harmonicus működése legyen!

És ha a fában különféle alaku, hivatásu szövetek is vannak, a működés mégis ideális, harmonicus mindvégig. Az Egyetemnek is különböző facultásai vannak, de miként az egyes szövetben harmonicus munkának *kell* végbe menni, a különböző szövetek facultások munkálkodása is okvetlen összhangzásos kell legyen. Egy-egy facultás élet pulsálása bár synchronicus, de a fák mintáján a táplálósókat tartalmazó vizet úgy mozgatják, hogy amikor egyiknek contractiós, a másiknak expansiós periodusa van, különböző ütemben dolgoznak, de rythmusban váltako-

zóan. És ha nem így megyen, egyik facultás a másiknak periodicus munkája pillanatába szervesen beleilleszkedni nem tud, — szenvedí az *egész* test, az egész Egyetem.

Én biztosan számítok rá, tudom előre, mélyen tisztelt Kartársaink synchronicusan pulsaló egyedei, sejtjei lesznek saját facultásukban, általa Egyetemünk harmonicus életét biztosító *aktív* tagok, sejték!

Ismétlem, én e felől nem kétségeskedem. — Csak egyet nem tudok előre biztosan — mint öreg természetvizsgáló.

Adatik-é Egyetemünk egészének, az *egész erdőnek*, s az azt alkotó egyes fáknak, így Kartársainknak is, naggyá, hatalmassá lenni?

Mért méltóztassanak megjegyezni, — általa hirdetjük hangosan: az *adottság*, *arravalóság* nem éppen elegendő a *naggyá* lételhez! Nem tagadom, naggyá lehet sanyarú viszonyok, tápsós-szegény talajban, kevés Napsugár mellett is. De sokkal hatalmasabbá lesz, robustussá igazán akkor válik az erdő, annak minden fája, ha: *sok vizet* és sok *Napfényt* kaphat! Sok napfény mellett hatalmasan asszimilálhat! Növekedésére, bőségben víz áll rendelkezésére. Tudománynak, Egyetemnek a „*Tápsója*“, „*éltető vize*“ a: *pénz*, a megfelelő dotatio; „*Napfénye*“, amely mellett sokat asszimilálhat a: *megértés!!* — lefelé, felfelé és a környezetben . . .

Mindkettőben bővelkedhessenek Kedves Kartársaink!

Jó egészség, szerencse, boldogság és megelégedettség gyepje tegye zölddé kartársaink egész élete mesgyéjét: ne legyen azon ezekben fogyatékos részlet *soha*, — szívből kívánom Tanácsom nevében!

LVI. Dr Hans Friedrich,

Nürnberg város senatora 1930. április hó 13-dikán „Ein Jahrtausend ungarisch-deutscher Kulturgemeinschaft“ címen az Egyetem Aulájában tartott előadása alkalmával elmondott megnyitó és be-rekesztő üdvözlők.

I.

Mélyen tisztelt Hölgyeim, Uraim !

Méltóztatnak elgondolni, hogy mely különös örömmel nyitom meg a mai összejövetelt !

Egyetemem Tanácsának, Tanártestületének és Ifjúságának nevében legszívéyesebben és mély tisztelettel köszöntöm Nürnberg városa érdemes főtisztviselőjét a bennünket megtisztelő Dr Hans FRIEDRICH senator urat.

Nekünk, akik tudománymíveléssel foglalkozunk, különösen kellemes hallani a német-magyar culturközösségről, mert hiszen — nyiltan be kell vallanunk — német irodalom nélkül mi sem tudnánk dolgozni.

Most mély tisztelettel fel fogom kérni a Senator urat előadása megtartására.

Hochverehrter Herr Senator !

Ich habe die Anwesenden ungarisch begrüsst und folgendes gesagt: Sie werden es begreifen, dass ich diesmal mit besonderer Freude den heutigen Vortragstag eröffne !

Im Namen des Senats, der Professorenkörperschaft und Studenten der ungarisch königlichen Franz Josef Universität begrüsse ich herzlichst und hochachtungsvoll den uns beehrenden Senator von Nürnberg, Herrn Dr Hans FRIEDRICH. Es ist für uns, die wir uns mit der Wissenschaft beschäftigen besonders angenehm über die Kulturgemeinschaft der Deutschen und Ungarn zu hören, da wir — und dies müssen wir ganz offen sagen — ohne deutsche Literatur auch nicht arbeiten können !

Hochachtungsvoll bitte ich den Herrn Senator, den Vortrag „Ein Jahrtausend ungarisch-deutscher Kulturgemeinschaft“ halten zu wollen.

II.

Mélyen tisztelt Senator Úr!

Egyetemem és a jelenlévők nevében, hálásan köszönöm a felette tartalmas előadást. Legyen szabad egy kívánsággal zárnom ülésünket: mi bizton reméljük, — amiként különben illik is az egykori központi hatalmakhoz! — a régi jó szellem a két nemzet közt kikristályosodva szilárdan fent marad.

Éljen Németország!

Hochgeehrter Herr Senator!

Im Namen meiner Universität und der Anwesenden danke ich für den inhaltsreichen Vortrag. Lassen Sie mich mit einem Wunsche schliessen: hoffen wir fest, dass der *gute alte Geist* — wie es sich für die ehemaligen „Centralmächte“ schickt — zwischen den zwei Nationen *krystallinisiert* fest erhalten bleibt!!

Hoch Deutschland!

LVII.

A Krakówi Egyetem geographiai kirándulásán résztvevő lengyeleket
1930. április 13.-án tartott üdvözlők.

I.

Mélyen tisztelt Hölgyeim, Uraim!

Különös öröömre szolgál, hogy Kraków ősegyletének több professorát, hallgatóságát itt üdvözölni szerencsém van. Egyetemem Tanácsa, Tanári Kara és Ifjúsága nevében is igaz szeretettel köszöntöm a nemes lengyel nemzetet, jelenlévő i. t. tagjain át!

Egyéni érzéseim is felkerekednek bennem és legyen szabad ennek hangot adnom. Nekem, mint Tátrajáró botanikusnak régóta sok kapcsolatom van a lengyel tudományos botanikus körökkel, különlegesen a krakóiakkal!

Kraków neve hallattán egyebekben is mindig gyorsabban ver szívem. Mint Tátrai öreg zerge és Tátrabolond — e névre a *Kościeliska dolina*-ban álmodom magamat, — a „*Wąwoz Kraków*“-ba!!

Hejh, amikor én többször ott jártam! Akkor a *magyar* volt szabad, a testvér lengyel nép lelke sírt, zokogott ott... Most fordult a kocka, önálló független nép a lengyel, ... szétdarabolta a magyart a Végzet...

De foganatja lett a Tatry Polskie csúcsai, völgyei fohászának, a lengyel himnusnak:

„... Szent oltárodnál térdre hullva kérünk ...“

Köszönjük a tisztelgő látogatást!

Vivant, floreant, crescant professores et studentes
Universitatis Jagellonicae!

II.

Mélyen tisztelt Hölgyeim, Uraim!

Kedves vendégeinket köszöntjük szeretettel, igaz tisztelettel. Köszöntöm a mélyen tisztelt jelenlévőkben azt a szívós, Hazáját szerető népet, amely nacionalista érzelmében túltesz mindegyiken, amely nép tiszteli, ápolja, óvja nemzeti hagyományait, és amely népnek intelligens emberei büszkén járnak városi ruhában is — miként Zakopanén sokszor láttam — ciupaga-val, és a redingote fölé hideg időben a szerdákot felhúzni nem átallják.

A lengyel bűvárok tudományosan kutatták a Tátra tengerszemeit, így pld. *Dziewulsky* és *Sawicki* professor. Annak mélységeit megállapították.

Mi itt Szegeden a lengyel lélek mélységeit szintén tudjuk. Magam, mint botanikus és mint Tátra-imádó két irányból is:

tudományos publicatiókból, így a Rosliny Polskie-ből és a gyönyörű alpin folyóiratból a Wierchy-ből!!

Legyen a lengyel lélek örökké *nagy mélységű*, átlátszóvízű tátrai tengerszem, honszerelme maradjon mindig a Czarny staw nad Morskiem Okiem mélységéhez hasonló!

Vivat Polska!

LVIII. Magyarok májusfája.

1930. május 3.-án tartott üdvözlő beszéd.

Doctor Urak!

Bizonyosan nem fogják elfeledni Önök mai ünnepnapjukat. Hiszen ez természetes, enmagunkról tudjuk, mint akik szintén hovatovább mind nagyobb és nagyobb sóhajokkal tekintünk vissza ifjú korunkra is! Elsőnek Egyetemem Tanácsa nevében magam kívánok sok szerencsét további életük zavartalan futásához.

És ne tessenek feledni azt se, hogy felavatásuk szép napja egybeesik az általánosan ünneplésben részesített, virágzó fák pompájába öltözött Nyár bejövetele idejével. A Természet pompájában most van. És ma még nem hervadt el egészen a tegnapelőtt, — országszerte — falvaink mindnyájában szokásosan kapufélfákra, kerítésekhez erősített virágos ágak, fák tömege . . . a májusfák! Azok, amelyeket a szemérmes leányzóknak magyar legényeink hajnal előtt erősítgetnek oda — hírvivőként, tanúságtévőknek. Hogy amikor az utcai kis ablakon a leányok szeme kivillan a kapu felé, ha ott van a virágzó faág, elmondja annak üzenetét, aki küldötte, annak elgondolója, átérzője . . .

A májusfák sokat izennek! A májusfákra sok helyütt kendőket, szalagokat is akasztanak, sőt itt-ott azokat célba veszik, miközben választottja nevét mondja, rálő a legény

az összesereglett lánycsapat előtt (IPOLYI Arnold, Magyar Mythologia II. kiadás Budapest 1929 : 51.).

Több német vidéken sudár fenyőt lecsonkolva és kergét lehántva egészen fel csúcsáig, csupán fent hagyva meg kevés zöldet, felaggatnak pántlikával, kendővel, sőt kalbászt, sonkát is aggatnak rá (RELING u. BOHNHORST: Unsere Pflanzen, Gotha 1882 : 21.). A practicusabb német szive érzelme fölé helyezi gyomrát! A falunak ilymód díszített eme közös májusfájára annak síma csúszós törzsén, amelyik legény legelőször felmászott, jutalma vala az összes oda aggatott inyenc falat (cf. REHLING & BOHNHORST l. c. p. 21.).

A fenyőfát kiszorította a nyírfa, inkább azt, meg bodzát, Prunus padust, veresfenyőt etc. szoktak májusfaként alkalmazni.

És felavatásuk napján Uraim majd emlékezni tessenek mindig szavaimra, amit e búcsúzásomkor szívükbe vésni kívánok.

A. Sors a magyar fajnak, így Önöknek is állított fel májusfát, amely elhervadhatatlan örökzöld levéllel is fedett, itt-ott rozsdatépte levelek is éktelenítik azt.

Örökzöld, soha nem hervadó zöld babérlevelekként díszíti a mi májusfánkat az a tűzérségi hangverseny, amely 1915 május 2.-án a korai hajnali órákban a Dunajec torkolatától egészen Koniecnáig remegtette meg az eget és földet (idézet A nagy világháború írásban és képben, Északon és Délen II. p. 292).

Ott Gorlice-nél 1500 ágyú haláltokádó torkából.

De rozsdafoltos levél is akad! Szomorú emlékek... Erdélynek elárvult, magára hagyatott székely fiai 1919-ben ilyenkor már csúful becsapva, részben fogságban, részben szétszórva bolyonganak és vérkönnyel szemükben sírva éneklik

„Szegény székely nép, akármerre lép,
akármerre jár, az itala könny, a kenyere sár.”

Uraim!

Elbocsátjuk immáron Önöket az Élet nagy útjára; és szívünkől kívánjuk, munkásságuk jutalmaként juthassanak fel majdan egykoron a májusfák csúcsába! És vehessék át ott a virágokat, velük szívük boldogságát; a a babérleveleket, a magyar Faj dicsőségéért tett szolgálataik elismeréseként; a pántlikákat, kendőket, életük megszépítőit; és a sonkák, kolbászok jelképében anyagi jó módot és függetlenséget, de csak azért, hogy ennek birtokában a magyar culturáért sokat áldozhassanak és tehessenek!

A jó Isten vezérelje útjaikon egészségben, boldogságban. Avató ülésünket bezárom.

LIX. „... Röhögési ingerem van ...“

(Idézet „Tüzek az éjszakában“.)

1930. május 10.-dikén tartott avatáson elmondott üdvözlő.

Egyetemünk új Doctorai!

Egyetemünk doctorai nevében egy szempillantással elébb fogadtuk Önöket doctorokká. Mielőtt az Alma Mater kapuja becsapódnék — Doctoraink! — hátuk megett, fogadják búcsúszavát Egyetemünk Tanácsának.

Lelki örömök mai napján felfedem a Mult fátylát egy percre!

Május 10! Anno 1871! A Frankfurti béke. Poroszfrancia „béke“, melyen Franciaország elveszti Elzász-Lotharingiát és öt milliárd hadisarcot fizet. Ma 1930-ban nekünk is van Elzász-Lotharingiánk! Nem is egy, de öt!

1919. május 10. Kolozsvárra menjünk képzeletben! Készülünk mindnyájan a holnapi, vasárnapi kari ülésünkre.

A nagyszebeni „Consiliul Dirigent (Roman Resorté Culterol si Instructiini 4335/919. Publice Sibiu 8—V. 919)“ felszólítja átiratban dr PORUTIU Bálint akkori ko-

lozsvári praefectust (egyetemünkön végzett és promoveált dr. juris-t!): „értesítette az összes rendes és rendkívüli egyetemi tanár urakat, hogy Ő Felsége I. Ferdinánd Király és a Kormányzótanács iránt a hűségesküt azonnal letehetik. Az eskü megtagadása egyenlőnek fog tekintetni az összes eddig élvezett jogokról való lemondással és a kormányzótanács ezen tanár urakkal szemben mindenemű kötelezettségtől mentesnek tekinti magát.

Hogy a közoktatás ezáltal ne szenvedjen, azon esetben is, ha a tanár urak az eskü letételét megtagadnák, értesítem, hogy tek. Egyetemi Tanács által tervezett nyári semester végéig való további működésüket megengedem, magától értetődően az általunk szervezendő ellenőrzés mellett“.

Választ 1919. május 12.-e d. e. 10 órájáig kértek tőlünk. Azt is közölték Egyetemünkkel: „amennyiben a jelzett időpontig semmi választ akármilyen indokból nem kapok — írta a praefectus — a továbbiak iránt azonnal intézkedni fogok“.

A hűségeskü letételét 1919. május 11-dikén valamennyi rendes és rendkívüli nyilvános professor megtagadta, tiltakoztunk a felszólítás ellen, apelláltunk a hágai egyezmény több pontjára, többek közt a 45. art.-ra is, hogy a megszállott terület lakosságát a megszálló hatalom iránti hűségesküre kényszeríteni tilos.

Minden hiába való volt! Ott nem volt jog akkor már... Ahogy nincsen ma sem... „Macht geht vor Recht!“...

Május 12-dikén d. e. gépfegyveres katonaság vette körül Egyetemünket és katonai fegyveres erő alkalmazásával elvették minden-, de mindenünket! A 2 Növény-tani Intézetnek leltári állománya egymagában 25.134 darab volt 237.719 aranykorona 06 fillér vétel és 42.898 aranykorona 76 fillér becsértékben...

Egyetlenegy papiroslapot, egyetlen füzet darabot sem hoztam el magammal és nem hoztattam el más által sem!

Ott veszett mindenem. De ott maradt hatalmas, óriási termet megtöltő személyes gyűjtésem is Erdélyből, Tátrából!

Uraim és Doctor Kisasszony!

Ez a tragoedia főleg azért keserű, örökre felejthetetlen nekem, mert minden másként alakulhatott volna.

1919. december elején Kolozsvárnak stratégiai pontként való megszállása előtt, Dr APÁTHY István Erdély fő-kormánybiztosi kinevezése előtt pár nappal, szerénymagam írásbeli indítványt terjesztettem be facultásom elé, amelyet felkérésemre még egyik professor collegám is aláírt. Egyben megkértem akkoron való Rector Magnusunkat, boldogult Dr LUKÁCS Adolfot, járjon el az üzletvezetőségél az Egyetem pótolhatatlan vagyonának Budapestre való szállíthatása érdekében.

LUKÁCS Adolf akkori Rectorunknak készséggel megígérte az akkori Üzletvezető Úr, hogy hetenként két teljes vonatot ad rendelkezésre e célra. — Javaslatomat dec. 8.-án tartott kari ülésünkön tárgyaltuk. Erdély fő-kormánybiztosát akkor nap nevezték ki, akkor reggel hozta a sajtó kinevezése hírét, aki friss kinevezésével zsebében; igen nagy későn jelent meg kari ülésünkön. Bold. Fabinyi dékán elmondotta, hogy tulajdonképpen egy érdemi dolog van elintézendő. Györffy és társa javaslata, amely kéri az államjavak biztonságba helyezését, Budapestre felküldését és a két Növénytani Intézet vagyona azonnal waggonirozható.

Soha se feledem! Apáthy elem állott, vállamra tette kezeit, szemembe nézett; „hát Te ilyen gyáva vagy? Hát Te ilyeneket tételezel fel? Rémképeket láatsz!! Tudd meg, sohase történik meg (kihúzta zsebéből a Vix szerződést) a Maros vonalig jöhetnek csupán!“ Biztosítottam Apáthy-t, „nem félek a magam árnyékától, de az az előérzetem és meggyőződése, hogy Kolozsvárra is bejő az oláh, biztonságba kell az Állam javait tenni. Amennyiben leszavazzák indítványom, az én igazgatói felelősségem a facultásra

háramlik és egyéni aggodalmamat, előérzetemet megosztom másokkal! Az én Intézetem teljes vagyona be van ládázva (nagy része az 1916-os oláh betörés óta ki sem volt pakolva!) és azonnal szállítható.

Erdély akkoron való főkormánybiztosa szavára nem tett semmit se az Egyetem! Feleslegesnek tartotta!! Ott veszett minden! — de, — mégse! . . . Óh! . . . Hogy is van csak?! Idézek „Tüzek az éjszakában“ színdarab-ból . . . Szívem szorongatja a nehéz keserűség és én is egyre mondom: „Röhögési ingerem van . . .“ és a lelkem keservesen sír! Az én (!) intézetem mindene ott veszett. . . Pedig indítványom 8-dikán hangoza el és az oláh csak 24-dikén vonult be Kolozsvár főterére!

Doctor Urak és Doctor Kisasszony!

Az idő beheggeszti a sebeket . . . Hiszen: Tragoe-diánkban legnagyobb szerencsénk azonban az, hogy ki-hoztuk magunkkal Erdélyből a szellemet. Egyetemet tisztán csak épülettel, fallal felépíteni és létesíteni éppúgy nem lehetett se régen, se ma!, mint ahogyan nem teheti az sem, ha elviszik épületét, felszerelését.

A mi Egyetemünk multja nagy, messze nyúló! Most május 12-dikén leszen évfordulója, hogy BATHORY István lengyel király Wilnában 1581-ben aláírta az első kolozsvári egyetem alapító levelét! . . .

1919. május 12-dikén fegyveres erővel elvett Egyetemünket 1920. februárius 1.-én avatták fel az oláhok külföldi nagy államok követei jelenlétében. A mi Egyetemünket! . . . Minden tantermét, szobáját füstölték is a pópák . . . Az ördögöt akarták kiűzni falaiból . . .

Doctor Urak és Doctor Kisasszony!

Felavatásuk napján ne tessenek feledni búcsúszavunkat: él az Isten! Száll még Házsongárd lejtőjére nem-csak tömjénfüst! . . . De azon kívül, a hálaadást kísérő füst is! . . . Egykoron . . . Nem is soká! . . .

Isten vezérelje szerencsével útjainkon!

Avató ülésünket bezárom.

LX. Virág köszöntő. *)

Dr. vitéz SHVOY Kálmán tábornok vegyesdandár parancsnokká történet kinevezése alkalmából tiszteletére rendezett 1930. május 10.-én tartott banketten elmondott köszöntő.

Annyi őszinte tisztelet és nagyrabecsülés megnyilatkozása hangzott már el, hogy előttem elmondottak már mindent. Azonban a M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa, Tanári Kara és Ifjúsága nevében nekem is elemi, kedves kötelességem köszönteniünk városunk új Dandárparancsnokát.

Hozom én is — imé — az izenetet, amely nem is hétköznapi. Mint a Természet nagy ölében igen régóta, nap-nap után járó vén csavargó, sokat hallok, temérdek látok! És alig is tudhatná rajtam, botanikus emberen kívül, azokat más észrevehetni!

Az utolsó két-három napban naplemente táján és kora reggelein, amikor az átlagember már a virágokat már, illetőleg még észre nem veszi, — szörnyű nagy beszédet hallottam, akármerre jártam.

Legyen szabad átírnom: emberi nyelvre. Mivel minden szónak súlya van, olvasnom kell!

Egyik virág sóhajt, másik suttog, harmadik kacag és a t. Hallga csak!

Mikor — mélyen tisztelt Barátom! — kinevezésed híre megjöve

a *nyárfákat* (*Populus*) oly öröm fogta el, hogy Szegedet szerető ember került féltett honvédségünk élére, hogy e feletti örömeiben öntelt büszkeségében: meghasadt minden termése, így kihullottak pelyhes magvai, amelyek szerte a parkokban finom vatta módján szálldosnak szét a levegőben;

az *erdei és fekete fenyvek* (*Pinus silvestris* és *Pinus*

*) Megjelent a Szegedi Új Nemzedék XII. évf. 1930. máj. számában.

nigra) örömben zsebkendőiket lobogtatják Feléd; nézd csak meg — instállak — sárga felhőként porzanak, amint egy kis légmozgás megbillenti őket, avagy csak egy cinege, pinyőke is rájuk száll, azt hiszik a Te kemény lépted zaja libbenti őket meg, rögtön lobogtatják kendőiket;

a *bodzafa* (*Sambucus nigra*) mostanra virít ki és a *török jázmin* (*Philadelphus coronarius*)-nal megbeszélték egymással: tiszteletedre egyik reggeltől-estéig, másig pedig estétől-reggelig fogja illatfelhőit Feléd sóhajtani . . . de lágyan, csendesén, mert ezek szerény növények, nem akarnak tolakodni; bíznak benne, hogy Te mégis észre veszed őket!

Rózsapír fogta el a *tamariskákat* (*Tamarix gallica*), kicsattant arccal, szelíden hajlanak Előtted könnyű, lenge, rózsaszínű ruháikban;

az *ákácfák* (*Robinia pseudacacia*) gyorsan virágzásba fogtak, hogy Feléd fehér fürtös virágnapernyőt szegjenek és édes illattal adják tudtadra szeretetüket az Alföldet is szerető kedvesüknek.

Künt a mezőkön, szántókon is van öröm! A katonacipót főleg adó *rozs* (*Secale cereale*) mély hajlással hullámozik Előtted s virágzásba fogott; és megkérték a fűrjeket, szaladjanak körbe a határban, pitypalattylják szét örömhírét kinevezésednek . . . és . . . és . . . azt is kiadta parancsban, hogy egy-egy helyütt hangosabban kell verniök, mert: *át* kell hangozzék szavuk;

a *zsályák* (*Salvia*) tiszteletedre kivonúltatták díszöltözetben a kékeket, maguk közül: a *S. pratensis*-eket, most virítanak tömegben és jelentik Néked alázattal: készek!! Te nem fogod e rövid szót megérteni, megmondom: „Készek“ azt jelenti; a kemény, zord, téli időben életet lehel a katonákba a meleg forró tea. A Zsályák tea-ba ajánlják utolsó virágig fel magukat, mert ők szeretnék mint alföldi lelkek, — majd, ha szárítva is, de a magas hegyek között kisegíteni fiainkat!

És amint járom Szeged nagy határát, csupán egyetlenegy dissonans hangot hallok. Igaz, a betyár bebúvik a vadvizes helyekre, a zombókba, nem tudtam őket se megfogni, se számonkérni, hivalkodásukért. De mind nyelvel onnét vissza a *sárga liliom (Iris pseudacorus)* sárga színével azt kiabálja: irígyellek!! Pár nappal ezelőtt végre egyik zombón fülön fogok egyet. Mi bajod? Miért irígykedel? Megvallotta őszintén. Most már nem bántom őket és átadom ennek is üzenetét: azért irígykedem; mert utánam nem csobog be a vízbe Dandárparancsnokunk, hanem szívesebben tűz sapkája mellé Ő is, és minden katonája is bazsarózsát!

Igazad van, mondtam, de ez azért van, mert a magyar katona szép piros egészséges arcához is, sapkájához is jobban vág a bazsarózsa! Erre megnyugodtak és irígy szemmel bár, de ők is pompáznak és illegetik magukat a vadvizekben kényesen, tisztán.

Mélyen tisztelt Barátom!

Legvégül fordulok Hozzád szeretettel, teljes reverenciával! Egyetemünk doctorai sorába beiktattunk, esküdtettél arra, hogy ehhez az Egyetemhez hű leszel, az Egyetem Tanácsát mindenkor tiszteletben tartod. Ennek a Téged igen nagy szeretettel befogadó Egyetemnek és a virágoknak közlöm végső kívánságát: várják Tőled 1. a régi fészek kitatarozását és kapuja kulcsa visszaadását és 2. azt: kerti bazsarózsa helyett Tenmagad és minden drága honvédünk maga keze tépte mezei vad bazsarózsát tűzhessen sapkája mellé!

Vadon, bazsarózsa pedig Kelet, Balkán, Délország, Kaukázuson kívül csupándad csak: *Deliblat*-on és Erdély mezőségén *Mező záh* mellett terem!

Tépjétek mielőbb!

Az Uristen igen sokáig éltesse minden honvéddel együtt jó egészségben!

LXI. Tizenegyedik évfordulónk.

A M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Ifjúságának a Kolozsvári egyetem erőszakos elvétele XI. évforduló napján 1930. május 12.-én gyásza jeléül megtartott néma felvonulása alkalmával, a Központi Egyetem előtt elmondott beszéd.

Magyar Ifjúság!

Egész nap félárbocra eresztett lobogók hirdetik gyásznapunkat. Gyász! Illendő némának lenni, azt parancsolja a szív is. Minékünk magyaroknak, főleg Kolozsvárral egykoron működőknek némaság tapasztja be szájunkat. Visszaszorítjuk szemünkből eltörni akaró könnyeinket . . . Zakatoló szívünkre ráparancsolunk: csitt! A torkunkat fojtogató keserűséget lenyeljük; elfojtjuk . . . Ne, ne még!! . . . Bízunk kell!!

E néma gyászban felzokog megtépett, sokat szenvedett lelkünk mégis, nem bírjuk egészen elfojtani a feltörő jajt . . . És miként drága halottja felett a hozzá legközelebb eső százszor és százszor elismételi - minden vigasztalója előtt szíve-szerettének utolsó perceit: tesszük mi is!

Mi is csak tördelve mondjuk: 1919. május 12.-én elvette a — Kolozsvárt stratégiai pontként megszálló idegen hatalom — fegyveres erőszak alkalmazásával Egyetemünket. Nem is lehetett mást várni sem tőle: szobrokat, művészi alkotásokat ledöntögető, szétromboló és ártatlan asszonyokat, leányokat derékszíjjal bőrük repedéseig korbácsoló ellenségtől, sem barátjától, akinek pedig teljhatalmú főparancsnoka nekünk katonai parolát adott arra, hogy zavartalanul hagyják Egyetemünket!

Elvette!! Lelke rajta!! De nem vehette el lelkünket!

Az Élet nagy forgószele szörnyen pusztított ott Erdélyben. Felkapott bennünket is . . . Felkapta tölcsérébe Erdély catholica confessiós drága magyar vértestvéreinknek

is több templomát, iskoláit és valamennyi földbirtokát . . . Utóbbiakat aztán megint leejtette — idegen népfaj ölébe . . . Bennünket eleinte Budára s újból felkapva ide a „déli végek“-re hajított.

Magyar Véreink! Magyar Ifjúságunk!

Ne áltassa senki magát azzal — mint természetvizsgáló mondom ezt! — hogy az élő szervezetek bármelyike országában is lehet megalkudni, lehet kiegyezni — veszély nélkül! Lehet udvariaskodni, lehet előnyt adni a másoknak, akár jóbarátnak is, saját veszedelem nélkül! A csendesen kitérő, a meghunyászkodó nem győzhet soha! Felékerkednek a többiek, elnyomják s végül is elpusztul!

El akar a magyar pusztulni? Igen? — Akkor legyen béketűrő, alázatos, mások parancsát készséggel végrehajtó.

Nézzünk be csak Erdélybe, micsoda óriási erőfeszítés van ott! Mennyire erőlködnek, buzgólkodnak az oláh tudományos körök! Egymagának a kolozsvári oláh egyetemnek 24 kiadványa van!

Tudjuk bár, hogy ami numerál, még nem következik, hogy: ponderál! A magyart a föld színéről eltörültni kívánó ellenségünk előtt mégis be kell vallani, hogy van ott is érték. Ezt azért kell kimondanunk, mert az 1928-ban kiadott „Erdélyi Lexikon“ jellegként azt írta: „Több tiszteletet!“

Mi megadjuk a tiszteletet ugyan, de egyébként — „Rajta!“ „Kard ki kard!“ Tudomány terén is győzni akaró és győzni tudó kemény magyar ifjúságot nevelünk!

Ma és e napon minden évben lankadtabbak vagyunk, de holnap már új erővel, megrendíthetetlen bizalommal nézünk majd Kelet felé! A „mi napunk“ is ott jó még fel a „Nap“-pal együtt!

„Van erkölcsi erőnk a kiváráshoz!“ (Gróf Apponyi szavai). Tudjuk biztosan, egyszer mégis:

„Haza megyünk Édesanyám, haza megyünk őszre“.

Addig is nem alkuszunk ; nem nyugszunk ; nem alszunk ; de nem is beszélünk ! És mindent felírunk !

„S majd : „Cine minye“ — megfizetünk érte !“

Vakon hisszük, hirdetjük — és tudjuk bekövetkezését annak, hogy :

hymnusunk szavába Szent Anna tava kápolnája háladó csilingelő szava is bele fog még vegyülni,

hogy fog még nekünk is nyílni Erdély Szent György virága,

a Mezőség kopárosain nőtt árvalányhajat fodrozza még a mi süvegünkön is a Szél ; tudjuk, hogy

a mezőségi tatorjánok édes illata fog még bennünket is bódítani, mert — s ennek hitéül hangosan ismételve szent bizodalomban vélem együtt minden egyetemi polgár :

Hiszek egy Istenben, Hiszek egy Hazában

Hiszek egy Isteni örök Igazságban

Hiszek Magyarország feltámadásában.

Amen.

LXII. Magyar nyelven írjunk . . .

1930 május 17.-i avatás.

Egyetemünk új Doctorai !

Szabadokká váltak . . . Repülésre nyílik szárnyuk . . . Fel a szabad kék égbe ? Avagy viharos felhőkbe ? Egyik-másikójuk talán a felhők felé szárnyal ? Napsugárözönbe, fényes magas, de hideg sphaerába ? Tépi-e szárnyukat a Szél ? Lenyomja-é az Élet terhe, súlya ? Földre szegezeten vágyaik szárnya besározódik ? Megfoszlik-é, kopik-é tolluk ? Kihull-é ? Vagy megmarad Ideálok után repülőben vezértolluk ? Ha kihullik, — sok-é egyszerre ? Nem fognak-é szárnyaszegetten elbukni s lesznek földön járó szürke kis emberek ? Csendes kis verebek, Ideálok nélkül kövérre hízó, lent járó lelkek ?

Kétség mardosás?! Avagy: szilárd léptekkel nekiindulás? Vagy, egyszerre, szárnyra kapva suhan mindannyiójuk fel a Lég-be? Sasszemmel néznek-e szét messze . . . messze! Jól érzik-é mindannyian magukat fent a tiszta légben? Avagy mindegyik mezei pocok kövér falatért levagdosnak minduntalan apró pénz gyűjtésben? Vagy csupán — ívelnek hosszan, kitartóan, sokáig és csak kemény küzdelem árán legyőzhető „nagy vad“-ba; nagy tudományos problémába vágják be karmukat az elevenig s viszik fel diadalmasan a prédát a Tudomány sziklavára meredek falának hasadékába, husángokból rakott fészükbe??

Mely sok kérdés! . . . Mely nehéz a felelet! Felelet? Ki tud adni rá? Mi nem! Csak az Úristen!

Rovást vágtam rovás után! Rovó botom már végére jár! Óh magyar Ifjúság! Most felavatott Doctoraink!

Minden rovásom Multra szállott! Mert az kincsesbánya, mert az valódi fém! Ha por el is fedte, letörülhető a nemes fémről! Csak ki kell takarni, csak le kell róla törölni a régi pókhálót, ragyog újra!

Doctor Urak!

89 évvel ezelőtt Tavasz hóban és Tavaszutóban BUGÁT Pál a pesti „Egyetemnek nem is elsőrangú tanára“ „nem is volt szónok, vagy nagy író. De el volt telve lángoló hazaszeretettel s egy nagy ideál lebegett előtte . . . ő lesz a magyar orvosi és természettudományi műnyelv megalapítója.“ (Emlékkönyv a Kir. Magy. Term. Tud. Társ. félszáz. jubil. Bpest 1892 p. 2.)

1841 május 28.-án az ismerkedési estén BUGÁT Pál „az ország minden részéről összesereglett társak között élő szóval tett előterjesztés mellett a következő aláírási ívet indítja meg: Aláírási Ív a Magyar Természettudományi Társulatra. Alulírottak a természeti tudományokat művelni s azok jótékonyágát a Hazában terjesztetni akarva, részvénytársaságba állunk s becsületünkkel kötelezzük

magunkat az alapszabályok értelmében közredolgozni. Költ Pesten Tavaszutó 28.-án 1841" (Emlékkönyv p. 3).

BUGÁT Pál gondolata valóra vált! És ma 18 ezren vagyunk e Társulatban.

Hejh! Doctor Urak!

Tavaszutó most is! És magyar szakfolyóiratokban most már azon indokolással: a Külföld vegyen tudomást róla! — egy árva magyar szó sincs! — Egybe fogunk!

Búcsúszavunkat és utolsó kézfogásunkként ne tessenek feledni kérő szavát Egyetemem Tanácsának:

míveljék magyar nyelven is saját szaktudományikat, másképpen elerőtlenedik szaknyelvezetünk! Mit ér a Külföld dicsérete, ha fajom nyelve gyengül?!

Sok öröm szerencse tarkázza életútjukat!

Avató ülésünket bezárom.

LXIII. Wilnaiak látogatása.

1930. május 20.—22.-én Wilna Egyetemének professorai: Dr Fr. BOSSOWSKI a kiváló római jogász, Dr St. GLASER a büntetőjog, Dr Ferd. RUSZCZYC a wilnai egyetem művészeti facultásának dékánja, Dr Maryan ZDZIECHOWSKI az összehasonlító irodalom tanára, volt rector, Pilsudszki tábornok belső bizalmasa, valamint a wilnai Magyarbarát Egyesület nagy agilitású ügyvezető elnöke Graf Maryan BROEL-PLATER látogatása alkalmával elmondott üdvözlők.

(A beszédeket lengyel nyelven Dr MÉSZÁROS Gábor egyet. assistens úr tolmácsolta.)

I.

(Fogadtatás a pályaudvaron.)

A M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa, Tanári Kara és Ifjúsága nevében köszöntöm meleg szeretettel a sok jóban, rosszban közös történelmű nemes

lengyel nemzet illustrissimus képviselőit: a wilnai Egyetem nagynevű tanárait és a Wilnai Magyarbarát Egyesület nagyérdemű ügyvivő elnökét.

Kimondhatatlanul örülünk, hogy módunk van, ha csak kis fokban is, viszonzni a nevünkben Wilnába felküldött IVÁNYI Béla collegánkat elhalmozott szeretetteljes fogadtatást.

Roppantul örülünk a bennünket megtisztelő kartársaink látogatásának, mert az összeválogatás módjából mi azt óhajtjuk kiolvasni: Wilna Egyeteme szétnéz a Magyar földön és irodalmán, művészetén keresztül a magyar nép lelkét kívánja megismerni avégből, hogy az összehasonlító irodalom professora társaival majd megbeszélje, vajjon: magyar irodalmunk és általában culturánk rászolgál-e a megmentésre, s ha igen, kérje fel akkor a művészeti facultás mostani decánját, tegyen lépéseket — előzőleg kikérve a kristálytisza római jog nagynevű professorának véleményét — a büntetőjogot beretvaésszel kezelő professor társánál, miszerint a Magyar Nép nem érdemelte meg Trianon sanctióit, nem szolgált rá arra, hogy Szeged „végvár“ legyen és az ottani Magyarbarát Egyesület kitűnő, itt tiszteltünk ügyvivő Elnökével az appellatum-ot minden cultur néphez is, de elsősorban hatalmas barátjához, a *Gall kakas*-hoz átnyújtani ne átallja.

Nagy sajnálatunkra nélkülözzük SZYMANSKI professor urat, akit fontos elfoglaltsága Párisban tart vissza.

A Nap magától is feljő! Nálunk is! Ránk is fog sütni — tudjuk! De hálára csupán akkor lesz a magyar nép lekötelezve, ha a kukorikolás, Napfelkelte előtt, még hajnalban hangozik el maga akaratából!

Drága jó Kartársaink!

Hozott a jó Isten Benneteket! Találja magát jól mindenki itt Szegeden.

II.

(Egyetemen fogadtatáskor.)

Magnifice Rector! Nemes Lengyel Testvérek!

A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem senatusa és professorum collegiuma nevében mélységes tisztelettel köszöntjük a bennünket kitüntető látogatásával megtisztelő Professortársainkat és az Ügyvezető Elnök Úr Öméltóságát.

A lengyel és magyar nép lelkiadottsága és historiája hasonlatossága adja meg a megingathatatlan alapot a két nép sympathiája régtől való felépítéséhez.

A magas európai niveaun álló lengyel tudományos irodalom egészében kapcsolódik be a nyugateurópai kultürközösségbe, így reánk, mint Európának teljesen magára hagyott, sokat szenvedett népnek gyermekeire csak felemelő, ha földre sújtott helyzetünkben vígasztaló szót, bátorítást hoz a messze Észak egyik népe. Nem titkoljuk, jól esik! És őszintén mondjuk: szívünkben örülünk a nemes lengyel nemzet Szerencsecsillaga feljöttének.

A lengyel-magyar nép történelmi multja éppen olyan, mint az itt Szegeden most éppen virágozni kezdő Gleditschia triacanthos-ok, a „glediczja trójciernowa!“ Mindkét nemzetnek volt többször órája, amikor keresztre feszítették és homlokára rakták a töviskoszorút, amelynek szorításától vére cseppekben hullott vala alá . . . De volt mindkettőnek virágzási kora is! És miként a Gleditschia tövisét el-elfedi az évente kizöldülő lomblevélzet, ha a virágai le is hullottak már, úgy van e két nemzet is. Bebeheggeszti tövises Mult-ja fájdalmát, újból feslenek virágai, hol rászakadnak megint az Idők rossz fergetegei és marad — miként télen a Gleditschia — virág-level nélkül tövisekkel megrakottan.

A közösségben csupán csak egy differentia van: az alternálás. Amikor a lengyel sírt, mi neveltünk! Ma, mi

magyarok sírunk! De ezért bízvást bízunk. Hiszünk erősen, mert él az Úristen!

A közös, egymáshoz való tartozás érzése — Múltunk hasonlósága alapján — kiírthatatlan, mélyreható gyökereket bocsátott a mi lelkünkbe. A Tudománnyal foglalkozóknak, — ha még hozzá Tátraimádók is vagyunk! — a lengyel szakirodalom: napi kenyerünk! Lent bemutattam a documentumokat s csupán privatbibliothecámból!

A közös sorsból tanulnunk kellene. Igen széles rétegeket kellene mindkét nemzet részéről megismertetni egymás művészeti, irodalmi és minden tudományos szellemi termékeivel! Belekapcsolódnunk egymás tudományos életébe. A tudomány pionierjai után majd jó a mercantilis közös élet, amely talán: más, ma még kivihetetlen közös határvonalak meghúzását is jelentheti.

A jóban-rosszban közös osztályrészességünk jeléül legyen szabad emlékül átadnom ezt a kis emléket: virágzó Gleditschia kis koszorú, a két nép nemzeti színeivel.

És utolsó szóként kívánom szívemből: vajha odafejlődne a két nemzet közötti barátság, hogy ott a Tátrában tanítván fiainknak a „Brama Kraszewskiego“-ban magyarázhassuk el a névadó lengyel nemzeti költőnek mivoltát és nagyságát! És annyira szoros viszony fejlődhetnék ki a két nemzet között, hogy mikor örömtele szemmel gyönyörködik a lengyel a „Balladák és Románcok“ kötet öröknevű szerzőjétől: Adam MICKIEWICZ névéről elkeresztelt „Wodospad Mickiewicza“ dörgő, aláomló fehérre tördelt vízesésében — bár csak egy percre is! — de örömkönnye váljon a fájdalom könnyévé, gondolván a most szörnyen összetördelt szegény magyar népre!

A lelkek közösségét széles vonalon tegye Isten kegyelme élő valósággá . . . Jure, recte, legitime!

Vivat Polska!

III.

Euer Magnificenc!

Im Namen des Senats meiner Universität danke ich hochachtungsvollst für den Inhalt des Pergaments. Unter normalen Verhältnissen — wenn keinerlei Katastrophen entstehen — leben die Pergamente ohne jede Conser-vierung ewiglich.

Wir wünschen, dass das Gefühl der Zusammengehörigkeit der Zwillingsuniversitäten auch ad infinitum erhalten bleibe, und wir versichern Euer Magnificenc, dass — gleich der Ausgabe der Standardwerke — war unsere erste Sendung nur die erste Lieferung. Fortsetzung folgt.

Unsere Hochachtung!

IV.

Egyetem adta banketten felköszöntő.

Mélyen tisztelt Jelenlévők!

Annak a nemes nemzethez tartozók tiszteletére jö-vénk itt egybe, amely Nemzet BEM APÓ-t adott nekünk, amely megszokta az élethalál harcot. Alig pár évig vijjo-gott még a fehér lengyel sas az orosz medve ellen! . . . Fehér sas! . . . Fehér forradalom! . . . Ott és itt! Fehér sasnak karma! . . . Fehér lónak patája csattogása! Fehér hómezők végtelensége! . . . Fehér tajtékot hányó tenger beláthatatlanja . . .

Mely közösségek! Mely egyező jelenségek!

Áldhatja Istenét a Lengyel nép, hogy oly bölcs fér-fiak vezérlik az országot, mint aminő a Köztársaság mos-tani Elnöke is: Ignaz Moscicki Ő Excellentiája! Akinek bölcsessége nehéz időkön viszi át Hazáját, akinek áldott jó szíve melegéből mindegyik didergő lengyel kap; ha gazdag, ha szegény. Akinek jó szíve hévségét hatványozza

az állami élet kihatásában Józef PILSUDSZKI főmarsall tábornok Úr Ő Kegyelmeisége sziklaszilárd segítő örökédese.

Fehér hómezők végtelenségén siklott több éven át átható szeme e dicső lengyel államférfúnak, az acélból faragott Tábornagnak Jozef PILSUDSZKI Ő Excellentiájának. És ma is, amikor a lengyel politikai élet fölé halotti lepedőt akarnak húzni, megjelenik, széttépi! Boldog lehet a lengyel, hálát adhat az Istennek, hogy van felette örökdő Nemtő-je!

Nézzen csak mindkét Sors-kiküldött erős szemmel éberén tovább, örökdjének nemzetük felett!

Az Úristen sokáig éltesse Ignáz MOSCICKI köztársasági Elnök Úr és Jozef PILSUDSZKI főmarsall, hadügyminiszter Úr Ő Excellentiáit, Lengyelország szilárd talpköveit.

Vivant!

LIV. „Mult“ — a Jelen-ért és Jövő-ért.

1930. május 24.-i avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

Most már elkezdhetik autotrophiás életüket. Most tehát már lerázták a vizsga kedvéért is való tanulást. Ezentúl már más okból: szakismereteik szélesbítése és a lelkiélvezetük kielégítése végett tanulnak. E komoly pillanatban, amikor kézfogással doctorrá fogadtuk Önöket, egyben el is búcsúztunk; Önök az Alma Matertől, mi pedig a tanítványainktól. Nem tudva, hogy az Élet nagy forgataga össze fog-e hozni még bennünket? Útra-valót kellend adnunk, megtömnünk az Életnek nekiinduló vándorok tarisznyáját olyan tartalommal, amely sohase fog el, amelyiken mindvégig rágódhatnak is, örökké tanulhatnak is.

Ez pedig a Mult tisztelete!

Tegnap írtuk a hírneves Carolus LINNAEUS születése CCXXIII. évfordulóját. Ha nem is mindegyik botanikus, de mégis igen sokan túl vannak már LINNÉ felfogásán és korán. Annak dacára is örökké tisztelt nagy neve. Nagytekingtély, egész darab Mult! Azon kornak messze világító fénye, amelynek egyetlen ideálja volt a systema. A biologia egész kutatása kimerült a systemában. De e nagy tömegű rendszertani kutatás tette lehetővé viszont, hogy az élőlények lényegébe bele tudott mélyülni az ember. Ez sok — sőt a kelleténél több időt vett igénybe. Azonban mást is levonhat következtetésül az ember, s pedig amit régen megállapítottak: hogyha a növények, állatok systematikai ismerete az alap-kiinduló pontja a történetileg vett biológiának — és ez meg így van! — akkor tisztelnünk is kell azt! Systematicát egyetlen tudományos biologus sem nélkülözhet, miért is nem lehet negligálnunk teljesen a systematicát. Németországban komoly hangok ítélik el a systematica elhanyagolását egyetemeken.

És most 27.-én lesz XI. éve, hogy 91. életében Simon SCHWENDENER lehunyta szemét, ama Coryphaeusok egyike, akinek munkássága Németországot naggyá tette az elébbi évszáz második felében és vezető szerep jutott Németországnak a tudományos botanikában (idézet A. ZIMMERMANN „S. SCHWENDENER“ nekrológusából in B. D. B. G. XL. 1922: (53)). A lichenismus kérdésének megvilágosítója, a fiziologiiai-anatomiiai növényrendszer megalapítója . . . akinek neve bár a Mult-é már, mégis az örök tiszteleté is!

És ha Mult-ból nem tanul a mai nemzedék, el is vész. Elörlődik sok olyannal életerejé, amelyet már a Mult felfedett!

Bármely életpályára is lépnek Uraim, ismerjék annak historiáját. Hiszen jól szerkesztett tankönyv, avagy tanulmány is, elébb a historiiai résszel kezdi.

Historiát, Multat nem szabad feladni a Jelenért s a Jövő biztosítása kedvéért!

Tarka virágszőnyegen járjanak életükben Önök is, amelynek színes virágait a megelégedés, boldogság és jó lelkiismeret alkossa. Isten segítse meg Önöket törekvéseikben.

Avató ülésünket bezárom.

LXV. Dr Aigner Károly

Szeged szab. kir. és törvényhatósági joggal felruházott város főispánjának 1930. május 24.-én tartott díszdoctori avatáson elmondott beszéd.*)

Méltóságos Főispán Úr!

Egyetemünknek Szegeden való ideiglenes elhelyezése és fennmaradása érdekében kifejtett nagyértékű tevékenységeért avattuk ma fel Méltóságodat honoris causa doctorunkká.

A rendes doctor-avatáson is szokott szavam lenni ujonnan avatottjainkhoz, itt sem maradhatok el.

Nekem különös öröm járja át szívemet. 10 év múlt el a budai működésünk óta. Nem sok idő és mégis sok. Egyesegyedül vagyok már e mostani Tanácsban és egész facultásomban, aki Szeged mellett harcoltam, amikor Méltóságod itt vívta harcát az egyetemért, valánk tehát fegyvertársak, egymást nem is ismervén.

Egyetemünknek az volt katastrófájában igen nagy szerencséje, hogy az Erdélyből gyökerestől Sors-kicsavarta nemes fát ápolni akarta azonnal; két szegedi akadt, aki előretört, és gyorsan tett. Egyik kertész azt mondta: majd én földbe teszem, begyökeresítem; a másik kertész pedig: ide vele, akarom, adok érte és neki mindent!

*) Egész terjedelmében megjelent *Szegedi Napló* VI. évf. 118. szám 1930. május 27. számban. A szerkesztőségtől önkényesen megrövidítetten *Szegedi Új Nemzedék* XII. évf. 120. szám, 1930. máj. 27.

Egy gyökerestől kiásott fának átültetése — ismeretesen — sem kis dolog! Hátha még kitépik a földből!

Egyik „kertészünk“ idehozta, földbe tette. De, hogy be is gyökeresedjék, mennyi mindent kell tenni; gyökereit egyenként átvizsgálni, visszavágni, dédelgetni, ápolni nap-nap mellett locsolni, folyton figyelemmel kísérni, mert különböző természetű és különböző chemiai anyagú talajrészekkel érintkeznek a gyökerek, megeredés után!

Nem támadja-é meg, egyik nem hasítgatja-é, másik nem mérgezőleg hat-é rájuk? Alattomos pajorok — a föld színe alatt — látatlanban nem rágják-é el a fa gyökereit, vagy csak egyiket? Gyökerét, avagy itt becsületét, tisztességét, életét?

De jönnek a fagyos szelek is! Nem fagyasztja-é le a frissen lombosodó fa zsenge levelét a „leépítés“ rideg lehelle? És az átültetett fa törzsét — itt idegenben — lévén már túl a fiatal koron! — nem érheti-é baj?

Dehát itt van szerencsére a jó „kertész“! Hogy a „megszüntetés“, „leépítés“, vagyis a Tél meg ne fagyrepessze, pakolja szalmába; hogy meg ne rágják, hozzá ne férhessenek a „rossz nyulak“ — körül tüzdeli és kötözi Gleditschia szúrós ágakkal.

És ezt teszi mindig e „kertész“ jó szívvel, folyton derüsen, mosolyogva; pedig félti, aggódik érte, de mindig mosolyogva. Ha távolabb is van, szeme folyton rajta! Örökös gondja tárgya, ápoló, szerető keze folyton tesz érte.

Ezt csak az teheti, aki szereti a fát. Azért teszi, mert másként tenni nem tud. Nem tehet róla: szeretetre született.

Ez az ápoló „kertészünk“ Méltóságod Főispán Úr!

Méltóságod egyénisége olyan, mint születése helyének homokja. Mint az itteni magyarok. Hamar enged a jó szónak. Lágy, idomul. Mérgesen ráfújnak, akkor is enged; elfújja előlünk, leperreg, meggyűlik másutt.

A homok hamar áthevül, felületén, de mélyében conservált nyirkos marad. Jó szóra. Napfényre Méltóságodék typusa azonnal — együtt érez. De hátha csalóka a Napfény mosolya? Hátha csak mosolya a homok nedvessége elrablásáért esik? A mélyben conserváltan marad a fő-tartalék mindig!

És a homoki emberek ezért mélyérzelműek is — nagy mélységekben is van e szíveknek vize, ere . . .

Minden látszólagos lazasága mellett steril. Belehatolhat oda rossz Bacterium is! Nem marad meg. Kvarcból van főleg, steril szemek! Nem fogékonyak minden fellengős modern eszmék fertőzésére. A homok nem rothasztó talaj; sőt a kvarcszemek elszívják az esetlegesen bekerülő szenny-anyagtömeg vizét, s vizét elvonva, az a szennyezett tömeg kis területet saturálva csupán, megszűnik fertőzni.

De a homokiak szerények is. Jó az áldás! Jö az eső, zápor! Eleinte be se akarja inni, el se is akarja fogadni! Nehezen nyirkosítható meg, megáll rajta a víz.

De, ha megnyirkosítható — mondván: tehát nekem szól? Igen? Rendben van: nyeli és nincs az a tömeg, amelyet be nem venne magába.

De hálásak a homokiak. Eső után: deszka keményre áll össze a homok.

Nem válogat. Enged mindent magába. És mégsem maradhat meg talajában minden, csupán a psamophilus fajok. És ezek egyetlen eredeti.

Most kell kint járni és valamicskével később. A homokon díszlenek a báránypirosítók, az árvalányhajak, fátyolvirág, üröm és konyabogáncs. Meg sok más.

Ezek is jelképezik a mi kedves „kertészünk“, Méltóságod énjét.

Az üröm kellemes, jó szagú, — gyógyító; másért van, nem magáért. A báránypirosítók (*Alcanna tinctoria*) tűrik a hév Napot, olyan kék a virága, mint egyetlen

másé se, szerény, lecsepült. De vére van, s nem fitogtatja. Tüzes vére, amit elrejt. Tud szeretni híven, kitaróan, állandóan. Gyökerében rejt. De elrejtí szeretétét, nem mutogatja.

És a fátyolvirágok (*Gypsophila paniculata*) lenge, könnyed, nagy gömbjei! Hamar rezdül, hamar jó indulatba. Könnyen mutatja. De gyökere habzik (saponina tartalom). Kényes szövetanyagokat mosnak ki vele. Lelki mocskot is tisztára lehet vele mosni. Nem kell külföld „Quilajakérge“! — Lehet bent is, honival lelkek foltja mocskát szépen eltüntetni, csak hozzáértő és szerető kéz kell hozzá.

És amikor a járásokon elkezd virágzani a bogáncs. Egyszerű, igénytelen, szúrós is, ha hozzá nem értően megyünk beléjük. De milyen jó illata van. A legtöbb színes pillangó ezeken a bogáncs erdőkön találkozik. És szerények. Nem hivalkodók. Féloldalt hajtják fejüket, nem mer Isten szemeibe nézni, nehogy pöffeszkedőnek ítéljék. De életet ment. A Hortobágyon aszályos időben, ezek a bogáncsok és réti tövisek (*Onopordon*) azok, amelyek a ménest megmentik; más híjján a ló patájával törí össze elébb, azután megeszi levelét, amelynek sok leve van, ha szúr is szélén.

De nem folytatom már tovább!

Mi szürke természetvizsgálók az elmondottak alapján — nem hangos szóval, — de szívünkben átérezve és főleg mindent értelmezve szeretjük a homokot, szeretjük a „kertészünk“-et. És csak örülünk, hogy a bennünket eddig is és ezentúl is mindig ápoló kezét egyszer nekünk is módunk van szeretettel visszasímogatni.

Új tiszteletbeli doctorunkat személyében és családjában az Isten kegyelme halmozza el áldásával! — Tanácsom nevében őszinte szívvel kívánom.

Avató ülésünket bezárom.

LXVI. Hősök emléke

felszentelésénél Szegeden a „Hősök napján“ 1930. V. 25.-én
a Hősök temetőjében elmondott beszéd.

(I. tábla. 11. kép.)

A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsa, Tanári Kara és Ifjúsága nevében kellett jönnöm. Itt állunk és lelkünk mélyéből kérjük a Magyarok Istenét: segítsen meg bennünket magyarokat! Szent László módján nyilat lövünk fel és megkeressük a visszahullott nyilat, melyik fű levelét ütötte át? Most e fűvel akarjuk kigyógyítani a magyarok közt dúló: széthúzást, vallás türelmetlenségét, ádáz testvérharcokat, lelki egyenetlenségeket, összenemtartás-érzését, faji öntudat hiányt.

Hősök segítsetek Ti is!

Íjjam pendül! Nyilam repülj!

(2 méter magas, Mahonia levélből készített nyilat helyez az emlékre, mely fent a nyíl fejénél széles nemzeti színű szalaggal átkötött.)

LXVII. Öreg diákok búcsúztatója.

1930. május 28.-án este, „ballagás“-kor, a Közponi Egyetem előtt tartott beszéd.

Egyetemi Polgárok!

Az Egyetem Tanácsa nevében utoljára köszöntelek Benneteket és veszek búcsút Tőletek, elballagóktól! „Ballagtok.“ És mikor az Egyetem kapuján kiléptek ifjú Barátaim, csengjen fületekbe utolsó szavunk: légyetek a „ballangó“ burjányhoz hasonló; szívósak, szikárok, kevés igényűek, vagyis önmegtagadók. Csak abban ne kövessétek, hogy gyökereszakadtan a Szél ide-oda hajtja a ballangót, a Salsola Kali-t, de viszont abban igen, hogy kevés igényűek legyetek, akár e főleg homokhoz kötött növény, tehát Honfótokat szeretők.

Ti „ballagtok“! De ne „salamander“-ben, hanem „kígyóvonalban“! A Salamandra maculata búvik; csupán esős, nyirkos időben és estefelé búvik elé, meg patakok mentében látható, csak vizes és csak árnyas helyet keres fel. A kígyónak van egyenes, célkitűzéses kígyószerű mozgása! Ti Néktek is célba kell menni! De az Élet leg-többtöknek kígyóvonalassá fogja tenni utatokat. És azért is, mert a kígyó néma, hangja nincs. Az Élet terhét Néktek is némán kellend hordani.

„Ballagtok“, de csak ballagtok; gyorsan előrelépnetek nem lehet, hiszen setét éjbe indultok, az Élet rejtett éjszakájába! Lészen köztetek, aki egész életen át bolyong majd, sohse lát Életvirradatot. Kívánom ugyan, egysé jusson ilyen sorsra!

Nem kell azonban csüggednetek! Éj-t felváltja a Hajnal! Becsületes, törekvő, tisztességes munkásság az éjszakán át, — meg hozza az egyedek élete hajnalhasadását is!

Emléssel legyetek az Alma Mater iránt! Ne legyen emlékezetetek olyan, mint pár év óta itt a „Ballagi tó“, amely utóbbi években mindig kiszárad.

Isten vezéreljen Benneteket jó egészségben, sok szerencsével.

LXVIII. Beszéd,

mellyel GYÖRFFY István a m. kir. Ferencz József Tudományegyetem alapításának LVIII. évfordulóján 1930. május hó 29.-én az évzáró ünnepélyt megnyitotta.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

58 tanévre néz vissza Egyetemünk Isten segedelmével. Az már a mi Egyetemünk sorsa, hogy ma sincsen végleges otthona minden intézetnek! Fatumunk: ha belekezdünk, jó a katastropha, amely a szerencsés befejezés megérését lehetlenné teszi: Orvostudományi intéz-

ményeinknek remélhetőleg, bár léssen modern hajléka, ha mi természettudományiak ilyet már itt sem kapunk mindnyájan. Kolozsvárott a klinikák teljesen felépültek; a természettudományiak közül a chemia és zoológiának vala megfelelő helye. Itt a physika és chemia kap szép új köntöst, a természettudományi intézetek többijének jut az emlékezet: Kolozsvárott sem kaptak önálló külön épületet, habár szép tágas termeink és szobáink valának.

A Természet vizsgálatával foglalkozónak okvetlenül arra kell jutnia, hogy az Élet: fizet és teljesít a *szükség-szerűség* szerint. És ha nem tart olyan fontosnak egyes studiumokat, hogy megérdemelnék a külön épületeket, — nem is kap. Mert az épület az *illető szak* különleges céljai szerint kell épüljön; nem, fordítva: adott épülethez kelljen idomulni a bűvárlattal foglalkozó intézménynek.

Végeredményben örvendünk, hogy klinikáink nagy része új otthonban teljesítheti fontos hivatását.

A többit, pótolja az elhanyagolt Alföld: kikutatatlan rejtett természeti kincsei . . . A nagybecsű tudományos újdonságok! Hátha még ez se adódnék! Hátha átkutatott területre vetett volna Sorsunk? — Akkor se halnánk bele!

A mi Egyetemünkben hagyomány, hogy nem szoktunk vérmesek lenni. Mi visszavonuló természetűek vagyunk. Ezért előztek meg Debrecen és Pécs egyeteme és lett sokkal jóval előbb jó belső felszerelés birtokosa; amit mi még nem mondhatunk sajátunknak. Most külső épületekkel is utol érnek. Óhajtanók, ha mi is, akik a kezdeten vagyunk: új épületeinket belsőleg is teljesen fel tudnánk szerelni majd. Vagy sorsunk léssen: „Régi dal . . . régi dal . . .“?

A mi Egyetemünk nem opponált a 3. egyetem felállítása ellen, sőt a „legmelegebb rokonérzéssel“ nézett elibe annak idején.

Amikor a 3. egyetem felállítása volt vajudóban, egykori rector magnificusunk Dr Szádeczky Lajos azt írta:

„Ha az alsó Tisza vidék fővárosa, Szeged kapna egyetemet, annak jótékony tudományos és hazafias nevelő hatását megéreznék az Aldunáig s összeforrasztó szellemi erőt gyakorolna Délmagyarország nemzeti érzésben még nem egységes társadalmára“ (Dr. Szádeczky Lajos Rectori beszédek 1910—1911.-ik tanévben, Kolozsvárt 1911 : 83).

Ki hitte volna azt, hogy 20 évre rá itt Szegeden hallatja szavát a Kolozsvári Egyetem? Senki, de senki! Ahogy viszont *ma* sem tudjuk, mi leszén 20 év múlva...

Bizonyos csupán: az Idők kereke forgása.

Egy év lepergett megint, alig is vettük észre, pedig kocsink nem ment macadam úton végig...

A most lezárt tanév e komoly percében figyelmünket az intézetek belső munkáját is bizonyító pályamunkák-ra fogjuk fordítani.

Előbb azonban tradíciókhoz híven saját facultásom dékánja tartja meg előadását.

Amikor a közgyűlésünkön megjelent illustis képviselőket, elsősorban a nagyméltóságú VKM. magas képviselőjét vitéz Haász Aladár o. tanácsos úr Ő Méltósága személyében, a hálás érdeklődőket, kedves vendégeinket teljes reverentiával köszöntöm, mélyen tisztelt kartársaimnak megtisztelő jelenléte ünnepélyünk tartalmát mélyíti, s bensővé teszi — Közgyűlésünket megnyitom.

LXIX. Beszéd,

mellyel GYÓRFFY ISTVÁN e. i. rector az LVIII. tanévet bezárta.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

A pályadíjat nyert Ifjúságot illesse kézzorításunk. Reménnyel eltelve nézünk feléjük s jól esik lelkünknek, hogy mégis akadtak, akik kiváltak szellemiek terén, és a tudományos problémák megoldásával vállukra vett terhek mellett saját kötelességüknek is eleget tudtak tenni.

A pályadíjak bizony szerény összegek, legtöbbje éppen csak elismerés jelképe. Első és legfőbb jutalmuk ugyanis: *saját lelkük kielégítettsége, annak jó nyugodt állapota!*

Szomorúsággal kell azonban egybevetnünk a pályadíjat nyertek csekély számát összhallgatóságunkkal szemben.

I.

1929/30. tanév II. felében

összhallgatóságunk volt	1731, pályadíjat nyert 20, vagyis 1·15 %
ebből egyetemi hallgató	1555, " " 19, " 1·22 %
polgári isk. tanárjelölt Apponyista .	176, " " 1, " 0·568%

II.

Egyetem létszámában

jog- és államtud. kar	870 létszámból pályadíjat nyert 3, vagyis 0·309%
orvostudományi karon	367 " " " 4, " 1·090%
bölcs. nyelv- és tört. tud. kar	268 " " " 4, " 1·493%
mathem. term. tud. karon	226 " " " 10, " 4·425%

Nem volnék gyenge ember, ha a saját facultásomban pályadíjat nyertek jelentős %-át észre nem venném. Méltán illeti hálánk az intézeti igazgatók odaadó, nagy, *irányító* munkáját, mert Hazánk talpra állítása érdekében tanítványainkra is fordítanak időt.

III.

Szorgalmi díjat nyertek

jog- és államtudományi facultáson	4-en
matematikai és term. tud. "	6-an.

De köszönetünk illesse a nemes szívü adományozókat, akik eme örömteljes perceket okozzák kegyes adakozásukkal s pediglen: Szeged szab. kir. város közönsége, a Belvárosi róm. kath. Egyházközség, a Szeged-Csongrádi Takarékpénztár, az Angol-Magyar Bank r.-t., egy magát megnevezni nem kívánó ur.

Óhajtható volna, ha jövőben erősebben fellendülne nemcsak a pályázók száma, hanem főleg: még nagyobb % lenne a pályadíjat nyerteké.

Kiki enmagának tanul!

Egyetemi Polgárok

Ifjú Barátaim!

Végső szavam Önöknek szól. Készbe beülni könnyü. Önöknek sem veti puhára derekuk alját a Sors — enmunkálkodás nélkül. Nagy tévedésben volna Ifjúságunk, ha azt gondolná, hogy a „munka“ akkor kezdődik, mikor kenyérkereső pályájukon elfoglalták positiójukat. Megindul az már most egyetemi polgár korokban.

Legyenek szilárdan meggyőződve: a magyar faj suprematiáját tényleg, csupán, csak akkor tarthatja meg, ha mindegyik fajnál: *többet* és *jobbat* produkál minden, de minden téren. Életelőnyt nem biztosít csupán magyar voltunk — munka nélkül! — még itthon sem. Sőt legtöbb időben a magyar faj rovására — a nemzetiségeket és a t. dédelgették.

Hálásan köszönöm mélyen tisztelt Vendégeink szíves megjelenését, közgyűlésünket és tanévünket bezárom a Magyar Hiszekegygyel.

LXX. Jaj annak, aki nem tanul a Multon.

1930. május 31-diki avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

Tavasztó hónap utolsó napján érik el felavatásukat, jelképezze Önöknek e bizonyára feledhetetlen nap egyben, hogy életük, eredményekben, ezentúl már a Nyár-ba térül! És valahányszor majd boldog emlékkal fognak e napokon emlékezetben visszatérni az Alma Mater-hez, ne tessenek elfeledni annak búcsúszavát, amelyet utolsó kézzorítás-ként mond el Önöknek.

Jaj annak, aki nem tanul a Múlt-on; aki hallatlanul, olvasatlanul hagyja a megtörtéteket.

Egykoron, nem is túl régen, csak 20 évvel ennek-előtte is, mi magyarok, pld. abban a jámbor reményben

voltunk, hogy „a nemzetiségi kérdést . . . a magyar cultura terjedése fogja megoldani“ Gróf Zichy János (egykori cultusminister szavai). Ezt hiszik ma is, ezt hirdetik ma is nálunk. Politikusaink elfelejték, hogy — vére is van a fajoknak, a nemzetiségeknek, amely hajtja, cselekvésre ösztönzi, amely végső rugó, amelyet megváltoztatni, eredetiségekből kiforgatni semmiféle mesterkedéssel sem lehet.

Az összeomlás után, mai helyzetünkben kiáltjuk és kérdezzük: megoldotta? Dehogy! Elnyeltek bennünket jámbor képzelgőket . . . Hírdethetjük továbbra is ezt a tónust?

Ha örökre meg akarunk semmisülni, ha végpusztulásra szántuk saját magunkat — ám hírdethetjük!

De azt is mondták régen: „Moderneknek kell lennünk a szó teljes értelmében, olyan generatiót kell nevelnünk, melynek van meggyőződése s mely meggyőződését nem csak hirdetni, gondolatát nem csak végiggondolni tudja, hanem van ereje azt követni is.“ (Gróf Zichy János v. b. t. t. egykori cultusminister szavai a szászvárosi iskola avató ünnepén — idézve Dr SZÁDECZKY Lajos Rectori beszédek 1910/11. tanévben, Kolozsvár 1911 : 17).

Tehát, kérjük, volt-é ereje követni?

Doctor Urak! és Doctor Kisasszonyok!

Nehéz sóhajjal mondjuk: igen, igen! Volt erejük követni! De nem a gróf KUUN Kocsárd nevelteknek!! Hanem a Nagyszebenben, Balázsfalván, meg a többi nemzetiségi vidékeken felnevelteknek!!

Régi izű ideologia az, amelyik Élet-től el akarja zárni a fiatalságot! Sőt óvja az Életbe kilépés után is a kényes kérdésekkel való foglalkozástól, pld. a nemzetiségi kérdésektől.

Nem tagadjuk, elismerjük a növények testében végbemenő ideális munkamegosztás alapján is, — hogy

kinek-kinek van főfunkciója, de van mellékfunkciója is és ismerjük a funciocserét is.

Ma, szétdarabolásunk után vétség volna, ha azt kívánnánk jövődöbéli társadalom-vezetőinktől: ne foglalkozzanak a nemzetiségi kérdésekkel. Ellenkezőleg, kell foglalkozniok, mert a háttérbe szorult magyar faj-t is észre kell immáron venni. Mindeneknek, nem csupán idegen bálványokkal kell megtüzdelni a magyar tanyák belsejét!!

Soha jobbkor, mint: éppen ma, nem actualisabb ez a théma; ma a pittsburgi egyezmény 12 éves tegnapi évforduló napja alkalmából, amelyet Észak-Amerikában kötött meg az ottani „Tót Liga“ vezetőivel Csehszlovákia mostani elnöke propaganda-körútján.

Ki hitte volna, hogy Rákóczi hű népe sorsát Amerikában intézik el??...

Doctor Urak és Kisasszonyok!

Ne felejtsek el soha: a Természet nem ismer meghunyászkodó, de azért győztes fajt! A megalkuvónak sorsa: kimúlás, pusztulás!

Kísérje életútjukon jó egészség, sok szerencse, kívánom Egyetemi Tanácsom nevében.

Avató ülésünket bezárom.

LXXI. Dr Karl Henrik Becker

volt porosz tudomány-, művészet- és népművelésügyi miniszter
1930. június 5.—6.-án Szegeden, diszdoktorrá való avatása alkalmával tartott beszédek.

I.

Frigga — fái mint gyógyítók

vitéz nagybányai Horthy Miklós Főméltósága Kormányzóra
felköszöntő.

Excellentiátok! Mélyen tisztelt Uraim!

Tegnap délután tiz éve dörrent nagyot kriptánk ajtaja; Hazánkat „temették;“ a kripta kulcsát ránkfordíták

s „Örökké pihenjen!“ szóval messze dobták a Világhatalom nagy urai. Csak tetszhalottat temettek.

És ma 457 éve jelenik meg az első magyarországi nyomtatott könyv, Budán, a „Cronica Hungarorum“, Hess András nyomdájában.

E cronica-ba, pótlapokra, be kell írunk a fajunk sorsa mozzanatait: kriptába helyezésünket és tovább a következő szöveget: kriptá ajtónk dörrenése után csak a miazmás, gonosz irigység mocsarába, megrozsdásodásra, örök eltűnésre bedobott kriptá kulcs csobbanása hallik még! . . . Utánna csend . . . Szétoszlanak mindenek . . . Azonban fehér paripán közelg vágatva egy lovas . . . Leugrik . . . A magyar faj imádatával megmágnesezett kardpengével kutat, keres a kriptáajtó kulcsa után. Isten akarja! — koccan . . . Megleli, rejti keblébe, vágat vissza! . . . Csikordul újra az ajtó, éleszti a tetszhalottat, Isten segítségével, hosszas ápolással, talpra állítja bölcs munkatársaival.

És a magyar békeszerződés aláírása óta a betegnek levagdalt végtagjai ha még nem is nőhettek ki, a törzs nagyjában regenerálódott, csupán a köhögés bántja elvéve; a lappangó, itt-ott felbukkanó kommunista eszmék „köhögtetése“.

A fehér lovas itt sem nyugszik! Szegednek is, ahonnét elindult . . . nyujtani kell gyógyító szert . . . A Szeretet Istennőjének: Frigga-nak szentelt hársak nálunk most borultak virágba . . . A hárs-virág teája a legjobb köhögés elleni szer; gyógyít, old, enyhít; a Szeretetnek szentelt fa sugározza magából a gyógyító erőt.

Csonka Hazánk „köhögése“ ellen szedje össze Szeged is összes hársfavirágát, Szegednek különlegesen tiszte is ez!

És küldjük fel Szeged egész határa hársvirága utolsó darabját is vitéz nagybányai Horthy Miklós Főméltóságú Kormányzó Urunknak azzal a hő kívánsággal, hogy szerető kezével ne csak a „köhögés“-t mulassza el betegétől,

hanem Hazánk újra kinőtt végtagjai szattyán csizmájára
 Ő Főméltósága drága keze rakja fel a pengő sarkantyukat,
 a hálaadó nagy tánchoz.

Isten éltesse Kormányzónk Ő Főméltóságát!

II.

Dr BECKER Ő Excellentiája „Nemzeti önludat és nemzetközi meg-
 értés“ előadásakor *a)* bevezető és *b)* záró beszéd.

a)

Kegyelmes Uraim, Mélyen tisztelt Vendégeink!

Mély tisztelettel köszöntöm Aulánkat megtisztelő Ven-
 dégeinket. Felette örvendünk, hogy vendégeink ily nagy
 számban méltóztatnak documentálni érdeklődésüket az
 előadandó thema, de főleg az illustris előadó iránt.

Euer Excellenz!

Mit Hochachtung begrüße ich Excellenz als den
 Repraesentanten der hohen deutschen Cultur im Namen
 meiner Universität und der Stadt Szeged,

und es sei mir gestattet Excellenz mit der grössten
 Reverenz aufzufordern den Vortrag halten zu wollen.

b)

Kegyelmes Uraim! Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Egyetemem és Szeged szab. kir. város, valamint annak
 minden jelenlevője nevében mély hálával köszönöm, Dr
 Becker Ő Excellentiájának, hogy ezt a lelki élvezetes órát
 részünkre megszerezni méltóztatott.

Hálánk illeti e diszes közönséget is, cultura szomju-
 sága bebizonyításáért s megengedni kegyeskedjenek, hogy
 záró szavamban Szeged köszönetét tolmácsoljam Ő Nagy-
 méltóságának.

Euer Excellenz!

Das grösste Beifallsklatschen der Anwesenden beweist schon, was ich auch mit Worten widerholen möchte: Mögen Excellenz unseren tiefgefühlten Dank entgegennehmen für den Vortrag, dessen Inhalt uns Ungarn als Leichtturm dienen möge, und unter dessen Einfluss mich der Wunsch beseelt, mit welchem ich unsere Sitzung schliesse, dass es den zwei Nationen vergönnt sei, die errungene Stellung zu bewahren und weiterhin in gleicher Intensität und Extensität ihre Aufgaben zu erfüllen. — Hoch Deutschland!

III.

Kulturánk „fiatal“ . . . ?

Királyhalmi erdőben Szeged sz. kir. város-adta banketten tartott közszöntő.

Euer Excellenz!!

Darf ich vielleicht die Aufmerksamkeit Euer Excellenz für einen Moment beanspruchen!

Einst war hier, wo wir jetzt atmen, eine Flugsand-Puszta, eine ganz verlassene Oede.

Vor etwa 130 Jahren begann der berühmte Szegeder Bürger Stefan VEDRES, ein Stockungar, auf Sand Wälder anzubauen. Dann folgten nacheinander vor 40—50 Jahren, Obstbäumgärten und Weinkultur . . . Ohne dass die Ausländer davon Kenntnis nahmen.

Excellenz!

Im XVIII.-ten (und zwar im Jahre 1793—1794) Jahrhundert bereiste ein deutscher Aristokrat, namentlich Graf HOFFMANNSEGG die Szegeder Gegend. Seine Briefe an seine Schwester wurden wegen ihren interessanten und wertvollen Inhalt herausgegeben.

Aus dieser Gegend, aus Szabadka schrieb er: (wörtlich zitiert) „Aufs beste mundete mir hier ein nationales

Gericht-Fleisch mit Paprika. Es war nicht nur sehr schmackhaft, es muss auch sehr gesund sein, denn obwohl ich abends recht viel davon ass, schadete es mir dennoch nicht; eine andere Art Fleischspeise hätte ich gewiss nicht in dieser Menge geniessen dürfen.“ (Der Szegeder Paprika und der Szegeder Paprikahandel von Franz CSONKA und Géza VÁRADI, Szeged 1907 : 6).

Als Naturforscher darf ich vielleicht — hochverehrte Anwesenden — soviel zitieren, dass: „Die . . . geäußerte Ansicht des Grafen HOFFMANNSEGG ist heutzutage auch schon wissenschaftlich begründet. Es ist nämlich bewiesen, dass das gestockte Eiweiss (Albumin) des fetten, demnach schwer verdaulichen Fleisches sich am allerbesten in Paprika löst, wodurch das aufgelöste fette Fleisch . . . auch durch einen schwächlichen Magen zu verdauen ist“ (cf. CSONKA & VÁRADI l. c. p. 6.).

Wir wünschen von ganzem Herzen: Euer Excellenz, sowie alle Reichsdeutsche — mögen jene, hie und da sich zeigende, Voreingenommenheit: dass wir Ungarn uns erst seit nicht langer Zeit mit der Cultur beschäftigten, ganz und gründlich aufheben!

Diese Wälder sollen als: Paprika dienen, sollen die hiesige Sandwälder auflösende Medien sein, welche die unverdaulich gebliebene früher erwähnte Voreingenommenheit total auflösen mögen.

Die unweit von hier auch heutzutage noch lebenden alten Eichen in Csöngöle documentieren, dass wir Ungarn selbst und nützlich gearbeitet haben, und — dass wir Ungarn nicht nur Graf HOFFMANNSEGG, sondern auch die jetzt lebenden Reichsdeutschen immer sehr gerne gehabt haben und werden es auch in der Zukunft thun.

Im Interesse der allgemeinen Cultur sollen Sie auch am Rhein fest stehen!

Hoch Deutschland!

LXXII. Tudományos-járni-tanítás . . . és a hála.

1930. júniusi 7.-i avatás.

Doctor Urak!

Fogadalmat tettek Önök arra, hogy hűek lesznek. De ezt a hűséget hej! mennyien elszokták feledni! Röpke ígéret ez soknál! Hűséggel lenni nevelő Egyetemük iránt, fogadták, de megtartják-é? Az Élet vihara, zajgó, tajtékos hullámos áradata dobálja, töri, zúzza a kemény egyéniségeket: a Hűeket; a nem hűeket, a könnyűeket elviszi messze, könnyedén! A tajték fenn imbolyog, fodrozódik mindég.

Milyen nagy, erős hullámtörő gát volt a magyarság! Mennyiszer megtört az áradat a mi történelmi cyclops falainkon! Tatár, török horda . . . vágta fejét a mi fajunkba . . . elborított minket . . . s megszabadult: Nyugat . . . Ő fejlődhetett, mert mi az áradatot megtörtük . . . Mi a szennyes hullámsírba kerültünk . . . Ők meg nyugodtan dolgozhattak . . . Ott nyugodt fejlődési adottság, itt nálunk mind sírhalom, pusztulás . . . Százával pusztultak el falvaink . . . Kő kövön nem maradt . . . Öreg templomainkból, itt közelben is, Szeri pusztán is csak egy néma fal maradt, a bencések részére a boldogságos Szűz Mária apátság temploma maradványa, amely templom a román stylusú építészet számottevő alkotása volt (Első hiteles nyoma 1223. — cf. Dr. THIRING — Dr. Vigyázó: Részletes helyi kalauzok 5. Szeged és környéke, 925:38.).

És mennyi csendes rom szerte e Hazában . . . Legjobban fájó az, hogy némák is . . . Némák, mert már a mai magyarság is elfeledé . . .

Elfelejtették a nagy natiók is, hogy a magyarság mekkora szolgálatot tett, milyen védőgátja volt Nyugatnak.

Visszafizetett Nyugat nekünk 1919 június 4.-dikén Trianonnal. És fizetett a hatalmas nép, a francia kamara június 7.-dikén, ma 9 évvel ezelőtt azzal, hogy a Trianoni

szereződést ratificálta . . . Tele szájjal hirdetve ma is: „A világháború a civilisatio győzedelmével végződött“!

Fizetett. Igen! De más-nak fizetett, bennünket csupán „kifizetett“! . . . Nyugat hálaája visszafizetése!

Doctor Urak!

Lelki szemeim előtt megjelennek most Erdély különböző vidékei, mikoron ilyen tájban ott Brassó mellett a keresztény havas alatt ezrivel láttam az Orchis sambucina-k tűzveres és sárga fejeit, a Gentiana acaulis-ok setét acélkék nagy gyűszűit . . . Vérveresbe öltözik a Paring havas oldala ott Petrozsény felett, virítanak a havasi rózsák . . . Bihari havasokon a Pedicularis limnogenak . . .

És ilyen tájban én mindcsak Kolozsvár főterén vagyok gondolatban, ahol a Magyar utca sarkáról szalad tekintetem messze . . . messze a kéklő hármaskúpos Andrassy-havasokra . . . De csak gondolatban, valóságban nem tehetem, mert a „civilisatio“ győzött! S e civilisatio bizonyított is . . . Ledöntött egy sereg szobrot, műalkotást, véresen hasad botverése nyomán az áldozati magyar bőre . . .

Fizetnek nekünk tatár-török áradatot feltartóknak az ő módjukon . . .

Doctor Urak!

Mi nevelő Alma Mater bevettük és meghallgattuk az Önök fogadalmát . . . Majd figyeljük: megtartják-é? Vagy elfeledik — mért könnyű ám most, mikor már teljesen készen vannak — elfeledni minden jót, amit kaptak!

Semmi sem könnyebb, mint elfeledni, hogy kinek köszönik míveltségüket! Elfeledni, hogy a jární nem tudókat, Önöket, valaki megtanította jární . . . Jární a Tudomány síkos jég-lapján: . . . Ahol a tudatlanul rámerészkedő rögtön eszik . . . mily hamar feledésbe megy! Milyen gyorsan szoktak az átlagemberek efelett a gondolat felett elsiklani! Enmagamtól lettem azzá! amivé! . . . mondja sokja. Pediglen többször az a maga-sütésű ke-

nyér: minden, csak éppen kenyér nem! Az a legelső kenyértészta savanyú is, keletlen is, sótlan is, szalonnás is . . . minden csak nem kenyér, a maga nyers állapotában. Ebből kellend az első tésztából a vezető tanárnak elfogadhatót gyúrni, sütni . . .

Minekünk oktatóknak már az a sorsunk — meg is szoktuk, nem is várunk mást, tanítványaink felavatásuk előtt is, de utána, már bizonyosan sokkal okosabbak, mint mi — hiszi legalább legtöbb tanítványunk enmagában. A hit boldogít, igaz! — de az ilyen önhittség ám nem: hit. Trianon-i szerződés ratifikálása napján . . . hűség? Nem igen gondolunk rá. Sokkal önösebb ma az egyed, hogysen általánosságban hűséget tudhassunk az emberek legtöbbszörébe beleültetni.

Felavatásuk szép emléken rágódvá azonban majd, később, — Egyetemem Tanácsa utolsó útrabocsátó szavát elfeledni ne tessenek! Önök is Uraim . . . Trianon igazságtalanságai ellen csupán akkor vannak erkölcsileg feljogosítva — beszélhetni, ha elsősorban az Alma Materhez annak tanításaihoz, annak hirdetett eszméihez enmaguk is hűek leendenek.

Boldogság, sok szerencse, megalégettség kísérje életútjaikon! Búnak, bánatnak felhője ne igen takarja életük égboltozatát.

Avató ülésünket bezárom.

LXXIII. Tbc és szalmatető.

Magyar Tüdőbeteggondozó Gyógyintézeti Orvosok Egyesülete Szegeden, 1930. június hó 8-dikán tartott II. Nagygyűlése megnyitóján elmondott beszéd.

Tekintetes Nagygyűlés,
Mélyen tisztelt Jelenlévők!

A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Tanácsának és Tanári karának megkülönböztetett, szívbeli kö-

szöntését hozom, és adom át itt mély tisztelettel. Megkülönböztetett annak okából is, mert különleges nagy erőfeszítést kíván és mindeneknek összefogását kell hogy kihívja a tbc nagy népbetegség leküzdése.

Egyetemünk professorai is megfeszítik minden energiájukat, hogy eme, orcákra rossz „rózsá“-kat fakasztó, vagy valódi „rózsá“-kat onnét letörlő és azt hamuszínnel felváltó nagy nyavalya sikeres gyógyítása nyitjára mielőbb rájöjhessenek az orvosok.

A mi szegény Hazánkat ért csapások sorozatába be kell e súlyos kórt is osztanunk. Úgy szokás mondani, szalmatetős ház — és népbetegség, együtt jár, így a tbc is sokat kaszál, nagy rendeket vág a szegények sorában. De viszont ahol a baj legnagyobb, ott legközelebb az isteni segítség is. Magyar népünk a kéménynélküli viskók avas szalma fedeléből, a zsupból kihúzza egy-egy fogást, kifőzi azt, és kihűtött levét issza; de eszi a füstölt szalonnát is gyógyszerként — „száraz betegség“ ellen (v. ö. BUDAI József: Népies gyógynövények és gyógyeljárások Borsod vármegyében — *Herba* VII. évf. 1924. aug. hó 8. szám: 310). És — használnak, gyógyítanak; kreozot tartalmú lévén mindkettő.

Mélyen tisztelt Uraim!

Öreg természetvizsgáló szólok meg belőlem és magyar voltom. Én bizonyos vagyok benne: ha a mi tanyánkat a tatár, török pusztítás, a Bach-korszak, a nagy ántánt is siralomházzá változtatta, és ennek folyamányaként *viskó*-ban lakunk, kéménynélküli háztetőinken ömlik ki a keserű füst, — a füstben is miként gyógyító erő, úgy a mi rossz sorsunk is stimulálja fokozottabban orvosainkat még inkább arra, hogy összezsugorított Hazánk egészségi viszonyait még jobban szolgálva különösen a népbetegségeket így a tbc-t is leküzdhessek.

A magyar orvosok zsuptetőkből, amelyet nemcsak a füst, de a magyar szív melege is átjár — talán hamarabb

megtalálják a gyógyító erőt a szegény viskók szegény népét gyógyítva, mint a fényes paloták hideg-meleget rögtön kisugárzó és áteresztő szép fedelek alatt dolgozó laboratóriumokban. Kívánjuk: úgy legyen!

És igaz szívvel kívánom Egyetemem Tanácsa nevében, hogy a most elterjedten tbc-nek rövidített népbetegséget úgy értelmezzük: nem is sokára Tedeum-ot tartunk hamarosan bacillusának, mert clavus clavo (szeget szeg-gel)!

Nagy tudományos sikert adjon Isten e nagygyűlés tiléseire, hogy ismereteink lényegesen bővíthessenek e révén is.

Magyar szeretettel köszöntöm újból Erdélyből kivert, Kolozsvár: egykori szemefénye, az ideiglenesen Szeged homokjára áttelepített Ferencz József Tud.-Egyetem nevében a mélyen tisztelt Megjelenteket.

LXXIV. Dr Filarszky Nándor

m. kir. udvari tanácsos a Magyar Nemzeti Múzeum Növénytára nyug. igazgatója, bpesti tud.-egyetemi c. ny. rk. tanárnak betöltött 70. életéve tiszteletére kiadott Folia Cryptogamica ünnepi (7.) számát átadja a Növénytár tudományos személyzete jelenlétében a szegedi m. kir. F. J.-tud.-egyetem Növénytani Intézete nevében Budapesten 1930. VI. 11.-én alábbi beszéddel: Prof. Dr. Győrffy István.

Mélyen tisztelt Igazgató Úr!

Jöttem „messziről“, Délről, a „határ“-ról... Ide az ország szívébe, meghúzódva szerényen, ahogyan illik falusi emberekhez, amikor e dübörgő nagy fészékbe belép... Csendesen ide; zajtalanul megyek is vissza, lopva, félénken, mert: sietek; jobban esik nékem a szabad levegő, a nagy rónaság Nap-özönös, embertelen nagy távlata... Mert itt a fővárosban nincs is keresni valóm, idegen, ismeretlen vagyok itt, igyekezem hát vissza.

De feljöttem mégis, mert fel kellett jönnöm.

Az Idő suhan . . . gyorsan, egyfolytában . . . nyomán fodrozódik az emberek élete, hol levegőbe sodortan, forgószél tölcserén, hol földre teperten, sújtva orkánok nyomán . . . De az Idő csak fut, fut, nem néz hátra, nem törődik a felsepert, megkevert, légbe kapott emberporszemekkel . . . Legkényelmesebb beilleszkedni e suhanószél menetébe és vitetni magunkat az Élettel önzés szárnyakon, nem törődve másokkal, se a felkavart, magasba sodort embertársakkal, sem pedig a földre sújtott, halálra zúzottakkal. E rohanó szél futtában, neki-neki vágódik torlaszoknak, ellenállásoknak, erdőnek, sziklafalaknak. Elébbenibe belevág félelmetes erővel, recsegnek, nyögnek, sírnak a hajladozó fák tépázó ereje alatt, bele-bele csap egy foltra. 20—100 kat. holdas erdőt egy perc alatt ledönt, akár egy óriásnak nagy tenyere vágott volna oda le. Nem marad ott egy-két egyenesen álló szálfá, csupán derékba törten. Hírdeti az összes a mulandóságot . . . És a szélorkán kacag, ujjong, pattog, vihorász . . . Fut tovább . . . Tovább . . .

De — hallga! — belevágja fejét: a sziklafalba! A sziklát sepri-sepri, felületéről a gyengén álló kövek ki-mozdulnak, földre nyomja a rajt' növvő füveket; sivít, bömböl, neki-nekifekszik rohamszerűleg, lökészerűleg, aki élőt ott kap, földrevágja. Meglapulva a földön éltem át ily szélviharokat a Lengyel Tátrában is . . . Most is átélem minden pillanatát a *Waksmundska*-n átszorongott óráknak, amint vezetőmmel egy sziklafal mellett az élen föld-refekve lelapultunk, miután földre vágott rettentő ereje . . .

De a sziklafalak állják a rohamokat . . . És kisüt a Nap . . . Mintha mi sem történt volna! — avatatlan előtt! . . . Elsímul minden, a Szél ereje megtört a sziklafalakon . . . Az Önző, enmagát vitető részekkel messzeszáguld a Szél. Árnyékos oldalon azonban odavágja a Szél, mely nem csak önzést hozott, hanem felkavart tömegében volt vala altruismust képviselő tartalom is . . .

Az ellenállni merészlelőhöz rögtön csatlakozó altruismus porszemeit, hópelyheit és az ellentett oldalon tömegbe, torlaszba verődik a lecsapódott, kihullott por-, hőtömeg . . . Elvágatott az Élet szele az önzéssel és visszamaradt egy torlasz, amely az ellenállni merészkedő fal megett hatalmas magasságokba verődött össze . . .

Méltóságos Igazgató Úr!

Messzevágatott már a Szél . . . Elsuhant Méltóságod felett a 70. év . . . Mi, messze, távol, vidéken élők figyelve néztünk fel tudományos központokra, vajjon történt-e valami? . . . Mi a csendes vidéken ráérünk érezni is . . . Várnunk kellett; illett; mi mégis csak „vidék” vagyunk; szerénység illett bennünket, de, felemeltük sziklafalhomlokunkat a 70-felett nyom nélkül túlsuhanni akaró Szél járása elé . . .

Ne tovább!! Elé állottunk!! Az önzéssel a Szél átvágatott; megrázott ugyan bennünket, recsegett most is bordánk, minden ízünk, porcikánk, de — lerakta hőtömegét mögöttünk.

A Folia Cryptogamica lap körül gyülemelt munkatársak szellemi termékét, ha megkésve is, de hozzuk: szeretettel . . . Átadjuk 17 szerzőnek munkáját e kötetben azon Intézmény fala közt, ahol Méltóságod működött . . . Eljött ide a Központba azon Intézet tudományos személyzete, e számba író munkatársaim — amely intézet alig pár kilométerre fekszik Trianon határától, amelynek lélegzeni — sokak szerint — nem volna szabad.

Jövének s megyünk, feltűnés nélkül rögtön, nem kívánjuk fényes tudományos központunk köreinek hangulatát mezei vad virágbokréánk illatával zavarni . . .

De engedtessek meg, búcsúzásunk pillanatában, hogy utolsó kézszorításunkként elmondhassuk Méltóságodnak: várunk kellett mostanig emlékünkhöz átadásával 1. mert a Központ elé vágni illetlenség lett volna, de 2. meg azért, mert szegények vagyunk.

Fogadja Méltóságod a Folia Cryptogamica megemlékezését azzal a szeretettel, amellyel vagyunk Méltóságod iránt s azzal a tisztelettel, amely kötelez bennünket Méltóságoddal szemben.

Ad multos annos! . . . (Átadja a Folia Cryptogamica 7. száma bekötött példányát).

LXXV. Nagy verseny künn — vallási türelmetlenség benn.

1930. június hó 14.-i avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

Mikor most útra bocsátjuk Önöket is, Önökhöz is van búcsúszava Tanácsunknak, amelyet összesűrítve elmondandó vagyok.

A népek mai nagy versenyében miként mi, úgy Nemzetünk vezető rétegének leendő tagjai: Önök is, csupán akkor állhatják meg helyüket, ha mielőtt idegen portát bírálunk, elébb saját portánkon seperjünk, — hétköznapi nyelven mondván.

Fajtánk üterére tett kézzel mindenki megállapíthatja, hogy bennünket inactívál, teljesen megbénít a keresztyén vallások közt, hol nyíltan, hol lappangva dúló testvérharc. A felnőttek két táborra osztoltan küzdenek; ifjúságunk még több felé forgácsoltán. Az összeomlás után 1919–20-ban egy táborban volt a felnőttek serege; 1920-ban húszezer egyetemi és főiskolai „bajtárs“ volt. Egyetlen akarat. Imponáló erő. Megmutatta az 1920-as tavaszi sztrájknál! Ma, ha invitálok — de nem szokott eljönni, csupán képviselőben! — valamely egyetemi ünnepségre, vagy istentisztelet részvételre kérem fel ifjúságunkat, valami 23 ifjúsági egyesületnek kell meghívót aláírnom. Felekezeti villongás bénít meg bennünket keresztyén magyarokat. S hiába fújják a fülekbe: „Non

mihi soli, sed etiam, atque multo potius; natus sum Patriae“ (Nem egyedül magamnak, hanem még sokkal inkább a Hazának születtem). „Zrinyi Miklós, a költő, midőn a protestáns követek az 1662-iki országgyűlésen megsértett szabadságaik pártfogására kérték, azt felelte, hogy: én más vallású vagyok, de a kegyelmetek szabadsága az én szabadságom, sérelme rajtam esett sérelem; volna csak százezer kath. és százezer kálvinista katonám, megmentenők a Hazát“ (idézet Dr SZÁDECZKY Lajos Rectoribeszédek, Kolozsvárt 1911 : 44.).

Leendenek-é, Önök Uraim és Kisasszony bár saját vallásukhoz absolut hű, mégis oly felvilágosodottak más keresztyén vallás iránt, hogy magukban is, másokban is először és mindenekelőtt a fajtestvért nézzék. Előbb leendenek-é Önök is magyarok és csak azután katolikusok, illetőleg protestánsok? Legalább is reméljük, nem fognak felekezeti, hanem a magyar táborok zászlai alá beállani.

Ha ezt nem tesszük, el fog seperni bennünket a környező éllenséges népfajok áradata! Nem maradhat erőnk küzdelemre idegen fajok ellen, ha egymást fárasztjuk, vagy öljük itt: bent.

Ma jelszóvá vált, hogy csupán culturával lehet győztessé valamely népfaj. Mint természetvizsgálónak ugyan mást kell mondanom, — de hagyjuk!! Tétélezzük fel: így van. Nézzünk hát akkor át a palánkon „szomszéd“-aink portájára.

Csupán saját szakom területén maradva, hogy megtudhassam, mit publicálnak az utódállamok szakemberei átcsatolt területeink flóráját illetőleg: az összeomlás óta újonnan megindított 13 lengyel, 7 cseh, 4 oláh, 1 horvát, 1 szerb folyóiratot kell figyelemmel kísérem és ami még fontosabb: sokjára súlyos pénzekért előfizetni. Kolozsvár oláh egyetemének egymagának 24 kiadványa, folyóírata van!

És Kolozsvár egyetemének, amely mégis mindenek

ellenére is — mégis csak mi vagyunk, tudományos egy-pár folyóiratának, vagyis keletkezésük sorrendje szerint: Acta, Folia Cryptogamica, Dolgozatok az archaeologiai intézetből, — jól megyen-é sora? Az Egyetemen — professor-szerkesztője révén — kapcsolatban levő „Föld és Ember“ és a „Széphalom“ ülnek nyugodtan csupán; összes tudományos folyóiratunk fuldoklik, nem amiatt, hogy tudományos közölni valójuk nincsen! — ellenkezőleg, tele vannak értekezésekkel, azok húzzák szinte alá a pénztelenség iszapos lápjába . . . Kiemelkednek onnét? A culturfölény biztosít ezen és egyéb hazai tudományos folyóiratunknak gondtalan életet? Én feleletet adni nem tudok. Egyelőre a Külföld elismerése ad erőt a további küzdelemhez.

Gyenge lelkűek volnánk, ha azt mondanánk — nehéz, magunkra hagyatott küzdelmünkben, hogy „sepertem eleget, seperjen hát más is“ . . . s ott és félbe hagynánk küzdő terünket . . . Álljuk a vártát!

Bízunk benne és hisszük, hogy Önök újonnan felavatott Doctoraink egyike-másika az életbe kilépve, a mi, most még részvétlenül magunkra hagyott, meg nem értett meg nem segített, tudományosan felette súlyos anyagi gonddal küzdő kis táborunkat itt-ott létszámában emelni fogják! Mi, nem magunk önös érdekeinkért küzdünk: elismerésért sem dolgozunk, mert azt, tudjuk biztosan, csupán halálunk után fogjuk majd csak megkapni — a népek nagy faji harcában azonban, — ha culturfölény az egyedül megmentő, akkor a tudományos belső munka megsegítése volna elsőrendű államérdek!

Jól esnék, ha Önök egyike-másika nevét az ily célokért küzdők táborába beosztottan hallanók később emlegetni!

Jó egészség, szerencse vezérelje életútjaikon . . . A boldogság és megelégedettség síma pázsitján járhasanak egész életükön át, göröngybe se botoljanak, szakadék

szélén se járjanak . . . Tanácsom nevében őszinte szívvel kívánom,
s avató ülésünket bezárom.

LXXVI. Dr Hainiss Elemér

a gyermekgyógyászat rendes nyilvános tanárának Budapestre való kinevezése alkalmából rendezett, 1930. június 19.-én tartott bucsuztatásakor elmondott beszéd.

Nagyon tisztelt és Kedves Barátunk!

A Sors kegyelme Rád mosolygott és elvisz közülünk igen nagy ható sphaerába, fel az ország szívébe, ahonnét tudományos szavad is és a magán ember jó szív-veréed is egy egész ország — sőt határán túl is — fogja érezni.

Reméljük és bizunk benne erősen, fogja is érezni.

Indultál életutadra Pestről, jutottál Pozsonyba . . . Visszavert a Sors ismét Pestre, Budára, végre Szegedre. Itt, mikor már klinikád minden utolsó szegdarabjában és minden porcikájában Magad kézforgatásából került a helyibe, — áll a maga szépségében, kell visszamened születed helyére, mint végleges utolsó nyugvó pontodhoz. Nyugvó, mert már nincs tovább. Elérted, a végpontot; de nem nyugvó, tudjuk, abban, hogy a csecsemő-biologia és diétika kérdései örök nagy és fontos problémái nyugtot Neked nem hagynak ott sem, és Ifjúságunk irányításában fent is tevékeny részt veendel.

Mi itt maradottak, nem fogjuk elfelejteni itteni munkásságotat, mi mindig hálásak maradunk azért, hogy a magyar Gyermekekért mennyi jót tettél, mennyit fáradoztál az Ifjúságunk érdekéért. Ha pattogtál, tudjuk, azért tevéd, mert tulságos lágy szived van, leplezned kell érzékeny jó szived.

Köszönöm Tanácsunk nevében is agilitásod, köszönöm Tanácsunk nevében megsegítésed, amely tanácsüléseinken,

kari üléseinken mindig jó szivből, ennek jeléül is sokszorta jóaradattal jött.

Természetvizsgáló voltomnál fogva nem vagyok a conventio, a chablon embere. És ha én köszönök, azt átérezve, lélekből, benső kötelesség teljesítésből szoktam tenni.

A Ferencz József Tudományegyetem Tanácsának és tanár testületének, első sorban kiváló tanártársaidnak hálás kézszorítását érezzed egész életeden át ott fenn messze, a sokszor hidegszivű nagy centrumban.

A „déli végek“ magyar kis emberkéi örök hálásak lesznek Hozzád, de Feleséged Ő Méltóságához is, aki szintén oly sokat tett értük.

Hiányotok fogja érezni a délibábos rónaság is. A buzavirágos, szarkalábos, pipacsos buzatábla . . . A sok ürgefűttytől hangos legelő, meg a zsályák-, békavirág-szegélyezte utak . . . ahol két lovas szeme, lelke oly sokszor ittasult a szabad Természet szépségétől.

Fent, bizonyos, munkálkodási lehetőséged sokkal nagyobb lesz; az is bizonyos: nagyobb tudományos iskolát alapíthatsz. De kételkedünk abban, hogy jobban fognak-e fent megérteni, mint mi. Kételkedünk abban, hogy mi nálunk jobban fognának támogatni törekvésedben . . . Ha mégis alap nélküli leend kételkedésünk, mi fogunk legjobban örülni.

Ha majd életutadon — Kedves Barátunk — el-elfáradsz, ha majd talán néha megnemértés keserű érzése fog el . . . fordulj a „déli végek“ felé . . . Gondolj néha a szegedi homokra. Gondolj itt maradt barátaidra. Itt hagyott barátaidra gondolva új erőt nyersz!

Bucsuztatlak Tanácsom, facultásaink nevében, de elbucsuzni mégsem kívánok, mert reménylem, hogy érzésben velünk maradsz és kötelességednek fogod tartani ott fennt is a „vidék“, így Egyetemünk ellenében is, elhangzó ellenszavakat mindig elnémitani.

Miként mi nem felejtünk, tudjuk, Te sem fogod elfelejteni, sutba vágni a szegedi homok emlékét.

Kísérje utad szerencse, családotban jó egészség, Tudomány művelésben sok siker!

LXXVII. Virágzás — Ifjúság.

A virág physiologiájából vonható tanulság.

1930. június 21-dikén tartott avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

Elsőnek mi üdvözljük Önöket felavatásuk után. Tesszük szokásból is, de főleg szeretetből, még egy utolsó búcsúszóval erősítve Önöket a nagy életre.

Indulnak tele reménnyel, tele energiával a nagy útnak, remélve álmaik beteljesedését. Be is telik, de akkor nem összetett kézzel, munkátlanul, hanem erős akarattal, nem lankadó munkával kell dolgozniok Önöknek is. Nem tehetik azt, hogy sorsukért másokat kívánnak dologba állítani, mert akkor eredményt nem várhatnak. Olyan volna ez, mintha a tegnap mult három éve megjelent Daily Mayl-féle, nemes Lord ROTHERMERE-írta cikktől várnánk egyedül megmentésünket és mi magunk nem dolgoznánk saját érdekünkért semmit.

A szívós, céltudatos, csak jobbat — nyújtani — kívánó dolgozás azonban nem könnyű; s úgy, miként egyéni életünkben is, egyéb reális számításokat is kell végeznünk és bizonyos tervszerűségek szerint kell operálnunk.

Mily tanulságos, bölcs és mily kevesek ismerte példákat nyújt a nagy, örök Természet. Pld. a virágok életében.

Mennyit tanulhatnánk pedig ezektől.

Sergius Ivanow, Moscow egyetemén a növényphysiologia professora, újabb időkben feleségével, Alexandra

Ivanowa-val s Anna Bobrowa kisasszonnyal együtt foglalkozott a virágszirmok physiológiájával (cf. Zur Physiologie der Korolle — B. D. B. G. XLV. 1927: 582 — et squ.).

Felette érdekesek bár egyes megállapításuk, mégis sok, a rejtélyes rész itt. Pld. a virágszirmok (corolla) nagyon nehezen lélegzenek; az *Arum maculatum* 24 óra alatt saját térfogatának csak ötszörösét kitevő Oxygent fogyaszt el, ellenben a porzók és termők saját térfogatúknak 132-szeresét, (*Saussure*); az *Arum drunculus perianthiuma* Oxygeniumban csak saját térfogatának felit, ellenben a porzók 35-szörös térfogatukat veszik fel (idézet S. IVANOW I. c. p. 582). MOISSAN mérése szerint a kék liliom (*Iris germanica*) lepléből 10 gramm, 10 óra alatt 13 fok mellett csak 5.44 ccm. CO₂-t ad le (idézet S. IVANOW I. c. 582).

Tanulság ebből embereknek is van: és pedig, aki csak „virág“-embernek képzeli magát, legyen *nagyon szerény*; gondolva arra, hogy a valódi virágok — minden szépségük mellett is — keveset lélegzenek. Kevés levegő illeti őket.

IVANOWÉK azt vizsgálták: mi az oka annak, hogy egy sereg növénynek a szirma egészen friss állapotban lehullik a növényről? A *rózsa*, *alma*, *madárcseresznye* (*Prunus cerasus*), *bazsarózsa* (*Paeonia*), a *lenvirág* ilyenek. Ezt megtudandó, a szirmok organicus és anorganicus anyagait kellett megállapítani.

Végeredményben a hamutartalom jó magas s még nagyobbodik a virágzás vége felé. Az ugorka szirma hamuja 20%-ig is felmenő.

Az is kiderült, hogy a virágszirmok igen sok vizet párologtatnak el és hogy a szirmok a víz öconomicus elraktározására teljesen alkalmatlanok. Víztartalmuk felette nagy, bár, de azt eltenni, reserválni nem tudják.

A virágból tanulva: nem tartalékolhat egészen fiatal korban az ember sem. Virágzania kell. Éljen okosan, vi-

rágozzék, illatozzék, Napfényben sütkérezzék, amíg virágkora tart.

Ne tegyen azonban önteltté a virágzásban levő embert az, hogy Ő ily különleges helyzetben van.

U. i. a virágzás a Virágoknál csak rövid ideig tart. A növény háztartását nem veszélyezteti ilyen vízpazarlónak ilyen sokáig való életben tartásával. A virágoknál a virág még üde, pompás, gyönyörű, bódít . . . Illatozik. Csalogatja oda a méhikék, legyek és a bogarak százait. Ott zümmögnek, sűrögnek, forognak körülötte, és . . . és mikor teljes győzedelmében van, — egyszerre, hirtelen, ledobja magáról a növény ezeket a friss, teljesen ép szíromleveleket; abban a pillanatban, amikor beporzódnak, amikor „kötni“ kezdenek.

A ledobott szirmokkal együtt szénhidrátok (monosaccharidák alakjában) bizonyos tömege is igaz kárba vész, de mi az ahhoz képest, mennyivel kevesebb lészen a szirmok ledobásával a vízfogyasztás mértéke.

A szíromlevelek ledobása tehát physiologiai szükségesség.

Tanulságunk: az emberi életben is — hejh — mennyi léha élet van, örökké „virágszírom“ akar lenni, maradni. Leány szerep — Asszony szerep. Édes Anyák nem hiálkodhatnak, már szirmok képében. Nékik tartalmasabb lelki-életet kell már — külső páváskodás nélkül — élni.

Ne akarjon a férfinem sem: élete delelőjén, de sőt vége felé is — még mindig sok vízfogyasztó „szírom“ lenni, semmit sem tartalékolva agyában, szellemi képzőanyagcsere forgalmában.

Uraim!

Elbocsájtjuk szeretettel Önöket is, kívánok a Tanácsnevében is sok szerencsét, boldogságot, jó egészséget, de azt is,

ha most „virágzó virág“-ként bocsájtja el az Alma Mater Önöket figyelmezteti utolsó kézszorításként:

a „szirmok“ rövidéletűek, le kell azt dobni és tartalékolni kell kezdeni a komoly munka során az élet-tartalmat.

Egyik kezemmel adom Önöknek a virágokról vett tanulság bokrétát, a másik kezemmel meg adok át egy, képzeletben vérvörös rózsákból, szegfüvekből összekötött hatalmas bokrétát egyik felavatott új doctorunk itt levő édes Atyjának*) kérvén őt arra: adja át a Karolina Kórház egykori főigazgatója, egykori mélyen tisztelt Kedves Kollegánk e bokrétát Erdély, de főleg Kolozsvár magyarjainak nagy forró szeretetünk jeléül és azzal: mi hűek vagyunk, mi a Szénafüvek virágos kaszálói illatát most is érezzük és elfelejteni nem is fogjuk, nem is akarjuk. Itt is mindvégig, a Hója, Bükk, a Gyalui havasok virághímes tisztásait látjuk . . .

Küldöm a virág emléket nagy szeretetem jeléül én is, akitől pedig oly sok, sok szép virágot vett el a Sors onnét a Múzeum kertből, onnét a Házsongárdból . . .

Vígasztal a tudat azonban engem is. Virág *szemekbe* nézek . . . onnét olvasni tudok . . . mindegyik virág bíz-tat és suttozja: van Magyarok Istene! . . . Megsegít! . . .

Avató ülésünket bezárom.

LXXVIII. Duriherbosa.

1930. június 28-iki avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

E tanévnek utolsó avatása! Önök e tanévben a végcsapat, akiket az Alma Mater kibocsát. Önök után elcsendesülnek most már őszig az Alma Mater folyosói, termei . . . Csend lészen, nincsen élet . . . Kusztorámmal én is utolsó róvást vésem be kormányzati évem emlékez-

*) Az avatottak egyike Édes Atyja: lőcsei Engel Gábor volt kolozsvári egyetemi orvostanár vala jelen Kolozsvárról.

tető botjára, a 32. avatásra. Rovásaim egymás mellé való bevágását nem ötletszerűen, hanem logicus felépítéssel tettem, s utoljára is a végső, a legutolsó is összhangban lesz a többivel.

Új Doctoraink! Önöknek egy tanácsot ad utoljára nevelő Egyetemünk elbocsátó Tanácsa. Ne tessenek elfeledni, ne halványuljon el soha emlékezetükbe! Hogy jól megjegyezhesék, másutt kell kezdenem.

A napokban jelent meg Bern és Berlinben Prof. dr Eduard RÜBEL felette nehezen várt könyve, „Pflanzen-gesellschaften der Erde“ címen. Ehhez mellékletként adja a szerző Dr Heinrich BRÖCKMANN-JEROSCH zürichi professornak 10 színben nyomtatott térképét, amely a Föld felületének klíma-felvételezte formatio-classisait nyújtja.

Ezen a pompás térképen Csonka-Hazánk helyén, az egész Nagy Alföldön a *Duriherbosa*-nak megfelelő nagy foltot látunk, amely az Alduna mentén át csatlakozva egységesen folytatódik a Fekete-, Káspító felett messzemesse Kelet felé, melyet összefoglalnak: „Steppenwiesen“ s egyik variánsaként: „Puszta“ néven.

Pusztákon (oroszoknál „stjep“-en), oly füves földfelületeket értenek a phytosociologusok, amelyeknek domináló fajai vegetativus testét nem a turgornyomás, hanem külön mechanikai szövet erősíti és teszi őket merevvé, fénykihasználóvá, (cf. Prof. dr Eduard RÜBEL *Pflanzen-gesellschaften der Erde*, Bern—Berlin 1930 : 186). A puszta kifejezés átment Anton KERNER 1863-ban megjelent páratlan ékes tollal írott könyve óta (*Das Pflanzenleben der Donaulaender*, Innsbruck 1863), idegenbe is, pld.: Fr. WOENIG („Die Pusztenflora der grossen ungarischen Tiefebene“, Leipzig, 1899), F. VIERHAPPER és a t. (1929) csupán csak egy nép tudósai nevezik a magyar nép pusztáját másként: a magyar tudósok! „Sztyepp“ jobban esik fülüknek. (A puszta se eredeti magyar szó, de megszoktuk már).

Mi nekünk — Uraim — egyik betegségünk, hogy sokan közülünk mindent ami magyar, kézlegyintéssel akarják elintézni. Ami csak magyar nyelven jelenik meg, többen azt hiszik, elveszett a világirodalomra. Viszont éppoly tévedés: minden idegen nyelven megírottat eleve értékesnek minősíteni.

Fajunkat gáncsolók azt is szemünkre vetik; nálunk kezdődik: „Kelet“. A „duriherbosa“ ezt mutatja? Tényleg, oly módon, Nagy Alföldünktől Ny-ra a Kis Alföldet is ilyen szigetként kell felfognunk. Azonban valóságként kell még említeni, hogy Spanyolországban van még két nagy folt Nyugatabbra. Pedig a spanyolokat nem szokták „hergelni“ ilyen szemrehányásokkal . . . sőt . . . Spanyol etiquette! . . . Nyugatnak nagyrabecsült imádata tárgya.

Uraim! Vállaljuk, mi, magyarok a — rövást! Kérdezem — szürke természetvizsgálóként — avajjon annak a növénynek, amely nehéz viszonyok közt élve, et nem kényeztetett, szívós, kitartó, ensaját maga erejéből tartja fenn egyenesen derekát, mechanikai elemei biztosítják részére az egyenes tartást, hát az ilyennek nem lehet becsülete? Őszre leszárad minden földfeletti rész, de sőt sokszor már lesül jóval elébb is. A vegetációs idők elején jó esőzések, majd nagy szárazság, telente meg nagy hidegek. Erős, szárító, télen metsző szelek!

Ez mind válogató factor. — És az a nép, amely kérges tenyerével másoknak készíti elő a fehér kalácsot, amely nem rabszolgaérzésű, szabadság kedvelő, nem alázkodó, félelmet nem ismer, kiváló katona és állja az adott szót . . . semmi érték?

Nem csupán plasticus fajoknak van talán „értéke“, ha van is érvényesülése, ma . . .

És mielőtt kusztorám bekattintom, az utolsó vágást teszem rovás botomra, amikor Tanácsom nevében az itt levő utolsó csapatnak is szívből kívánok jó egészséget, boldogságot, sok szerencsét, azzal bocsátom útra Önöket,

legyenek büszkék arra, hogy magyaroknak engedte születni az Isten. És csak azt kérik Önök is az Úristentől, ami az átcsatolt területek magyarságának napi imádsága!

A mi fohászunk rövid, de mindent mondó, mindent teljesítő, s ezzel zárom is be avató ülésünket:

Hiszek egy Istenben
 Hiszek egy Hazában
 Hiszek egy isteni örök Igazságban
 Hiszek Magyarország feltámadásában. — Amen.

LXXIX. Limaņova . . .

1930. dec. 12.-i avatás.

Egyetemünk új Doctorai!

Alma Materüinktől vesznek boldog, mostani percükben búcsút, de egy szóra még álljanak meg.

Önöknek hálásaknak kell lenniök Egyetemünk iránt is, Nemzetünk iránt is.

Önök: új generatio a mi, a régi generatióra rakódik, rétegeződik rá és így fundamentumuk a *régi*. Az egymásra rétegeződött régi idők mégis tagadhatatlanul csak emelkednek fel . . . Önök még magasabb culturfokon kell légyenek, mint *mi*, illetőleg elődeink. Ez itteni, az itthoni cultur talajt nem rúghatják ki talpuk alól, mondván, a világ nagy műveltségén vetik meg sarkukat.

És ez a magyar talaj, ahová Önöket a hála kell, hogy kötelezze, — meleg is, porhanyó is, eszme magvakat gyorsan csiráztató, tápanyagot bőven adó! Ki, hogy használja ki, melyik rétege, részlete felé megy lelkigyökerével. Tulnyomó részben magyar szívverést okozó, de van saturált szakasza is, ha keves is.

Tegnapelőtt volt fordulója, hogy 12 évvel ezelőtt a „Vörös Ujság“ első száma megjelent . . . És hiába a vér, a könny, a keserűség, a düh, — Doctor Urak! és Kis-asszonyok! Óh szörnyűség, de ma is akad sötét zugban

pár bujkáló e Hazában, akik a vörös örület után vágyódnak még.

És ma van 16 éves fordulója Limanova-nak! A vörös Ujság lelkeket mérgezett, Limanován halálra sebzett magyar szívek ezreiből dől a drága magyar vér! Életet ad Hazájáért Limanova minden hőse, . . . Hatalmat, csengő pénzt eped a Vörös Ujság minden olvasója . . .

Ha Önök szeretik testvéreiket, szüleiket — pedig hogyne szeretnék! — ha Önök szeretik e most Önöket doctorrá fogadó Alma Materüket, ha szeretik Fajukat, Hazájukat — akkor hálásaknak *kell* lenniök. A hála pedig kötelezi, hogy kötelességeiket legjobb tehetségükkel, becsülettel és mindenekelőtt: *magyar* tisztességgel teljesítsék.

Igy vezérelje Isten életútjaikon jó egészséggel, szerencsével boldogságban — kívánom Egyetemi Tanácsom nevében.

Avató ülésünket bezárom.

FÜGGELÉKEK.

I.

Dr. IVÁNYI Béla tud.-egyetemi r. nyilv. tanár 1929. október
10-dikén Wilnában¹⁾ tartott üdvözlő beszéde.

Excellentissime Domine Praesidens!
Eminentissime Primas Poloniae!
Magnifice Rector!
Carissimi Professores et Collegae Mei!
Carissima Juventus!

Cum felix faustusque sum in hac splendida congregatione consistere, sensibus percipio, quod: numen adest! Sentio, quod ingenium Batoreum mentes et animos nostros divino afflatu concitat. Inflat nos spiritus istius grandiosi viri, ad cuius honorem et aeternam gloriam festum celebrare hic in unum convenimus.

Et cum inter muros et moenia huius civitatis hic existo et cum Vobis, nomine universitatis meae ac sub numine Batorea festa celebrare possum, gaudium meum duplum est. Nam nos, Transsilvanico Hungari, non solum pro eo habemus diem laetum, quia culturae, civilisationis, litterarum ac humanismi hoc fortissimum et in Oriente praepositum propugnaculum consanguineus noster princeps olim Transsylvanicae et gloriosus rex Poloniae Stephanus Bátorý fundavit; non solum pro eo spiritus magnos gerimus, quia iam rex Bátorý agnovit et intellexit periculum Occidentis, a fíum Moscovitarum, et contra hanc perniciem cum ense et gladio, cum scientia et litterarum propugnando dimicavit, sed permagnum est nostrum gaudium, quia anno Domini 1581. die 12 mensis maii inter muros

¹⁾ Dr. IVÁNYI Béla tud.-egyetemi r. nyilv. tanár beszámolója a wilnai ünnepekről (megjelent a *Szegedi Új Nemzedék* XI. évf. 257. szám, 1929. november 10. vasárnapi száma 3.—4. oldalán.)

huius civitatis subscripsit et expeditit gloriosus rex Stephanus privilegium foundationale almae universitatis Kolozsvariensis Transsylvaniae, cuius hodie nos, Universitas noviter de Francisco-Josepho nominata *legitimi successores* sumus.

Hanc universitatem nostram, vobis ideo propinguis-simam, — proh dolor! — infelix et misera pax Triano-nensis ex avita sede sua expulit et nos hodie expatriati et exules sumus. Sed cum mutatione sedis, non mutavimus cordem et animum nostrum transsylvanico-hungaricum et cum hoc immutato animo transsylvanico-batoreo, cum syncera et tradicionalis amititia, cum immutato cordiali ac fraternali amore salutatur in hoc sollennè momento Universitas Francisco-Josephina almam matrem Bathoream Wilnensem et cum profundissimo honore flectit se ante aeternam, splendidam et gloriosam memoriam fundatoris huius celeberrimae Universitatis Wilnensis.

Et cum denique Deum omnipotentem ardentè imploro, ut faces huius Universitatis, labores professorum et opera studiosae juventutis gratiosissime adjuvat et benedicat, cum toto corde et animo meo opto, ut haec alma Mater pro futura magnitudine Poloniae, secundum mentem et intentionem fundatoris:

Vivat, Crescat, Floreat
per saecula saeculorum — Amen!

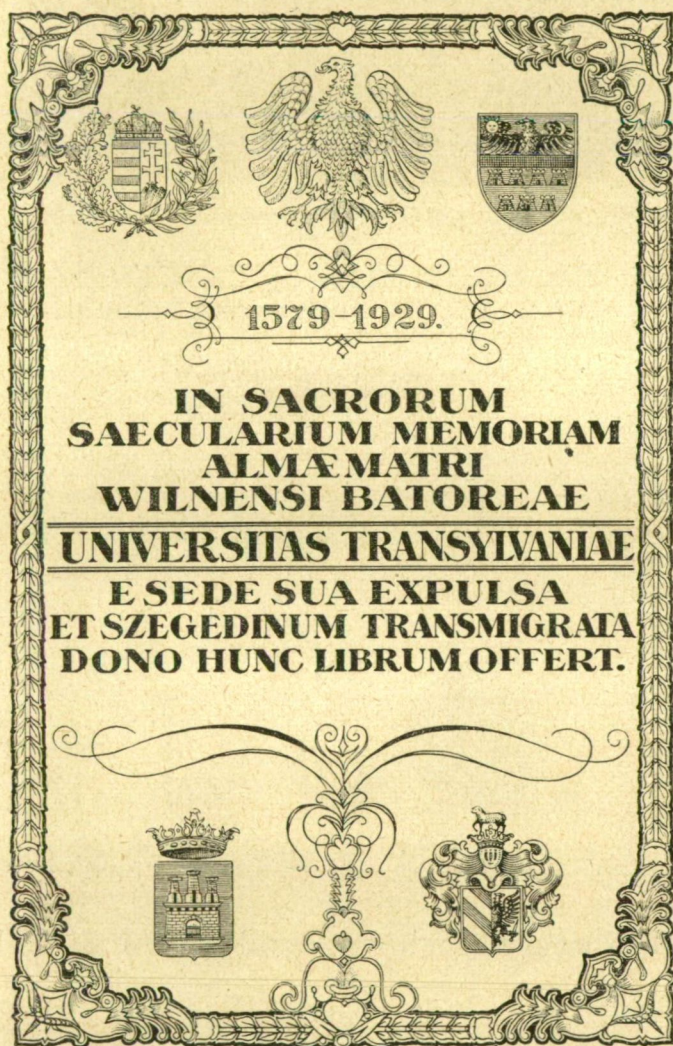
II. Wilnai könyvdományunk története.

A Wilnai Báthori István-egyetem 350 éves jubileumára meghívta Egyetemünket is. Egyetemünk képviselőtére Dr IVÁNYI Béla r. nyilv. tanár urat kértük fel. 1930. okt. 10.-én volt a jubileumi ünnepség. Eme ünnepségeken oly kitüntető és megtisztelő szeretettel fogadták Egyetemünk képviselőjét, hogy Dr IVÁNYI Béla collegánk hazajöve felvetette azt a szerencsés eszmét, Egyetemünk ta-

1929

nárai és tudományos személyzete tudományos könyveiből, dolgozataiból állítsunk össze egy collectiót és hálánk jeléül ajánljuk fel Wilna Egyetemének.

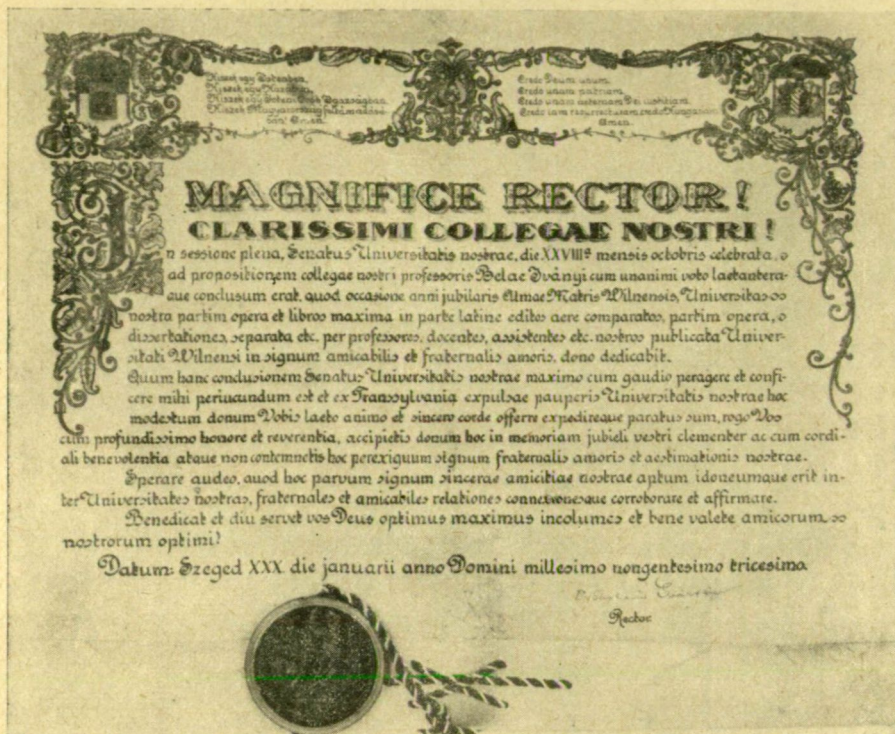
Az 1000 darabból álló collectio ex libris-e így fest:

Egyetemünk adománya a díszes kivitelű adományozó diplomával együtt (l. 2. melléklet) nemcsak Wilnában, de egész Lengyelországban élénk visszhangot keltett, s a

„Kurjer Warszawski“ 1930. márc. 24.-i, No. 82. száma több hasámban emlékezik meg a magyar-lengyel culturalis kapcsolatokról, a pompás ajándékról.

Egyetemünk ajándéka személyes megköszönésére látogattak le hozzánk 1930. május 20—22.-én Dr Maryan ZDZIECHOWSKI, Dr Fr. BOSSOWSKI, Dr St. GLASER és Dr

Fr. Ruszczyc professorok (I. Külföldiek látogatása cím alatt is).

(Ekkor elhangzott üdvözlő beszédeimet I. p. 216 és köv.)

III. Függelék.

ZDZIECHOWSKI Marian beszéde, melyet 1930. máj. 21.-én Aulánkban az ünnepélyes közgyűlésen tartott.

Quamvis undique diligentissime quaeram, Viri Clarissimi, non invenio vocabula accuratissima, quibus maximas

quas possum persolvam gratias pro honore tam eximio, qui mihi nec opinanti tributus est, mihique, qui professor sum Universitatis Batoreanae, eum honorem praecipuo gaudio esse profiteor, cum ideo tributum esse sciam, ut vincula inter nostras Universitates, utramque a communi conditore, praestantissimo illo Hungaro eodemque maximo Polonorum creatam quam arctissima redderentur.

Universitas nostra Vlnensis, quae tot tam nobiles et clarissimos et de patria optime meritos edidit viros, ab impio Russorum imperatore clausa nunc ante decem annos post varios casus, post tot discrimina verum millesi restituta est ad studia humanitatis colenda et propaganda.

Sed quod sane dolendum est eodem fere tempore pulcherrima vestra terra, quae patria fuit celeberrimi praestantissimique regis Stephani Batory, hostium praesa evenit; quare factum est, ut clarissima Universitas Vestra Colosvariensis tam singulari cura a suo restitutore, rege Franciscó Josepho omnibus rebus instructa, huc — Segedum — transferenda esset vobisque summa ope enitendum, ut quantum fieri potest sanarentur vulnera ab hoste imposita spoliatis omnibus quae ad studia exercenda necessaria sunt.

Quamvis tamen cum adversa fortuna conflictetur nobilissimus Hungarorum populus tantis tamque opulentis terris amissis, de salute numquam desperandum esse pulcherrimis verbis monuit cives suos Minister Instructionis Publicae: „Es blieb nur ein einziges Gebiet frei, für das in Trianon keine Fesseln ausfindig gemacht werden konnten, das Gebiet des Geistes und der Kultur.“

Et profecto, Vestra studia, Viri Amicissimi, ad animos excolendos suscepta mihi maximae sunt admirationi et laetitiae, quod animis meorum civium imbuere quantum in me fuit semper enisus sum.

Hodie de consilis amplissimi honoris gradus mihi

conferendi certior factus eaque re commotus. Deum precor Optimum Maximum ut duplici cura ad fraternam necessitudinem, quae superioribus saeculis semper erat inter nobilissimum populum Hungarorum et populum Polonorum, propagandam et confirmandam laborare possim.

Quae fraternitas cum maioribus nostris semper utilissima visa sit, nostris temporibus maxime necessariam et singulari modo colendam esse mihi persuasi, praesertim cum ab oriente tempestas eat, quae cultui humano civilique atque christiano impendet.

Ut vincula inter nostros populos semper arctiora fiant, ut amor mutuus augeatur, crescat, floreat, me semper laboraturum esse, ex animi mei sententia polliceor.

IV.

Dr. IVÁNYI Béla beszéde, mellyel 1930. máj. 21.-én az újszegedi Vigadóban tartott ebéden a wilnai kollégákat üdvözölte.

Excellentissimi et clarissimi collegae nostri! Charissimi fratres nostri Vilmenses!

Ex perjucundo mihi dato mandato Universitatis meae felix faustusque sum inter muros civitatis nostrae Vos charissimi fratres nostri Vilmenses nomine Universitatis meae cum sincero corde, fraternalique amore honorificentissime salutare.

Et cum vobis laeto animo et maximo gaudio salve et ave dico, sentio, quod non satis est Vos solummodo salutare, sed obstricti sumus plus quam salutationem dare et offerre.

Universitas vestra de glorioso fundatore principe et rege Stephano Bathory nominata est, et vos semper sensitis et hodie sentitis, quod hoc gloriosum nomen Vobis insolitam et extraordinariam obligationem significat, sensibus percepistis, quod numen Batorea-Transsilvanicum obstringit vos laborare pro justitia patriae nostrae et Vos

— bene scimus — semper pugnavistis et etiam hodie indesinenter certatis contra tragediam nostram Trianonensem.

Maximo cum gaudio cordis mei arripio ergo hanc raram occasionem et nomine Universitatis nationisque meae gratias profundissimas sincerasque ago Vobis, primo pro mea amicabile et fraternali receptione Wilnensi, ubi semper sensibus percepi, quod inter veros et sinceros amicos et pergratos fratres nationis meae versor,

secundo, gratissimo cum animo, fraternali amore, sincero corde, mente spontanea, profundoque honore ago infinitas gratias pro multis et praetiosis laboribus et servitiis pro mea infelici patria per Vos factis, pro quibus etiam Deus justissimus benedicat et remunerat Vos cum dono et favore suo immenso.

Et denique pro constante voluntate vestra rursus et iterum gratias maximas agendo, Deum O. M. genuflectens humillime imploro, ut permittet nobis constare, quod nos in cacuminibus montium nostrorum Carpathicorum quamprimum mutuam occursum habere possimus.

Vivant fratres nostri Wilnenses, et Alma Mater Wilnensis vivat, crescat, floreat!

Niech-zijje Polska!

V.

ZDZIECHOWSKI Marian wilnai egyetemi rector-professor beszéde, amelyet 1930. május 21.-én délben az újszegedi Vigadóban tartott ebéden mondott.

Votre grand saint Etienne avait a choisir entre Rome et Byzance, s'il avait choisi Byzance les Balkans auraient glissé l'usqu'aux Karpathes selon l'espression pittoresque de m. Kornis. Il choisit Rome et la Honrie devint l'avant pste de l'occident et remplit glorieusement sa tacha j'uaqu' aux derniers temps.

Aujourd'hui l'oeuvre de St. Etienne a été détruite à Trianon et par cela même on a créé un état de choses contre nature et nous sommes la merci du premier orage.

Les Grondements annonciateurs de cet orage nous les entendons à Wilno très distinctement; le communisme bolchéviste s'approche de son but avec une vitesse vraiment effrayante. D'autant plus nous sentons la nécessité d'une amitié et union fraternelle avec la Hongrie. Nous suivons de Wilno la politique de la Hongrie et nous constatons qu'elle pourrait devenir un excellent noyau de cristallisation pour tous les éléments d'ordre tous les états voisins des soviets.

Ce sont les idées que j'ai entendu plusieurs fois de la bouche de son Altesse sérénissime le régent de Hongrie au courant des audiences qu'il m'a fait l'honneur l'accorder exprimées avec cette éloquence, cet ardeur qui lui est propre.

Mais — ajoutait-il — pour arriver à un rapprochement plus intime entre nos nations — le moment psychologique n'est pas encore venu.

Messieurs, je crois que ce moment n'est plus lointain. L'accueil enthousiaste que M. le Ministre Walko a trouvé à Varsovie et récemment M. le Ministre conte Klebelsberg chez nous à Wilno et puis à Varsovie nous en donnent les preuves.

En souhaitant à S. A. S. le régent de la Hongrie l'accomplissement de son idée pour le bien de nos nations j'élève mon vœu en son honneur!

Táblák magyarázata és jegyzéke.

I. tábla.

1. kép — Kolozsvárott a központi egyetem épülete. Ennek felénk (jobbra) eső földszinti szakaszán volt az általános Növénytani Intézet. E fénykép mostani időkből való; mindössze annyi változás van külsőleg rajta, hogy főhomlokzatára a román állami címer és felírás került. (Vásárolt fénykép.)
2. kép — Gróf Mikó Imre arcképe, az Erdélyi Múzeum Egyesület nagynevű alapítója.
3. kép — Fadrusz János halhatatlan műve Kolozsvár főterén: *Mátyás király szobra*. Újabb fényképfelvétel; román felírást tettek a régi helyére (a betűk se érzik azonban jól magukat, hullanak ki); a magyar címert lefaragták, de megismerhető még mindig. (Vásárolt fénykép.)
4. kép — *Nemzeti Színház* épülete a kolozsvári Belfarkas útca felé néző homlokzatával. Az épület szinte egészében a Növénytani Múzeum gyűjtemény szekrényeit és tárgyait őrizte magában.
5. kép — *Kossuth Lajos kaktusza* fényképe a szegedi Fűvészkertben (Photogr. Dr Kol).
6. kép — Lillafüred: *Herman Ottó*, egykor az Erd. Múzeum Egyesület praeparatora *«Pele háza»* fényképe. A két kinyitott ablak közt a M O S z felállította márvány emléktábla (ifj. Schreil Gyula felvétele Diósgyőr—Vasgyár).
7. kép — A kolozsvári *központi egyetemi épület* főhomlokzatán levő allegoricus kép. I. Ferencz József Ő Felsége, bold. királyunk átadja a négy facultasnak az alapító levelet.
(Kifényképezve Dr Márki Sándor I. Ferencz József Magyarország királya műből, Franklin Társulat Bpest, 1907.).
A mikor a hódító román csapatok bevonultak Kolozsvárra, nagy román tömeg gyönyörűségére egy bátor vérbélbeli katona kötélbiztosítással, a tetőről leászott „a királyszobor fejét” lefűrészelte, óriási örömrivalgás közt, ledobta (jutalmat is kapott „hős” cselekedetért). Hosszú időig hirdette a csonka szobor a „cultur” cselekedetet. Később az összes alakot eltávolították. Ma e kép helyén a román államcímert látható (1. képünk).
8. kép — Felső Pusztaszeri emlék oszlop (Phot. Dr Kol) kecskeméti hátrában.
9. kép — Horthy-tölgyfák ültetése a szegedi Stefánia parkban. (Phot. Boros L.)
10. kép — Szeri Pusztai ezredéves Árpád-emlék. (Phot. Győrffy.)
11. kép — Szegedi Hősök temetőjében leleplezett emlék.
- 12—13. kép — Rákóczi Bajtárs Egyesület zászlaja.
14. kép — Kolozsvári Házsongárd-ban, a „Davida villá”-ban elhelyezett Növényrendszertani Intézet.

15. kép — Déva vára képe.
 16. kép — Kolozsvári Házsongárdi temetőben *Brassai* Sámuel emléke (1929. évi felvétel).

II. tábla.

1. kép — Sárospataki *Pataky* Sámuel arcképe; régi (1780. évből eredő) gyűjteményét az Erd. Múz. Egyesületnek ajándékozta leszármazottja.
2. kép — Kossuth Lajos arcképe — (Kanitz Ágost fénykép albumából). Kolozsvárott több reliquiája maradt a Botanikai Intézetben.
3. kép — Czetz Antal erdélyi botanikus; hatalmas gyűjteményét Kolozsvár örzi (*Budai* József miskolci ref. gymu. nyug. tanár birtokában levő fénykép után).
4. kép — *Janka* Victor fényképe; a Mezőség és Törökország, Kisázsia kutatója.
5. kép — Bold. *József kir.* herceg, a Kolozsvári Egyetem botanikus dísz-doctora. (Erdélyi udv. fényképész felvétele.)
6. kép — *Bélteki* Ferenc kolozsvári orvos; gyűjteményét az Erd. Múz. Egyesületnek ajándékozták utódai.
7. kép — Dr *Kanitz* Ágost, a növénytan első professora Kolozsvárott. (Meghalt 1896. július 13.-án Kolozsvárott 53 éves korában.)
8. kép — *csikmadéfalvi Istvánfi Gyula* dr. előbb Kolozsvárott r. nyilv. tanár, majd Budapesten a Központi Szőlészeti és Ampelologiai Intézet igazgatója, majd a József Műegyetemen a botanika professora. (Adoptálásáig *Schaarschmidt* Gyula néven működött a Tudományterén.) (Meghalt 1929. aug. 16.-án 71 éves korában Budapesten.) Kanitz Ágostnak assistense, magántanára, majd tanszéki utódja.
 kép — *Brassai* Sámuel fényképe.
10. kép — *Landóz János* arcképe — Kolozsvár flórájának egybegyűjtője, megírója. Hatalmas és nagy értékű gyűjteménye az Erdélyi Múzeum Egyesület tulajdonában van.
11. kép — *Gróf Bethlen Karolina*, a Botanikus Múzeum számos növény-, gombafestményét örzi Kolozsvárott.
12. kép — *Deétéri Borbás Vince* dr. a kolozsvári egyetemen a növényrendszertan r. nyilv. tanára. Eredeti, világhírű magyar fűvész. (Meghalt Kolozsvárott 1905. július 17.-én 61 éves korában.) Kolozsvárott exhumálták és tetemét Budapestre a Kerepesi úti temetőben helyezték újból örök nyugalomra.
13. kép — Dr. *Richter Aladár* az általános növénytan rendes nyilv. tanára. (Meghalt Budapesten 1927. június 11.-én, 59 éves korában.)

III. tábla.

- Elhúnyt professorok:
1. kép Dr *Davida Leo* († Budapesten)
 2. kép Dr *Moldován Gergely* († Kolozsvárott)
 3. kép Dr *Jancsó Miklós* († Szegeden)
 4. kép Dr *Rigler Gusztáv* előbb kolozsvári, most budapesti prof. († Budapest)

5. kép Dr Jancsó Benedek tb. r. nyilv. tanár (†
Budapest)
- Nyugalomba vonult: 6. kép Dr Szádeczky-Kardoss Lajos
- Újonnan kinevezettek: 7. kép Dr Kiss Ferenc
8. kép Dr Solymossy Sándor
9. kép Dr Sík Sándor
10. kép Dr Várkonyi Hildebrand
11. kép Dr Mester János
12. kép Dr Mályusz Elemér

Szövegközi ábrák magyarázata :

- p. 40—41 *József* kir. herceg, a kolozsvári egyetem botanikus díszdoctora levele, amelyben megköszöni díszdoctorságát.
- p. 261 Wilna egyetemének ajándékozott 1000 könyv ex librise.
- p. 262 Wilna egyetemének küldött köszönő okmány.

TARTALOM MUTATÓ

	Oldal
Bevezető	46
A) Ia) Rectori lánc átvevő beszéd	24— 26
Ib) Kolozsvár botanikai Múltja (rectori székfoglaló)	27— 44
B) Róvások a Múltra	
II. Kossuth kaktusza (Kossuth Lajos emlékvacsora 1929. szept. 14.)	47— 48
III. Tudományunk kettős arca (Dr. Kiss Ferenc székfoglalójakor)	48— 49
IV. Ősök fája és a magyarság (Dr. Solymossy S. székfoglalójakor)	49— 51
V. Gellért, Csanád püspöke halála 883 éves fordulójakor (avatási üdvözlő)	52— 53
VI. Egy fázis (Orsz. Iparos Congresszuson)	54— 55
VII. A „Virágregék“ írója CXII. születésnapjára (avatási üdvözlő)	55— 57
VIII. „Küzdj és bizva bízzál“ (avatási beszéd)	57— 59
IX. Dr. Dohnányi Ernőre pohárköszöntő (1929. okt. 7.)	59— 62
X. „Igazságos Mátyás“ és „Matei Corvinul“ (avatási üdvözlő)	62— 64
XI. Csillag vagy, mint a gyopár (Dr. Serényi Jenő Doberdóról hazahozott hamvainak 1929. okt. 14. temetésén elmondott beszéd)	64— 65
XII. A Mezőség kopárosain fodrozódó Stipák fognak emlékeztetni (Herman Ottó emléktábla lilafüredi leleplezésén elmondott beszéd)	66— 67
XIII. Alföld kopárjai és lelki pusztaságok (avatási üdvözlő)	68— 70
XIV. Osmoticus nyomás — nemzeti öntudat (avatási üdvözlő)	70— 73
XV. nagybányai vitéz Horthy Miklós Kormányzó Úr Ő Főméltóságának 1929. okt. 30. távirat	73
XVI. Hősök temetőjében	74
XVII. Dr. Vass József Népjóléti Minister Úr Ő Exciájához távirat	74
XVIII. Rövidre visszavágás és eredménye (avatási üdvözlő)	75— 79
XIX. Felső és Alsó Puzstaszert emlékei (Árpád áldomás-on tartott beszéd)	80— 88
XX. Makkosfák — Erdély kapujában	88— 90
XXI. Elfelejtették a lidércnyomást (avatási üdvözlő)	90—101
XXII. Dávid Ferenc emlékünnepe	101—102
XXIII. Emlékezés I. Ferencz József halálának XIII. évforduló napjára (avatási beszéd)	102—105
XXIV. Rákóczi Bajtárs Egyesület zászlóavatóján	106
XXV. Dr. Davida Leo halálakor	106—108

	Oldal
XXVI Lesz még egyszer ünnep a világon (avatási üdvözlő) . . .	108—110
XXVII. Graeca Fides (avatási üdvözlő)	111—114
XXVIII. nagybányai vitéz Horthy Miklós Kormányzó Úr Ő Főméltósága névnapjára	114—117
XXIX. Gróf Klebelsberg Kuno Cultusminister Úr Ő Exciáját üdvözlő	117—118
XXX. Dr. Somogyi Szilveszter Polgármesterré választásakor üdvözlő	118
XXXI. Szádecznei és kardosfalvai Dr. Szádeczky-Kardoss Lajos kitüntetése átadásakor tartott üdvözlő	119—121
XXXII. Dr. Szádeczky Kardoss Lajos nyugalmazásakor tartott búcsúztató	122—127
XXXIII. Visszaemlékezés Bólyai János és Kitaibel Pálra (avatási üdvözlő)	127—132
XXXIV—V. Dr. Divéky Adorján előadását megnyitó záró beszéd . . .	132—134
XXXVI. „w“ „v“	134—138
XXXVII. Fenyőfa (avató beszéd)	138—144
XXXVIII. Dr. Sik Sándor eskütételekor tartott üdvözlő	144—148
XXXIX. Dr. Várkonyi Hildebrand eskütételekor tartott üdvözlő . . .	148—154
XL. Professorum collegiumot üdvözlő	154—158
XLI. Zászlótisztelgés a Tudomány bástyájáról át a magyar kézművesek bástyájára	159—163
XLII. Rozmaring ereje (Dr. Sik Sándor székfoglalójakor)	163—166
XLIII. Magyar egység (Dr. Várkonyi Hildebrand székfoglalójakor) .	166—168
XLIV. Emlékezés Szeged nagy constructorára (avatási üdvözlő) . . .	168—171
XLV. Komoly munka és nem „boszorkányvirág“ (avatási üdvözlő)	172—174
XLVI. Társadalom pulszáló sejtjei (avató beszéd)	174—177
XLVII. „Mit hoztunk Ázsiából?“ (avatási üdvözlő)	177—179
XLVIII. Jó az Isten jót ad, légy jó reménységben (avatási üdvözlő) .	179—182
XLIX. Kormánykerék (avatási üdvözlő)	182—183
L. „Koszorút se küldjön majd a ravatalra . . .“ (avatási üdvözlő)	184—185
LI. Decapitált öreg fák (avatási üdvözlő)	186—188
LII. Babérral füstölhessünk (avatási üdvözlő)	189—191
LIII. Kolozsvári utolsó avatásunk (avatási üdvözlő)	191—193
LIV. Tölgyfa virágzaskor (avatási üdvözlő)	193—196
LV. Zárt erdő, vagy magános fa? (Dr. Mester J., Dr. Mályusz S. székfoglalójakor)	196—199
LVI. Dr. Hans Friedrich nürnbergi senator látogatása	200—201
LVII. Krakóiak látogatásakor	201—203
LVIII. Magyarok májusfája (avatási üdvözlő)	203—205
LIX. „. . . Röhögési ingerem van . . .“ (avatási üdvözlő)	205—208
LX. Virág köszöntő (Dr. vitéz Shvoy Kálmán vegyesdandárparancsnoki üdvözlője)	209—211
LXI. Tizenegyedik évfordulónk (május 12.-i felvonulásakor tartott beszéd)	212—214
LXII. Magyar nyelven írjunk (avatási üdvözlő)	214—216
LXIII. Wilnaiak látogatása	216—221
LXIV. „Múlt“ — a Jelen-ért és Jövő-ért (avatási üdvözlő)	221—223
LXV. Dr. Aigner Károly Főispán diszdoctori avatásán tartott üdvözlő	223—226

	Oldal
LXVI. Hősök emléke felszentelésénél	227
LXVII. Öreg diákok búcsúztatója (ballagáskor)	227—228
LXVIII. Évzáró ünnepély megnyitója	228—230
LXIX. Tanévet bezáró beszéd	230—332
LXX. Jaj annak, aki nem tanúl a Múltón (avatási üdvözlő)	232—234
LXXI. Dr. Karl Henrik Becker volt porosz tudomány-művészet és népművelésügyi miniszter díszdoctori avatása	234—238
LXXII. Tudományos járnai tanítás — és a hála (avatási üdvözlő)	239—241
LXXIII. Tbc és szalmatető (avatási üdvözlő)	241—243
LXXIV. Dr. Filarszky Nándor üdvözlője	243—246
LXXV. Nagy verseny künn — vallástürelmetlenség benn (avatási üdvözlő)	246—249
LXXVI. Dr. Hainiss Elemér távozásakor tartott búcsúztató	249—251
LXXVII. Virágzás — Ifjúság (avatási üdvözlő)	251—254
LXXVIII. Duriherbosa . . (avatási üdvözlő)	254—257
LXXIX. Limanova (prorectori avatási üdvözlő)	257—258
Függelékek: I. Dr. IVÁNYI Béla wilnai üdvözlője (1929. okt. 10.)	259—260
II. Wilnai könyvadomány története	260—262
III. ZDZIECHOWSKI Maryan beszéde az Aulában	262—264
IV. IVÁNYI Béla üdvözlő beszéde	264—265
V. ZDZIECHOWSKI Marian beszéde	265—266
Táblák magyarázata és jegyzéke	267—269
C) Leköszönő és beszámoló kormányzati évről (Megjelenik a jövő évi Beszámolóban)	

A nemiség alapproblémái.

A Ferencz József Tudományegyetem 1929—30. tanévének évzáró ünnepén előadta Dr GELEI JÓZSEF a math. és természettudományi kar ezidei dékánja, az általános állattan és összehasonlító anatomia professora.

(5 ábra.)

Egyetemünk mai ünnepélyes óráját arra szeretném felhasználni, hogy a kitűzött előadásommal kapcsolatban az élettudományos műveltség nagy jelentőségére rámutassak.

Az emberhez, mint élőlényhez, természetszerűleg áll legközelebb az élettudomány s mégis azt látjuk, hogy a közműveltséget nyújtó középiskola ennek művelésére szán a legkevesebb órát s az egyetemen is épen a zoologust hallgatja a legkisebb számú hallgatóság, holott az élettudománynak tudományműveltségi jelentősége vág akár a filozófiáéval is, — melynek emlőin, igen helyesen, három tudománykar hallgatósága táplálkozik — bőrünkre menő hasznossági jelentősége pedig egyenesen felülmulja bármely tudományét is.

Így nem minden célzat nélkül választottam előadásom tárgyául a nemiség alapproblémáit, mint olyat, melynek világánál legkönnyebb reámutatnom az élettudomány nemzeti, sőt egyenest történelmi jelentőségére.

A nemiséggel kapcsolatos alapkérdések ahhoz a nagy és általános tapasztalati igazsághoz csatlakoznak, hogy az élőlények, növények és állatok egyaránt és kivétel nélkül kétneműek, hímek és nőtények, ha az általánosságokat tekintjük, szinte úgy is mondhatnók, vagy hímek, vagy nőtények. Ezt a sároktételünket negatív oldaláról is világossá tehetjük, amennyiben azt is kimondhatjuk, hogy nincsenek nemiség nélküli élőlények s hogy a nemi-

ség — *sem* egyféle, *sem* három — vagy többféle nem lehet, nemiség csak kétféle van. Az előfordul, hogy valamely fajban rendszeresen, vagy pediglen csak időszakosan, egyféle egyedek találhatók, ami azt látszana esetleg igazolni, hogy ott és ilyenkor nincsen nem, azonban ilyen esetben is világosan tudjuk igazolni, hogy ott a faj egyedei ilyenkor egytől-egyig mind nőstények, illetőleg más esetben az derül ki, hogy az egyedek egyenként egyszerre hímek is, nőstények is, vagyis hímnősek. Megtörténik az is — különösen az utóbbi állapottal, — de ép úgy a váltivarúsággal kapcsolatban is az alsóbbrendűek világában az, hogy az ivarozásban nyilvánuló nemiség még a kifejtett egyedeken sem aktuális, mert az állatok ivartalanul is — hol oszlással, hol bimbózással, hol földarabolódással — szaporodni tudnak. Mégis, itt se beszélhetünk ivartalanságról, mert a lappangó nemiség itt is később, akár még ugyanazon egyénben, akár pedig egy későbbi nemzedékben és mindenhol csak nyilvánvalóvá, aktuálissá válik.

A tudomány özönszámra ostromolja a kétivarságnak ezt az egyszerű, alapigazságát alapkérdéseivel. Ilyen alapproblémái a nemiségnek: 1. hogyan, miért van *csak* két nem, 2. mi a rendeltetése, célja a faj életében a kétivarúságnak? 3. Szervezeti vonásaink közül csak a nemiségre vonatkozik-e az, hogy kétféle, avagy pedig karöltve egyéb bélyegeink is kétfélék. 4. Mi az oka és célja annak, hogy az élők túlnyomó részében a kétféle ivar két külön egyedre oszlik meg, hogy külön hímek és külön nőstények fejlődtek. 5. Mi viszont az oka és célja annak, hogy nagy állat- és növénycsoportokban pl. egyes rendekben a kétféle ivar nem különödik el más és más egyedekre, hanem a faj minden egyes tagja egyszerre hím is és nőstény is (kettősivarú). 6. Mi az oka és célja annak, hogy egyes fajokban, sőt egyes rendekben akár néha, akár pedig rendszeresen *csak*is nőstények találhatók?

7. Egy-egy adott egyén kifejlett ivarát mi dönti el: a vak véletlen-e, vagy pedig az öröklődés? 8. Mi viszi át az öröklődés során a determinánsokat (az ivari chromosomák kérdése). 9. Az örökség érvényesülése (az ivari meghatározódás physiologiája). 10. És adjunk végül helyet a mívelt ember leggyakrabban hangoztatott kérdésének is: befolyásolható-e a nem, az ivar, vagy sem?

Mindnyájunk előtt világos az, hogy a rendelkezésünkre álló idő rövidsége miatt mindezekre a súlyos és hosszú fejtegetést igénylő kérdésekre nem felelhetünk meg és így a sok kérdésből egyet-kettőt kiragadva, főként a *nemiség örökletességével és befolyásolhatóságával* fogunk foglalkozni.

Különösen az állatországban általánosságban elterjedt jelenség a váltivarúság, vagyis az, hogy a fajon belül hímek és nőtények vannak. Különösen a magasabbrendű lényeket, így a *Gerincesek*-et és a *Gerinctelenek* világában az *Izelttábúak*-at, mint pl. a *Rovarak*-at jellemzi a váltivarúság. Mégis mindazoknak a megfontolásoknak, melyeket ehhez az általános adottsághoz iparkodott fűzni a tudomány, súlyosan útjába állott a hímnősségének, vagyis a kettősivarúságnak esete. Az alsóbbrendűek világában egész osztályokat jellemez a hímnősség (Laposférgek), tehát olyan mértékben, mintha a *Gerincesek* között például minden *Madár*-ról, vagy minden *Emlős*-ről kellene azt állítanunk, hogy azok nem váltivarúak. Különösen kellemetlenül érintették a tudósokat azok a kivételek, hogy némely, különben váltivarú családban, vagy nemzetségben egyes fajok kivételként hímnősek. E kérdés megoldásához vezető úton közben megállapították, hogy ha a faj fejlődésében az előrehaladást, a magasabbtratorést a hanyatlás, a visszamaradás, valamelyes degenerálódás váltotta föl, akkor a régi váltivarúság, melyet a szabadon továbbfejlődő fajrokonok ma is kivétel

nélkül megőriztek, rendszerint mindjárt hímnősségbe csap át. Így, ha a vízben addig szabadon mozgó állat faji fejlődése során egyszer csak megtelepülő, helyhez kötött: sessilis lényé lesz, mindjárt kiüt rajta a hímnősség: a rendszeres hermaphroditizmus. Hasonlóképen, ha a faj az addig szabad ragadozó életet, a degeneratív elősködéssel váltja fel, szintén gyakorta hímnőssé lesz a faj. Az utóbbi esetre a legékezebb példa egy *Fonálféreg*, az *Angilostoma (Rhabdonema) nigrovenosum*, melynek egyik nemzedéke szabadon él a földben s a rákövetkező másik nemzetség pedig a béka tüdejében elősködik. A szabadon élő nemzetség mindig kétféle egyedből áll, hímből és nőtényből, ezt a *váltivarúságot* az elősködő nemzedékben mindig a *kettősivarúság* váltja fel.

Kérdezzük: Hogyan válhatik az egykor váltivarú faj egyesültivarúvá? Kérdezzük: vajjon ez esetben egyben marad-e az egykoron kétféle egyed? s így felére csökken-e a faj egyedeinek és főként szaporító egyedeinek a száma? avagy éppen fordítva, megkétszereződik-e ilyenkor a szaporító egyének száma, mert a volt hímek is, amellett, hogy megőrzik hímcsíratermelő képességüket, petefészket is növelnek és női csirasejteket is hoznak létre, s akkor természetesen fordítva, az egykori nőtények egyúttal hímek is lettek?

Az ilyenyszerű kérdések fölött nem az okoskodás, nem a megfontolás, hanem a kísérleti tapasztalás dönt. A kísérleti élettudomány pedig az utóbbi lehetőség megvalósulását igazolta. Egyetemes érvényű igazságként derítette ugyanis ki azt, hogy a váltivarú lények esetében az egyik egyednek tisztán hím, a másiknak tisztán nőtény volta csak *látszat*, látszat, mert a valós hímben ott lappang a nőneműség, a valós nőtényben pedig ott rejtőzködik a hímivarúság. Amikor tehát a természetnek addig évezredek óta szabad vándora várat épít a tenger szikláin és megtelepedett lényé lesz, vagy a másik faj ragadozó

életmódját parazitassággal váltja fel, csak elpusztul benne az az erő, mely az egykori váltivarúság virágkorszakában elnyomta az egyik nemiséget, vagy épen támogatta a másikat, és így mindjárt kész a váltivarúság nyomán a hermaphroditizmus, az örökletes kevertivarúság.

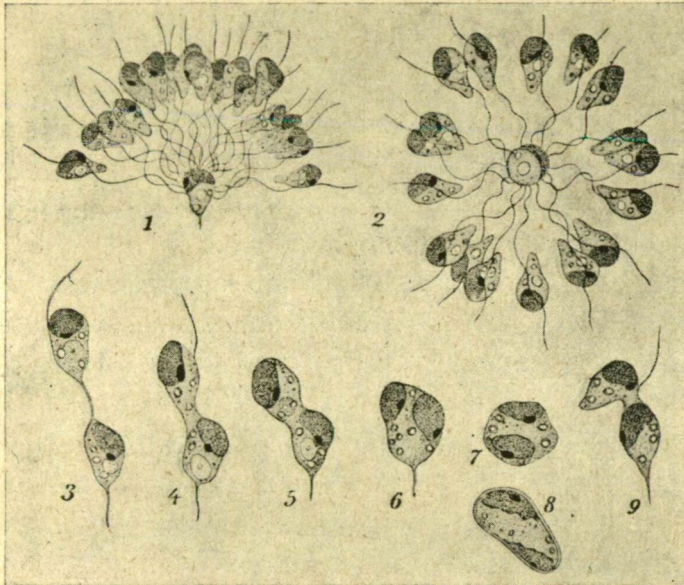
Azt az állításunkat, hogy minden egyes élőlény alapjában és eredendően kétivarú, ma már száz és száz észlelés és számos kísérlet igazolja. Az ember eredendő kétivarúságának idetartozó bizonyítéka a születéses hermaphroditaság, vagyis az az eset, midőn az irányítottságában különben fiúgyermeknek indult egyénben petefészkek, később vele kapcsolatos szervezeti és pszichikai aberráció jelentkezik, vagy épen ennek fordítottja, mikor a leánynak induló lényben egyszerre csak hím csíramirigy és folytatólagos abnormitások nyilvánulnak. Még szebb példája a féloldalas hermaphroditizmus, mikor az egyik oldali csíraszerv női, a másik pedig hím szaporítósejteket termel. A növényvilágból idevonatkozó számos példa közül pedig a piros mécsvirág esetét említjük fel, melynek termős női egyedei, ha azokat a rozsdagomba támadja meg, a gomba hatása után fészlő új virágok már porszálakat nevelnek és így hímcsírasejteket hoznak létre.

A nemiség lényegileg az élőszervezeten belül magára a csíraszervre, sőt a hímnős fajokban, az esetben, ha ugyanazon szervben, tehát a *hermaphrodita ivarmirigyben* (Csigák esete) termelődnek a csírasejtek, egyenesen magukra a csírasejtekre, tehát a hím és a női szaporítósejtre korlátozódik.

A fentieknek figyelembe vételével a kérdés terrenumát egészen szűkre korlátozva, azt vethetjük fel: tisztán női jellegű-e a petesejt és tisztán hím-e a hím csírasejt?

Megint az észlelés és a kísérlet világosan igazolta, hogy ezek is mind kétneműek. Így alsóbbrendűek világában ismeretes az, hogy ha valamely petesejt megtermé-

kenyítése természetes, vagy mesterséges behatásokra elmarad, s mégis új egyén fejlődik belőle (parthenogenesis v. szüzenszaporodás), a további szüzenszaporodások során

1. ábra. Egy tengeri barna algának, az *Ectocarpus siliculosus*-nak rajzói az ivarzás közben. 1. egy nőtény rajzó (alant) vagy női gameta, közrefogva számos hím gametától, 2. ugyanaz, mint 1., csak felülről tekintve, a női gameta itt közbül van. A megtermékenyítés teljes egybeolvadással csak két rajzó között játszik le, amint az 3—8 jelzésű rajzókról kivehető. A hímrajzók az esetben, ha nem ilyen nagyszámban támadnak a nőtényrajzóra, mint az az 1. és 2. képen látszik, hímneműségükben gyöngéeknek mutatkoznak. Más esetben a női rajzók gyöngé nőneműsége derül ki abból, hogy nem igen termékenyülnek meg. *Hartman* 160 növény rajzóit 1018 kombinációban keverte össze párosítás végett és e közben 34 esetben sikerült az, hogy ha gyengének mutatózó hím rajzókat erős nőtényekkel hozott össze, ugyanazon nemű csirasejtek is rendszeresen és eredményesen megtermékenyítették egymást. A gyöngé hímet (mint nőtényt) megtermékenyítették az erős hímek, s a gyöngé nőtény, hímnak lépve föl, megtermékenyítette az erős nőtényt.

valamely egyedben ill. nemzedékben mégis hím csirasejtek is jöhetnek létre. Az ilyen esetek tehát világosan igazolják, hogy a női szaporító sejtben a nyilvánuló nőneműség

mellett ott lappang és tovább öröklődik a hímneműség is. Ugyancsak pontosan ezt igazolja a HARTMANN által kiderített relativus sexualitás is, melyet váltivarú fajon állapított meg. Nevezett bűvár különösen alsóbbrendű növényeken (algákon) tapasztalta azt, hogy ugyanaz a csírasejtcsoport (pl. hím) egyik adott esetben egy másik (nőstény) csoporttal szemben, bár gyengén, de active hímként viselkedik, ha azonban esetleg ezek a hímcsírasejteket igen erős hímekkel hozzuk össze, az egykori (gyenge) hímsejtek elvesztik activságukat és nőstényekké változnak, nőstényekként viselkednek.

Aki ezeknek a tapasztalati igazságoknak jelentőségét világosan átlátja, az az alsóbbrendűek világában gyakori hímnősséget azzal magyarázza, hogy ott nem támogatja egyik ivart se valami különös érvényesítő erő s így a külön segítség híján mindkettő kibontakozik, az egyén egyszerre kétféle csírasejtet termel. Viszont a magasabbrendű lényekben egyénenként külön megvalósító, vagy épen gátló erők játszanak közre, melyek adott esetben az egyik ivart támogatják, sőt esetleg ugyanakkor a másikat elnyomják.

Itt jutunk a befolyásolás problémájához, kérdezzvén, bensők-e, a csírasejtben rejlők-e azok az erők, melyek a váltivarúság esetén egy-egy születendő vagy született egyén neme fölött döntenek és így kormányozhatlanok, vagy külsők és így kormányozhatók.

A természet lehetőségeiben bővelkedő háztartása mindkét változatot megvalósítja. Az élők, növények és állatok alsórendű világában igen elterjedt az, hogy a nemek a külbehátások, a környezeti erők szerint változnak és így adott esetekben a kísérletezőtől függ, hogy hím, vagy nőstény állat fejlődjék-e a kérdéses lényből. A természet is számos példában szemünk láttára űzi ezt a játékot: a rózsafáink friss hajtásait belepő *Levéltetvek*, vagy a sző-

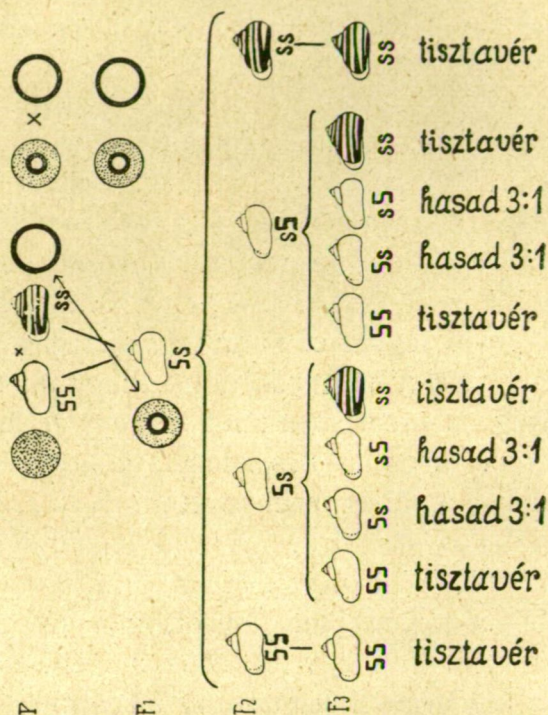
lőinket pusztító *Phylloxera* nyáron át a melegben és a bő táplálék idején csak nőstényeket hoz létre és csakis ősszel, az időjárás kedvezőtlené válásakor jelennek meg a hímek. Ezek a hímek szűzen szaporító, nőstényektől származnak, melyekben tehát a hímneműség lappangva, a nyár kedvező feltételei közben elnyomva több nemzedéken át öröklődött.

A magasabbrendűek egyéneinek aktuális nemiségét azonban rendszerint maguk az összepárhozó csírarsejtek döntik el, magukkal hozván örökségkép a jövődőt, az ivar tekintetében csak úgy, miként abból a szempontból, hogy az utód szőke vagy barna, kék vagy barna szemű, síma vagy göndörhajú legyen-e. Fáradságos kutatások vezették a tudományt arra a meggyőződésre, hogy itt a hím- és a nőneműség az öröklésben mint két, egyszerű, ellentétes bélyeg szerepel s az öröklés menete a nemiségre nézve is ugyanazokat a törvényeket követi, melyeket az öröklés-tudomány MENDEL-féle törvényeiként immár igazán ideje volna a középiskolákban is tanítani.

Ezekből a törvényekből annyit, amennyivel a fejtegetéseink fonalát tovább vezethetjük, a mellékelt öröklés-tani táblák segítségével hamarosan megérthetünk.

Mindkét táblánk két-két szülőpáron: egyfelől egy különben sárgahéjú szalagtalan és egy szalagozott csigán, másfelől pediglen egy fekete és egy fehér tengeri malac nemzedékein ugyanazt a törvényszerűséget mutatja be. A *P*-vel jelölt szülőnemzedék tisztavérű (homozygota), vagyis a szalagtalan csigának ősei mindig csak szalagtalan, a szalagosnak pediglen mindig szalagosak voltak s egyenként éppúgy hasonló színű elődöktől származnak a tengerimalacok is. Ha most ezeket a tisztavérű, de adott vonásokban ellentétes bélyegű: a csikolatlan szülő szembeállítva a csikossal, a feketét a fehérrel, összepárosítjuk, a tőlük származó és F_1 -gyel jelölt első u. n. fili-

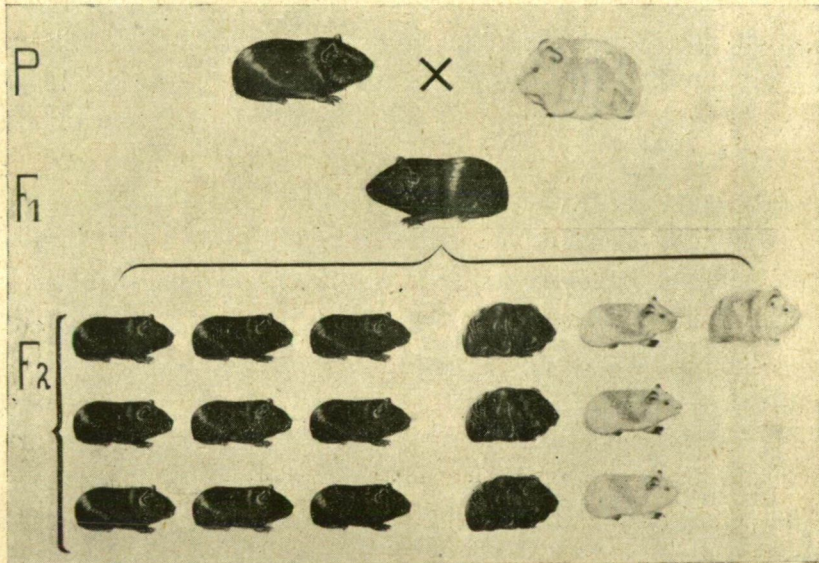
ális nemzedék valamennyi tagjában csak egyszínű lesz és az egyik szülőre üt vissza; a csigák mindnyájan szalagatlan sárgahéjúak, a tengerimalacok pedig mindannyian ördögfeketék. Mi lett a másik malac fehér színével s fő-

2. ábra. Keresztezés sárgahéjú szalagatlan csiga (SS) és ibolyaszalagos csiga (ss) között a szülő- vagy parentalis (P) nemzedékben. Az F_1 jelű, vagyis leány- vagy filialis nemzedék azt igazolja, hogy a kétféle szülő bélyegei közül a szalagtalanság uralkodólag v. dominansan, a szalagosság pedig lappangva v. recessive öröklődök; ezeket a jelenségeket symbolisticusan körökkel vagy a bélyegek kezdő betűivel a következő kép jelölik: P során tele kör a tiszta szülők dominans-, vastagperemű kör a tiszta szülők recessiv bélyegét jelzi, a kettős betű azt tünteti föl, hogy rendszerint minden élő egyén két szülőjétől kettős adagban öröklí minden bélyegét v. tulajdonságát, az ábrán a két egyforma nagy betű (SS) a tiszta vérű dominans sárga színt, s a hasonló kisbetű (ss) a tisztavérű recessiv nem sárgát jelzi. Az F_1 nemzedék során a keverékvérű utódot kívül nagy és telt kör dominans színében jelképezi s a benne levő vastagperemű kis kör az elnyomott szalagosságot jelképezi; itt nagy S jelzi, hogy egy adagban öröklődött az egyik szülőtől az uralkodó bélyeg s a kis s pedig azt mutatja, hogy szintén egy adagban örökölte a lappangó bélyegét. F_2 -vel jelzett

unokanemzedékben a Mendel-féle hasadás törvénye jelentkezik, mely szerint a szülőknek F_1 -ben összekevert bélyegei az unokák fele részén újra megjelenik, vagyis egynegyed rész: SS tisztán az egyik nagyszülőre és egy másik egynegyed: ss a másik nagyszülőre üt vissza, fele azonban: Ss még mindig keverékvérű marad. F_3 jelű dédunoka nemzedék jelzi azt, hogy ha az unokák (F_2) három fajtája közül mindeniket a maguk fajtájával párosítjuk, tehát SS -et is, ss -et is és Ss -et is hasonlóval hozzuk össze, akkor mi lesz belőlük. Végül alant az írás az egyes dédunokák további sorsát mutatja be a következő nemzedékben.

F_1 és P között a kéthegyű rézsútos nyíl arra az esetre hívja föl figyelmünk, mi lesz akkor, ha a keverékvérű utódot visszakeresztezzük a recessív szülővel? Ezt a kereszttezést és annak eredményét a képünk jobb felső sarka symbolizálja: 1. sor: keverék kereszttezve recessív tisztavérűvel, az utódok, vagyis F_1 során felerészben megint keveréket, felerészben tisztavérű recessív utódot ad.

3. ábra. Keresztezés tisztavérű fekete és tisztavérű fehér tengerimalac között; P = szülő- v. parentalis nemzedék, melyet máskor az unokák szempontjából nagyszülőknek is kell neveznünk. A keresztezés eredményeként a leány- v. filialis nemzedékben = F_1 csupa egyforma és pedig itt az egyik szülőre visszaütő egyedeket kapunk (Mendel I. szabálya: tisztavérű szülők utódai, az F_1 nemzedék tagjai, egymás között mind egyformák: uniformisok), a jelentkező szint *uralkodó* v. *dominans* bélyegnek v. tulajdonságnak nevezzük, a nem jelentkezők pedig *elnyomottnak* v. *lappangónak* v. *recessivusnak*. Az uhoka nemzedékben = F_2 , amennyiben F_1 tagjai egymás közt párosodtak, a nagyszülők (P), bélyegei elválnak (Mendel-féle II. 1. szabály: a hasadás törvénye), háromnegyedrés (16-ból 12) fekete és egy-

negyedrészt fehér marad; ez az egynegyed fehér magában tovább tenyésztve mindig csak fehér utódokat nemz, tehát tisztavérű, a háromnegyed feketéből azonban megint csak egynegyed tiszta fekete, kétnegyed pedig olyan, mint az F_1 , vagyis keverékvérű. — Ha azt is tekintjük, hogy a szülők (P) egyfelől rövid-, másfelől hosszúszőrűek, akkor F_1 -ben uralkodó a rövidszőrűség és elnyomott a hosszú, F_2 -ben pedig háromnegyed rövidszőrű és egynegyed hosszúszőrű egyed van. A szülők (P) közül azonban a rövidszőrű fekete volt, a hosszú szőrű egyúttal fehér, az unokák között pedig kapunk a nagyszülőktől (P) eltérő esetet is, nevezetesen fekete hosszúszőrű és fehér rövidszőrű állatokat hármashármashoz. Ez Mendelnek harmadik törvénye, mely azt mondja, hogy a bélyegek v. tulajdonságok egymástól függetlenül öröklődnek tovább.

ként mi lett a másik csiga szalagjával? Két eset lehetséges: vagy elveszett és kiesett a nem jelentkező szín, vagy pedig láthatatlanul ott lappang, és akkor elnyomott, a jelentkező szín pedig csak uralkodik: dominans az elnyomott: a recessivus szín fölött. Hogy a két lehetőség közül melyik valósul meg, azt mindjárt elárulja a következő F_2 jelzésű unokanemzedéksor, mely az F_1 nemzedéktől származik, olyképp, hogy annak tagjai egymás között párosodnak. A csigák között is meg a tengerimalacok között is azt látjuk, hogy az F_2 jelzésű unokanemzedékben mindkét törzs-szülő (P -nemzedék, nagyszülők nemzedéke) színe megjelenik: a sárga szalagtalan csiga mellett a szalagos és a fekete malac mellett a fehér. Ebből pedig visszamenőleg világos, hogy az F_1 nemzedékben láthatatlanná vált szín valamiképp mégis ott lappangott s az egyik szülő színe, mint uralkodó szín csak elnyomta és lappangásra készítette a másik szülőét. Vagyis csak látszat az első (F_1) nemzedéknek az egyik szülőre való visszaütése, látszat az aszerint való tisztaság, hanem a valóság az, hogy az F_1 nemzedék *keverékvérű*: *hybris* vagy *bastardus*, heterozygota, illetőleg a tartalmában helytelen magyar kifejezés szerint: *korcs*.

A mi mai szempontunkból *a színek helyett a nemi-séget tekintve tehát a bemutatott példára támaszkodva*

azt mondhatjuk, hogy minden következő nemzedék egyik adott tagjában az egyik nemiség uralkodó lesz a másik pedig lappangóvá válik. Az ivar öröklésének a vizsgálata ez a két kép az eddigi elemzés szerint azért nem egészen jó, s képünkön az F_1 nemzedéket, amely a színt illetőleg csupa egyforma egyedekből áll, azért nem vehetjük figyelembe, mert az ivarok, mint tudjuk, kétfélék. Az unokanemzedékben a csigáknál is, a malacoknál is találkozunk ugyan a kétféle színnel, itt azonban szempontjaiknak a szám nem kedvez, mert azt látjuk, hogy három szalagtalansra egy szalagos csiga, tehát három uralkodóra egy elnyomott s épp úgy a malacok esetében: négyszer három feketére négy fehér esik.

Lássuk azonban, mi történik akkor, ha, miként csigaképünkön a rézsutos nyíl mutatja, az F_1 nemzedék egyik keverékvérű (heterozygota) tagját párosítjuk össze a szülői nemzedék elnyomható tulajdonságú, úgynevezett recessivus bélyegű, de tisztavérű (homozygota) tagjával. Az eredményt symbolistikusan második ábránkon fenn, jobb felől mutatjuk be. A két kör közül jobb felől a vastagperemű kör a tisztavérű, de elnyomható bélyegű szalagos szülőt jelzi. Bal felől a kettős kör üres középpel a keverékvérű, úgynevezett hybris szülőt (F_1 nemzedék), melyben az uralkodó szalagtalanság lappangóvá teszi a szalagosságot.

Mi az ilyen felemás keresztezés eredménye?

Az utódok felerészben az egyik, felerészben pedig a másik szülőre ütnek vissza, vagyis egyrészt szalagosak és teljesen, vagyis 100%-ban tiszták, mint a recessivus bélyegű szülő s másrészt megint csak keverékvérűek, ide is, oda is 50%-os természetűek, mint a másik kiindulási szülő. Ilyen keresztezések az emberi társadalomban is igen gyakran történnek, mikor pl. egy szőke nővel olyan barna férfi köt házasságot, kinek szülei közül az egyik tisztavérű barna, másik pedig szőke volt; az ilyen ke-

verék vérű barna és tiszta szőke gyerekei feleszámban szőkék és feleszámban barnák (keverékbarnák).

S ezzel előttünk áll és tisztázva van a nemiség öröklésének a menete is, mert ennek megértéséhez csak annyit kell feltételeznünk, hogy az egyik szülő a nemi bélyegek szempontjából és pediglen mindkét nemnek, a hím ivarúságnak és a női ivarúságnak szempontjából is 100%-osan tiszta: homozygota (ez mindig az anya), a másik pedig felemás, 50%-os természetű: heterozygota, vagyis az egyik és pedig az uralkodó bélyeg szempontjából: a nyilvánított nem tekintetében tiszta (mindkét szülőtől egyforma örökségben részesült), a másik és pedig a lapangó nemiség szempontjából csak feles, 50%-os fölszereltségű (örökségben csak az egyik szülőtől részesült).

A tővábbiakban már most az előtt a kérdés előtt állunk, melyik a szülők közül a mindkét irányban tiszta 100%-os nemi bélyegű: az apa-e vagy az anya? Az állatvilágban mindkét lehetőség meg van valósítva. A madarak és a lepkék — ennek a két kiválóan repülő állatcsoportnak — az estében a hímek a mindkét nemiség szempontjából egyaránt tiszták (mindkét szülőtől mindkét nemhez kaptak örökségi adagokat) és a nőstények az egyik (a női) ivar szempontjából tiszták: homozygoták, a másik tekintetében pedig felemásak, keverékvérűek: heterozygoták (mert hímneműségi adagot csak az apától örököltek s az anyától nem). Az állatvilág többi része, így az *Emlősök* s közte az ember is, a nő nemiségi tisztaságával (tiszta kettős hozomány mindkét nemiség szempontjából) szemben a hím keverékvérűséggel vagy felemással van kitüntetve (tiszta a hímneműsége és félértékű a nőneműség).

Hogy fejtegetésünk fonalát tovább vezethessük és az aktuális nem megvalósulását, vagyis egy adott egyén nemiségének örökletes meghatározódását megérthessük,

az öröklés menetének betű-symbolismusát is meg kell tanulnunk. A mi sárga csigánkon az ő uralkodó sárga szalagtalán állapotát a szó kezdőbetűjével, a szalagtalán után nagy *S*-el jelölvén, ezt a betűt kettősön írjuk föl: *SS* annak kiemelésére, hogy apja is anyja is tisztán szalagtalán sárga lény volt s így a két szülőtől való származás következményeként a szalagtalán sárgaság *megrögzítésére kettős örökségben*, kettős adagban *részesült*. Ezzel szemben a szülőpartnerben az általa elnyomott szalagosságot két kis *ss*-el jelöljük. Az *s* kicsinysége a bélyeg lappangóan örökletes voltát, kettős száma pedig a szülő tiszta vérúségét jelzi. Ezek a kettősen írt betűk azt a nagy igazságot tüntetik föl, hogy a két szülőtől való származásunk következményeként *minden testi és lelki vonásunk ilyen kettős adagú*. Ha tiszta fölmenőségtől származunk az örökségi adagok egyformák (ez a homozygotaság) és pedig vagy mindkettő *deminans*, vagy mindkettő *recesivus*, ha pedig a szülők különbözők, akkor felemás az örökség: egy adag *dominans* áll szemben az egy adag *recesivussal* (ez a heterozygotaság). Ennek következtében az F_1 nemzedékben a keverékvérúséget, vagy heterozygota állapotot *Ss*-sel jelöljük, így feltüntetvén azt, hogy a hibrisben egy uralkodó bélyeg és egy általa elnyomott bélyeg van jelen.

Ha ezek szerint a nemiséget is betűkkel akarjuk symbolizálni s a hím számára annak kezdőbetűjét a nagy *H*-t, és a nőstény számára annak kezdőbetűjét a nagy *N*-et használjuk, akkor az *Emlősök* 100%-ban tisztaneműségű nőstényének symboluma *NN-HH* és viszont a hím symboluma *Nn-HH*. Ebből a symbolizmusból tehát azt olvassuk ki, hogy az *Emlősök* esetében a hímneműségből mindkétfele nem egyforma örökségben *részesül*, vagyis kettős adagot kap, mert a szülők mindenike egyformán járul hozzá. Különbség a két nem között csak a nőneműségben való örök-

sődés terén keletkezik, olyképpen, hogy a nőtény két adag, vagyis mindkét szülőtől származó, a hím pedig csak egy adag s így az anyától származó nőneműségben részesül. A hím a benne lappangóvá vált egy adagnyi nőneműségi alkatot az anyától örökli s azt csakis nőtény (lány) utódára örökíti tovább. Innen van az, hogy az apának betegségét sok esetben csakis a lányok örökítik át a fiu unokára.

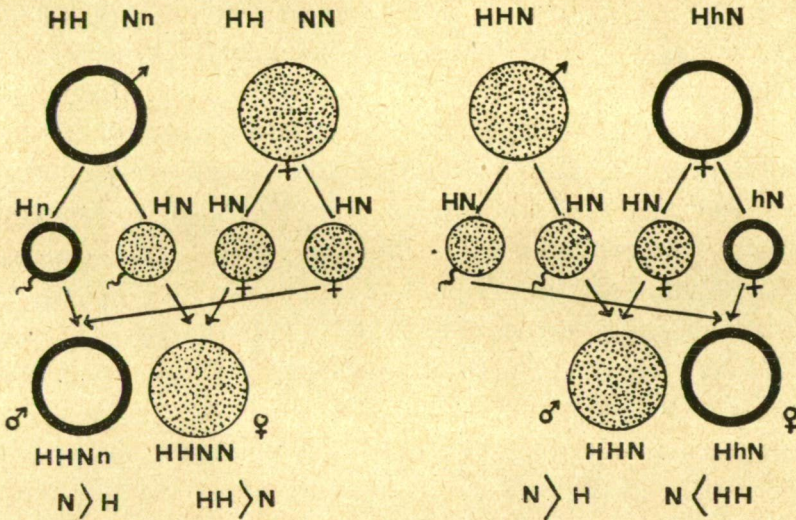
Hogy lesz már mostan a kétféle örökség: vagyis az együttesen örökölt hím- és nőneműség ellenére az adott egyedből tisztán és világosan hím állat vagy tisztán és világosan nőtény állat? Ezt magyarázza meg nekünk egy kísérletileg bebizonyított elmélet, mely az örökölt *nemiségi adagoknak az érvényesüléshez, a megvalósuláshoz bizonyos erőt, bizonyos valentiát* tételez föl, egészen azonosképen, mint ahogy elemeknek a vegytan bizonyos vegyértékűséget tulajdonít. Ezek az érvényesülési erők a fejlődő egyénben egymással harcra kelnek és az erősebb legyőzi (lappangásra készíti) a másikat. A valentia-elmélet azt mondja, hogy egy N vagyis egy adag nőneműségi örökség erősebb, mint az egy H , ($N > H$) s így a nőténynek két nőneműségi adaga a megvalósulás, a realizálódás alkalmával elnyomja a két, nála gyöngébb, hímneműségben rejlő érvényesülési erőt. Egy N azonban gyöngébb a két $H = (HH)$ -nál, ($N < HH$) s így a hímneműség kettős örökségű, apától anyától való hímneműsége legyőzi a csak az anyától származó egy adagnyi nőneműségét: az N -t. Hogy miért legyen éppen a nőneműségi adag az erősebb, az nyilvánvaló abból, hogy a fajok életében, faji fönmaradásukban az anyalénynek mindig nagyobb jelentősége van, mint az apaállatnak. A faj szaporasága ugyanis az effectív nőtények számától függ. S csakis ezzel a valentia fölényvel biztosítható, hogy egyes fajok csaknem örökösen, vagy időszakosan nőtényekből állanak (lásd a levéltetvek esetét).

Hogy egy lépéssel tovább mehessünk, meg kell ismerkednünk MENDELnek egy másik gondolatával, melyet később a kutatás teljesen igazolt.

Már MENDEL rámutatott arra, hogy a képességek vagy tulajdonságok, itt a nemiség megoszlása az utód nemzedékben azon múlik, hogy a csírsejtekben (a petesejt és a hímcsírsejt) bélyegenként csak egy adag örökség át-

EMLŐSÖK

LEPKÉK

4. ábra. A nemiség öröklésének menete az emlősök, ill. a lepkék-madarak között. A nyilas kör, melyet az örökléstan általában a biologia Mars isten, ill. a harcos katona hadijelvényétől (pajzs nyíllal) kölcsönzök, a hím symboluma, a kör lefelé fordított kereszttel (Venus tükre ill. a nő jelvénye) a nőtényt jelzi. Ha a kör vastag peremű, akkor a lappangó nemiség csak féladagos (heterozygotás jellegű), ha pontozással telített, akkor a lappangó nemiség is kétadagos (homozygotás). A nagy körök a kész egyed, a kis körök a csírsejtek jelzik; a hím csírsejteknek farkuk van, a nőneműek \perp -tel jelzettek. Az ivar meghatározása az emlősök esetében a hím állattól függ, mert az hímmeghatározó spermiumokat (Hn) és nőmeghatározókat (HN) hoz létre, holott a nőtény csak egyforma petéket hoz létre, melyek egyenlő értékben hímek is, nőtények is. A madarak esetében fordítva a tojások kétfélék, kakaskeltők és tyúkkeltők, s a spermiumok nemileg indifferensek, mindenegyes spermium egyaránt hím is és nőtény is.

vitelére képesek. A szaporító sejtekben tehát a termelő egyén kettős öröksége bélyegről bélyegre két felé oszlik: a szaporító sejtek fele az egyik szülőtől nyert örökséget, a másik fele a másiktól nyert örökséget viszik. Vagyis a csigáink esetében az F_1 jelű keveréknemzedék hímcsírasejtjei felerészben a szalagtalanságot és a másik felerészben a szalagosságot, a tengeri malacok esetében feleszámban a fehér és feleszámban a fekete színt örökítik tovább, az emberről vett példa esetében az egyik csírasejt a barna színt, a másik a szőkeséget viszi át. Természetes, hogy a tisztavérű szülők csak egyféle csírasejtet hoznak és hozhatnak létre, ezek a homozygoták, holott a valamely testi vonás vagy bélyeg szempontjából keverékvérű szülők kétféle csírasejtet termelnek, ezek éppen a heterozygoták.

Ezzel kapcsolatosan azt is világosan megmondhatjuk, hogy van-e a szülők közül valamelyiknek a gyermekek nemének eldöntésére egyáltalán befolyása, s ha van, miként gyakorolható ez az irányítás?

Rajzunk szerint, lévén az anyának öröksége $NN—HH$, az anya csakis egynemű és egyféle szaporítósejtet csupa NH , NH jelű, illetőleg örökségtartalmú petesejtet hozhat létre (lásd a 4. ábrán a második sort). Az apának azonban felemás lévén női örökségtartalma, felerészben NH , felerészben pedig nH symbolumú vagyis örökségtartalmú csírasejtet termel. A NH jelű hímcsírasejt egyesülvén a megfelelő jelű petesejttel, csakis női egyedeknek adhat létet (NH tehát nőmeghatározó spermium), viszont pedig a nH jelű csírasejt egyesülvén a NH jelű petesejttel, csakis fiúgyermek származhatik az ilyen kezdetből (nH tehát hímeghatározó csírasejt).

Röviden tehát és egyuttal minden symbolismustól mentesen, úgy foglalhatjuk össze mindezeket a jelenségeket, hogy az emlősök esetében az anya, illetőleg az anyaállat csak egyféle csírasejtet termel s így annak az ivar meghatározására normalisan semmi befolyása nincsen,

holott az apa, illetőleg az apaállat kétféle: egyrészt hímmeghatározó és másrészt nőmeghatározó csírasejtet termel, mind a kettőt azonban egyenlő százalékban s innen van az, hogy normális körülmények között nincs a nemek között eltolódás, és hogy így lényegében az apának sincs a nemre befolyása, mert kétféle csírasejtjei tőle független törvényszerűség alapján jönnek létre.

Az észlelő és a kísérletező tudomány, a most elmondottakat a következőkkel igazolja. Már körülbelül három évtizede tartunk ott, hogy a nagyító alatt számtalan állati lényben megtudjuk mutatni: íme ezek a (magban rejlő) csírasejt-részecskék viszik át a hímmeműség érvényesítőit és emezek a nőneműségét. S így azt is meg tudjuk mutatni, hogy az illetékes részecskék a petesejtben kettes-kettes számban s a hímcsírasejtben kettes, illetőleg felemás állapotban vannak jelen. Sőt újabban több állatban a hímcsírasejt fejlődése kezdetéről le is tudták fényképezni azokat a részecskéket, melyek alapján a kész hímcsírasejtek nőmeghatározókká, illetve hímmeghatározókká fejlődnek. És hogy a kétféle örökséget külön-külön magában hordozó hímcsírasejtek között élettani különbségek vannak, azt meg a fehéregéren sikerült kísérletileg olyanképpen igazolni, hogy az apaállatot az üzekedés idején állandóan alkoholizálták s így a nőmeghatározó spermiumokat anynyira elbágyasztották, hogy egy se jutott megtermékenyítéshez, hanem az ilyen alkoholos apaállattól csupa hím utódok származtak. Világos tehát, hogy viszontagságok, megpróbáltatásos életkörülmények elviselésére a nőmeghatározó spermiumok kevésbé alkalmasak s így egyszerre tiszta magyarázatot nyerünk arra, hogy a háború vérzivatarát végigszenvedett apáktól miért születik csaknem 50 %-ban több fiú mint leánygyermek és hogy így a természet mikép reparálja automatikusan azt, amit az emberi meggondolatlanság férfierőben a háború véres oltárára dobott.

Az utódnemzedék nemének befolyásolhatósága gyakorlatilag tehát arra a kérdésre zsugorodik, hogy befolyásolhatók-e maguk a kész ivari sejtek ivari hivatásuk teljesítése közben? A petesejtekkel, mivel azok mind egyfélék, csupán azt tehetjük, hogy olyan vonzó képességgel ruházzuk fel, mely a hím csirasejtek eltérő fogékony-ságát a kívánt cél érdekében használja ki. Így békákkal sikerült elérni azt, hogy eléggé nem érett petesejteket inkább a hím meghatározó spermiumok kerestek föl, holott a túlérett petesejtek iránt a nőmeghatározók mutattak nagyobb vonzalmat. (Városi szülők lánygyerekeinek nagyobb számát kísérlik hasonló feltételek mellett magyarázni). Sokkal nagyobb kilátás van a nemek befolyásolására azon az úton, hogy hatószerekkel a kétféle hímcsirasejt teljesítő képességét különféleképp fokozzuk vagy gyöngítjük.

Az utóbbi idők fényes kísérletei a nemiségi adagok értékkülönbözeteit, valentiáját is igazolták. Ezeket a világraszóló kísérleteket GOLDSCHMIDT, a dahlemi K. W.-Institut für Biologie egyik osztályigazgatója a hernyója által a mi kertjeinkben, erdeinkben is pusztító *Gyapjas pillén*, a *Lymantria dispar*on végezte, melyről néhány képet mutatok be.

Hogy előadásomnak ezt az utolsó pontját is megérthessük, ahhoz a következő tapasztalati valóságokat kell jól észbevésnünk. Elsősorban is azt, hogy a *Gyapjas pille* a föld kerekiségén mindenütt előfordul. Úgynevezett világlakó, kozmopolita polgár. Másodsorban azt, hogy a Föld egyes jól jellemezett földrajzi területein úgynevezett geographiai fajtái, vagy rassai különödttek ki. Ezeket a rassokat különböző bélyegeik alapján jól meg tudják különböztetni a lepkegyűjtők, és azokat oly nagy szorgalommal gyűjtik össze, akár a bélyeggyűjtők egy-egy állam történelmi bélyegsorozatát. S hasonlóan ahhoz, ahogy a bélyeggyűjtők bélyegbörze segítségével cserélik és egészítik gyűjteményük anyagát, úgy a lepkegyűjtők között is lepketojás-

börze fejlődött ki s az egyik vidék lepkegyűjtője az ott élő rassz tojásainak csereárusításával szerzi be távoli földrészek különböző fajtáit. Ilyen úton történt meg az, hogy egyik-másik lepkegyűjtő kezébe távoli geographiai rassok kerültek össze, azokat keresztezte s a keresztezésekből ivari abnormitásokra tett szert. GOLDSCHMIDT ilyen lepkegyűjtők lapjának böngészése közben akadt rá ilyen abnormitások ismertetésére és fogott hozzá nagyhírű kísérleteihez, melyeknek keresztülvitele végett már két ízben tartózkodott hosszú időn keresztül Japánban, azért, mert ez az állam szétszórt szigetekre való tagozódása s a délkör irányában való hosszú kihúzódottsága következtében kiváló sok geographiai rassz termelt ki.

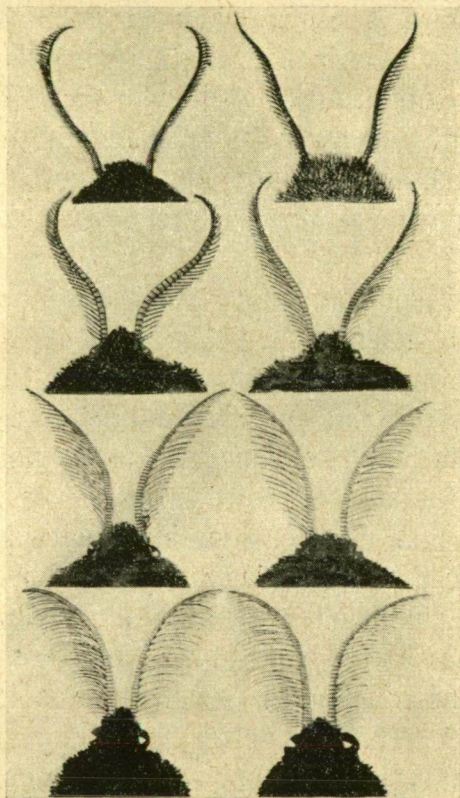
A GOLDSCHMIDT-féle kísérleteknek egyik alapmegállapítása az, hogy *minden egyes geographiai rassz a maga belső körzetében nemileg normálisan alkotott egyedekből áll, nemi aberratiók a beltenyésztés következtében soha fel nem lépnek.* Másodszor megállapította azt, hogy kivételesen léteznek olyan fajták is, melyek bármely más fajtával keresztezve semmi abnormitásra nem vezetnek. Egyes távoleső rasszok azonban a keresztezés alkalmával vagy a közvetlen vagy az unoka nemzedékben nemi abnormitást eredményeznek, melyet GOLDSCHMIDT *intersexualitásnak* s magukat az aberrans lényeket *intersexek*-nek nevezte. Mi magyarul *ál-* vagy *csalfaivarúságról* és *ál-* vagy *csalfaivarokról* beszélhetnénk. Az álivarúság abban áll, hogy valamely adott szülőpártól származó utódok közül vagy valamennyi született hím, vagy pediglen valamennyi született nőstény fejlődése közben lassanként — de valamennyije egyszerre — átcsap a másik ivarúságra, olyannyira, hogy a született nőstények végül is többé-kevésbé tökéletes hímek képében fejezik be életüket, és fordítva a született hímek életüket a nőneműségnek bizonyos fokán fejezik be. Ennek a csodálatos jelenségnek a terén a következőket derítette ki GOLDSCHMIDT. Ha mondjuk va-

lamely európai, példának okáért a fiumei rassnak hímjét keresztezte valamely japán nősténnyel, a közvetlen utódok között semmi aberratio nem mutatkozott, ha azonban fordítva ugyanazon japán rass hímet keresztezett európai nősténnyel, akkor az utódok között valamennyi hím normális volt, ellenben valamennyi nőstény az álivarúságnak, vagyis az időközben hímmé válásnak ugyanazon fokán fejezte be életét. GOLDSCHMIDT azt a rassot, amelynek híme egy másik nőstény utódaiba épen a nőstények között ezt a fejlődési zavart létrehozta, *erős* rassnak nevezte el, szemben az utódlás tekintetében megzavart nősténnyel, mint ivarilag *gyenge* rass képviselőjével.

Hogyan jutott GOLDSCHMIDT a némileg erős hím, illetőleg gyöngé nőstény fogalmához? Röviden megmondhatjuk rá a feleletet: az álivarúság különböző fokozataiból.

Ha ugyanis valamely általa gyöngének megállapított faj egyazon peterakásból kélt és így az örökség szempontjából egyforma nőstényeit összepárosította több különböző rassnak hímjével, akkor egy-egy ilyen hím nőstény utódai az intersexualitásnak valamennyien ugyanazon fokát mutatták, a különböző rassbéli hímeknek utódjai azonban egymás között összevetve egy olyan fokozatot illetőleg sorozatot adtak, melynek kezdetén a csaknem normális nőstények a végén pediglen a nőstényekből a fejlődés során csaknem normális hímekké átváltozott egyének ill. csoportok állottak. A kísérletezés azért jár könnyű szerencsével, mert ebben a lepkefajban a hímek és a nőstények között nagyfokú különbség mutatkozik. Ha összevetjük a nőstényt a hímmel, látjuk, hogy amaszt világos tarkázatú szárnyak, nagy potroh, rövid és kevésbé fésűs csápok és kicsiny szemek jellemzik. A hím azonban sötét, vékony hegyes potrohu, nagy szeme és hatalmas fésűs csápa van. Az itt álló táblánkon világosan láthatjuk azt, hogy a testvér nőstényeknek különböző rassú hímekekkel való párosodásából hogyan válik az intersex nőstények-

nek olyan sorozata, ahol a született nőtény mind nagyobb fokban hímmé változik, mind sötétebbé, sötétebbé lesz szárnyának tarkázata, potroha mind kisebbé zsugorodik s amint azon a másik ábránkon látjuk, szeme közben mind nagyobbra nő és csápjának fésűzete, melyen a nőtényfelkeresésére szolgáló szaglószervek vannak elhelyezve, mind nagyobbá és gazdagabbá válik. Az aber-

5. ábra. A gyapjas lepke (*Limantria dispar* L.) csalfaivarú nőtényeink sorozata, fönt balra rendes nőtény kis kerek fejével, kis szemével és gyengén fésűs csápjával. Amint a gyenge ivari valentiájú nőtény mind erősebb és erősebb valentiájú japán hímeikkel keresztezzük, a kereszteződésből származó nőtények a sorozat rendjén mind erősebb és erősebb hímbélyegekkel vannak felszerelve és a végén a legerősebb hímnak nőtény utódai hosszú fésűs hímcápot és nagy szemeket fejlesztenek, sőt a fiatal korban petefészeknek indult csíramirigyük is a végén hímcsírasejteket termel.

ratióknak vége az, hogy a nősténynek született lény, jól-lehet az örökítésnek a mechanizmusa helyesen működik, mégis végül hím csírasejteket termel, melyek a petesejtet képesek megtermékenyíteni.

Sokkal bizonyítóbbak ennek a kísérletnek a fordítottjai, amidőn is egy ugyanazon rassznak nem hím testvéreivel, hanem egyetlen hímjével tudta azt keresztülvinni, hogy azt egymásután, különböző rassok nőstényjeivel párosította össze s amennyiben ez a hím egy nemileg igen erős rassból származott, a különböző rassú nőstények után az intersexualitásnak ugyanolyan sorozatú képviselőit hozta létre, mintha egy adott gyenge nőstényt különböző erősségű hímekkel párosított volna össze.

Mit bizonyítanak ezek a rendkívül meglepő eredmények?

A lepkék esetében, mint fönnebb mondók a nemiség tekintetében a felemás lények a nőstények (lásd a kép jobb felét). Bennük, miként a symbolum mutatja a nőneműségi adagok (N) egyenlők a hímekben is a nőstényben is, (Goldschmidt ezt egyadagúnak onnan mondja, mert szerinte csakis női ágon örökletes és székhelye a plasma), s a hím van két adag hímneműséggel (HH), a nőstény pedig csak egy adaggal ellátva. Itt is a nőneműségi adag valentiája nagyobb mint a hímé, úgy hogy egy N a nőneműséget megvalósítja egy H-val szemben: két H=(HH) azonban győz egy N fölött, s így a két hím-adagos lények (NN) hímekké lesznek. Az nem fontos, hogy az egyes valentiák absolut értéke mekkora, hanem fontos a két valentia elegendő mértékű különbözete.

Egy-egy rasszon belül a természetnek minden a rendestől eltérő lénynek könyörtelen kipusztításában rejülő *kiválogató ereje* azt a tiszta állapotot teremtette meg, hogy csakis a kedvező valentiájú egyéneket tartotta meg. E közben az egyik rasszon belül a valentiák absolut értéke alacsonyan maradt, a másikon belül azonban magasra

szökkent. Így, hogy számokban beszéljünk és egyúttal a jelenséget könnyen megérthessük, föltehetjük, hogy a fiumei rassban a hímneműség valenciája pl. 30, a nőneműségé 45 értékegységgel egyenlő s így a nőstény ezen 15 valentia különbözet segítségével már biztosítani tudja a maga nőneműségét. A japán lepkében azonban a 15 valentia-különbözet esetleg úgy adódik ki, hogy a hímneműség 50, a nőneműség pedig 65 egységű. Világos tehát, ha a japán hímnemű a fiumei nősténnyel való keresztezésekor a nőstény utódok az apától 65 valenciás hímneműséget örökölnek, hogy akkor az anyjuktól kapott 45 valenciás nőneműség nem bírja a hímnemű megvalósító erejével a küzdelmet és noha nősténnyek születtek, a fejlődésnek egy adott pontján átcsap a hím fejlődés vonalába. Különböző rassú hímneműek tehát az első nemzedékben az álviruságnak megfelelő fokait hozzák létre, aszerint, hogy a maguk hímneműségi érvényesítőjük milyen valenciája.

Ezzel véget is ért előadásomnak tudományos része s már csak a tudományos eredmények láttán magabiztosan tudó ember önmagának felvetett kérdései, tépelődései következhetnek. A sok közül csak két kérdéssel szeretnék hallgatóságom szívébe markolni; az egyik az, hogy megengedhető-e meggondolatlanul, tanulmányok nélkül belemenni a rasskeveredésekbe, melyet az u. n. vérfelfrissítés érdekében manapság annyira szükségesnek tartanak, akár gazdasági, akár pedig fajegészségügyi tekintetben? A másik pedig az, hogy mit jelentenek egy társadalom, egy nemzet számára azok a 100%-ig helyes örökséggel felszerelt férfiak, akikben a férficharakter éppen azon alapozódik, hogy jól születtek férfiak és mit jelentenek ugyancsak azok a nők, kikben a prospektívus nemzetfenntartó erő természetesen éppen azon alapszik, mert női mivoltukhoz helyes örökségben részesültek.

Mit jelentenek a nemzet számára azok a helyes férfialkatú Tisza Istvánok, kiknek szikár termetéhez, szakállas, bajszos férfialkatához és a manchetta alul is kibukó férfiszőrözethet, rendíthetetlen férfikarakter, a kis vagy a nagy nemzeti család külképviseletében az imperatív felsőbbtség, belső fenntartásához a nagy teremtő erő, a szellemi csatákban a megalkuvást nem tűrő bátorság s — ha a sors így hozta — a kard markolata, vagy a puska agya mellett a rendíthetetlen férfi bátorság csatlakozik. S mit jelentenek a nemzetnek azok a névtelen gyöngé nők, kik minden intelligentiájuk ellenére 100%-ig vállalják a nőnek Istentől rendelt hivatását, az anyaságot, a jövő nemzedék nevelésének terhes feladatát, a családi egység belső képviseletét és az élet sok passiv terhét? Ezek a neves férfiak és ezek a névtelen nők a mi faji és nemzeti mindeneink. Az azonban, kiben bár tudtán kívül, a szerencsétlen kombináció következtében nőmivoltának elfödésére activ férfiasság keveredett, aki az utcára, aki a közügyek élére törekszik s közben tönkre jut a család, vagy fordítva az a férfi pedig, kiben többé vagy kevésbé átüt az örökség során le nem tepert nőiesség, passiv karakterével szintén szerencsétlen tagja és végzete az illető nemzetnek. A történelem során hány vándor harcos nemzet tűnt el, hány ragyogó történelem lobbant ki váratlanul a végső hazában! Vajjon nem-e a rossz keveredés miatt?

Csoda-e hát, ha pár száz lépésre a Dahlem-i biológiai intézettől, hol GOLDSCHMIDT híres lepkekísérleteit végezte, ma már fajbiológiai intézetet húzott a német. S ne legyen csoda, ha a kísérleti biológia ma, amíg tapasztalatlagon igazolva nincs, mely fajok keveredése veszélytelen, minden nemzetnek azt kiáltja oda, védje körömszakadtáig faja vére tisztaságát.

IV.

Egyetemi személyzet tudományos tárgyú irodalmi munkássága.

1.

A jog- és államtudományi karban:

Dr. KOVÁTS FERENC ny. r. tanár:

1. Céhek. Közgazdasági Enciclopédia. (1930.) I. 655—664.
- 2. Gazdaságtörténet. Közgazdasági Enciclopédia. (1930.) II. 494—502.

Dr. ÉREKY ISTVÁN ny. r. tanár:

1. A jogi személyek. Befejezés Városi Szemle. 1929. évf.
- 2. A jogtudomány módszerei. Városi Szemle. 1929. évf.

Dr. BUZA LÁSZLÓ ny. r. tanár:

1. A Szent szék nemzetközi jogi helyzete a lateráni egyezmény szerint. Magy. Jogászegyleti Értekezések. Új folyam XX. kötet, 103. füzet. — 2. Válságban van-e a parlamentarizmus? Az Interparlamentáris Unio magyar csoportja által feltett kérdésre adott válasz. Aktuális Problémák. Kiadja a Magyar külügyi Társaság. II. füzet, 23—24. lap. — 3. Gratz Gusztáv: Európai külpolitika. (Könyvismertetés.) Protestáns Szemle. XXXIX. évf. 1930. 337—338. lap. — 4. A kisebbségek jogi helyzete a békeszerződések és más nemzetközi egyezmények értelmében. A M. Tud. Akadémia kiadása. Budapest, 1930. XX, 432 lap.

Dr. TURY SÁNDOR KORNÉL ny. r. tanár:

Biztosítási jogunk reformja, tekintettel az új törvénytervezetre. Különlenyomat a Biztosítási és Közgazdasági Lapok 1930. évfolyamából. 57 l.

Dr. SURÁNYI-UNGER TIVADAR ny. rk. tanár:

1. „New-York gazdaságnpolitikája“, különlenyomat a budapesti „Városi Szemlé“-ből, Budapest 1929, 98 l. — 2. „Der Wirtschaftskampf um den Stillen Ozean“, különlenyomat a „Weltwirtschaftliches Archiv“-ből, Kiel 1930, 35 l. — 3. „Volkswirtschaftliche Gedankenströmungen im Pazifik“, különlenyomat a „Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik“-ből, Jena 1930,

40 l. — 4. „World-War and Economic Science“, a sendaii (Északjapán) Tōhoku Imperial University-n tartott előadás, Sendai 1930, 15 l. — 5. „The Social Sciences as Disciplines in Hungary“ és „The Social Sciences as Disciplines in Austria“ címen két cikk az új amerikai „Encyclopaedia of the Social Sciences“ I. kötetében, New-York 1930. — 6. „Amerika társadalmi problémái“, a Miskolci Jogászélet Könyvtárának 47. száma, Miskolc 1929, 16 l. — 7. Könyvismertetéseket írt a következő munkákról: *Kisléghy Nagy Dénes*, Az emberi munka bölcselete, Budapest 1930 (a Magyar Közgazdasági Szemlé-be), *Karl v. Balás*, Theorie der Einkommen- und Zahlungsmachtverteilung, Wien 1927, és *Paul Homan*, Contemporary Economic Thought, New-York and London 1928 (a kielii Weltwirtschaftliches Archiv-ba), *Karl Heimburger*, Die Theorie von der industriellen Reservearmee, Halberstadt 1928, *Josef Sinz*, Die Sanierung Ungarns, Berlin und Leipzig 1928, *Jürgen Kuczynski*, Löhne und Konjunktur in Amerika, Berlin 1928, *Bernhard Pfister*, Die Entwicklung zum Idealtypus. Eine methodologische Untersuchung über das Verhältnis von Theorie und Geschichte bei Menger Schmoller und Max Weber, Tübingen 1928, *Margaret Hüter*, Die Methodologie der Wirtschaftswissenschaft bei Roscher und Kines, Jena 1928, *Jakob Baxa*, Gesellschaftslehre von Platon bis Friedrich Nietzsche, Leipzig 1927 (a jenai Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik-ba), *Edwin R. A. Seligman*, The Economics of Instalment Selling, New-York and London 1927 (a berlini Nationalwirtschaft-ba), *Johannes Sauter*, Baader und Kant, Jena 1928 (a leipzig Schmöllers Jahrbuchba). — 8. „Ladislaus Buday“ címen megírta Buday László életrajzát az új amerikai Encyclopaedia of the Social Sciences I. kötetében, New-York 1930. — 9. „Organische Wirtschaftsauffassung“ címen tanulmányt írt a „Der Student, Deutsche Akademische Stimmen“ című berlini folyóiratban. — 10. „A közgazdasági pályák“ címen előadást tartott a Ferencz József-Tudományegyetem Barátainak Egyesületében, Szegeden; „Soziale Gedankenströmungen im Gebiete des Stillen Ozeans“ címen előadást tartott a Fichte-Vereinigung-ban, Bécsben; az illető egyetemnek hivatalos meghívására nyilvános előadásokat tartott az *University of Bombay* Department of Economics-jén, Poonában (India), az *University of Allahabad-on*, Allahabadban (India), a kínai *National Central University* Department of Economics-jén, Shanghaiban (Kína) és a *Tōhoku Imperial Univer-*

sity-n, Sendai-ban (Japán). Magánmeghívásra, zártkörű hallgatóság előtt különböző közgazdasági kérdésekről az Észak-amerikai Egyesült Államok több egyetemén beszélt.

Dr. HORVÁTH BARNA ny. rk. tanár:

1. „Igazságosság és Igazság“. Társadalomtudomány. IX. évf. 1929. 209—247. l. — 2. „Gerechtigkeit und Wahrheit“. Sonderabdruck aus der „Internationalen Zeitschrift für Theorie des Rechts“ Heft 1., Jahrgang 1929/30, 54. S. — 3. „A Common Law ideológiája és a jogismeret ideológiája“. Különlenyomat a Társadalomtudomány 1930. évfolyamából, 33 l. — 4. A davosi „Internationaler Hochschulkurs“-on 1930 április hóban „Die ungarische Rechtsphilosophie“ címen 3 előadást tartott.

Dr. ALMÁSI ANTAL címz. ny. rk. tanár:

1. „A Kötelmi Jog Kézikönyve“. I. kiadás 1926. egy kötet (Budapest Tébe). — 2. *Ugyanez* két kötet II. kiadás 1930. (Budapest Tébe). — 3. A Dologi Jog Kézikönyve I. kötet 1928. (Budapest Tébe).

Dr. MESZLÉNY ARTUR címz. ny. rk. tanár:

a) Magyar nyelven:

1. Magánjogpolitikai tanulmányok. Budapest, 1901. — 2. Kartellek, trustök (Dr. Baumgarten Nándorral). A M. Tud. Akadémián pályanyertes mű, Budapest, 1906. — 3. A svájci polgári törvénykönyvről. Budapest, 1909. — 4. Bevezető a Polgári Perrendtartáshoz. Budapest, 1911. — 5. Személyjog és vagyonyog az új polg. perrendtartásban. Különlenyomat a Grosschmid-émlékkönyvből. Budapest, 1912. — 6. A Polgári Perrendtartás alapelvei. Előadássorozat. Budapest, 1911. — 7. A Magyar Polgári Perrendtartás Rendszeres Kézikönyve. (I. kötet Jancsó Györgytől.) II. kötet, Budapest, 1915. — 8. A csődön kívüli kényszeregyesség. I. kiadás: Budapest, 1915, III. kiadás: Budapest, 1926, IV. kiadás: sajtó alatt. — 9. Perjogi határkérdések. Budapest, 1915. — 10. A tisztességtelen versenyről szóló törvény magyarázata. Budapest, 1923. — 11. Személyi és családi jog. (Grill-féle Magyar Törvények. Magyar Magánjog két I. kötete). Budapest, 1929. — 12. A fizetőképtelenségi jog reformja. Törvénytervezet felvilágosító észrevételekkel. Budapest, 1928.

b) Német nyelven:

1. Kartelle und Trusts (Dr. Baumgarten Nándorral). Berlin, 1906. — 2. Das Vermögen im BGB. und im Schweizerischen

Zivilgesetzbuch. Bern, 1909. — 3. Der Zwangsausgleich ausserhalb des Konkurses in Ungarn. Budapest, 1915. — 4. Das Privatrecht als Organisationsrecht. Zschr. für vergl. Rechtswissenschaft Bd. XXX. — 5. Die ungarische Geldinstitutszentrale. Zschr. für das ges. Handels- und Konkursrecht. Bd. LXXX. Heft 4.

c) Francia nyelven:

6. L'effet de la guerre sur les contrats. Az International Law Association 35. értekezletének irománya. 1928. — 7. Projet de Convention concernant l'effet de la guerre etc. Az International Law Association 36. értekezletéhez (sajtó alatt).

Dr. RÉTHEY FERENC egyetemi m. tanár:

1. „Kezességi alakok a római jogban“. Kecskemét, 1909. — 2. „A sortartás kifogása“. Különlenyomat a „Grossschmid Emlékkönyv“-ből. Budapest, 1912. — 3. „A római rabszolgaság kérdése“. Kecskemét, 1913. — 4. „A vadimonium“. Kecskemét, 1916. — 5. „A jogi személyek diplomáciai védelme“. Sashalom, 1928. — 6. „A jogi személyek a Nemzetközi Magánjogban. Sashalom, 1928.

Ifj. kövesdi BOÉR ELEG dr. egyetemi m. tanár:

1. A Konjunktura Elmélete. Budapest, 1927. Grill Károly könyvkiadóvállalata. 117 l. — 2. Diszkont és Pénzelmélet. Budapest, 1928. Grill Károly könyvkiadóvállalata. 49 l. — 3. Die Internationalen Goldbewegungen, Weltwirtschaftliches Archiv, Bd. 31, Heft 2, 1930. S. 445—470.

2.

Az orvostudományi karban:

Dr. JANCSÓ MIKLÓS ny. r. tanár:

1. Az aortitis lueticáról. (Orvosi Hetilap, 1929.) — 2. *Dr. Jancsó Miklós és dr. Engel Rudolf* magántanár: Observations sur l'endemie alternative de paludisme aux environs de la ville Kolozsvár pendant une periode de 50 ans. (Előadás a II. nemzetközi malaria kongresszuson Algerban, 1930 május 19—21.) — 3. *Dr. Jancsó Miklós és dr. Engel Rudolf* magántanár: Sur la nephrite du paludisme. (Előadás a II. nemzetközi malaria kongresszuson Algerban, 1930 május 19—21.) — 4. *Dr. Jancsó Miklós és dr. Engel Rudolf* magántanár: Considerazioni sopra la

malaria epidemica dei regioni di Kolozsvár. — 5. *Dr. Jancsó Miklós és dr. Engel Rudolf* magántanár: Sull infiammazione dei reni nella malaria. — 6. *Dr. Jancsó Miklós és dr. Engel Rudolf* magántanár: Beobachtungen über die Malaria Endemie in der Umgebung von Kolozsvár.

Dr. VIDAKOVITS KAMILL ny. r. tanár:

1. A tüdőgümőkór sebészeti kezeléséről. (Előadás az Orvosi Szakülésen, 1929 november.) — 2. Az arcidegzsábáról, különös tekintettel az alkoholos ducinjekciókra. (Előadás ugyanott 1930 március. Megjelent az Orvosi Hetilap 1930, XII. sz.) — 3. Hasonló témához hozzászólás a berlini német sebész kongresszuson. (1930 április. Kongressbericht.) — 4. Hozzászólás az epesebészethez. (Magyar Sebésztársaság nagygyűlése 1930 május. Munkálatok 1930.) — 5. Az anus praeternaturalis és bélsársipoly. Vitabevezető előadás u. o.

Dr. ISSEKUTZ BÉLA ny. r. tanár:

1. Über die Wirkung zwei neuer Guanidinderivate. (Arch. f. exp. Path. u. Pharm. Bd. 146. Heft 2.) — 2. Két új guanidinszármazék hatásáról. (Orvosi Hetilap 1929, 28. sz.)

Dr. POÓR FERENC ny. r. tanár:

1. Lymphogranulomatosis a bőr sajátos elszarusodási zavarával. (Orv. Hetilap 1929, 49. sz.) — 3. Fall von Lymphogranulomatose etc. (Dermat. Wschrift 1930.) — 3. A dermatologia tanítása és a kutató munka. (A Ferencz József-tudományegyetem bőr- és nemikórtani klinikája 1923—1930. évi ismertetőjében.) — 4. A klinika ismertetése. (A m. kir. Ferencz József-tudományegyetem bőr- és nemikórtani klinikája 1923—30. évi ismertetőjében.) — 5. A hajzathatárok serdülőkori megváltozásának jelentősége az örökléstanban. (Sajtó alatt.) — 6. Die Bedeutung der Alopecia frontalis adolescentium. Derm. Wschr. 91. kötet 38. szám 1930. — 6. A körömágy haematomái parkinsonismus esetében. (Orvosi Hetilap, 1930, 23. sz.) — 8. A bőr és a szervezet kölcsönhatása. (Orvosképzés 1930. évi 4. szám.)

Dr. HAINISS ELEMÉR ny. r. tanár:

1. A természetes táplálás, mint az egészségvédelem alapja. (Egészségvédelem 1930, I. sz.) — 2. Bauliche Einrichtung und Betrieb der neuen Univ.-Kinderklinik in Szeged. (Monatschr. f. Kinderheilkund Bd. 46. 300.) — 3. Az egyetlen gyermek patho-

logiája. (Anya és csecsemővédelem 1930, I. sz.) — 4. A diphtheriás megbetegedések súlyosbodásának okairól és a serumhatás feltételeiről. (Orvosképzés 1930, 110.) — 5. Melegítőágy koraszülöttek részére. (Budapesti Orvosi Ujság 1930, 26.) — 6. Ein Wärmebett für Frühgeborene. (Zeitschr. f. das ges. Krankenhauswesen 1930.) — 7. Eine Dampfvorrichtung für Diphtherienkranken. (Zeitschr. f. den ges. Krankenhausbau, 1930.) — 8. Prof. dr. Paul Heim. (Monatschr. f. Kinderheilk. Bd. 45. I.)

Dr. BEREZ JÁNOS ny. r. tanár:

1. A Kjelland fogóval szerzett tapasztalatokról. (Előadás a m. kir. Ferencz József-tudományegyetem Baráti Egyesületének Orvosi Szakosztályában 1930 március 22.) — 2. A constitutio szerepe a nőgyógyászatban. (Előadás a Magyar Nőorvosok Társaságának 1930 április 5-én tartott III. nagygyűlésén.) — 3. A Kjelland fogóval szerzett újabb tapasztalatok. (Előadás az Országos Orvosszövetség Kecskeméti Fiókjában 1930 június hó 1-én.)

Dr. DARÁNYI GYULA ny. r. tanár:

1. Egészségvédelem főszerkesztői beköszöntő (1929, 5—6. sz.) — 2. Előszó „Ipari mérgezések“ című munkához. 1929. — 3. Hygiene intézet a német egyetemen. (Népegészségügy 1929, okt.) — 4. Chemotherapeutischer Tierversuch bei Tuberkulose. (Zschrft. f. Tbc. 1930.) — 5. Fejlődés, fajfenntartás, öregedés. (Természettudományi Közlöny 1930, 62. k. 10. sz.) — 6. Das Wesen des Bakteriensporenbildung. (Zblatt f. Bakt. I. O. 1930.) — 7. A tifusz endemiaszerű elterjedéséről az Alföldön. (Orvosi Hetilap 1930, 29. sz.) — 8. A bakteriumspora helyzete a fajfenntartási folyamatok egy új beosztásában. (Mathem. és Természettudományi Értesítő 1930.) — 9. Neues Einteilungsprinzip der Fortpflanzungsformen und der Lebensvorgänge überhaupt. (W. Roux Arch. f. Entwicklungsmechanik der Organismen 1930.) — 10. Der Zusammenhang der Fortpflanzung mit dem Kolloidalen der Organismen. (Biol. Zentralblatt 1930.) — 11. Vérvizsgálati eljárások értéke tuberkulózisban. (Előadás a szegedi tbc. nagygyűlésén. Budapesti Orvosi Ujság 1930.) — 12. Az Alföld egészségügyi problémái. Munkálatok az Alföldkutató bizottság kecskeméti gyűlése alkalmából. Sajtó alá rendezés. — 13. Sur les phénomènes lytiques de la bacterie charbonneuse. (A párisi 1930. microbiol. kongresszuson tartott előadás.)

Dr. JENEY ENDRE ny. r. tanár:

1. Immuniserungsversuche gegen Tuberkulose mit „ver-seiftem“ Antigen. (Zschrft. f. Tuberkulose Bd. 55. H. 6. S. 496—507. 1930.) — 2. Epealkotórészek közvetlen hatása a csontvelőre. Tihanyi biológiai intézet Évkönyve. II. oszt. Munkái III. köt. 1930: 1—5. — 3. A boldogulás feltételei az orvosi pályán. (Szabadegyetemi előadás.) — 4. Megfigyelések a vérképző szerveken szövettényezetben. (Előadás az I. Nemzetközi Mikrobiológiai Kongresszuson. Páris, 1930. IV.)

Dr. BALÓ JÓZSEF ny. r. tanár:

1. Die Lipomatose der Bauchspeicheldrüse und deren Bezug zur allgemeinen Fettsucht. (Virchow-s Arch. 273. Bd. II. H.) — 2. Der Zusammenhang zwischen der Lipomatose des Pankreas und der allgemeinen Fettsucht. (Verhandlungen der Deutschen Path. Gesellschaft. Wien, 1929. IV. 4—6.) — 3. Über die Virulenzaenderung des Herpesvirus unter der Einwirkung Verschiedener Bakterien. (Zschrft. f. Hygiene und Infektions-Krankheiten. Bd. 110. H. 3. 1929.) — 4. A herpesvirus virulentiájának változása különböző bakteriumok hatására. (Orvosi Hetilap 6. 1929.) — 5. A hasnyálmirigy lipomatosisa és annak viszonya az általános elkövéedéshez. (Orvosi Hetilap 34. 1929.) — 6. *Dr. Baló József és H. C. Ballon: Metaplasia of Basal Oells in the dukts of the Pankreas: Its Consequences.* (Archives of Pathologis, January, 1929. Fol. VII. pp. 27—43.) — 7. Effects of Retention of Pancreatic Secretion. (Surgery Gynecologie and Obstetrics, January 1929. Pages 1—13.) — 8. *Dr. Baló József és Nachtnebel Ödön: Über die Periarteritis nodosa auf Grund von 9 neueren Fällen.* (Virchow-s Arch. 272. Bd. H. II.) — 9. Periarteritis nodosa und innere Secretion (Endocrinologie, Bd. III. 1929.) — 10. Összefüggés a hasnyálmirigy lipomatosisa és az általános elkövéedés között. (A m. kir. Ferencz József-tudományegyetem Barátai Egyesületének Orvosi szakosztályi ülésén 1929 február 14-én tartott előadás.)

Dr. JANKOVICH LÁSZLÓ ny. r. tanár:

Medinalvergiftung. (Sammmlung f. Vergiftungsfälle 1930.)

Dr. KISS FERENC ny. r. tanár:

1. *Dr. Kiss Ferenc és Mihalik Péter: Die Markreifung im peripherischen Nervensystem.* (Anat. Anzeiger Bd. 69. Nr. 18—19. 1930.) — 2. Ugyanaz magyarul. (Magyar Orvosi Archivum

1930.) — 3. The relation between nerve-plexuses and lymphnodes of the abdomen. (Archives of Surgery [U. S. A.] 1930.)

Dr. PURJESZ BÉLA c. rk. tanár:

1. *Dr. Purjesz Béla és dr. Kup Gyula*: A bélfal kiválasztó működésére irányuló vizsgálatok kutyákon. (Magyar Orvosi Archivum 1929, 4. i.) — 2. Tierexperimentelle Untersuchung über die Ausscheidungsfunktion der Darmwand. (Zschrft. i. d. ges. Exper. Med. 1929. 66. k. 3—4.) — 3. Die Rolle der Lunge bei dem Abbau der roten Blutkörperchen. (Festschrft. Prof. Dr. Nikolaus v. Jancsó. Acta Litt. Ac. Scientiar. reg. univ. Hung. Franz. Joseph. Tom. IV.) — 4. *Dr. Purjesz Béla, dr. vitéz Rosztóczy Ernő és dr. Csinády Jenő*: Sportorvosi vizsgálatok. Budapesti Orvosi Ujságban. 1930. N 30. Arbeitsphysiologie Bd. 3.

Dr. ENGEL RUDOLF magántanár:

1. Die Reaktion des Reticuloendothels bei experimenteller Kaninchen-Tuberkulose. (Festschrft. Prof. dr. N. v. Jancsó.) — 2. Az öregkori typusról. (Előadás a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók soproni vándorgyűlésén. 1929. szept.) Megjelent a Gyógyászatban 1929. — 3. *Dr. Engel Rudolf és dr. Jancsó Miklós* ny. r. tanár: Observation sur l'endemie alternative de paludisme aux environs de la ville de Kolozsvár. (Előadás a II. nemzetközi malaria kongresszuson, Alger, 1930 május 20.)

Dr. vitéz BERDE KÁROLY magántanár:

1. A m. kir. Ferencz József-tudományegyetem bőrklinikájának beteg-anyaga és betegforgalma az 1921—28. években. — 2. Az erysipeloid. (Az Orvosi Gyakorlat Kérdései, 1929. 32. sz.) — 3. Csökkent-e a syphilises fertőzések száma Magyarországon? (Egészségvédelem 1929. 14—15. sz.) — 4. Hat die Zahl der syphilitischen Infektionen in Ungarn abgenommen? (Dermat. Wochenschrift 1930.) — 5. A hajás fejbőr gombás betegségeinek gyógyítása. (Az Orvosi Gyakorlat kérdései, 1929. 35. sz.) — 6. Kasuistische Beiträge zur Kenntniss der nichtvenereischen Genitalerkrankungen. (Dermat. Wschrt. 1930. 11.) — 7. Az alopeciák okai és gyógyítása. (Az Orvosi gyakorlat kérdései, 1930, 1. sz.) — 8. A chloasma periorale virginum ismertetéhez. (Orvosi Hetilap, 1929, 51. sz.) — 9. Über Chloasma periorale virginum. (Arch. f. Dermat. u. Syph. Bd. 159. H. 3.) — 10. A kombinált Röntgen-thallium-epilatio. (Az Orvosi Gyakorlat kérd. 1930. 5. sz.) — 11. Dermatologiai és mykologiai vizs-

gálatok az analytikus quarclámpával. (Orvosi Hetilap sajtó alatt.) — 12. Dermatologische und mykologische Untersuchungen mit der Analysenquarzlampe. (Arch. f. Dermat. u. Syph. Sajtó alatt.) — 13. A naevusok eltávolítása. (Az Orvosi Gyak. kérdései, 1930. 19. sz.) — 14. Tapasztalataink és teendőink a lupus vulgarist illetőleg. (Orvosképzés, sajtó alatt.) — 15. A magyar pathogen fonálgombaflóra 1929-ben. Regionalis sajtóságok és járványügyi viszonyok. (Bőrgyógyászati szemle. Sajtó alatt.) — 16. Dermatologiai problémák az Alföldön. (Az Alföldkutató Bizottság 1929. évi Kecskeméten tartott nagygyűlésnek munkálatai, Szeged, 1930.)

Dr. WALTNER KÁROLY magántanár:

1. A csecsemő- és gyermekkori tüdőgyulladások pathológiája. (Orvosképzés, 1929. 596.) — 2. Beiträge zur Kenntnis der Knochenmarkfunktion. (Klinische Wschr. 1929. 313.) — 3. Über die Wirkung einiger Metalle. II. (Arch. f. exper. Pathologie u. Pharmakologie, 146. Band 310.) — 4. Kann Kalkmobilisierung den Zufuhrmangel ausgleichen? (Klin. Wschr. 1930. 409.) — 5. A táplálék Ca- és P-tartalmának jelentősége. (Magyar Orv. Arch. 1930.) — 6. A csecsemő- és gyermekkori agyhártyagyulladások. (Orv. Hetil. 19. sz. Az Orvosi Gyakorlat kérdései, 73. 1930.) — 7. Praktische Notizen. (Monatschr. f. Kinderheilk. Bd. 47, 24.) — 8. Merkwürdige Fälle. (Monatschr. f. Kinderheilk. 1930.) — 9. A gyermekkori rheumás megbetegedések jelentősége és megelőzése. (Orvosképzés 1930.) — 10. A magyar ergosterinkészítmények értéke. (Orvosi Hetilap 1930.) — 11. A szegedi gyermekklinika tuberculosistherápiája. (Magyar Tüdőbetegd. és Gyógyintézet orv. Egy. II. Nagygyűlés. Munkál. 1930.)

Dr. LUKÁCS JÓZSEF magántanár:

1. Az insulin és adrenalin hatása a liquorcukortükörré. (Magyar Orv. Arch. 1929. 59, 1.) — 2. A csecsemő- és gyermekkori tüdőgyulladások kezelése. (Orvosképzés, 1929, 585.) — 3. Egyszerű vértransfusios, infusios és csepegtető készülék. (Budapesti Orvosi Ujság. 1929, 1081.) — 4. Schilddrüsenwirkung und Darmmotilität. (Arch. f. Kinderheilk. Bd. 89. 161.) — 5. A gyermekkori tuberculindiagnosztika alapelvei. (Orvosi Szemle 1929 júl.) — 6. Die qualitative Veränderungen der Tuberkulinkutanreaktionen bei Meningitis tuberculosa. (Monatschr. f. Kinderheilk. Bd. 46, 125.) — 7. Masern und Tuberkulose. (Arch. f.

Kinderheilk. Bd. 90, 116.) — 8. A vérátömlesztés indikációi és technikája a csecsemő- és gyermekkorban. (Orvosi Hetilap, 1930, 23. sz.) — 9. Egyszerű képletek a csecsemő és gyermek fejlődésének megítélésére. — 10. Geht das Schilddrüsenhormon in die Milch über? (Arch. f. Kinderheilk. 1930.) — 11. Massanalytische Hilfstabellen. (Bioch. Zeitschr. 1930.) — 12. A tuberkulinallergia gyógyszeres befolyásolásáról. Ergosterinhatás és tuberculosis. (Magyar Tüdőbetegd. és Gyógyintézeti orv. Egy. II. nagygyűl. Munkál. 1930.)

Dr. STIEF SÁNDOR magántanár:

1. A Pick-féle betegség. (Gyógyászat 1929, 37. sz.) — 2. Zur Histopathologie des Sehnerven bei der Arteriosklerose und bei der senilen Demenz. (Zeitschr. f. Augenheilk. Bd. 70. 1929. Mit 7 Textabbildungen.) — 3. A látóideg kórszövettana az arteriosklerosisnál és a dementia seniliséknél. (Gyógyászat, 1929, 41. sz.) — 4. Zur Kasuistik der Pickschen Krankheit. Mit 10 Textabbildungen. (Zeitschr. f. d. g. N. u. P. 128. 1930. Weygandts-Gedenkbuch.) — 5. A liquor cerebrospinalis felmelegítése. (Gyógyászat, 1929, 48. sz.) — 6. Die Aufwärmung der Cerebrospinalflüssigkeiten. (Arch. f. Psychiatrie u. Nervenkrankheiten. Bd. 89. 1930.) — 7. Bevezetés az ideggyógyászati diagnosztikába. (Orvosképzés, 1930. 1 színes ábrával.) — 8. Bevezetés az ideggyógyászati diagnosztikába. — Szerző kiadása 1929. — 9. Psychopathologiai lokalisations problémák, különös tekintettel a Pick-féle betegségre. Szakosztályi előadás vetített képekkel 1930 márc. Alth testvérek kiadása, Szeged. — 10. A functionális idegbántalmak és kezelésük. I. Exogen neurasthenia, defatigatio. II. Endogen neurasthenias reactiok. III. Hysterias reactio és hysterias jellem. (Orvosi Hetilap melléklete, Orvosi Gyakorlat kérdései 1930, 20. szám.) — 11. A fejfájásokról (ideggyógyászati szempontból). Orvosi Gyakorlat kérdései 1930, 30. sz. — 12. Adatok a tabes dorsalisnél előforduló testalkat típusok kérdéséhez. (Budapesti Orvosi Ujság 1930, 32. sz.)

Dr. KUNCZ ANDOR magántanár:

1. Adatok a méhvérzések therápiájához. (O. H. 1929.) — 2. A placenta praevia sebészi kezelése. (O. H. 1929.) — 3. Szülészeti és nőgyógyászati propedeutica. A fiziologiás terhesség, szülés és gyermekágy. (16 ív, 148 ábra. Szeged, 1929.) — 4. Az életkor jelentősége az első szülésnél. (O. H. 1930., az O. H. Or-

vosi gyakorlat köréből mellékletében.) — 5. Terhesség és szív-baj. 1929.

Dr. DÁVID LAJOS magántanár:

1. Egyszerű minőleges elemzés. 2. Daten zur Bestimmung des Morphingehaltes des Opiums und seiner Derivate. — 3. A *Myriophyllum spicatum* hatóanyagáról.

Dr. NYIRŐ GYULA magántanár:

1. Über die schizophrene Form der Dementia paralytica. (Psychiatrisch Neurologische Wochenschr. 1929 IX. 7. 36. sz.) — 2. Tapasztalatok a paralysis gyógykezelése terén egy malariatörzs 70 passageával. (Gyógyászat 1929 XII. 15. 50. sz.) — 3. Ugyanaz németül. (Psychiatrisch Neurologische Wochenschriftben.) — 4. A hysteriáról. (Magyar Szemle, 1930 II., VIII. kötet 2. 30. sz.) — 5. *Dr. Nyirő Gyula és dr. Jablonszky Albin*: Néhány adat az epilepsia prognosisához különös tekintettel a constitutióra. (Orvosi Hetilap 1929 VIII. 13. 28. sz.) — 7. Ugyanaz németül. (Psychiatrisch Neurologische Wochenschrift 1929 XI. 2. 44. sz.)

Dr. BURGER KÁROLY magántanár:

1. Az aminosavak és polypeptidek viselkedése egészséges és toxikus terheseknél. (Orvosi Hetilap 1929, 49.) — 2. A vér xanthoproteinreakciója normalis és toxikus terheseknél. (Orvosi Hetilap 1929, 50.) — 3. A gyakorló orvos szerepe a szülési szövődmények és női bajok megelőzésében. (Budapesti Orvosi Ujság 1929, 47. sz.) — 4. A savbasis egyensúlykérdése a terhességben. (O. H. 1930, 23. sz.) — 5. Amerikai és európai tanulmányutam tapasztalatai. (Orvosképzés 1930, 3.) — 6. Az egészséges nő. (A Magyar Szemle Társaság kiadása, 5 iv. Budapest, 1930.)

Dr. KOVÁTS FERENC magántanár:

1. A tüdővész keletkezése. (Bpesti O. U. 1929, 21.) — 2. Nuovo apparecchio per la cura del pneumotorace artificiale. (Tuberculosi, 1929.) — 3. Ein einfaches Verfahren zur Züchtung der Tuberkulbazillen aus dem Sputum. Festschrift Prof. dr. N. Jancsó 1929.) — 4. Az ambulans légmellkezelés. (A magyar tüdőbeteg gondozó és gyógyintézeti orvosok kecskeméti nagygyűlésén tartott referatum. Megjelent az egyesület évkönyvében 1930-ban.) — 5. A tüdővész előjelei. (Előadás a magyar ter-

mészetvizsgálók egyesületének soproni vándorgyűlésén. Megjelenik az egyesület évkönyvében.) — 6. Az ambulans légmellkezelés. (8 és fél ív, fénynyomó papíron, 40 ábrával. Novák kiadás, 1930.) — 7. A tüdővész keletkezése. (Bpesti O. U. 1929.) — 8. Ein einfaches Pneumothoraxgerät. (Deutsche Med. Wschr. 1930. 24.) — 9. A paprikahasítók csúcshurutja. (A magyar tüdőbeteg gondozó és gyógyintézeti orvosok egyesületének szegedi nagygyűlésén tartott előadás. 1930. Megjelenik az egyesület évkönyvében.) — 10. A mesterséges légmellkezelés technikája és eredményei. (Az O. H. Az orvosi gyakorlat kérdéseiben, 1929, 2.) — 11. A tüdőgümőkór Friedmann-féle gyógymódja. (Ugyanott, 1929, 26.) — 12. A tüdőgümőkór gyógyítása arany sókkal. (Ugyanott, 1929, 28.)

Dr. KOVÁCS KÁLMÁN magántanár:

1. Eine Halsrippe als Ursache einer einseitigen Raynaud'schen Krankheit. (Festschrift Prof. Dr. N. von Jancsó.) — 2. A röntgen-sugarak hatásáról. (Revista Medicala. Orvosi Szemle, Kolozsvár, 1930.) — 3. Nyaki borda által okozott féloldali Raynaud-kór. (Gyógyászat 1930.) — 4. A vér- és nyirokrendszer betegségeinek sugaras kezelése. (Orvosi Hetilap 1930.) — 5. Adatok a leukámia sugaras kezeléséhez. (Budapesti Orvosi Ujság 1930.) — 6. Einige Daten zur Strahlenbehandlung der Leukämie. (Therapie der Gegenwart 1930.)

Dr. TREER JÓZSEF magántanár:

1. Cardiospasmus és therápia. (Orvosi Hetilap.) — 2. Középfülgyulladás szövődményei. (Előadás Kecskeméten.) — 3. A fül-, orr- és gégészeti akut megbetegedéseiről. (Orvosi Továbbképző tanfolyamon tartott előadás Szegeden.)

3.

A bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karban:

Dr. CSENGERY JÁNOS nyug. ny. r. tanár:

1. Az új Ilias. Bemutató az Akadémiában. (Széphalom és különnyomat). — 2. Az Ilias I. éneke. (Budapesti Szemle.) — 3. Az Ilias XXII. éneke. (Budapesti Szemle.) — 4. Historia Romanorum partesque selectae carminum Ovidii. Latin Olvasó- és Gyakorlókönyv a gimnázium és reálgimnázium IV. osztálya számára. Társszerző: Dr. Orbán János. Budapest, 1929. — 5.

Pindaros. Magyarul tolmácsolta Cs. J. (Budapest, Akadémia, 1929.) — 6. Erdőzúgásban. Költemény. (Új Idők.)

Dr. DÉZSI LAJOS ny. r. tanár:

1. A Gróf Vigyázó-alapítvány és a magyar tudomány-politika. (Széphalom-könyvtár 11. sz.) — 2. Beszámoló beszéd, melyet a szegedi M. kir. Ferencz József-tudományegyetem 1929. évi szeptember hó 29-iki ünnepi közgyűlésén mondott. Szeged, 1929. — 3. Jelentés a dr. Lord Rothermere-alapítványról. Szeged, 1929. — 4. Magyar irodalmi hatás Shakespeare költészetében. Budapest, 1929. — 5. Régi Magyar Költők Tára. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. VIII. kötet XVI. százdbeli magyar költők művei; VII. kötet 1566—1577-ig. Budapest, 1930. 8°, 4, 503 lap. — 6. Salamon királynak az Dávid király fiának Markalfal való tréfabeszédeknek rövid könyve. A legrégebb kiadásból közrebocsátja D. L. Budapest, 1930.

Dr. ERDÉLYI LÁSZLÓ ny. r. tanár:

1. Szent Imre és kora. Budapest, Athenaeum. 1930. 122 l. — 2. Szent Imre legendája. Budapest, Athenaeum. 1930. 46 l. — 3. Különféle ujságcikkek.

Dr. HORGER ANTAL ny. r. tanár:

1. A hangrés megszüntetésének kérdéséhez. Magyar Nyelv XXV, 252. — 2. Mese, mese, meskete. U. o. 372. — 3. Pók. U. o. XXVI, 85. — 4. A *várjad* és *várd* típusú igealakok viszonya. Magyar Nyelvőr LIX, 83. — 5. *Töszméköl, gyüszméköl, gyüszménékédik*. Népünk és Nyelvünk I, 296.

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY ny. r. tanár:

1. Dunántúl és a Kisalföld írásban és képben. Szeged, 1929. XII, 289 l. (E művel a párisi Bibliothèque de l'Institut International de Cooperation Intellectuelle-nek a Magyar Tudományos Akadémiában székelő Magyar Nemzeti Bizottsága felvette az 1929-ben megjelent kiváló magyar munkák jegyzékébe.) — 2. Föld és Ember szerkesztése. Szeged, 1930. Évente 6 szám. — 3. Apróbb cikkek.

Dr. HUSZTI JÓZSEF ny. r. tanár:

1. Tendenze platonizzanti nella corte di Mattia Corvino. Giorn-st. della filosofia italiana 1930. — 2. Szemelvények ifj. Plinius leveleiből. Budapest, Szent István Társulat, 1930. — 3.

Fináczy Ernő mint klasszikus irológus. Magyar Paedagogia 1930. — 4. Kisebb cikkek, ismertetések, bírálatok különböző folyóiratokban. — 5. Szerkesztette a Bibl. Discipulorum c. tan-könyvsorozatát.

Dr. BUDAY ÁRPÁD ny. r. tanár:

a) Szerkesztette a Dolgozatok — Arbeiten — Trauvaux c. szakfolyóirat V., 1929. évfolyamát.

b) Tudományos cikkek és előadások: 1. A Székelyföld római régészeti feladatai. (Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötven éves jubileumára, 366—370. lap.) — 2. Magyar grófnő és francia tudós százéves levelezése. (Napkelet VII, 1929. évf. 403—410. lap.) — 3. A román konkordátum. (Bevezetés és fordítás. Prot. Szemle 38. évf., 1929. 522—532. lap.) — 4. Kertész József: Hazajáró lelkek — Nagyenyei képek. Ism. (U. o. 556—557. lap.) — 5. Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötven éves jubileumára. Ism. (U. o. 632—634. lap.) — 6. Dr. Balázs András: Adatok az erdélyi kisebbségek iskolavédelmi küzdelmeihez. 1919—1920. Ism. (Prot. Szemle 39. évf., 1930, 173—176. lap.) — 7. Széljegyzetek egy régészeti cikkhez. (Magyarul és németül. Dolgozatok — Arbeiten — Travaux, 1929., V. évf. 176—188. lap.) — 8. A magyarföldi limeskutatások. (Arch. Ért. XLIII, 1929. évf. 60—67. lap.) — 9. Szász alapítás-e Kolozsvár? (Historia III., 1930. évf. 11—14. lap.) — 10. A dieburgi Mithras-oltárkép. (Sajtó alatt. Előadás Szegeden az E. B. E. szakosztályában ápr. 30-án, Budapesten az Orsz. Rég. Társ. ban május 10-én.) — 11. Childe, The Danube in prehistoric. (Szakosztályi elnöki megnyitó az E. B. E.-ben, okt. 23. Megjelent a Szegedi Napló okt. 27-iki, V. évf. 246. számában.) — 12. Az erdélyi magyar régészet multja. (Szakosztályi előadás az E. B. E.-ben nov. 21-én.)

c) Ismeretterjesztő előadás és több alkalmi cikkek a Szegedi Napló 1929. és 1930. évf. több számában.

Dr. IMRE SÁNDOR ny. r. tanár:

1. A neveléstudomány magyar feladatai. Kisdiednevelés. Budapest, 1930. — 2. Egyetemi nevelés. Budapesti Szemle, 1930. kny.: Bpest 1930. n. 8° 46 l. — 3. A lelkeszi hivatás nevelési szempontjai. Prot. Szemle, kny., Budapest 1930, n. 8° 16 l. — 4. A tisztviselők és a közönség. (A közigazgatás mint a köznevelés szerve c. tanulmány. bevezetése.) Magyar Közigazgatás, Bpest, 1930. — 5. Szülők és gyer-

mekek ellentétei (előadás gondolatmenete). Híradó, Pozsony, 1930 jan. 26. — 6. A tehetség sorsa és a társadalom (előadás gondolatmenete). Ujság, Bpest, 1930. ápr. 8. — 7. A pedagógia mai kérdéseiről (nyilatkozat). Pesti Napló Vasárnap c. mell. 1929 dec. 8. — 8. A sajtó a nevelésügy szolgálatában (nyilatkozat). A dolgozó asszony lapja, Bpest, 1929 okt. — 9. Kártékony szeretet. Városi Szülők Lapja, Bpest, 1929 okt. 15. — 10. Megint középiskolai reform? Magyarság, Bpest, 1930 febr. 20. — 11. Báró Wesselényi Miklós ismeretlen nevelei. Erdélyi Helikon, Kolozsvár, 1930. — 12. A lelkésztanítóság kérdése. Ref. Figyelő, Bpest, 1929, 35. sz. — 13. Külföldi magyarok tankönyvei. A Magyarok Világkongresszusának tárgyalásai, Bpest, 1930. — 14. Bírálólat vagy hírverés? (Remete Pál.) Irodalomtörténet, Bpest, 1930. — 15. Ismertetés: Prohászka Ottokár, Soliloquia. Prot. Szemle, 1930.

Dr. SOLYMOSSY SÁNDOR ny. r. tanár:

1. Lél vezér kürtmondája. (Ethnographia, 1929.) — 2. Negyven év után. (Elnöki megnyitó; Ethnogr. 1929.) — 3. A székely népballadákról. (Emlékkönyv a székely nemzeti múzeum 50 éves jubileumára. Sepsiszentgyörgy, 1929.) — 4. Hongaarsche Sagen, Sprookjesen Legendes. Verzameld en verklaard door Dr. Alex. Solyomossy; vertaalt door Vilma Hettyen; met illustraties van István Benyovszky. Zafphen (Holland) W. I. Thieme u. Co. 1929. 25 színes képpel, bevezetésekkel és magyarázatokkal. I—XXIII. bev., 370 l. olvasmányszöveg, 371—416. l. világirodalmi összevető jegyzetek. — 5. A magyar folklóre- és ethnographiai irodalom bibliographiája az 1923—24. évekről. (Volkskundliche Bibliographie für das Jahr 1923—24. Herausgeg. v. Bund der volkskundl. Gesellschaften. Berl. Leipz. Walter de Gruyter u. Co. 1929.) — 6. Magyar ősvallási elemek népmeséinkben. („A kacsalábon forgó várkastély“.) Ethnographia 1929. — 7. Éléments orientaux dans les contes populaires hongrois. („Keleti elemek népmeséinkben“.) Ethnogr. 1922 megj. tanulmány fordítása.) Revue des Etudes Hongroises IV. 1928. (megj. 1930-ban). — 8. Bevezetés a néptudományba. (Székfoglaló előadás a szegedi néprajzi tanszéken, 1929. szept. 20.) Napkelet, 1929. II. 584—590. old. — 9. A honfoglalás előtti magyarság ethnikumához. (Munkácsi Bernát Emlékkönyv. Magyar Nyelvőr. 1930.)

Dr. VÁRKONYI HILDEBRAND ny. r. tanár:

1. Szempontok az alaklélektan bírálatához. Kl. a Magyar Psychol. Szemle 1929, 3—4. sz.-ból. — 2. Az alkalmasságvizsgálatok tudományos alapjai. Székfoglaló előadás a Magy. Pedagógiai Társaság 1930 márc. 15-iki ülésén. — 3. A Magyar Pedagógiai Lexikon (Fináczy E. és Kornis Gy. közrem. szerk. Kemény Ferenc) munkatársa (180 címszó).

Dr. SIK SÁNDOR ny. r. tanár:

1. Alexander Sik: Der Führer. Pfadünderführer-Handbuch: Potsdam, Ludwig Voggenreiter, 1929. (A Magyar Cserkészvezetők könyvének fordítása. Ford. Alexius Velösy.) 167 l. — 2. Sik Sándor: Sarlósboldogasszony. Versek. II. kiadás. Berlin, 1930. Ludwig Voggenreiter-Verlag. Magyar Osztály. 104 l. — 3. A cserkészét. Budapest, 1930. A Magyar Szemle kincsestára, 105. sz. Kiadja a Magyar Szemle Társaság. 79 l. — 4. A boldog ember inge. Mese hét részben. Illusztrálta Nagy Sándor. Bpest, Szt. István-Társulat. Év nélkül 284 l. — 5. Fiatal magyarság. Eszmék és elszánások. (Több szerzőtársal.) Bpest, 1930. A szerző kiadása. — 6. U. az II. kiadás.

Dr. MESTER JÁNOS ny. rk. tanár:

1. Pierre Janet és Freud lélektani eredményei. Megjelent a Ranschburg Pál tiszteletére kiadott Psychologiai tanulmányok c. kötet 302—320. lapján. Budapest, 1929. — 2. A Collegium Germanicum Hungaricum és Vass József. Budapest, Szent István-Társulat, 1929. 96 lap. — 3. A készülő Magyar Katholikus Lexikon számára elküldött 65 filozófiai és pedagógiai irányú cikket. — 4. Könyvismertetések és bírálatokat írt az Athenaeumban, Magyar Kulturában és napilapokban.

Dr. BANNER JÁNOS c. ny. rk. tanár:

1. Adatok a körömmel díszített edények kronológiájához. (Archaeologiai Értesítő 1929.) — 2. Adatok a neolithkori lakóház kérdéséhez. (Dolgozatok 1929.). — 3. A békési pásztorélet. (Népünk és Nyelvünk 1929.) — 4. Adatok a XVIII. század falusi életéből. (U. ott 1930.)

Kisebb közlemények: 1. Szeged vízi élete. U. ott 1929.) — 2. Parasztnóták Apátfalváról. (U. ott.) — 3. Adalék a haltaposáshoz. (U. ott.) — 4. Halfogás kézzel. (U. ott.) — 5. A kopáncsi neolithkori falu. (Budapesti Hírlap 1930 III. 13.)

Könyvismertetések: 1. Archaeologia Hungarica I—IV.

(Arch. Ért. 1929.) — 2. Emlékkönyv a Székely Múzeum 50 éves jubileumára. (Dolgozatok 1929.) — 3. Gesztei Nagy L.: A jövő intelligencia és a tanyakérdés. (Népünk és Nyelvünk 1929.) — 4. A Dolgozatok V. évfolyama. (Budapesti Hirlap és Szegedi Szemle 1930.)

Több előadást tartott Budapesten, Szegeden és Hódmezővásárhelyen.

Dr. MARÓT KÁROLY c. ny. rk. tanár:

1. Vergilius Georgiconának II. éneke (műfordítás), Széphalom Könyvtár 16. sz. 1929. — 2. Én, Ady Endre, ismertetés, Napkelet 1930, 88—90. l. — 3. Beszámoló a lundi V. nemzetközi vallástörténeti kongresszusról, Ethnographia 1929, 175—179. l. — 4. „Szemelvények az Odysseiából“ című tankönyv kiad. bev. és magy. társszerzővel, a Szent István-Társulat Biblioth. Discipul. vállalatában, 1930. — 5. A mágia a modern elméletek tükrében, Társadalomtudomány 1930, 125—166. l. (fr. kivonattal 242—246. l.) Megjelent külön is Társadalomtud. Füzetek 12—13. sz. 1930. — 6—7. Der primitive ‚Hochgott‘; Ein Problem der Gestaltpsychologie, — megjelent kivonatosan: Actes du Ve Congrès International d'Historie des Religions à Lund 1930, 87—90. l., — in extenso: Studi e Materiali di Storia delle Religioni 1929, fasc. 3—4, Roma, 173—185. l.

Dr. SZABÓ LÁSZLÓ magántanár:

1. Az ujságírás erkölcsana. Pécs, 1930. 160 l. — 2. Az auraniai perjelség multja és jövője. Budapest, 1930. 21 l., 4 kép-melléklettel.

Dr. MISKOLCZY ISTVÁN magántanár:

„Mária hercegnő, Nagy Lajos jegyese“. Történeti Szemle 1929. évf.

Dr. BARANYAI ZOLTÁN magántanár:

1. Szent Bernát misztériuma. Széphalom 1930 márc.—ápr. 69—73. — 2. Morfinómánia; kokainómánia. Magyar Szemle 1930 február, 101—109. — 3. Szerkesztette (dr. Eckhardt Sándorral) a Revue des Etudes ongroises 1929. és 1930. évfolyamait, amelyekbe kisebb közleményeket írt.

Dr. SZAKÁLL ZSIGMOND magántanár:

1. Útközben és Hamburgban. (Kereskedelmi Szakoktatás 1929—30. évf. 1—2. sz.) — 2. Ismertetés. (Győri Szemle 1930. évf. 4—5. sz.)

Dr. EPERJESSY KÁLMÁN magántanár:

1. Írások a régi Makóról. (Helytörténeti rajzok.) Makó, 1929. 159 l. — 2. Mzik Hans: Beiträge zur historischen Geographie, Kulturgeographie, Ethnographie u. Kartographie vornehmlich des Orients. Szeged, 1929. Ismertetés Föld és Ember. IX, 179—181. — 3. A bécsi hadilevéltár magyar vonatkozású térképeinek jegyzéke. Szeged, 1929. VIII. + 172 l. (A szegedi Alföldkutató Bizottság könyvtára. III. szakosztály közleményei. 6. szám.) — 4. A bécsi hadilevéltár magyar vonatkozású térképei. Föld és Ember. VIII. évf. 5—6. szám. 213—308 l. — 5. Szerkesztette a „Csanádvármegyei Könyvtár“ 16—18. sz. füzetait.

Dr. MÁLLY FERENC lektor:

1. Bevezetés az olasz nyelvészetbe. Szegedi m. kir. áll. leányliceum 1929—30-iki értesítője és kny. — 2. Mikszáth Kálmán: Galamb a kalitkában c. novellájának forrásai. Szegedi m. kir. leányliceum 1929—30-iki értesítője és kny. — 3. Arany János: Toldi szerelmének olasz forrásai. Szegedi m. kir. áll. reálgimnázium 1929—30-iki értesítője és kny. — 4. Influssi italiani in una commedia ungherese. A bolognai fascista egyetem Vita Nova c. folyóiratának 1930 júniusi számában. — 5. Istvánffy Pál szép-története és Boccaccio 100-ik novellája. Szegedi m. kir. áll. leányliceum 1929—30-iki értesítője és kny. — 6. Delimán és Orlando, ugyanott. — 7. Magyar vonatkozások Boiardo Innamoratójában, ugyanott.

Dr. VIRÁNYI ELEMÉR lektor:

Cikkek: 1. Csallóközi Múzeum. Napkelet, Budapest, 1929, VII. évf. 6. sz. — 2. Mécs László Istenhíte. Szegedi Uj Nemzedék 1929, XI/6., XI. évf. 253. sz. — 3. Mécs László. Szegedi Napló, 1929, XI/6., XI. évf. 253. sz. — 4. Az újabb magyar irodalom észt nyelven. Híradó, Pozsony, 1929, XII/12., XLII. évf. 334. sz. U. a. Pásztortűz, Kolozsvár, 1930, XVI. évf. 4. sz. U. a. Napkelet, Budapest, 1930, VIII. évf. 4. sz. — 5. Sik Sándor költészete. Szegedi Napló 1930, IV/27. és u. o. IV/30., VI. évf. 94. és 96. sz. — 6. Kazinczy Ferenc élete és működése. Írta Czeizel János. Szegedi Uj Nemzedék, XII. évf. 135. sz., 1930 VI/15.

Dr. BÁLINT ALAJOS gyakornok:

Régészeti irodalmunk 1928-ban. (Dolgozatok, V. évfolyam 210—216. old.)

4.

A matematikai és természettudományi karban:*Általános állattani és összehasonlító anatómiai intézet:*

Dr. GELEI JÓZSEF ny. r. tanár:

1. Végtagok idegrendszere és receptorikus készüléke. Vetítettképes előadás az Egyetem Barátai Egyesületének természettudományi Szakosztályi ülésén, Szeged, 1929 okt. 23-án. — 2. Újabb észlelések a Végtagok kiválasztó készülékén. Előadás u. ott 1929 nov. 14-én. — 3. Brachydactylia a Foglyok között. Aquila. XXXVI—XXXVII. — 4. Eszik-e a balatoni kőszüllő (*Lucioperca volgensis* Pal.) kecskerákot? „Természet“ 1929. — 5. Apáthy István. Magyarország Vereckétől napjainkig. Franklin-Társulat, 1930. 4. köt. 135—140. l. — 6. Piócairtás. Term. Tud. Közl. 61, 1929, 624. l. — 7. A Végtagok kiválasztó szerve újabb vizsgálatok alapján. Előadás a Magyar Tudományos Akadémia III. osztályának 1929. évi dec. 16-án tartott szakülésén. — 8. A szegedi harcsaóriás a tudós kezében. Szegedi Új Nemzedék XII. évf. 30. sz. 1930 febr. 6-án. — 9. Az arányszőrű bárány a székely nép száján. Népünk és Nyelvünk. II. évf. 1930. — 10. Echte freie Nervenendigung. (Bemerkungen zu den Rezeptoren der Turbellarien.) Zeitschr. f. wiss. Biol. Abt. A, Bd. 18, Heft 4. Berlin, 1930. — 11. A szegedi óriás harcsák. (12 ábrával.) A szegedi Alföldkutató Bizottság Könyvtára. VI. szakoszt. Állatt. Közl. 7. sz. Előadva az E. B. Term.-Tud. szakoszt.-nak 1930 febr. 2-án tartott szakülésén. — 12. Brehm: Az állatok világa. II. magyar kiadás. 18. köt. 452 l., 4 színes és 48 fekete táblával, 231 rajzzal. Szerkesztette és 14 fejezetét írta (összesen 311 lapot). Budapest, Gutenberg-Christensen, 1930. — 13. A nemiség alapproblémái. Évzáró előadás az 1929—30. tanévben. — 14. Dasyhelea-alcák szárazságtűrése. Die Ertragung der Trockenheit durch die Dasyhelealarven. A Magyar Biológiai Kutató Intézet I. osztályának Munkái. (Arbeiten d. I. Abt. Ungarischen Forschungsintitutes.) Tihany, 1930. Egyetem Barátai Egyes. Term.-tud. szakoszt. 1930 márc. 12. előadás. — 16. A madár szervezetének többsége, „Kócsag“ 1930.

Dr. MÁTYÁS JENŐ adjunktus, egy. m. tanár:

1. A vemhességi időtartam korrelációja. Az Egyetemi Barátok Egyesületének Természettudományi szakülésén, 1929

dec. 12-én tartott előadás. — 2. Die verwandtschaftliche Verbindung der Säugetiereordnungen mit besonderer Rücksichtigung der näheren Verwandten der Anthropoideen. Publikation aus dem Institut für allgemeine Zoologie der kgl. ung. F. J. Universität in Szeged.

Dr. VARGA LAJOS egyetemi m. tanár:

1. Rhinops fertőensis, ein neues Rädertier aus dem Fertő (Neusiedlersee). Zoologischer Anzeiger Bd. 80, 1929, p. 236—253. — 2. Allgemeine limnologische Charakteristik des Fertő (Neusiedlersee). Xe Congrès international de zoologie. Ite partie, Bpest, 1929, p. 1438—1446. — 3. Untersuchungen über die Protozoen-Fauna des Waldbodens. Centralblatt f. Bakteriologie, II. Abt. 77. Bd. 1929, p. 524—543. *Fehér*-rel közösen.) — 4. Vizsgálatok az erdőtalaj Protozoa-faunájáról. Magyar Tud. Akad. Math. és Term.-tud. Értesítője, XLVI. kötet. 1929, p. 235—276. *Fehér*-rel együtt.) — Adatok a szegedi tiszai kubikgödrök limnológiájához, különös tekintettel azok Kerekesféreg-faunájához. II. rész; Acta biologica (Szeged), Tom. I. fasc. 3, p. 207—238, 1930. (Beiträge zur Limnologie des Inundationsgebietes von Tisza bei Szeged, mit besonderer Berücksichtigung auf dessen Rotatorien-Fauna.) — 6. Adatok a Rhinops fertőensis biológiájához (Beiträge zur Biologie von Rhinops fertőensis). Állattani közlemények 1930. évf. 27. k., p. 17—35. — 7. Adatok a Balaton Kerekesféreg-faunájának ismeretéhez. Az Anuraea cochlearis var. macracantha Lauterb. fiatal egyedeinek kibúvása az embriótartóból. Beiträge zur Kenntnis der Rotatorienfauna des Balatonsees. Das Ausschlüpfen der jungen Individuen von Anuraea cochl. var. macracantha Lauterb. aus dem Embryosack. A Magyar Biol. Kutató Int. I. oszt. munkái. 1930 p. 60—69. — 8. A fertői és hansági kirándulás. Ausflug zum Fertő-See und in die Hanság. „Kócsag“ 1930. évf. 1—2. sz. p. 61—64. — 9. Halászhálókat rongáló rovarok. Természettud. Közlöny 1929. évf. 61. k., p. 432—434. — 10. A méhek propoliszának eredete és felhasználása. U. ott., 1929. évf. 61. k., p. 674—676. — 11. A „beteg“ fajok. U. ott., 1930. évf. 62. k., 5. sz. p. 150—152. — 12. A hüllők általános tulajdonságai. Brehm: Az állatok világa. XI. kötet, p. 17—42. Gutenberg kiadás. 1930. Fordítás németből. — 13. Krokodilusok, teknősök és felemásgyíkok. U. ott., XII. köt., p.: 17—150. Fordítás németből, 1930. Gutenberg. — 14. A Fertő Védelme. 14 sorozatos cikk a Soproni

Hirlapban, 1930. — Ezekén kívül könyvismertetések a Magyar Katonai Közlönyben és az Állattani Közl.-ben.

Dr. ROTARIDESZ MIHÁLY m. biológiai kutató int. adjunktus:

1. Über die Formen der Pigmentgruppierung in der Lungendécke der beschalten Landpulmonaten, die Rolle des Pigments in der Schalenbildung. Zeitschr. f. wiss. Biol. Abt. A. Bd. XV. Heft 1—2. Berlin, 1929. — 2. Zur Molluskenfauna Siebenbürgens. Arch. Molluskenk. 62, Nr. 3. Frankfurt a. M., 1930. — 3. Die Mundteile der Daudebardia. U. ott. 62, Nr. 1. 1930.

LADÓCSY KÁROLY végzett kari hallgató:

A Tiszavirág megjelenése Szegeden 1929-ben. Az Egyetemi Barátok egyesületének Természettudományi szakosztályában 1929 nov. 14-én tartott előadás. Halászat 1930. évf.

SZABÓ MIHÁLY egyetemi gyakornok:

Szeged vidékének Myriopodái. Jutalmazott pályamunka. Acta Biol. 1931. II.

Dr. KOLOSVÁRY GÁBOR középiskolai tanár:

Nagy magyarországi pókgyűjtések: 1924—29. Az Egyetem Barátai Egyesületének Természettudományi szakosztályi ülésén 1930 febr. 5-én tartott előadás.

NEDBÁL E. MÁRIA végzett kari hallgató:

A gém és repülő kutya végtagjainak összehasonlító mikroszkopikus szerkezetana. U. ott 1930 május 8-án tartott előadás.

VIDACS JULIA egyetemi tanársegéd:

A madarak comb- és felkarcsontjának összehasonlító mikroszkopikus alkattana. U. ott és ugyanakkor tartott előadás.

Állattrendszertani intézet:

Dr. FARKAS BÉLA ny. r. tanár, int. igazgató:

1. Az Ember élősködő Entamoebái. Előadás az Egyetem Barátok Egyesületének Természettudományi Szakosztályában 1930, V. 8-án. — 2. Adatok Szeged gerinces faunájának ismeretéhez. Előadás u. ott 1930 okt. 15-iki szakülésen. — 3. Szivacsok (Porifera, seu Spongiae.). Brehm: Állatok világa XVIII. k. 265—304 l. magyarra átdolgozás.

Dr. DUDICH ENDRE m. tanár:

a) „Die Kalkienlagerungen des Crustaceenpanzers in polarisiertem Licht“ (Zoologischer Anzeiger 85, 1929, p. 257—264). — b) „Az Aggteleki barlang állatvilágának élelemforrásai. — Die Nahrungsquellen der Tierwelt in der Aggteleker Tropfsteinhöhle“ (Állattani Közlemények XXVII, 1930, p. 62—85).

MIKSZÁTH GYULA gyakornok:

Adatok a Börzsönyi hegység és a Nagyszál Molluscafaunájának ismeretéhez. Bemutatva az Állattani Szakosztály (Budapest) 1930. nov. 7. szakülésén, megjelent „Állattani Közlemények“ XXXVIII, k. 41—49. lapjain, német kivonattal.

Ásvány- és földtani intézet:

Dr. SZENTPÉTERY ZSIGMOND ny. r. tanár, intézeti igazgató:

1. Eruptivserie im Savóstale bei Lillafüred. Mit 1 Taf. Acta ch. mineralogica et ph. Tom. I., p. 72—128. Szeged, 1929. — 2. Petrochemiai adatok Szarvaskő vidékéről. 1 tábl. Földtani Közöny LVIII. k. p. 109—114. Budapest, 1929. U. a. németül. U. ott. LVIII. k. p. 216—222. Budapest, 1929. — 3. Neuere Beiträge zur Petrologie des Lillafüreder Savótales. M. 1. Taf. Acta ch. mineralogica et ph. Tom. II., p. 24—46. Szeged, 1930. — 4. Szarvaskő vidékének oligoklas kőzetei 3 tábla. M. Tud. Akad.: Math. Term.-tud. Értesítő XLVII, k. p. 432—465. Budapest, 1930.

Dr. vitéz LENGYEL ENDRE magántanár, intézeti adjunktus:

1. Olaszországi tanulmányutam tanulságai. Bány. Koh. Lapok 8. sz. p. 46—52. Budapest, 1929. — 2. Adatok a zónás plagioklászok ismeretéhez II. Földt. Közl. LVIII. p. 126—137. Budapest, 1929. — 2/a. Studie über den Zonenbau der Plagioklase. Ibidem. Budapest, 1929. — 3. Pentamethoxydiphenylmethancarbonsav-kristályok. Acta Tom. I. f. 2. p. 68—71. Szeged, 1929. — 4. Der Etnausbruch im Jahre 1928 und sein Gestein. Acta Tom. I. f. 2. p. 128—147. Mit 1 Taf. und 1 Textfigur. Szeged, 1929. — 5. Az Etna 1928. évi kitörésének kőzete. Előadta az Egyetem Barátai Egyesületének 1929 febr. 26-iki szakülésén. — 6. Az Etna recens lávatípusai. Előadta a M. Földt. Társulat 1929 máj. 7-iki szakülésén. Vetített képekkel. — 7. Alföldi homokfajták ásványos összetétele. Előadta az Egyetem Barátai Egyesületének 1929 szept. 18-iki szakülésén. — 8. Az Etna legutóbbi kitöréséről. Szabadegyetemi előadás, eredeti fel-

vételeinek bemutatásával, 1929 márc. 1. (Megismételve a Szegei Földrajzi Intézet előadótermében.) — 9. Szeged-környéki homokfajták. Előadta a Magyarh. Földt. Társ. 1930 máj. 7-iki szakülésén. — 10. Az alföldi homoktalajok problémái. Előadta az Alföldkutató Bizottság 1930 június 15-iki szentesi vándorülésén.

Dr. MIHÁLTZ ISTVÁN egyetemi tanársegéd:

1. Beszámoló németországi tanulmányutamról. Előadta az Egyetem Barátai Egyesületének 1930 áprilisi szakülésén.

Dr. UZONYI RÓZSA intézeti gyakornok:

1. Beiträge zur Petrographie des nördlichen Teiles des Börzsönyer Gebirges. Acta Tom. II. f. 1. p. 46—56. Szeged, 1930.

Ifj. VIDACS ALADÁR ösztöndíjas növendék:

1. Adatok az Alföld egyik peremhegységének, a Börzsönyi hegységnek közettanához. Pályadíjat nyert munka, 1930.

GAÁL ISTVÁN magántanár:

A) *Értekezések, önálló cikkek az 1929. évben:*

1. Kialudt tűzhányók birodalma (6 kép). (Kincses Kalendárium p. 133—143.) Budapest. — 2. Vannak-e az Alföld gyűrődöttségének komoly bizonyítékai? (Term.-tud. Közl. 61. köt., p. 26—27.) Budapest. — 3. Az emberiség újabb kísérleti törzsfája. (Pótfüz. a Term.-tud. Közl.,höz, p. 41—42.) Budapest. — 4. A Föld történetének évszámai. (3 rajz.) (Debreceni Szemle p. 276—281.) Debrecen. — 5. Az elefántok ősei Magyarországon területén. (Brehm: Az Állatok Világa. IV. köt., p. 73—75.) Budapest. — 6. A barna medve Magyarországon. (Brehm: Az Állatok Világa. V. köt., p. 216—220.) Budapest. — 7. A székely székek ősföldjének állati és növényi élete. (Emlékkönyv a Szék. Nemz. Múzeum 50 éves jubileumára p. 516—527.) Sepsiszentgyörgy. — 8. A háromszéki ősmadve. (Emlékkönyv a Székely Nemz. Múz. 50 éves jub., p. 528—532.) Sepsiszentgyörgy. — 9. Szibéria fontosabb bányatermékei. (6 kép.) (Term.-tud. Közl. p. 505—514.) Budapest. — 10. Az állatok öngyilkosságáról. (1 kép.) (Term.-tud. Közl. p. 676—679.) Budapest. — 11. A borostyánkő, az „észak aránya“. (8 kép.) (A Természet p. 184—188.) Budapest. — 12. A bóra és vándormadaraink. (Aquila 1927—28, p. 393.) Budapest. — Die Bora und unsere Zugvögel. (Aquila

1927—28, p. 436.) — 13. Madárdal pergőtűzben. (Aquila 1927—28, p. 407.) Budapest. — Vogellied im Trommelfeuer. (Aquila 1927—28, p. 449—450.) — 14. A magyar barlangkutatás és jelentősége. (A Természet p. 203—206.) Budapest. — 15. Diluviális emberkoponyák a Csillaghegyen. (A Természet p. 210—211.) Budapest. — 16. 10.000 esztendő bányája a Miskolc melletti Avaron. (A Természet p. 213—214.) Budapest. — 17. Legnagyobb ragadozónk legkisebb hóhérai. (Kárpáti Vadász III. évf., p. 260.) Beregszász. — 18. A magyar föld őstörténete. (4 kép.) (Magyarország Vereckétől napjainkig c. I—V. kötetes műben, p. 3—8.) Budapest. — 19. Az ősember rokonsága a törpe emberfajokkal. (6 kép.) (A Természet p. 226—229.) Budapest. — 20. Ismerik-e az állatok a puskát? (A Természet p. 238.) Budapest. — 21. A magyar alumíniumérc és jelentősége. (Debr. Szemle p. 496—502.) Debrecen. — 22. Az 50 éves Székely Nemzeti Múzeum. (Debreceni Szemle p. 411.) Debrecen.

B) Bírálatok, ismertetések az 1929. évben:

1. Hoffer András: A föld belső erői. (Bírálat.) (Debreceni Szemle p. 315—317.) — 2. Noszky Jenő: A magyar középhegység Schhér rétegei. (Bírálat.) (Debr. Szemle p. 317—320.) — 3. Baloghné Hajós Terézia: Harc az életért. (Bírálat.) (Állattani Közlem., p. 106—108.) Budapest. — 4. Néhány észrevétel Hoffer András megjegyzéseire. (Debr. Szemle p. 422—423.) — 5. Kálmán Kittenberger: Big game hunting and collecting in East-Africa. (Ismertetés.) (Napkelet VII. k., p. 865.) — 6. Benda László: A magyar Alföld őstörténete I. k. (Bírálat.) (Debr. Szemle p. 550—552.) — 7. Telegdi-Roth Károly: Magyarország geológiája. (Bírálat.) (Debr. Szemle p. 552—553.) — 8. Hillebrand Jenő: A nyírlugosi obsidiam nucleus-depot. leletről. (Ismertetés.) (Debr. Szemle p. 554.) — 9. Hillebrand Jenő: A pusztá-istvánházai kora-rézkori temető. (Ismertetés.) (Debr. Szemle p. 554—555.) — 10. A Székelyföld őslénytani viszonyai-val foglalkozó irodalom. (Emlékk. a Szék. N. Múz. stb. p. 744—Deutsch. Dendrol. Ges., 1929, 404—405: — 11. Tátrafenyő és 747. S.-Szt.-György.)

A) Értekezések, önálló cikkek az 1930. évben:

1. Volt-e valaha tenger a Balaton? (3 kép.) (Kincses Kalendárium p. 181—186.) Budapest. — 2. A csigák terjeszkedése,

vándorlása és költözése. (4 kép.) (Term.-tud. Közl. p. 85—90.) Budapest. — 3. Természetrajzi koholmányok. (V. fej., 1 kép.) (A Természet p. 34—36.) Budapest. — 4. A debreceni mélyfúrás. (Debreceni Szemle p. 87.) Debrecen. — 5. Természetrajzi koholmányok. (VI. fej., 1 kép.) (A Természet p. 105—107.) Budapest. — 6. Apróságok a földözékek világából. (A Természet p. 112.) Budapest. — 7. Diluviális emlősmaradványok Baját eddig ismeretlen barlangjából. (1 rajz.) — Les restes mammifères diluviennes de la caverne de Baját jusqu' à present imconnue. (Annal. Mus. Nat. Hungarici. XXVI. k., p. 1—21.) — 8. A debreceni mélyfúrás eddigi és várható eredményeiről. (Debreceni Szemle, 1929.) Debrecen. — 9. A Magyar Nemzeti Múzeum jelesebb ritkaságai. (Debreceni Szemle 1929.) Debrecen.

B) *Bírálatok, ismertetések az 1930. évben:*

1. Magyarország — történelme, népe, élete, gazdasága, irodalma, művészete — Vereckétől napjainkig. (Bírálat.) (Debr. Szemle p. 97—100.) — 2. Benda László: A magyar Alföld őstörténete. (Bírálat.) (Földrajzi Közlemények, p. 31—32.) Budapest.

Növénytani Intézet irodalmi működése:

Dr. GYÖRFFY ISTVÁN ny. r. tanár:

Novitas bryologica. V. (With 1 textfig. and tab. III—IV.) — The Bryologist. Vol. XXXII. 1929: 62—65. — Sur les „epigonesolenoidia“ du Plagiobryum demissum recueillis sur les Hauts-Tatra. (Plaque 9.) — Revue générale de Botanique Tom. 41. 1929. No. 487. 401—408. — Moha teratologia synpedicellus dichotomus és epigonesolenoidia esetei. M. Tud. Akad. Math. és Term.-tud. Értesítője XLVI. 1929: 110—113. — Die Laubmoose Europas. II. Funariaceae. Von L. Loeske, Berlin-Dahlem, 1929. Címlapon szereplő főmunkatársként igen sok részletet írt. — Pierre-Tranquille Husnot (Necrologus) M. B. L. XXVIII. 1929: 178. — Vrány Vencel (Necrologus) M. B. L. XXVIII. 1929. Budapest, 1930: 178—179. — Monstruoses Sporophyton von Tetraplodon bryoïdes aus Suomi (Mit 10 orig. phot. Bildern auf Taf. I—III.) Annales soc. zool.-botan. Fennicae Vanamo. Tom. 9. No. 7., Helsinki, 1929: 299—319. — Phytophaenologia Szegediensis anni 1929, VII. közl. Acta biol. I./3. 1930: 296—299. — Nachruf an Prof. Dr. Julius Röhl, Ritter p. p. (1846—1928.) Mit Portrait. Revue Bryol. II. 56. année Fasc. 3—4.

1929. Nouv. sér.: 117—125. — *Synthecca controversa* von *Bryum pallescens* aus der Hohen Tatra. (Mit 3 Textfig.) *Folia Crypt. Tuz* num. vol. I. 1930: 977—980. — *Varia* in T. A. XIX. 1929: 283; *Vezetők Lapja* VII. 1930; *Szegedi Uj Nemzedék* XII. 1930 febr. 25:4., 58. szám 1930 márc. 11: 5., 110. szám 1930 május 15: 2., 118. szám 1930 május 27: 3—4.

Növénytani Intézet kiadványa:

. *Folia Cryptogamica*. Magyarország virágtalan növényeire vonatkozó közlemények. 1930 május 15-én megjelent a 7. szám, col. 665—988, Tab. XIX. Filarszky-émlékfüzet.

Dr. GÁYER GYULA magántanár:

1. *Senecio serpentini*. *Annales Mus. comit. Castrif.* a. 1928, 17—22, cum. tab. — 2. Dendrologiai események. *Kert. Lapok* XXIII, 1929, 91. — 3. *Saussurea hybrida* (*discolor* x *pygmaea*). *Magy. Bot. Lapok* XXVII, 1928, 94. — 4. A magyar kertekben gyakrabban kultivált fenyőfélék meghatározó kulcsa. *Kongresszusi Beszámoló*, Budapest, 1929, 111—118. — 5. *Die Pflanzenwelt der Nachbargebiete von Oststeiermark*. *Mitt. Naturw. Ver. Steiermark*, Graz, Bd. 64—65, 1929, 150—177 mit 2 Taf. — 6. A dendrologia tárgyköre és feladatai hazánkban. *Kert. Lapok* XXXIII, 1929, 170. — 7. A török szegfű és pompás szegfű hybridje. U. o. 223. — 8. Egy kivesző gyümölcsfa: a berkenye. *Term.-tud. Közl.* 61, 1929, 709—712, két képpel. — 9. A három király gesztenyéinek pusztulása. U. o. 745—746, egy képpel. — 10. *Picea Saághyi* (*ajanensis* x *canadensis*). *Mitt. Deutsch. Dendrol. Ges.* 1929, 404—405. — 11. Tátrafenyő és rozmaringfenyő. *Term.-tud. Közl.* 62, 1930, 1—8, négy képpel. — 12. *Batographische Notizen I.* *Magy. Bot. Lapok* XXVIII, 1929, 158—162. — 13. A vasmegvei gesztenyések. Ifjúság és Élet V, 1929—1930, 198—200, három képpel. — 14. Alpok tükre: *Dachstein* és *Hochgolling*. *Turistaság és Alpinizmus* XX, 1930, 3—7, öt képpel. — 15. Új adatok Vasvármegye flórájához II. *Neue Beiträge z. Flora des Komitates Vas.* II. *Annales Sabariensis* III, 1929, 70—75. — 16. A Vasvárm. Múzeum *Term. oszt. jelentése*. U. o. 40—41. — 17. *Adamovic L., Die Pflanzenwelt der Adrialänder*. (Ismertetés.) *Kertészeti Szemle* II, 1930, 89—90. — 18. Kerti virág és vadvirág. U. o. 113—114. — 19. Az örökzöld magyar tölgy. *Kert. Lapok* XLIV, 1930, 87—88, egy képpel. — 20. *Nachträge u. Berichtigungen zur Be-*

arbeitung der Gattung Aconitum in der Archersor-Graebner'schen Synopsis. Magy. Bot. Lapok XXVIII, 1930, 39—48. — 21. Madárporozta virág Európában. Term.-tud. Közl. 62., 1930, 303.

Dr. KOL E. adjunktus:

„Wasserblüte“ der Sodateiche auf der Nagy Magyar Alföld (Grossen Ungarischen Tiefebene). I. (Hierzu 1 Textfig. u. Tafel 18—21.) Archiv für Protistenkunde 66. Band, Heft 3, Jena, 1929: 515—522. — Előmunkálatok hazánk Desmidiaceái monographiájához. I. Balaton és környéke. 1. Lesenceistrándi láp öszi vegetációja. Archivum Balatonicum. II. kötet, 1929: 312—313. — Előmunkálatok hazánk Desmidiaceái monographiájához. II. A Magas-Tátra alján elterülő tőzegesek Desmidiaceái. 1. Felsőtátrafüredi láp nyári vegetációja. Folia Crypt. 7us num. vol. I. 1930: 783—790. 9 Mikrophoto.

H. Dr. PÁKH ERZSÉBET asszisztens:

Leptothrix crassa a Magas-Tátrában. (4 rajzzal.) Folia Crypt. 7us num. vol. I. 1930: 665—668.

SCHÉITZ ANTAL díjtalan gyakornok:

Adatok Szováta fürdő talajvegetációja ismeretéhez. Folia Crypt. 7us num. vol. I. 1930: 791—794.

GALLÉ LÁSZLÓ díjtalan gyakornok:

Szegedi zúzmó associatiók. Folia Crypt. 7us num. vol. I. 1930: 933—944.

ANTOS KÁROLY tanárjelölt:

Adatok Szeged vidéke zúzmóflórájához. Folia Crypt. 7us num. vol. I. 1930: 947—952.

Geometriai és ábrázoló geometriai intézet.

Dr. KERÉKJÁRTÓ BÉLA ny. r. tanár:

1. Démonstration élémentaire du théorème de Jordan. (Acta Litt. ac Scient.) — 2. Geometrische Theorie der zweigliedrigen kontinuierlichen Gruppen. (Hamburger Abhandlungen).

Mathematikai Szeminárium.

Dr. RIESZ FRIGYES ny. r. tanár:

1. Sur les valeurs moyennes des fonctions. Journal of the London Mathematical Society 5. kötet, 120—121. lap. — 2.

Über die linearen Transformationen des komplexen Hilbertschen Raumes, *Acta Litt. ac Scient. r. univ. hung. Franc.-Jos., Sectio sc. math.* 5. kötet, 23—54. lap. — 3. Sur les fonctions subharmoniques et leur rapport à la Théorie du potentiel, seconde partie, *Acta Mathematica* 54. kötet, 321—360. lap. — 4. Sur une inégalité intégrale, *Journal of the London Mathematical Society*, 5. kötet, 162—168. lap.

Dr. HAAR ALFRÉD ny. r. tanár:

1. Über einige Eigenschaften der orthogonalen Funktionensysteme, *Mathematische Zeitschrift* 31. kötet. — 2. Zur Variationsrechnung, *Abhandlungen aus dem Mathematischen Seminar der Hamburgischen Universität* 8. kötet. — 3. Über die Multiplikationstabelle der orthogonalen Funktionensysteme, *Mathematische Zeitschrift* 31. kötet.

Dr. SZ. NAGY GYULA egyetemi magántanár:

1. Topologiai vizsgálatok a gömbön fekvő zárt görbéken, *Math. és Term.-tud. Ért.* 46. kötet, 758—792. lap. — 2. Über einen topologischen Satz, *Acta Litt. ac Scient. r. univ. hung. Franc.-Jos., Sectio sc. math.* 4. kötet, 246—247. lap. — 3. Zur Topologie der geschlossenen Kurven auf der Sphäre, *ugyanott* 5. kötet, 1—12. lap.

Dr. RADÓ TIBOR egyetemi magántanár, adjunktus:

1. Some remarks on the problem of Plateau, *Proceedings of the National Academy of Sciences of the U. S. A.* 16. kötet, 242—248. lap. — 2. On Plateau's problem, *Annals of Math.*, 31. kötet, 457—469. lap. — 3. On the problem of the least area and on the problem of Plateau, *Math. Zeitschrift*, 32. kötet 763—796. lap.

Dr. KALMÁR LÁSZLÓ egyetemi tanársegéd:

1. Eine Bemerkung zur Entscheidungstheorie, *Acta Litt. ac Scient. r. univ. hung. Franc.-Jos., Sectio sc. math.* 4. kötet, 248—252. lap. — 2. A „factorisatio numerorum“ problémájáról, *Mat. és Fiz. Lapok*, 38. kötet, 1—15. lap.

I. sz. Vegytani Intézet:

Dr. SZÉKI TIBOR ny. r. tanár:

1. Chemiai konstitúció és fűszerhatás. (Magyar gyógyszerésztudományi Értesítő 1930, I. szám. — 2. Beiträge zur Kennt-

nis der Beziehung zwischen chemischer Konstitution und scharfem Geschmack von Acylaminen. (Archiv der Pharmazie und Berichte der deutschen pharmazeutischen Gesellschaft 1930, Band 268, 151.) — 3. Studien in der Phtalidreihe. (Acta Chemica, Mineralogica et Physika, Szeged, 1930, Tomus., fasc. 1.)

Dr. BODNÁR JÁNOS magántanár, a debreceni Tisza István-tud.-egyetem ny. r. tanára:

1. Über die Bestimmung kleinster Quecksilbermengen. Zeitschr. f. angew. Chem. 1929. — 2. A higanyhatás magyarázása a syphilises szervezetben. (Dr. Neuber Ede társszerzővel.) Orvosi Hetilap 1929. — 3. Biophysikalische und biochemische Untersuchungen über die Kupferadsorption der Weizensteinbrandsporen. (Dr. Terényi Sándor társszerzővel.) Zeitschr. f. physiol. Chem. 1930. — 4. Die titrimetrische Bestimmung des Formaldehyds in Saatgutbeizmitteln. (Dr. Gervay Vilma társszerzővel.) Zeitschr. f. analyt. Chem. 1930. — 5. Az izomphosphátase, — cozymase és az inzulin hatás — mechanizmusa. (Tankó Béla társszerzővel.) Magyar orvosi archivum 1930.

II. sz. Vegytani Intézet:

Dr. KISS ÁRPÁD ny. r. tanár:

1. Ionreakciók kémiai kinetikája. 2. A ferri- és jódion reakciójának mechanizmusáról. Magyar Chemiai Folyóirat. XXXVI, 49. 1929. — 2. Über die Neutralsalzwirkung der Ferri Jodionenreaktion. Zeitschr. für anorg. u. allgem. Chem.

V.

Kinevezések, előléptetések, távozások, nyugdíjazások, elhalálozások és magántanári képesítések.

1.

A jog- és államtudományi karban :

Dr. HORVÁTH BARNÁ egyetemi magántanár, közalapítványi királyi ügyész a jogbölcseészeti tanszékre 1929. évi július hó 6-án ny. rk. tanárrá kineveztetett.

A Kormányzó Úr Ófőméltósága 1929. évi december hó 18-án kelt magas elhatározásával Dr. MESZLÉNY ARTHUR m. kir. kormányfőtanácsos, nyug. kir. ítélőtáblai bírő, egyetemi magántanárnak a jogtudomány művelése és az egyetemi oktatás terén szerzett érdemei elismeréséül az egyetemi rendkívüli tanári címet méltóztatott adományozni.

2.

Az orvostudományi karban :

Dr. DAVIDA JENŐ elhalálozásával megüresedett leíró és tájbonctani tanszékre Dr. KISS FERENC magántanár, a budapesti kir. magyar Pázmány Péter-tudományegyetem I. sz. anatómiai intézetének adjunktusa 1929. évi október hó 7-én nyilvános rendes tanárrá kineveztetett.

Dr. BALÓ JÓZSEF ny. rk. tanár, a kórbonctani és kórszövet-tani intézet igazgatója, 1929. évi augusztus hó 21-én nyilvános rendes tanárrá kineveztetett.

Dr. HAINISS ELEMÉR ny. r. tanár 1930. évi június hó 1-től a kir. magyar Pázmány Péter-tudományegyetem gyermekgyógyászati tanszékére ny. r. tanárrá kineveztetett.

Dr. JANCSÓ MIKLÓS ny. r. tanár, a belgyógyászati klinika igazgatója, 1930. évi július hó 19-én elhunyt.

Dr. MISKOLCZY DEZSŐ egyetemi magántanár, budapesti kir. m. Pázmány Péter-tudományegyetemi tanársegéd az elme-

és ideggyógyászati tanszékre 1930. aug. 12-én nyilvános rendkívüli tanárrá kinevezetett.

Dr. MOLNÁR JÓZSEF, a szülészet-nőgyógyászati klinika tanársegéde „Röntgenologia“ című tárgykörből 1929. évi december hó 23-án magántanárrá képesített és megerősített.

3.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban :

Dr. BANNER JÁNOS címzetes ny. rk. tanár, archaeologiai-intézeti adjunktus, 1932. évi augusztus hó 31-ig terjedő időre folytatólagosan megválasztott és megerősített (V. K. M.: 410—11—865/1929).

Dr. IRMÉDI MOLNÁR LÁSZLÓ földrajzi-intézeti tanársegéd 1930. évi augusztus hó 31-ig terjedő időre folytatólagosan megválasztott és megerősített (V. K. M.: 410—11—1092/1929).

Dr. BÁLINT ALAJOS archaeologiai-intézeti díjas gyakornok 1930. évi augusztus hó 31-ig terjedő időre folytatólagosan megválasztott és megerősített (V. K. M.: 410—11—868/1929).

✓ Dr. SOLYMOSSY SÁNDOR magántanár, az Erzsébet Nőiskola rendes tanára, 1929. évi augusztus 22-én egyetemi nyilvános tanárként kinevezetett az újonnan rendszeresített ethnographiai tanszékre (V. K. M.: 410—11—1388/1929).

✓ Dr. VÁRKONYI HILDEBRAND pécsi egyetemi címzetes rk. tanár, egyetemi magántanár, könyvtárőr, az átszervezés útján rendszeresített paedagogiai-lélektani tanszék nyilvános rendes tanárává nevezetett ki 1929. évi december hó 27-én (V. K. M.: 410—11—2078/1929).

✓ Dr. SIK SÁNDOR kegyesrendi tanár az átszervezés útján rendszeresített II. magyar irodalomtörténeti tanszék nyilvános rendes tanárává nevezetett ki 1929. évi december hó 27-én (V. K. M.: 410—11—2079/1929).

✓ Dr. MESTER JÁNOS, a szegedi Áll. Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola rendes tanára, kinevezetett 1930. évi április hó 2-án az átszervezés folytán rendszerített II. filozófiai tanszék nyilvános rendkívüli tanárává (V. K. M.: 410—11—349/1930).

✓ Dr. MÁLYUSZ ELEMÉR egyetemi magántanár, országos levéltárnok, kinevezetett 1930. évi április hó 2-án a nyugdíjazás folytán megüresedett magyar történelmi tanszék nyilvános

rendkívüli tanárává (V. K. M.: 410—11—350/1930). Dr. Mályusz Elemér 1930. évi május hó 1-én dr. Fógel Józseftől átvette a Magyar Történelmi Intézet igazgatását.

NYILASSY SÁNDOR festőművész festészeti lektorra megválasztott és megerősített 1930. évi április hó 30-án (V. K. M.: 410—11—342/1930. Nyilassy Sándor az idő előrehaladottsága miatt a f. tanévben gyakorlatokat nem tartott.

Dr. BARTÓK GYÖRGY egyet. ny. r. tanár 1930. évi június hó 12-én kineveztetett a Szegedi Középfiskolai Tanárképző Intézet elnökévé 1930—31. tanévtől számítandó öt év tartamára (V. K. M.: 525—41/1930).

Dr. DÉZSI LAJOS, Dr. SCHMIDT HENRIK és Dr. HUSZTI JÓZSEF egyetemi ny. r. tanárok kinevezettek ugyanezen intézet igazgató-tanácsának tagjaivá 5—5 évi időtartamra (V. K. M.: 525—41/1930.);

Dr. HUSZTI JÓZSEF egy. ny. r. tanár kineveztetett a szegedi Középfiskolai Tanárvizsgáló Bizottság elnökévé 1930—31. tanévtől számítandó 5 év tartamára (V. K. M.: 520—29/1930).

Dr. BARTÓK GYÖRGY ny. r., Dr. BUDAY ÁRPÁD ny. r., Dr. CSENGERY JÁNOS nyug. ny. r., Dr. FÖRSTER AURÉL ny. r., Dr. DÉZSI LAJOS ny. r., Dr. ERDÉLYI LÁSZLÓ ny. r., Dr. FÓGEL JÓZSEF ny. r., Dr. HORGER ANTAL ny. r., Dr. HUSZTI JÓZSEF ny. r., Dr. IMRE SÁNDOR ny. r., Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY ny. r., Dr. MÁLYUSZ ELEMÉR ny. rk., Dr. MESTER JÁNOS ny. rk., Dr. MÉSZÖLY GEDEON ny. r., Dr. SCHMIDT HENRIK ny. r., Dr. SIK SÁNDOR ny. r., Dr. SOLYMOSSY SÁNDOR ny. r., Dr. VÁRKONYI HILDEBRAND ny. r., Dr. ZOLNAI BÉLA ny. r. tanárok kinevezettek ugyancsak 5 évi időtartamra a szegedi m. kir. Középfiskolai Tanárvizsgáló Bizottság tagjaivá.

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY megválasztott és megerősített a szegedi Horthy-Kollégium elnökhelyettesi tisztségére (V. K. M.: 450—1—13/1929).

Dr. HORGER ANTAL és Dr. BUDAY ÁRPÁD ny. r. tanárok megválasztottak és megerősítettek a szegedi Horthy-Kollégium felügyelőbizottságának tagjaivá (V. K. M.: 450—1—13/1929).

Dr. HARTMANN RUDOLF német állampolgár, német nyelvi lektor az elmúlt tanév végével megvált az egyetemről.

Dr. MESTER JÁNOS ny. rk. tanárnak 1930. évi április hó 2-től a tanév végéig szabadság engedélyeztetett (V. K. M.: 410—11—466/1930).

Dr. MÁLYUSZ ELEMÉR egy. ny. rk. tanárnak a f. tanév hátralevő részére szabadság engedélyeztetett (V. K. M.: 410—11—445/1930).

Dr. MÉSZÖLY GEDEON egy. ny. r. tanár, e. i. prodékánnak 1930 július hó 1-től szeptember hó 3-ig szabadság engedélyeztetett (V. K. M.: 410—11—562/1930).

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY egy. ny. r. tanár, e. i. dékánnak 1930 augusztus hó 12-től augusztus hó 27-ig szabadság engedélyeztetett (V. K. M.: 410—11—1134/1930.).

✓Dr. SZÁDECZKY-KARDOSS LAJOS egy. ny. r. tanár, a Magyar Történelmi Intézet igazgatója 70 éves korhatár elérése folytán 1929. évi október hó 30-ával nyugdíjaztatott (V. K. M.: 920—11—122/1929).

LÁPOSSY HEGEDÜS GÉZA festőművész, a művészi rajz és festészet egyetemi lektora 1929. évi szeptember 19-én Budapesten elhunyt.

Dr. JANCÓS BENEDEK, a Bölcsészeti Kar arany-diplomával kitüntetett tb. tanára, a Magyar Tudományos Akadémia tagja és író 1930. évi június hó 27-én Budapesten elhunyt.

Dr. MOLDOVÁN GERGELY, a kolozsvári m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem nyug. ny. r. tanára, rektora, prorektora és a Bölcsészeti Karnak háromízben dékánja, királyi és udvari tanácsos 1930. évi július hó 6-án Kolozsváron elhunyt.

Dr. EPERJESSY KÁLMÁN, a szegedi Áll. Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola rendes tanára, a „Magyarország történeti földrajza különös tekintettel a XVII. és XVIII. századra“ című tárgykörből egyetemi magántanárrá képesített s e minőségben megerősített 1929. évi december hó 12-én (V. K. M.: 410—11—1846/1929).

Dr. GIANOLA ALBERT olasz-, GRENET F. HENRI francia-, HETZEL GÉZA M. A. angol-nyelvi lektorokká a tanévre szólóan folytatólagosan megválasztattak és megerősítettek (V. K. M.: 410—1—254/1929).

Dr. KLOCKE HELMUT német állampolgár az egyetemhez rendeltetvén, az 1929—30. tanévre szólóan német nyelvi lektorrá megválasztatott és megerősített a távozó dr. Hartmann Rudolf helyett (V. K. M.: 410—1—256/1929.);

Dr. VIRÁNYI ELEMÉR okl. középiskolai tanár, finn nyelvi lektorrá megválasztatott és megerősített 1930. évi március hó 4-én (V. K. M.: 410—11—152/1930).

4.

A matematikai és természettudományi karban :

Dr. KERÉKJÁRTÓ BÉLA ny. rk. tanárt a Kormányzó Úr Öfőméltósága a vallás- és közoktatásügyi Miniszter előterjesztésére az 1929. évi október hó 10-én kelt magas elhatározásával egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezte ki.

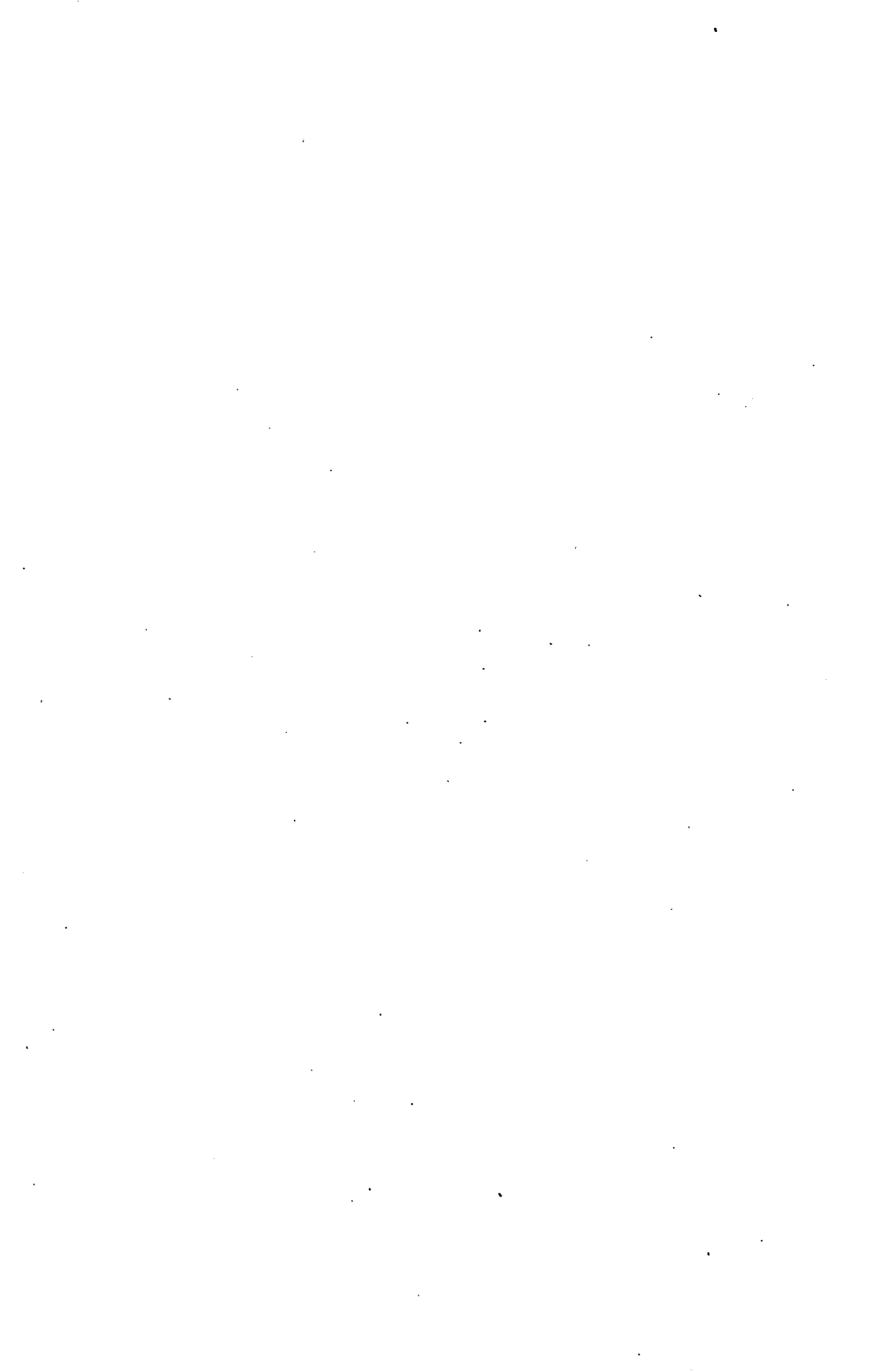
Dr. GAYER GYULA magántanár magántanári jogosítványát a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr 410—11—168/1930. sz. rendeletével a „Növényrendszertan“ egész terjedelmére kiterjesztette.

Dr. VARGA LAJOS soproni m. kir. nevelőintézeti főtanár a „Hydrobiologia“ c. tárgykörből magántanárrá habilitáltatott.

VI.

Kitüntetések, helyettesítések, megbízatások.

A jog- és államtudományi karban:

a) *Kitüntetések:*

Dr. KOVÁTS FERENC egyetemi ny. r. tanár az Országos Statisztikai Tanács tagja (Miniszterelnöki kinevezés alapján).

Dr. KISS ALBERT egyetemi ny. r. tanár a Ferencz József-tudományegyetem Barátai Egyesületének ügyvezető elnökévé választatott 1930. évi május hóban.

Dr. EREKY ISTVÁN egyetemi ny. r. tanár a Marczibányi jutalommal kitüntetett a Magyar Tudományos Akadémia részéről.

Dr. SURÁNYI-UNGER TIVADAR egyetemi ny. rk. tanár a Magyar Közgazdasági Társaság 1930. évi január havi ülésén igazgató választmányának tagjává választatott.

b) *Helyettesítések:*

✓ Dr. MENYHÁRTH GÁSPÁR ny. r. tanár helyettesített a rész-szerű (osztrák) magánjogi tanszéken.

✓ Dr. POLNER ÖDÖN ny. r. tanár helyettesített a politikai tanszéken.

✓ Dr. KISS ALBERT ny. r. tanár helyettesített a magyar polgári törvénykezési jogi tanszéken.

✓ Dr. IVÁNYI BÉLA ny. r. tanár helyettesített az egyházjogi tanszéken.

c) *Megbízások:*

Dr. DARÁNYI GYULA ny. r. tanár megbízott a „közegészségtan“ (joghallgatók részére) c. kollégium előadásával.

Dr. HORVÁTH BARNA ny. rk. tanár megbízott a „Bevezetés a jog- és államtudományba“ c. kollégium előadásával.

Az orvostudományi karban :

a) *Kitüntetések:*

Dr. DÁVID LAJOS magántanár, az egyetemi gyógyszer-tár vezetője a Kar előterjesztése alapján rk. tanári címmel tüntetett ki 1930 ápr. 24. (410—11—400/1930. sz.)

Ugyanaz a tanár a The American Association for the Advancement of science tagjai sorába választott.

Dr. BALÓ JÓZSEFnek „A herpes virus virulentiájának változása különböző bakteriumok hatására“ c. munkáját, mint az Orvosi Hetilap hasábjain 1923—29-ig megjelent 27 közegészségtani tárgyú cikk közül a legértékesebbet, a budapesti kir. Orvosegyesület az „Orvosi Hetilap“ jutalomdíjával tüntette ki.

b) *Helyettesítések:*

Dr. SZENTGYÖRGYI ALBERT ny. r. tanár szabadsága folytán Dr. ISSEKUTZ BÉLA ny. r. tanár az egész éven át helyettesítette az *orvosvegytani tanszéket*. Még pedig orvosi vegytan heti 5 óra egész éven át, biochemia heti 3 óra az I. félévben, vegytani gyakorlatok heti 10 óra a II. félévben.

Ugyanaz a tanár helyettesíti a *gyógyszerismereti tanszéket*; u. m. gyógyszerismeret heti 5 óra I. félévben, gyógyszerismereti gyak: heti 25 óra az I. félévben, illó olajok és balszalmok heti 1 óra a II. félévben, gyógyszerismereti gyak. heti 10 óra a II. félévben.

Dr. SZABÓ JÓZSEF ny. r. tanár elhalálózása folytán Dr. STIEF SÁNDOR magántanár, adjunktus helyettesíti egész éven át az *ideg- és elmegyógyászati tanszéket*. U. m.: ideggyógyászat heti 2 óra az I. félévben, neurosisok heti 3 óra az I. félévben, elmekórtan heti 5 óra a II. félévben.

c) *Megbízások:*

Dr. KISS FERENC ny. r. tanár: szövettan heti 5 óra a II. félévben, fejlődéstan heti 2 óra a II. félévben.

Dr. VERESS ELEMÉR ny. r. tanár: vál. fejezetek a biológiából heti 2 óra egész éven át.

Dr. DÁVID LAJOS magántanár: gyógyszerészet heti 2 óra egész éven át, gyógyász. gyakorlatok heti 3 óra egész éven át, gyógyász. laborató. gyak. heti 25 óra egész éven át.

Dr. DARÁNYI GYULA ny. r. tanár: közegészségtan gyógy-szerészhallg.-nak heti 5 óra az I. félévben, közegészségtani gya-korlatok heti 6 óra az I. félévben.

Dr. VIDA KOVITS KAMILL ny. r. tanár: sebészeti műtétten heti 5 óra egész éven át.

Dr. JANC SÓ MIKLÓS ny. r. tanár: belgyógyászati diagn. heti 5 óra egész éven át.

Dr. BERE CZ JÁNOS ny. r. tanár: bábaoktatás heti 10 óra egész éven át.

Dr. HORVÁTH JÁNOS írásmester: bábák írásoktatása heti 2 óra egész éven át.

Dr. GÖLLNER LAJOS tanársegéd: gyakorlati fogászat heti 2 óra egész éven át.

d) *Utisegélyek:*

Dr. ISSEKUTZ BÉLA ny. r. tanár külföldi tanulmányúti költ-ségeinek fedezésére a V. K. Miniszterium 1600 pengő tanulmányi segélyt engedélyezett.

3.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban :

a) *Kitiüntetések:*

Dr. CSENGERY JÁNOS nyug. egy. ny. r. tanár bölcsészet-doktori szigorlatának félszázados jubileuma alkalmából a buda-pesti Kir. Magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem Bölcsé-szeti Kara által arany-diplomával tüntettetett ki.

Dr. ZDZIECHOWSKI MARIAN vilnai egyetemi tanár, a Len-gyel Tudományos Akadémia rendes, a Magyar Tudományos Akadémia kültagjának a Bölcsészeti Kar tiszteletbeli doktorává való avatása engedélyeztetett 1930 július 21-én. (V. K. M.: 410—51—175/1930).

b) *Helyettesítések (megbízások):*

✓Dr. SCHMIDT HENRIK ny. r. tanár helyettesítette az egész tanéven át heti 2 órában az indogermán összehasonlító nyelvés-zeti tanszéket.

✓Dr. HUSZTI JÓZSEF ny. r. tanár helyettesítette az egész tan-éven át heti 2 órában az indogermán összehasonlító nyelvészeti tanszéket.

✓Dr. ZOLNAI BÉLA ny. r. tanár helyettesítette az egész tanéven át heti 1 órában az indogermán összehasonlító nyelvészeti tanszéket.

✓Dr. HUSZTI JÓZSEF ny. r. tanár helyettesítette az egész tanéven át heti 2 órában az ókori történelmi tanszéket.

✓Dr. BUDAY ÁRPÁD ny. r. tanár helyettesítette az egész tanéven át heti 3 órában az ókori történelmi tanszéket.

✓Dr. FÓGEL JÓZSEF ny. r. tanár helyettesítette az 1929—30. tanév I. felében heti 4 órában a magyar történelmi tanszéket.

✓Dr. ERDÉLYI LÁSZLÓ ny. r. tanár helyettesítette az 1929—30. tanév II. felében heti 4 órában a magyar történelmi tanszéket.

✓Dr. BUDAY ÁRPÁD ny. r. tanár kari megbízás folytán ellátta az egész tanéven át heti 3 órában a művészettörténeti tanszéket.

Dr. ERDÉLYI LÁSZLÓ ny. r. tanár az 1929—30. tanév II. felében heti 2 órában megbízás folytán oklevéltani előadásokat tartott (V. K. M.: 410—11—309/1930).

KOVÁCS BUNA JÁNOS testnevelő tanár miniszteri megbízás folytán testnevelési órákat tartott az egész tanéven át.

KOVÁCS BUNA JÁNOSNÉ sz. RUDA ERZSÉBET testnevelő tanár miniszteri megbízás folytán testnevelési órákat tartott az egész tanéven át.

Dr. SZABÓ LÁSZLÓ magántanár kari megbízás folytán — mint meghívott előadó — újságírás köréből való előadásokat tartott heti 4 órában az egész tanéven át.

c) *Miniszteri és egyéb megbízások:*

Dr. HUSZTI JÓZSEF ny. r. tanár az Apponyi-Kollégium miniszteri biztosa lett.

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY ny. r. tanár 1930 május havában megbízott az iskolai kötelező filmoktatás átszervezésével.

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY ny. r. tanár 1930 július 28-án Szeged város törvényhatósági bizottsága által megválasztott a városi női felsőkereskedelmi iskola tanácsának tagjává 6 évi időtartamra.

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY ny. r. tanár beválasztott a szegedi egyetem képviselőjeként a Vidéki Városok Kulturális Szövetségének egyetemi bizottságába.

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY ny. r. tanár bevasztatott Szeged-város Törvényhatósági Bizottságába.

Dr. BANNER JÁNOS c. ny. rk. tanár az Országos Közoktatási Tanács megbízásából megfigyelte a szegedi-tankerület középiskoláiban a gyorsírás tanítását és eredményeit.

d) *Egyetemi és kari képviseltek:*

Dr. KOGUTOWICZ KÁROLY ny. r. tanár képviselte Egyetemünket az 1929. év őszén Budapesten tartott Bethlen Gábor-ünnepségen, továbbá a Városok Kulturális Szövetségének 1930. évi február hó 22—23-án Békéscsabán tartott értekezletén s ezen kívül számos alkalommal vendégek fogadásakor, ünnepi istentiszteleteken stb.

e) *Tudományos társulatba taggá történt megválasztások:*

Dr. MÁLYUSZ ELEMÉR megválasztatott a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává.

Dr. BANNER JÁNOS c. ny. rk. tanár megválasztatott a hódmezővásárhelyi Városi Múzeum régészeti osztályának vezetőjévé.

4.

A matematikai és természettudományi karban:

a) *Kitüntetések:*

Dr. KERÉKJÁRTÓ BÉLA ny. r. tanárt a párisi (Sorbonne-i) egyetem az 1929—30. tanév első felére előadások tartására hívta meg.

Dr. RADÓ TIBOR egyetemi magántanár, adjunktus mint *visiting lecturer* előadott az első félévben a Harvard-Egyetemen (Cambridge, Massachusetts), a II. félévben pedig a Rice-Instituteon (Houston, Texas); továbbá egyes előadásokat tartott a Brown-Egyetemen (Providence, Rhode Island), az Ohio-állam Egyetemén (Columbus, Ohio) és a chicagói egyetemen. Ezenkívül az Ohio-állam egyeteme a matematika nyilvános rendes tanárául meghívta; ezt az állását a jövő tanév kezdetén foglalja el.

Dr. DUDICH ENDRE egyetemi magántanárt a Pázmány Péter-tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara a folyó

évi június hó 2-án tartott ülésében a II-ik állattani tanszékre nyilvános rendkívüli tanárnak hívta meg.

Dr. vitéz LENGYEL ENDRE egyetemi magántanárt a cataniai (Sicilia) egyetem Ásvány- és Földtani Intézete petrogenetikából előadás sorozat tartására hívta meg tudományos működése elismeréséül.

b) *Megbízások:*

Dr. GYÖRFFY ISTVÁN ny. r. tanár megbízott a „Növényrendszertan“ c. kollégium előadásával.

VII.

Tiszteletbeli és sub auspiciis Gubernatoris
doktori avatások.

1.

A jog- és államtudományi karban :

A Kormányzó Úr Öfőméltósága Budapesten 1929. évi dec. hó 11. napján kelt magas elhatározásával megengedni méltóztatott, hogy Dr. AIGNER KÁROLY, Szeged sz. kir. és törvényhatósági joggal felruházott város főispánját Egyetemünk ideiglenes elhelyezkedése és fenmaradása érdekében kifejtett nagyértékű tevékenységeért az államtudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa.

Egyetemünk Tanácsa a díszdoktori oklevelet 1930 május 24-én adta át dr. Aigner Károly főispánnak.

A Kormányzó Úr Öfőméltósága megengedni méltóztatott, hogy Dr. LUIS CRAIG CORNISCH urat, az Amerikai Unitárius Társulat elnökét a magyar ügy külföldi védelme terén szerzett elévülhetetlen érdemei elismeréseül Egyetemünk az államtudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa.

2.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban :

A Kormányzó Úr Öfőméltósága 1930. évi július hó 9. napján Budapesten kelt magas elhatározásával megengedni méltóztatott, hogy ZDZIECHOWSKI MARIAN vilnai egyetemi tanárt, a Lengyel Magyar Tudományos Akadémia rendes tagját, a Magyar Tudományos Akadémia kültagját, a lengyel-magyar barátság és szellemi együttműködés kimélyítése érdekében kifejtett érdemes tevékenysége elismeréseül Egyetemünk a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa.

VIII.

Ösztöndíjak, pályadíjak, szorgalmi díjak és
egyéb jutalmak.

1.

A jog- és államtudományi karban :

A) Egyetemi pályadíjjal tüntetett ki:

a) *Muráthi György* IV. éves joghallgató „A képviselői öszszeférhetetlenség elmélete és szabályozása hazánkban és külföldön” című pályamunkájáért 150 P.

b) *Deák Géza* IV. éves joghallgató „Fejtse ki a pályázó történeti, jogösszehasonlító alapon és elemzőleg azt a kérdést, minő befolyása van a cégjegyzékbe történt bejegyzésnek a kereskedői minőségre?” című pályamunkájáért 150 P.

c) *Szabó Mihály* IV. éves joghallgató „A Duna nemzetközi jogi helyzete” című pályamunkájáért 150 P.

B) Egyetemi szorgalmi díjjal tüntetett ki:

a) *Deák Géza* IV. éves joghallgató 100 P.

b) *Ács Ferenc* I. éves joghallgató 50 P.

c) *Rápolthy Béla* II. éves joghallgató 50 P.

d) *Balogh Győző* III. éves joghallgató 50 P.

C) 800 pengős köztisztviselői ösztöndíjban részesültek:

Haffner Zoltán, Richter János, Vicenty Ödön, Mecsér József, Muráthi György, Szabó József, Téchy Olivér, Csékán János, Séra Gyula, Szabó Mihály, Urbán János, Bibó István.

2.

Az orvostudományi karban :

A) Egyetemi pályadíjjal tüntetett ki:

a) *Vadas Klára* V. éves orvostanhallgató „Vizsgálandó az ekrin és apokrin mirigyek szövettanilag különböző bőrbetegségeknel” című pályamunkájáért 200 P.

b) „Vizsgáltassék irodalmi források és saját kísérletek segítségével az egyoldalú táplálás hatása a belső elvlasztású mirigyek működésére“ című pályamunkáért *Czimmer Anna* o. h. 125 P, *Gresz Béla* o. h. 125 P, *Lovász Tibor* o. h. 125 P, *Gagyi József* o. h. 125 P.

c) Néhai dr. Kubinyi Pálné alapítvány 120 P kamatát elnyerte *dr. Incze Gyula* tanársegéd.

d) A belvárosi r. kath. egyházközség 275 P pályadíját elnyerte *Várady Károly* szigorló orvos.

B) 800 pengős köztisztviselői ösztöndíjat kaptak:

Papp László I. éves, *Vajda György* I. éves, *Réti József* I. éves, *Györffy Boldizsár* II. éves, *Ádám Gyula* V. éves, *Gilicze József* V. éves, *Szyciczek Emanuella* V. éves, *Dubrauszky Viktor* szig. orvos, *Schneider Lajos* szig. orvos, *Soóky Erzsébet* szig. orvos egész évben; *Várkonyi Ferenc* szig. orvos az 1929—30. tanév első felében, *Fazekas Gyula* az 1929—30. tanév második felében; *Borbély Ilona* II. éves gyógyszerészhallgató egész évben.

C) Belföldi kutató ösztöndíjat kaptak:

Dr. *Csinády Jenő*, dr. *Dirner Zoltán*, dr. *Ivanovits György*, dr. *Vietorisz Kálmán*, dr. *Szász Sándor* tanársegédek.

D) Külföldi kutató ösztöndíj:

Dr. *Jancsó Miklós*, dr. *Tokaji László* tanársegédek, *Nyári András* díjas gyakornok.

3.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban:

A) Egyetemi pályadíjjal tüntettetett ki:

1. *Oravetz Vera* abs. tanárjelölt, a „Les impressions françaises de Vienne“ című, „Lege, quaeso“ jellegű pályamunka írója, — pályadíja 250 pengő.

2. *Párducz Mihály* III. é. tanárjelölt, a „Szentés környékének régi és mai földrajza“ című, „Honismeret, önismeret“ jellegű pályamunka írója, — pályadíja 300 P.

B) *Szorgalomdíjjal tüntetett ki:*

1. *Bihari János* II. é. tanárjelölt szorgalmáért a névtelen adakozó 100 pengős adományával jutalmaztatott.

C) *Jutalmat kapott:*

1. *Elemy Klára* abs. tanárjelölt, kitüntettetett a *Magyar Tudományos Akadémia* magyar történelmi tárgyú könyvjutalmával.

2. *Nyiri Antal* abs. tanárjelölt, kitüntettetett a *Magyar Tudományos Akadémia* magyar nyelvészeti könyvjutalmával.

D) *Évi 800 pengős köztisztviselői ösztöndíjat kaptak:*

Bérczi Rózsa, Blau Katalin, Buday Kálmán, Csefkó Éva, Csorja Eta, Elemy Klára, Evva Gabriella, Faludi Mária, Fejér Margit, Freund Ibolya, Gauder Andor, Goltner Adrien, Horváth János, Inotay Ilona, Kassó Margit, Kaufmann Margit, Kelemen János, Kirchlechner János, Klamm Rudolf, Körmöczi Emília, Lázár György, Oravetz Vera, Papp Eleonóra, Párducz Mihály, Pelle Erzsébet, Sebestyén Erzsébet, Schnitzl Erzsébet, Szalkai Zoltán, Szigethy Vilma dr., Varga Katalin, Varvasovszky Katalin, Vozáry Katalin.

Belföldi tudományos kutató ösztöndíjat kaptak:

Dr. Varga Sándor, dr. Téglás Jenő Béla és dr. Metzner Károly.

Külföldi ösztöndíjat kaptak:

Dr. Binder Irén, dr. Bojos Lajos, Úrmössyné dr. Nagy Julia, Witzenez Julia, dr. Juhász László.

Német magyar diákesere akció folytán egy évi külföldi ösztöndíjat élvezett *Wagner Richárd* tanárjelölt, cserekollégája volt Zander Frigyes.

Kézi ösztöndíjat kapott egy hallgató 275 pengő összegben, névszerint *Bárdos József.*

A matematikai- és természettudományi karban :

A) Egyetemi pályadíjjal tüntetett ki:

a) Növénytani pályadíjban részesültek:

1. *Győrffy Katalin* tanárjelölt kari hallgató „Alföldünk egy nevezetes májmohájáról“ c. pályamunkája 100 P pályadíjjal jutalmaztatott.

2. *Szemes Gábor* Apponyi-Kollégiumi tanárjelölt hallgató „A Tihany-félszigeti Belső-tó microscopikus növényzete“ c. pályamű 100 P pályadíjjal jutalmaztatott.

3. *Scheffer Gizella* tanárjelölt kari hallgató „Szeged és környéke Vaucheriai“ c. pályamű 100 P pályadíjra érdemesített.

4. *Gallé László* tanárjelölt kari hallgató „A deszki és királyhalmi erdők zuzmótársaságai“ c. pályamunka 100 P pályadíjjal jutalmazva.

5. *Szabados András* tanárjelölt kari hallgató „Szeged Botrydiumai“ c. pályamű 100 P pályadíjjal jutalmazva.

b) Ásvány- és földtani pályadíjat

6. *Vidacs Aladár* tanárjelölt kari hallgató „Adatok a Nagy Magyar Alföld egyik peremhegységének, a Börzsönyi hegységnek közettanához“ c. pályamunkája 100 P pályadíjjal jutalmaztatott.

c) A kísérleti fizikai pályadíjat

7. *Bukovszky Ferenc* tanárjelölt kari hallgató által készített „Vonalas színeképek törvényszerűségei“ c. pályamunka nyerte el.

B) Jutalomdíjjal tüntetett ki:

1. *Szabó Mihály* tanárjelölt kari hallgató nem a kitűzött, de állatrendszertani irányú „Szeged vidékének Myriopodái“ c. pályamunkája 100 P jutalomdíjat kapott.

C) Szorgalomdíjjal tüntetett ki:

1. *Győrffy Katalin* fentemlített pályamunkája 30 P szorgalomdíjban.

2. *Gallé László* fentemlített pályamunkája 30 P szorgalomdíjban.

3. *Bukovszky Ferenc* fentemlített pályamunkája 30 P szorgalomdíjban.

4. *Darvas Andor* tanárjelölt kari hallgató „A fémsók színképelemzése“ c. pályamunka 60 P szorgalmi díjban.

5. *Horváth Péter* tanárjelölt kari hallgató „Adalékok a Fehér-tó szikes vizének faunájához“ c. pályamunka 60 P szorgalmi díjban.

6. *Vass Péter* tanárjelölt kari hallgató „A felületi feszültség“ c. pályamunka 60 P szorgalmi díjban.

D) Külön dicséret.

1. *Győrffy Katalin* fentemlített munkája külön dicséretben részesült.

E) Tanulmányi külföldi utazási ösztöndíj.

1. *Ladócsy Károly* tanárjelölt kari hallgató a Szeged Belvárosi Róm. Kath. Egyházközség Képviselőtestülete által adományozott 250 P + 25 P kamat utazási ösztöndíjban részesült.

F) Belföldi tudományos kutató ösztöndíjak.

1000 P-s ösztöndíjban részesültek: *Dr. Kalmár László, dr. Kocsis J. Endre, dr. Kőszegi Dénes, dr. Lipka István, dr. Miháltz István, dr. Banga Ilona.*

600 P-s ösztöndíjban részesült: *Dr. Bruckner Győző.*

G) 800 pengős közalkalmazotti ösztöndíjat kaptak:

Ádám-Lujza, Árvay Erzsébet, Balogh Anna, Bordács Elvira, Bukovszky Ferenc, Dobozy Piroska, Győrffy Katalin, Horváth János a második félévben, *Illésy Julianna, Konecsny Jenő, Koósz Margit, Körmöczy Irén, Láng Valéria, Lippay Márta* az első félévben, *Mischung Ilona, Motika Gabriella, Paál István, Pajor Elemér, Ravasz Gizella, Stiller Jolán, Szabó Ilona, Szekeres Hedvig, Szilágyi Anna, Velsinszky Piroska, Vidacs Aladár, Winkler Stefánia* tanárjelöltek. — *Hézszer Bertalan, Muráti Árpád, Uray Mária* vegyészjelölteknek.

IX.

Adományok.

Az elmúlt évben a következő adományok érkeztek egyetemünkhöz:

a) *Pályadíjakra*: Szeged sz. kir. város közönsége 2000 P, Szeged-Csongrádi Takarékpénztár Rt. 400 P, Angol-Magyar Bank Rt., Belvárosi r. kath. egyházközség 1000 P.

b) *Jutalmazásra*: Egy magát megnevezni nem akaró úr 100 P.

c) *Könyvadományok*: Dr. Szabó László magántanár értékes sajtótudományi gyűjteményt adományozott a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar részére.

X.

Statisztikai kimutatások.

1. Tanárok és tanítók száma.

A tudománykarok megnevezése	Nyilvános rendes		Nyilvános rendkívüli		Cimzetes és tisztületbeli nyilv. rendes		Cimzetes nyilvános rendkívüli		Helyettes		Magán		Előadó		Magán- tanító		Összesen	
	t a n á r																	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
	f é l é v b e n																	
Jog- és államtudo- mányi kar	9	9	2	2	1	1	1	1	—	—	10	10	2	2	—	—	25	25
Orvostudományi kar	14	14	—	—	—	—	1	2	—	—	18	19	—	—	—	—	33	35
Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar	14	16	—	2	1	1	4	4	—	—	9	10	1	1	15	16	44	50
Matematikai és ter- mészettudományi kar	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	12	12	—	—	—	—	23	23
Összesen	48	50	2	4	2	2	6	7	—	—	49	51	3	3	15	16	125	133

2. A tudományos segédszemélyzet száma.

A tudomány- karok megnevezése	Adjunktus		Való- ságos		Dij- talan		Meg- bizott		Gyógy- szertári vegyész		Dijas		Dij- talan		Dijas		Dij- talan		Meg- bizott		Dijas		Dij- talan		Vegysz- növédek		Praeparator		Összesen	
			tanársegéd				műtő- növédek				gyakornok				demonstrátor és tud. segéd munkás															
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
			f		é		l		é		v		b		e		n													
Az orvostudo- mányi kar	6	5	38	38	—	—	3	3	2	2	—	—	—	—	38	38	47	48	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	136	136
A bölcsészet-, nyelv- és törté- nettudományi kar	2	2	1	1	1*	1*	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	2*	—	—	—	7	8
A matematikai és természet- tudományi kar	6	6	12	12	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	8**	8**	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	37
Összesen	14	13	51	51	4	4	3	3	2	2	—	—	—	—	47	47	56	57	—	—	2	2	—	—	2	—	—	—	180	181

Jegyzet: * ugyanaz a személy.

** ebből 3 személy a díjtalan tanársegédeknel is feltüntetve.

3. Az egyetemi előadások és heti órák száma.

A tudománykarok megnevezése	A kollégiumnak száma		A heti óraszám	
	I.	II.	I.	II.
	f é l é v b e n			
A jog- és államtudományi karban	29	29	100	103
Az orvostudományi karban	56	52	305	262
A bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karban	101	105	234	260
A matematikai és természettudományi karban	65	66	352	349
	252	252	591	974

4. A hallgatók száma.

A tudománykar megnevezése	Félév	Rendes	Rendkívüli	V a l l á s							S z ü l e t é s					Összesen	
				római kath.	gör. kath.	gör. kel.	ág. h. ev.	ev. ref.	unitárius	izraelita	Honi	Romá- niához	Szer- biához	Ausz- triához	Cseh- orsz.- hoz		Külföldi
												csatolt magyar területi					
Jog- és államtudo- mányi	I.	869	22	253	12	1	61	155	10	95	783	79	21	—	8	—	891
	II.	844	26	546	10	2	57	149	10	96	764	71	23	—	12	—	870
Orvos- tudományi	I.	327	3	190	2	1	18	12	2	55	254	57	16	—	3	—	330
	II.	323	1	184	1	1	20	66	2	50	258	56	8	—	2	—	324
Bölcsészet-, nyelv- és tört- énettudományi	I.	163	3	99	4	—	12	28	1	22	157	6	2	—	—	1	166
	II.	165	2	101	4	—	15	23	1	23	154	10	—	—	2	1	167
Mathematikai és természet- tudományi	I.	131	3	87	—	—	14	17	3	13	119	9	4	—	2	—	134
	II.	112	2	75	—	—	14	13	1	11	105	6	3	—	—	—	114
I. éves gyógyszerész hallgató	I.	34	—	17	1	—	—	9	—	7	25	5	3	—	1	—	34
	II.	37	—	18	1	—	—	9	1	8	28	5	3	—	1	—	37

A tudománykar megnevezése	Félév	Rendes	Rendkívüli	V a l l á s							S z ü l e t é s					Összesen	
				római kath.	gör. kath.	gör. kel.	ág. h. ev.	ev. ref.	unitárius	izraelita	Honi	Romá- niához	Szer- biához	Ausz- triához	Cseh- orsz.- hoz		Külföldi
												csatolt magyar területi					
II. éves gyógyyszerész hallgató	I.	45	—	20	—	1	3	12	1	8	25	13	7	—	—	—	45
	II.	43	—	21	—	1	3	10	1	7	23	13	7	—	—	—	43
B. Polg. isk.	I.	—	85	56	—	2	7	13	—	7	81	3	1	—	—	—	85
	I.	—	74	47	1	—	7	18	—	1	72	2	—	—	—	—	74
	II.	—	82	52	1	—	7	16	—	6	78	3	1	—	—	—	82
	II.	—	64	43	1	—	6	13	—	1	62	2	—	—	—	—	64
Apponyi	I.	—	19	18	—	—	—	—	—	1	16	—	3	—	—	—	19
		—	11	8	—	—	1	2	—	—	11	—	—	—	—	—	11
	II.	—	19	18	—	—	—	—	—	1	16	—	3	—	—	—	19
		—	11	8	—	—	1	2	—	—	11	—	—	—	—	—	11
Összesen	I.	1569	220	1098	20	5	123	317	17	209	1543	174	57	—	14	1	1789
	II.	1524	207	1066	18	4	123	301	16	203	1499	166	48	—	17	1	1731

5. A hallgatók évenkénti száma az egyetem alapítása óta.

Tanévben	Félév	k a r o k b a n				Összesen	Gyógy- szerész.	Együttesen
		Jogi	Orvosi	Bölcs., ny. és tört.-tud.	Math. és term.-tud			
1872/3	I.	173	27	21	32	253	5	258
	II.	158	28	16	26	228	5	233
1873/4	I.	154	46	43	52	295	11	306
	II.	135	41	39	46	271	18	289
1874/5	I.	170	51	66	66	312	24	366
	II.	163	48	52	64	327	26	353
1875/6	I.	187	65	55	67	385	32	417
	II.	170	57	48	56	331	32	363
1876/7	I.	164	74	67	62	367	24	391
	II.	152	74	62	61	349	23	372
1877/8	I.	185	81	72	62	400	23	423
	II.	170	79	70	54	373	24	397
1878/9	I.	208	72	66	60	406	16	422
	II.	193	68	63	52	381	19	400
1879/30	I.	212	88	74	62	436	26	462
	II.	194	87	68	53	402	25	427
1880/1	I.	228	96	71	46	441	29	470
	II.	217	90	64	39	440	28	438
1881/2	I.	225	100	67	42	434	22	456
	II.	207	93	68	43	411	20	431
1882/3	I.	227	93	71	39	430	26	456
	II.	222	94	59	42	417	24	441
1883/4	I.	235	103	66	33	443	23	465
	II.	224	104	58	27	413	23	436
1884/5	I.	232	106	63	32	433	23	455
	II.	224	110	58	30	422	22	444
1885/6	I.	256	120	65	29	470	34	504
	II.	247	114	66	26	453	34	487
1886/7	I.	253	126	55	22	456	43	499
	II.	256	127	51	23	457	45	502
1887/8	I.	255	141	60	31	487	47	534
	II.	251	131	57	30	469	43	512
1888/9	I.	243	138	69	36	496	49	535
	II.	233	133	67	33	466	53	519
1889/90	I.	232	156	86	35	509	56	565
	II.	208	138	87	32	465	58	523
1890/1	I.	268	150	85	39	542	65	607
	II.	227	148	87	38	491	63	544
1891/2	I.	277	142	90	36	545	77	622
	II.	242	141	84	32	499	76	575

Tanévben	Félév	k a r o k b a n				Összesen	Gyógy- szerezst.	Együttesen
		Jogi	Orvosi	Bölcs., ny. és íbrt.-tud.	Matlh. és term.-tud.			
1892/3	I.	299	152	80	38	509	55	624
	II.	266	151	88	35	540	56	596
1893/4	I.	243	137	85	41	644	18	662
	II.	301	129	82	39	582	16	598
1894/5	I.	344	123	87	41	595	34	629
	II.	303	122	86	38	549	33	582
1895/6	I.	369	113	130	56	668	34	702
	II.	326	111	120	53	610	33	643
1896/7	I.	434	116	145	67	762	33	795
	II.	383	110	133	65	691	35	726
1897/8	I.	479	113	171	81	844	40	884
	II.	446	106	163	80	795	38	833
1898/9	I.	660	95	189	81	1026	43	1073
	II.	598	93	180	77	948	44	992
1899/1900	I.	771	102	214	74	1161	35	1196
	II.	674	94	204	73	1045	37	1082
1900/1	I.	960	98	220	91	1296	34	1403
	II.	817	96	207	84	1152	36	1240
1901/2	I.	1085	106	219	105	1545	47	1502
	II.	950	106	234	97	1387	45	1432
1902/3	I.	1181	134	254	124	1693	61	1754
	II.	1061	122	236	121	1540	58	1598
1903/4	I.	1333	122	267	134	1856	69	1925
	II.	1295	118	213	125	1791	64	1855
1904/5	I.	1646	140	297	137	2220	70	2290
	II.	1529	135	289	125	2078	67	2145
1905/6	I.	1687	182	304	133	2316	80	2386
	II.	1534	176	290	114	2119	82	2201
1906/7	I.	1701	214	300	116	2331	79	2410
	II.	1547	211	273	108	2049	82	2131
1907/8	I.	1644	252	305	120	2821	83	2404
	II.	1407	240	334	109	2040	88	2128
1908/9	I.	1552	285	269	116	2232	87	2319
	II.	1362	276	251	109	1998	80	2078
1909/10	I.	1550	326	225	94	2195	112	2307
	II.	1373	323	216	88	2000	110	2110
1910/11	I.	1578	363	212	96	2249	110	2359
	II.	1370	343	195	91	1999	108	2107
1911/12	I.	1624	399	199	85	2307	98	2405
	II.	1413	388	185	78	2067	90	2157
1912/13	I.	1467	491	186	92	2236	107	2343
	II.	1265	487	185	80	2017	107	2124

Tanévben	Félév	k a r o k b a n				Összesen	Gyógy- szerésl.	Együttesen
		Jogi	Orvosi	Bölcs., ny. és tört.-tud.	Math. és term.-tud.			
1913/14	I.	1352	559	189	87	2187	115	2302
	II.	1202	530	178	84	1994	125	2119
1914/15	I.	698	279	142	65	1184	32	1216
	II.	578	267	138	64	1047	50	1077
1915/16	I.	354	169	112	46	681	22	703
	II.	287	131	190	40	563	20	583
1916/17	I.	188	108	89	23	408	12	420
	II.	175	123	85	25	408	16	424
1917/18	I.	302	227	99	49	677	26	703
	II.	505	362	106	54	1027	60	1087
	III.	491	342	21	17	870	55	927
1918/19	I.	Rendkívüli időkre való tekintettel pontos adataink nincsenek.						
II.								
1919/20	I.	Rendkívüli időkre való tekintettel pontos adataink nincsenek.						
II.								
1920/21	I.	315	546	34	65	1060	42	1002
	II.	380	743	34	67	1224	67	1291
1921/22	I.	317	510	39	46	912	95	1007
	II.	333	479	37	42	884	86	970
1922/23	I.	407	526	31	53	1017	122	1139
	II.	423	483	34	50	990	117	1107
1923/24	I.	501	477	40	50	1068	118	1186
	II.	444	410	39	52	945	112	1057
1924/25	I.	504	390	50	60	1004	86	1090
	II.	479	356	59	59	953	81	1034
1925/26	I.	502	376	57	68	1003	78	1081
	II.	500	354	54	59	967	76	1043
1926/27	I.	591	348	90	83	1112	78	1190
	II.	565	334	86	73	1058	77	1135
1927/28	I.	676	324	107	97	1204	108	1312
	II.	651	314	103	91	1159	109	1268
1928/29	I.	777	318	188	160	1444	102	1545
	II.	758	295	177	134	1368	100	1463
1929/30	I.	891	330	270	219	1713	79	1789
	II.	870	324	268	189	1651	80	1731

6. A kiadott távozási és végbizonyítványok száma.

Kiadatott	Jog- és állam- tudományi		Orvos- tudományi		Bölcs-, nyelv- és tört. tud.		Math. és term. tudományi		Összesen		Megjegyzés
	k a r o k o n										
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	
	f é l é v b e n										
Távozási bizonyítvány	3	15	6	3	6	5	1	2	16	25	
Végbizonyítvány	27	133	6	40	4	13	1	4	38	190	
Összesen	30	148	12	43	10	18	2	6	54	215	

7. A tandíjmentes hallgatók száma és az elengedett tandíj összege.

A tudománykar megnevezése	Kizárólag tanulmányi előmenetel és igazolt szegénység alapján								Vagyontalan, köztisztviselői, hadiárva stb. jogcím betudásával								A valamely mentességét élvezők összes száma	Az elengedett tandíj összege				Az elengedett tandíj évi összege			
	teljes		3/4		1/2		1/4		csak a tiszta kedv.		azon felül maradóból							I. félévben		II. félévben		P		f	
	tandíjmentes								mentességet nyert																
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.		I.	II.						
	f		é		l		é		v		b		e		n			P	f	P	f	P	f		
Jog- és államtudományi kar	59	50	3	—	23	29	2	—	280	211	1	—	45	62	10	—	423	352	23064	75	22083	—	45147	75	
Orvostudományi kar	45	53	—	—	21	22	—	—	121	95	—	—	29	43	—	—	216	214	12571	50	14713	50	27285	—	
Bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi kar	79	83	3	6	—	7	1	2	28	21	—	—	9	12	—	—	120	131	9970	50	15006	75	24977	25	
Mathematikai és természettudományi kar	40	45	—	—	6	6	—	—	67	40	—	—	17	22	—	—	130	113	6236	50	11551	50	19788	—	
Összesen	223	231	6	6	50	64	3	2	496	368	1	—	100	139	10	—	889	810	53843	25	63354	75	117198	—	

8. Az esedékes és befolyt tandíj összege.

A tudománykar megnevezése	B e f o l y t				Hátralék		Visszatérítés			
	I.		II.		I.	II.	I.	II.		
	f é l é v b e n									
Jog- és államtudományi kar	66856	25	65307	—	204	—	—	—	—	—
Orvostudományi kar	25729	—	23924	50	204	—	—	254	50	204
Bölcsészet-, nyelv- és történettudományi kar	12836	50	8147	25	—	—	—	902	50	—
Mathematikai és természettudományi kar	13022	—	7984	50	—	—	102	806	—	—
Összesen	118443	75	104363	25	408	—	102	1963	—	204

9. Egyetemi vizgák száma.

Tartatott	Alap-	Állam-	Gyógyszeré- szeti elő-	Gyógyszerész- mesteri szigorú	Szak-	Paedagógiai-	Szigorú-	Összesen
	v i z s g á l a t							
A jog- és államtudományi karban	810	6	—	—	—	—	1389	2205
Az orvostudományi karban	—	—	—	158*	—	—	285	413
A bölcsészeti-, nyelv- és történet- tudományi karban	—	—	—	—	—	—	15	15
A matematikai és természet- tudományi karban	—	—	118	—	—	—	4	122
Az orsz. közép- iskolai tanárvizsgáló bizottság előtt	79	—	—	—	41	16	—	139
Összesen	889	6	118	158	44	16	1693	2924

* ebből 46 approbitációs vizsga és 2 gyógyszerész doktori szigorlat.

9a) A jog- és államtudományi karon tartott vizsgálatok és szigorlatok.

I. Vizsgálat.

A l a p v i z s g á l a t									Á l l a m v i z s g á l a t									Összesen														
Első			Második			Harmadik			Államtudományi			Jogtudományi																				
Teljes		Pót	Teljes		Pót	Teljes		Pót	Teljes		Pót	Teljes		Pót																		
Tartatott	Elfogadott	%	Tartatott	Elfogadott	%	Tartatott	Elfogadott	%	Tartatott	Elfogadott	%	Tartatott	Elfogadott	%	Tartatott	Elfogadott	%															
279	190	68.10	59	45	76.27	207	159	78.74	53	43	81.13	178	146	82.02	34	31	91.17	3	3	100	—	—	—	3	3	100	—	—	—	816	620	75.98

II. Szigorlatok.

J o g t u d o m á n y i												Á l l a m t u d o m á n y i											
első			második			harmadik			pót			első			második			kombinált			pót		
s z i g o r l a t																							
Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%
229	181	79·03	218	175	80·27	221	145	65·61	103	97	94·17	227	165	72·24	212	168	79·24	10	9	90	68	66	57·68

Államtudományi doktorság után jogtudományi			Jogtudományi doktorság után államtudományi			K á n o n - d o k t o r i			Összesen minden- nemű																	
első	második	pót	teljes	pót	első	második	pót																			
s z i g o r l a t																										
Tartatott	Elfogadtatott	%	Tartatott	Elfogadtatott	%	Tartatott	Elfogadtatott	%	Tartatott	Elfogadtatott																
41	32	78.04	29	18	62.41	14	13	92.85	11	11	100	—	—	—	1	1	100	4	4	100	—	—	—	1388	1085	78.17

9b) Vizsgálatok eredménye az orvostudományi karon.

O r v o s i					G y ó g y s z e r é s z i					Főösszeg (mindennemű szigorlat)																						
s z i g o r l a t o k																																
Első			Második		Harmadik		Negyedik		Összesen	Gyakorlat		Elméleti	Approbációs		Doktori		Összesen															
Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%	Tartatott	Elfogadlatott	%												
126	86	68.25	53	41	77.37	55	45	81.81	51	48	94.11	285	220	77.19	58	47	81.03	52	49	94.23	46	46	100	2	2	100	158	144	91.13	443	364	82.16

9c) Vizsgálatok eredménye I. a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon,
 II. a matematikai és természettudományi karon.

I.

II.

Bölcsészet-doktori szigorlat			Bölcsészet-doktori szigorlat			Gyógyszerészeti elővizsgálat			J e g y z e t
tartatott	elfogad- tatott	%	tartatott	elfogad- tatott	%	tartatott	elfogad- tatott	%	
17	15	93,75	4	4	100	118	104	88,13	

**10. A m. kir. Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottság
előtt tett vizsgák.**

S z a k o k	Alap-			Szak-			Paedagógiai-		
	v i z s g á l a t								
	tartott	elfogadtott	%	tartott	elfogadtott	%	tartott	elfogadtott	%
Magyar-latin	2	2	100	3	3	100	1	1	100
„ -német	7	6	85,70	2	2	100	1	1	100
„ -francia	4	3	75	1	1	100	1	1	100
„ -történelem	1	1	100	1	1	100	1	1	100
Latin-német	1	1	100	1	1	100	—	—	—
„ -francia	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Német-francia	8	6	75	10	10	100	2	2	100
Latin-történelem	3	1	33,33	1	1	100	1	1	100
Történelem-földrajz	15	12	80	4	4	100	2	2	100
Német (3. tárgy)	—	—	—	1	1	100	—	—	—
Görög (3. tárgy)	1	1	100	—	—	—	—	—	—
Természettan-földrajz	7	6	85,70	5	4	80	—	—	—
„ -vegytan	2	2	100	2	2	100	2	2	100
Mennyiségtan-természettan	20	12	60	12	6	50	5	5	100
Természettan-vegytan	5	3	60	1	1	100	—	—	—
„ -földrajz	1	1	100	—	—	—	—	—	—
Ásványtan (3 tárgy)	1	1	100	—	—	—	—	—	—
Összesen .	79	58	73,41	44	37	84,09	16	16	100

11. A Középiskolai Tanárképző Intézet tagjainak száma.

Milyenszakon	I. félév	II. félév
	r e n d e s	
Magyar-történet	1	2
„ -német	28	27
„ -francia	16	16
„ -latin	17	18
Történet-földrajz	56	57
„ latin	6	6
Német-francia	23	32
„ -földrajz	1	1
„ -latin	1	2
Latin-francia	2	2
Mathematika-fizika	49	50
„ -fizika-ábr.	3	2
Fizika-kémia	18	18
„ - „ -ásv.	6	6
Természetrájz-földrajz	25	24
„ -kémia	6	5
Összesen .	263	268

Kiadott oklevelek.

A) A jog- és államtudományi karon :

a) Kánonjogi doktori oklevelet kaptak :

Antal Pál	Szász László
P. vitéz Berard (Antal)	5 Tombory Béla
Hauler Pál	

b) Jogtudományi doktori oklevelet kaptak :

Abonyi Pál	30 Dékány György
Andersen László	Deutsch Ferenc
Ábrahám Sándor	Dinier József
Bagdy János	Domokos Károly
5 Baik Imre	Domonkos Sándor
Balassa Zsigmond Árpád	35 Dormány Dezső
Balla Zoltán	Dózsa Károly
Bálint Károly	Eisler Géza
Bán Kálmán	Eisenstädter Heurik
10 Bánffy György	Elefánt Andor
Báthy Sándor	40 Ellmann Endre
Beitfeld György	Ember Endre
Bereczki Ferenc	Erdélyi Mihály
Berente László	Erdős László
15 Berey Miklós	Erlach István
Bite Ferenc	45 Farkas Béla
Bognár János	Fekete Lajos József
Böhm Rudolf	Fischer Miklós
Brüller Endre	Fodor Lajos
20 ifj. Bukoveczky Nándor	Fojtényi Ferenc
Buzás Béla	50 Forrai György
Csabai Imre	Frieder Miklós
Császár Ferenc	Friedmann Pál
Cserba Ferenc	Fuchs Ernő
25 Csorba Gáspár	Gábos Árpád
Csont Jenő	55 Gáspárdy József
Czibere Kálmán	Gleichmann Pál
Darányi Zoltán	Gönczi László
Dávid István	Grósz Endre

- Gruder János
 60 Guszman István
 Guttman Ferenc
 Guttman József
 Günsz Mihály
 Gyáriás Zoltán
 65 Hack Márton
 Hartmann Alfréd
 Hausinger András
 Havass Zoltán
 Hámori Zoltán
 70 Hegedüs Endre
 Hegyvári Lajos
 Hercz Lajos
 Herczog Jenő
 Hochmann Márton
 75 Hoffmann Zsigmond
 Horváth László
 Horváth Róbert
 Höckl Antal
 Huszár Ferenc
 80 Janka Géza
 Jánosi György
 Kari József
 Kasza Gyula
 Keresztes Kálmán
 85 Kertész Sándor
 Király Tibor
 Kiss Imre
 Kiss Lajos
 Klein László
 90 Koczók Zoltán
 Kohn Lajos
 Kohn Sándor
 Konkoly Thege István
 Koschler Alajos
 95 Kováts Károly
 Kovács László
 Kozma Endre
 Körmendi László
 Kramer József Antal
 100 Kremán S. Miklós
 Lakos Antal
 Lengyel János
 Lichtenstein Pál
 Losoncz Ede
 105 Margita István
 Margitics Imre
 Matheisz József
 Mezei Rezső
 Mészáros Gyula
 110 Miróczky László
 Mitler Hugó
 Molnár István
 Molnár Lajos
 Mónus Bertalan
 115 Nagy Lajos
 Nahoczky Béla
 Necsov József
 Nemes László
 Neumann Sándor
 120 Oláh István
 Olosz György
 Ónodi András
 Orosz József
 Pap István
 125 Pásztor József
 Persenszky László
 Pethő Sándor
 Pigniczky Endre
 Pleyer Zoltán
 130 Pollák Endre
 Pollák György
 Révész Sándor
 Riesz Pál
 Rigó Ernő
 135 Sánta József
 Sánta Miklós
 Scheffer Ferenc
 Schmelczer József
 Schmidt József
 140 Schwarcz Imre
 Schwarcz István
 Schwarcz Pál
 Schwarcz Sándor
 Schwartz Béla
 145 Schwartz József
 Sebő István
 Simon János István
 Somogyi Miklós
 Steiner Alfréd
 150 Steiner László
 Svarcz Lajos István
 Szabó Béla
 Szaboelska Károly
 Szacs vay Sándor

155 Szathmáry Dezső
Szauter Imre
Szemerey Miklós
Szende Lajos
Szenkovits Antal	Tóth Ferenc
160 Szentmiklós József
Szigeti Iván Ferenc
Szilágyi Ervin
Szilágyi Jenő
Szilágyi József	170 Tóth Erik Árpád
Tóth László István
Török József
Ujhelly György
Ujhelyi László
165 Szöllösi Tibor
Techy Olivér
Teleki Ernő
Tekulits Elemér	175 Vajda József
Valki László
Wanie Rezső
Wertz József
Zappe Lajos
	180 Zombory János
Zsoldos Ferenc

c) *Allamtudományi doktori oklevelet kaptak:*

Achácz Antal
Apatics Sándor
Andorka Rezső
Áfra Tamás	Forster János
Gájer László
Gál Jenő
5 Balog Ernő
Báthy Sándor
Bauer László
Becsky Jenő
Beluscák József	35 Gesztelyi Nagy Lajos
Gilly Gyula
Glósz Antal
Göndör Sándor
Görög József
10 Békéssy Ferenc
Bíró György
Bíró Jenő
Boda Gyula
Boda Gyula	40 Gubier István
Gulyás Gyula
Gyulai Ferenc
Halmágyi Tibor
Havas Gyula
15 Brezanóczy János
Csallány Dezső
Csehil István
Csonka József
Czibere Kálmán	45 Herczeg Ferenc
Hermann Béla
Hervay Kálmán
Hirsch Lajos
Homoky László
20 Danits Jenő
gróf Dessewffy Tivadar
Diószeghy László
Dobó Gusztáv
Dósa Emánuel	50 Hrabár Endre
Hunyadi Gyula
Ignáth Sándor
Iklódy János
vitéz Iszkay László
25 Dömötör Lajos
Ernyei György
Farkas Béla
Fehér Endre
Fejes László	55 Jámbor Zsigmond
ifj. Jóna Mátyás
Juhász Zoltán
Juhász Nagy Béla
Kajos Jenő
30 Fényes György
Förgő Béla	60 Kanovics Zoltán
Kapi Gyula
Kara Lajos

- Kardos István
Keller Iván
65 Keresztesi Ödön
Keresztúry József
Kertész Tibor
vitész Király Andor
Király Pál
70 Kiss Lajos
Kiss Sándor
Kiss Zoltán
Kobulkanits János
Kohn Andor
75 Kontra Kálmán
Kovács László
Kovács Zsigmond
Közsegí Imre
Krasznay László
80 Krausz Árpád
Kuntrát József
Lexa Ferenc
Léderer Zoltán
Lévay József
85 Losoncz Ede
Ludányi Bay Bertalan
Lukácsi Sándor
Lupkovics Endre
Madarász Tibor
90 Magi Zoltán
Markovics Ferenc
Markovits József
Matók András
Mázson László
95 Mellis István Péter
Menyhárt Dénes
Meszleny Tibor
Mihálka Béla
Milótay György
100 Miroczky László
Moldoványi Andor
Moldoványi Imre
Molnár Jenő
Nagy Endre
105 Nagy-György István
Nagy Károly
Nagypál Béla
Neubauer Pál
Ondrejovits László
110 Orsics Antal
Parragh Endre
Parragh István
Pásztor László
Pászty Károly
115 Payer Antal Ferenc
Perlusz István
Pika Tibor
Piroska János
Plank Pál
120 Pokoly József
Pokorny Elek
Pokorny Tibor
Polgár Miklós
Prihoda József
125 Rapcsány Árpád
Rapcsán Vilmos
Rappensberger Tivadar
Rácz Ádám
Rehák Miklós
130 Reményi Sándor
Reök Andor
Réthy István
Ritli Mihály
Ritsányi Elemér
135 Róth Miklós
Rovó Béla
Roykó Viktor
Rupprecht József
Sándor László
140 Sánta Miklós
Schmidt István
Schmidt József
Schwarcz Gyula
Selley András
145 Simon József
Slakovits János
Soóky József
Soós László
Sóti Péter
150 Sörösi Andor
Stefanovic Miklós
Szabó Aladár
Szabó Ede
Szabó Lajos
155 Szabó Miklós Bertalan
Szemerey Miklós Ferenc
Szentmiklóssy Béla András
Szernyák Andor

	Szécsén Rudolf		Vajda József
160	Székely Zsigmond	180	Valent Miklós
	Szívós Béla		Varga János
	Szmrecsányi Sándor		Varga László
	Szolnoky Zoltán		Vass Árpád
	Szőke Imre		Vámos Miklós
165	Szőke István	185	Várjon Géza
	Szöllőssy József		Vásárhelyi Egon
	Sztrnád Alajos		Venetianer Ernő
	Szurmó László		Végh Mihály
	Szücs László		Vicenty Ödön
170	Tasi László	190	Vidéki Ernő
	Teichner Ervin		Wagenblatt Ferenc
	Tesléry Károly		Wagner Nándor
	Tóth Kálmán		Weisz Imre
	Ö. Tóth Károly		Weiszburg Pál
175	Tóth Sándor	195	Wenich László
	Tökés Imre		Wettstein János Ferenc
	Troján Pál		Windisch Géza
	Unger László		

B) Az orvostudományi karon :

a) Orvostudományi oklevelet kaptak :

	Albecker István		Juhász Gusztáv
	Bartl Gizella	25	Kakass Géza
	Báthy Béla		Kary István
	Bednár Ilona		Kelemen Béla
5	Bojáki Ilona (Dr. Tankáné)		Kuési Jenő
	Bolyos Mihály		Kovács Béla
	Böröcz Antal	30	Kovalik György
	Cserne János		Krizsa Ferenc
	Donáth Albert		Lippay Cecilia
10	Dubranszky Viktor		Lulay László
	Engel Pál		Nemes Árpád
	Fazekas Gyula	35	Nemes Pál
	Finta Ilona		Németh Kornél
	Fischer Ilona		Öhlbaum Gyula
15	Földy Doby Mártha		Pongrácz Gyula
	Fränkel Laura		Radó György
	Fülöp Pál	40	Rózsa Mihály
	Gáll Sándor		Sándor Antal
	Goldmann István		Schneider Lajos
20	Hegedüs Imre		Sipos Károly
	Hunyady János		Sonkovits Sándor
	Jancsó György	45	Stern Eleonóra
	Jancsó Miklós		Szabó Erzsébet

	Szabó György		Vajdovich Árpád
	Székely Ödön	55	Varga Aladár
	Széli József		Varga Lajos
50	Tószögi Aladár		Varga Tibor
	Tranger József		Váradi Miklós
	Uhrin János		Várkonyi Ferenc
	Vajda Kovács Anna		

b) Gyógyszerészdoktori oklevelet kapott:

Novák István

c) Gyógyszerézmesteri oklevelet kaptak:

	Bagotay Aladár		Magyar Pál
	Baltazár Ferenc	30	Mátz Ákos
	Berény Ferenc		Metz László
	Béress József		Nagy Matild
5	Borbély Ilona		Ósapay László
	Braunberger Imre		Pacsu Károly
	Buday Jenő	35	Pekló Tibor
	Ciner Marianna		Pilisy József
	Császár Antal		Preiser Ernő
10	Eibl Alfréd		Proketz Aranka
	Ekler Lajos		Puskás Lajos
	Fall Erzsébet	40	Rechard Sándor
	Fröhlich Ilona		Römer Sándor
	Gaál József		Sántha János
15	Gosztonyi Kázmér		Somogyi Tarhoffer Zsolt
	Gönczy Samu		Steinfeld Sándor
	Görög József	45	Stössel Zsófia
	Gramutz Ernő		Szappan Béla
	Hadady Ferenc		Székely Dezső
20	Hattyasy Andor		Szováthy Ilona
	Holdy Magda		Tangelmajer Aranka
	Káli Nagy Emma	50	Uzoni Gábor
	Kiss Irén		Várady Lajos
	Klein Ernő		Veress Pál
25	Klein József		Vida László
	Kubinyi Endre		Virág József
	Laczkovics József	55	Wámszer Gyula
	Ledovszky István		

d) Bábaoklevelet kaptak:

	Bajusz Mária Schultz Lajosné	5	Botos Julianna Molnár Mihályné
	Bereczki Mária Hegedüs Sándorné		Csipes Ilona Arnóth Szabó
	Berkó Aranka Poncz Jánosné		Lajosné
	Boldis Rozál Gazdag Jánosné		Falusi Anna Nagy Lajosné

	Görbics Etel Lugosits Imréné		Repman Emilia Sinka Ferencné
	Juhász Julianna Surányi Imréné		Szabó Amália
10	Kátai Amália Ilona	20	Szentandrás Jusstina Cseri
	Kökény Eszter özv. Kozma		Sándorné
	Balázsne		Szepesi Mária Ótost Istvánné
	Kurusa Katalin		Varga Borbála Novák Mihályne
	Lovas Rozál Gálbogár Józseine		Varga Zsuzsanna Hidvégi
	Nagy Erzsébet		Istvánné
15	Nemcsók Katalin		Vörös Erzsébet Barna Istvánné
	Ótvös Rozália Vilma	25	Zsiros Klára
	Polyecskó Margit Szabó Istvánné		

C) Bölcsészettudományi oklevelet kaptak :

a) A bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karon :

	Balogh István		Major Ervin
	Berzenczey Margit	10	Müller Erzsébet
	Bíró Bertalan		Oravetz Vera
	Dömötör Sándor		Spiegel Mária
5	Elemy Klára		Turi Károly
	Für István		Virágh Róza
	Gottesmann Jolán	15	Vyhnaek Károly
	Kövér Fidél József		

b) A matematikai és természettudományi karon :

	Bangha Ilona		Fürst Jenő
	Éber Zoltán		Szladits Imre

Kitüntetéssel vizsgázott hallgatók.

A) A jog- és államtudományi karon :

I. Alapvizsga.

Bibó István	egyhangúlag kitünő
Ács Ferenc	szótöbbséggel kitünő
Éberhard József	„ „
Farkas Imre	„ „
Halász Endre	„ „
Mojzes János	„ „
Reitzer Béla	„ „
Vas Tibor	„ „

II. Alapvizsga.

Ádám Zoltan	egyhangúlag kitünő
Csékán János	„ „
Csikós Miklós	„ „
Joanovics Ferenc	„ „
Karáth Sándor	„ „
Kereczmann Sándor	„ „
Klinczing János	„ „
Patriász István	„ „
Séra Gyula	„ „
Altmann Pál	szótöbbséggel kitünő
Farkas Lajos	„ „
Jámbor László	„ „
Kocsondi György	„ „
Kovács László	„ „
Kremmer Béla	„ „
Künstler Sándor	„ „
Légmann István	„ „
Matusovits Tibor	„ „
Molnár János	„ „
Nagy Géza	„ „
Rápolthy Béla	„ „
Tardos József	„ „
Zakar István	„ „

III. Alapvizsga.

Balog Győző	egyhangúlag kitünő
Szabó József	" "
Kiss József	szótöbbséggel kitünő
Mecser András	" "
Menyhárth Béla	" "
Mikó Sándor	" "
Stáncsits Pál	" "
Vajda József dr.	" "
Valthier Rezső	" "

I. Államtudományi szigorlat.

Róth Miklós	szótöbbséggel kitünő
Tasi László	" "

II. Államtudományi szigorlat.

Boda Gyula	egyhangúlag kitünő
Hrabár Endre	" "
Markovics Ferenc	" "
Andorka Rezső	szótöbbséggel kitünő
Bíró György	" "
Garzó József	" "
Gál Jenő	" "
Göndör Sándor	" "
Köszegi Imre	" "
Lévay József dr.	" "
Nagy Károly	" "
Polgár Miklós	" "
Próbáld Károly	" "
Sánta Miklós	" "
Székely Zsigmond	" "
Vásárhelyi Egon	" "

I. Jogtudományi szigorlat.

Muráti György	egyhangúlag kitünő
Sorger Károly	" "
Szabó Mihály	" "
Bertényi István	szótöbbséggel kitünő
Dorner Tibor	" "
Fehér László	" "
Friedler Miklós	" "
Glatz Árpád	" "
Havas László	" "
Lánczi István	" "
Nagy Lajos	" "

Olajos Sándor	egyhangúlag kitünő
Pap György	" "
Süllős Pál	" "
Szauter Imre	" "
Téchy Olivér	" "
Wannie Rezső	" "
Zombory János	" "

II. Jogtudományi szigorlat.

Brüller Endre	egyhangúlag kitünő
Fehér László	" "
Hámori (Haffner) Zoltán	" "
Höckl Antal	" "
Sorger Károly	" "
Szauter Imre	" "
Wannie Rezső	" "
Gresz György	szótöbbséggel kitünő
Kain Sándor	" "
Lánczi István	" "
Mecsér József	" "
Pazár László	" "
Réczey Dezső	" "
Salzer István	" "
Vajda József dr.	" "

III. Jogtudományi szigorlat.

Deák Géza	egyhangúlag kitünő
Csabai Imre	szótöbbséggel kitünő
Dániel Ferenc	" "
Farkas Béla	" "
Pető György	" "
Szauter Imre	" "
Urbán János	" "

Cánonjogtudományi szigorlat (egyházjog).

Antal Pál	szótöbbséggel kitünő
Szász László	" "

Combinált átmeneti államtudományi szigorlat.

Dr. Vajda József	szótöbbséggel kitünő
------------------	----------------------

I. Kiegészítő jogtudományi szigorlat.

Dr. Sánta Miklós	szótöbbséggel kitünő
------------------	----------------------

Gyógyszerész elméleti szigorlatból:

Baltazár Ferenc
 Borbély Ilona
 Debreczeny László
 Fall Erzsébet
 Fröhlich Anna
 Gönczy Samu
 Holdy Magda

Kiss Irén
 Ledovszky István
 Nagy Matild
 Proketz Aranka
 Szováthy Ilona
 Tangelmayer Aranka
 Vámszer Gyula

Gyógyszerész approbációs vizsgából:

Balázi Erzsi
 Berény Ferenc
 Boross László
 Csábrády János
 Gottschlig Kornél

Istók Irén
 Jeney Adél
 Major Erzsi
 Novák István
 Schweinecker József

Gyógyszerész doktori szigorlatból:

Korényi Ernő

Novák István

C) A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon :

Summa cum laude: Balogh István, Bíró Bertalan, Kövér Fidél József, Major Ervin, Oravetz Vera, Turi Károly, Virágh Róza.

Cum laude: Berzenczey Margit, Eley Klára, Für István. Müller Erzsébet, Spiegel Mária, Vyhnaek Károly.

D) A matematikai és természettudományi karon :**Bölcsészeti doktori szigorlatot tettek:**

1. „Summa cum laude“ eredménnyel, Banga Ilona.
2. „Cum laude“ eredménnyel: Éber Zoltán, Fürst Jenő, Szladits Imre.

XI.

Jelentések.

1.

Az Egyetemi Könyvtárról:

Az Egyetemi Könyvtár az 1929/30. tanévben ugyanazon helyiségekben folytatta működését, mint az előző tanévben.

A Könyvtár látogatottsága az 1929/30. tanévben a következő volt:

Látogatók száma:

1929/30	49.460
1928/29.	31.667

Az olvasók foglalkozás szerint: főiskolai hallgató 26.068, középiskolai tanuló 362, szellemi munkás 752, anyagi munkás 4 esetben látogatta a könyvtár helyiségeit. Az olvasott művek száma 28.853, ebből tudományos és ismeretterjesztő művek 18.157, szépirodalmi művek 10.696. A kölcsönzők száma 2178, akik 2108 tudományos és ismeretterjesztő és 955 szépirodalmi művet kölcsönöztek ki. A főiskolai hallgatók közül: joghallgató 11.515, orvostanhallgató 5734, bölcsészethallgató 7154, matematikai és természettudományi hallgató 1655.

Látogatók száma gyarapodását a következő statisztika bizonyítja:

1925/26.	9.700
1926/27.	14.897
1927/28.	22.094
1928/29.	31.667
1929/30.	49.460

Látogatók száma tehát 5 év leforgása alatt megötszöröződött.

A nagy és a folyóirat olvasóterem látogatóinak legnagyobb száma január és február hónapban volt, amikor napi 300—350-re emelkedett. Az olvasótermek szűk voltán csakis új könyvtár-épület segíthetne.

A könyvtár gyarapodása 1929/30. tanévben 4363 mű 4674 kötet, 1446 füzet, 1828 darabra rugott.

A folyóirat olvasó kurrens folyóiratainak száma 310.

A könyvtár jelenlegi állománya 132.648 kötet (1928/29: 125 500 kötet).

2.

Az egyetemi diákasztalról és a Horthy Miklós Internátusról :

A kollégium egy összefüggő zárt területen, három egymástól elkülönített — „A”, „B” és „C” néven jelzett — épületben van elhelyezve. Az „A” és „C” épület a férfiosztályé, a „B” épület a leányosztályé.

A kollégiumi férőhelyek száma a férfiosztályon 243, a leányosztályon 142, egyúttal tehát 385 volt. A most befejeződő tanévben a 385 férőhelyből 229 hely egyetemi hallgatók számára, 148 férőhely polgári iskolai tanárképzősök számára, 8 hely pedig tanítóképző intézeti tanárjelöltek (Apponyi kollégisták) részére köttetett le.

Az 1929—30. évi költségvetési előirányzatunk szerint egy-egy kollégiumi hely önköltsége évi 716 P volt. Ily összegű köztartási díjat azonban senki sem fizetett, mert a rendelkezésre bocsájtott tárca javadalommal a köztartási díjak

a 2 ágyas szobákban évi 550.— P-re

a 3 ágyas szobákban évi 525.50 P-re

a 4—5 ágyas szobákban évi 500.— P-re

voltak mérsékelhetők

Ez általános köztartási díjmérséklésen kívül ez évben teljes kollégiumi segílyt élvezett 8, félsegélyt 32 egyetemi hallgató; míg a polgári iskolai tanárképzősök közül 60 teljes ingyenes, bentlakásban, 38 kintlakó pedig ingyen ebéd kedvezményben részesült.

A kollégium tagjai az említett kedvezményes köztartási díjak fejében mosás nélkül teljes ellátást (élelmezést, lakást, fűtést, világítást és ágyneműt) kaptak.

A kollégium tisztikara részére nincs külön főzés; a tisztikar tagjai a kollégistákkal azonos élelmezésben és ellátásban részesülnek.

A bejáró étkezők száma ez évben havonként átlag 20—25 volt.

A „Kitartás“ Egyetemi Atlétikai Clubról :

A „Kitartás“ Egyetemi Atlétikai Club az 1929/30. tanévben nyolc szakosztállyal működött: labdarugó, atlétikai, tenisz, asztali-tenisz, birkozó, vívó, torna és a kötelező testnevelés keretein belül céllövészet.

Az egyes szakosztályok működését ismertetve, első helyen a labdarugó-osztályról kell megemlékeznünk, amely valóra váltotta nyolc év óta táplált reményeinket azáltal, hogy az első csapat első ízben megnyerte a szegedi kerületbe tartozó egyesületek részére kiírt futballbajnokságot s ugyanakkor a második csapat megnyerte a tartalécsapatok részére kiírt szövetségi bajnokságot. Hatalmas eredményként könyvelhetjük el e kettős sikert, amely hosszú évek kitartó munkájának gyümölcse. Emellett a labdarugó csapat megnyerte a főiskolai futballbajnokságot is, s így már második éve viseli a büszke bajnoki címet és védi a novarrai podesta által adományozott ezüstserleg vándordíjat. A csapatnak három érdemes tagja: Szücs András jogszigorló, Karácsonyi István jogszigorló és Herczeg Ferenc jogszigorló két ízben magyar főiskolai válogatottként szerepelt az olasz főiskolások ellen Olaszországban.

A szép eredmények Nagy Tamás intéző fáradhatatlan munkásságát dicsérik.

Az atlétikai szakosztály a déli kerületben évek óta tartja a hegemoniát. A szakosztály tagjai a délkerületi atlétikai bajnokságok alkalmával tizennyolc (18) bajnokságot nyertek, tizenhat (16) II. helyet szereztek és tizennégy (14) III. helyet foglaltak el; a csapatbajnokságokon négy (4) csapatbajnoki címet szereztek. A főiskolai atlétikai bajnokságokon négy (4) I., három (3) II. és négy (4) III. helyet sikerült kiverekedniök. A szakosztály három kitünősége: Boros József orvostanhallgató, Lázár László bölcsészhallgató és Stumpf György orvostanhallgató, mint a magyar főiskolai válogatott csapat tagjai résztvettek a darmstadti diák-világbajnokságokon, azonban a nagy concurrentiában olimpiai győzelmet nem — csupán helyezést — sikerült elérniök. A délkerületi válogatott atlétacsapat zömét a KEAC atlétái alkották, s mint kerületi válogatottak Magyarország összes vidéki válogatottjával szemben győzelmet arattak. Ugyancsak sikeresen szerepeltek Pécsen, ahol a PEAC és a ZASE csapatát sikerült maguk alá gyűrniök. A szakosztály működése kapcsán kijönni kell emlékeznünk Boros József

orvostanhallgatóról, aki standard tagja volt annak a válogatott gárdának, amelyik előbb a finn, majd az osztrák és francia atléták felett világraszóló győzelmet aratott.

Az atlétikai osztályt ifj. Ottovay Károly vezette.

A vívószakosztály legjelentősebb eredményét a „Halász Zsiga“ emlékversenyen elért II. hely (csapatbajnokság) és a főiskolai kardbajnoki csapatversenyen szerzett II. helyezések alkotják, amelyek annál értékesebbeknek tekinthetők, mert Budapesten rendezett versenyen érték el. Egyénileg Richter János jogszigorló és Szántó György orvostanhallgató szerepeltek sikeresen; előbbi a főiskolai egyéni kardbajnokság I. helyezetteje, utóbbi a József Nádor emlékverseny III. helyezetteje. A szakosztály legjobbja: Richter János tagja volt a darmstadti diákolympiászon világbajnokságot nyert magyar válogatott kardcsapatnak, majd később ugyancsak tagja volt az olasz válogatottnak felett győzedelmeskedő kardcsapatnak is.

Szakosztályvezető dr. Magyar-Kossa Zoltán volt.

Az asztali-tennisz szakosztály vidéki viszonylatban kiváló eredményeket tud felmutatni, de a budapesti versenyeken is előkelő helyezést tudtak maguknak biztosítani ping-pongozóink.

A szakosztály vezetője s egyszersmind legeredményesebb versenyzője Csányi András jogszigorló.

A tennisz szakosztály dr. Csermák Ernő vezetése alatt ugyancsak respektábilis eredményeket tud felmutatni; különösen örvendetes jelenség az, hogy a tenniszsport egyesületünkben mind népszerűbbé válik és minden remény megvan arra, hogy rövidesen e sportágban is hatalmas versenyzőgárda fogja egyesületünket reprezentálni. A szakosztály legkiválóbb játékosa: dr. Csermák Ernő, mellette Dzurik József joghallgató neve említhető.

A torna szakosztály Kovács Buna János testnevelő tanár fáradhatatlan munkássága nyomán úgyszólván egy év alatt nőtte ki magát, s a délkerületi tornász-bajnokságok alkalmával kitűnő szereplésével hatalmas sikert aratott. Egyénileg Pozsonyi Lajos teljesítménye érdemel különös dicséretet.

A birkozó szakosztály megalakulása napjainkra esik. Így Ambrus Károly joghallgatónak a főiskolai bajnokságokon elért második helyezését kívül jelentősebb eredménnyel nem dicsekedhetik, de a szakosztálynak máris olyan gárdája van, hogy rövid idő kérdése e sportágban is az elsők között lenni. A szakosztály vezetője dr. Klosszter Antal.

XII.

Pályatételek és pályázati szabályok.

1.

A jog- és államtudományok köréből:

1. *A büntető jogból:* A büntethető kísérlet, különös tekintettel az u. n. alkalmatlan kísérletre (másodsor).

2. *A pénzügyi jogból és pénzügytanból:* Fejtessék ki a háború utáni általános és fényűzési forgalmi adók elmélete és gyakorlata (másodsor).

3. *A közigazgatási jogból:* A munkásbiztosítás jogi természetete (másodsor).

4. *A kereskedelmi jogból:* Fejtse ki a pályázó történeti, jogösszehasonlító alapon és elemzőleg azt a kérdést, minő befolyása van a cégjegyzékbe történt bejegyzésnek a kereskedői minőségre? (másodsor).

5. *A jogfilozófiából:* Hasonlítsa össze pályázó a két munka tüzetes tanulmányozása alapján Plato Politeia-ját és Morus Utopia-ját.

6. *A magyar közjogból:* A képviselői összeférhetetlenség elmélete és szabályozása hazánkban és külföldön.

7. *A magyar magánjogból:* Fejtse ki pályázó a jogcselekmények hatálytalanságának elméletét „Magyarország magánjogi törvénykönyve“ törvényjavaslatának alapján.

8. *A nemzetközi jogból:* A Duna nemzetközi jogi helyzete.

2.

Az orvostudományok köréből:

1. *Bonctan:* Előállítandók a hasüreg ereire vonatkozó különböző készítmények.

2. *Szövettan:* Tanulmányozza a pályázó a zsír előfordulását a harántcsikos izomban, különös tekintettel a tápláltságra.

3. *Szülészet:* A vizeletvizsgálat eredménye a terhesség egyes hónapjaiban és a gyermekágyban.

4. *Kórtan:* Vizsgáltassék irodalmi források és saját kísérletek segítségével az egyoldalú táplálás hatása a belső elválasztású mirigyek működésére.

5. *Belgyógyászat:* Vizsgálja a pályázó belső megbetegedéseknél a pancreas elválasztásának és belső elválasztásának zavarait.

6. *Szemészet:* Vizsgáltassék szegedi és Szeged vidéki egyéneknél az egészséges kötőhártya baktérium flórája.

7. *Bőrgyógyászat:* Vizsgálандók az ekkrin és aprokin mirigyek szövettanilag különböző bőrbetegségeknél.

8. *Közegészségtan:* Vizsgáltassék a Tisza és Maros vize chemiaailag és bakteriologiaailag Szeged mellett.

9. *Gyermekgyógyászat:* Tanulmányozza pályázó csecsemőkön táplálkozási zavaroknál a quarzfény hatását és cukrok assimilatióját illetőleg.

10. *Gyógyszertan:* Az újabb morphin származékok hatása a bélműködésre.

11. *Élettan:* Tanulmányozza pályázó a szívizom megmerevedését természetes és mesterséges viszonyok között.

12. *Törvénytárszékű orvostan:* I. Vizsgálандók a különböző emberi szövetek és nedvek csoportjai (u. m. a véré) és ezek törvénytárszékű orvosi jelentősége. II. Művi elvetelésből származó méhlepények makró és mikroszkopos vizsgálatából mily törvénytárszékű fontosságú megállapításhoz juthatunk?

13. *Elmekórtan:* Tanulmányozza pályázó a maláriával gyógykezelt paralytikus értelmi műveleteinek változását.

14. *Egyetemi gyógyszerár:* Összehasonlítандók a különböző ipecacuana érték meghatározó módszerek.

15. Az alföldi nyár hatása a vérképzésre sebészeti gümőkóros megbetegedéseknél.

16. *Kórbonctan és Kórszövettan:* Vizsgáltassanak meg az állatkísérletekben azok a kóros elváltozások, melyek vigantól és hasonló készítmények hatására kifejlődnek.

3.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományok köréből:

1. *Philosophiából:* A szeretet psychológiája.

2. *Paedagogiából:* A nemzet fogalma a magyar nevelői gondolkodásban.

3. *Magyar nyelvészetből*: Valamely alföldi magyar város vagy község nyelvjárásának ismertetése.

4. *Magyar irodalomtörténetből*: Erdély XX. századi regényirodalma.

5. *Német philológiából*: A Trianonelőtti Magyarország valamely német telepének telepítéstörténete, nyelvjárása vagy ethnographiája.

6. *Francia irodalomból*: A bécsi francia nyomtatványok.

7. *Classica-philológiából*: Platon Apológiája és a Xenophonnak tulajdonított „Sokrates védelme”. (Tartalmuk és célzatuk összehasonlítása.)

8. *Magyar történelemből*: Kossuth honvédtoborzó körútja az alföldi városokban 1848 őszén.

9. *Magyar művelődéstörténelemből*: Egy-egy korszak vagy földrajzi egység művelődése, társadalma, főleg az Alföldön.

10. *Régészetből*: Régészeti adatok Orbán Balázs: A székelgyföld leírása című munkájának I–IV. kötetében. Kritikai méltatás jutalma a Kendi Finály-alapítvány felhasználásával 100 P.

11. *Földrajzból*: Az Alföld valamely tájegységének régi és mai vízrajza.

12. Valamely község néprajzi monographiája (lehet vázlat is), vagy szabadon választott néprajzi téma. Egyenlő értékűek között az első tétel részesül előnyben. (Hermann-féle alapítvány.)

13. A magyar irodalomtörténet vagy történelem tanára által kijelölendő téma kidolgozásáért, egy magát megnevezni nem akaró úr adományából 100 (száz) pengővel jutalmazható egy szorgalmas és nevében is magyar bölcsészethallgató.

14. Magyarország világtörténelmi szerepe a nyugateurópai keresztény kultúra védelmében és a pápaság támogatásai.

4.

A matematikai és természettudományok köréből :

1. *Állatrendszertanból*: A Tisza folyó halai.

2. *Általános Állattanból*: I. Valamely szikes víz faunájának feldolgozása.

3. *Növénytanból*: I. Szabadon választható tanulmány a vi-

rágtalanok köréből. — II. Valamely növényfaj vagy jobban tagolódó faj monográfiás feldolgozása, különös tekintettel a Nagy-Alföld flórájára. (A dolgozathoz készült rajzok és nagyítós készítmények melléklendők. A praeparatumok a növény-tani intézet tulajdonába mennek át.)

4. *Ásvány- és földtanból*: Szabadon választható tanulmány az Alföld ásványtani, kőzettani vagy földtani alkotásáról.

5. *Geometriából*: Szabadon választható tanulmány a geometriai vizsgálatok köréből.

6. *Mathematikából*: Szabadon választható tanulmány a valós- vagy komplex-változós függvények elméletéből.

7. *Az elméleti fizikából*: Szabadon választható tanulmány az atomelmélet köréből.

8. *Gyakorlati fizikából*: Szabadon választható kísérleti tanulmány az elektromosság alkalmazásainak köréből.

9. *Kísérleti fizikából*: Szabadon választható tanulmány a physika bármely ágából.

10. *Vegytanból*: Szabadon választható kísérleti vagy irodalmi tanulmány a vegytan bármely ágából.

A Szeged Belvárosi Róm. Kath. Egyházközség Képviselő-Testületének adományából egyenkint 250 pengő pályadíjjal jutalmazandó pályatételek.

1.

A jog- és államtudományok köréből:

Fejtsék ki a modern kapitalizmus etikája, tekintettel a kapitalista érzületben, okadatolásban és célkitűzésben, valamint a konkrét gazdasági alakulatokban megnyilvánuló magatartásra.

(A legjelentékenyebb hazai forrásokon kívül főként Werner Sombart, Ernst Troeltsch és Max Weber művei nyomán tárgyalandó a személyes gazdagodási cél és az objektív szerzőtörekvés elkülönülésének oka és folyamata, a Részvénytársaság, a Kartell, a Kommercializálás, mint a gazdaság elszemélytelenődésének tényezői és a kapitalista etika kifejezői, a modern gazdálkodás jellem és egyéniség-kialakító hatása.)

2.

Az orvostudományok köréből:

Vizsgáltassék valamelyik chemotherapeuticum hatásmechanizmusa.

3

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományok köréből:

Magyarország világtörténelmi szerepe a nyugateurópai keresztény kultúra védelmében és a pápaság támogatásai.

4.

A matematikai és természettudományok köréből:

Fényi Gyula a nap-kutatás terén. (Élete, kiadott művei, tudományos működésének részletes ismertetése és méltatása.)

Pályázati szabályok:

1. A tudományegyetem részéről kihirdetett pályatételekre csak a m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem rendes és a gyógyszerészeti tanfolyam hallgatói pályázhatnak, kivéve a Szeged Belvárosi Róm. Kath. Egyházközség Képviselőtestületének adományából jutalmazandó pályatételeket, amelyekre a m. kir. Ferencz József-Tudományegyetem szigorlói és tudományos segédszemélyzete is adhatnak be pályázatot. Ezek a díjak azonban csak róm. kath. vallású pályázóknak adatnak ki.

2. A pályázatok nyelve — ha csak különösen más nincs meghatározva — egyedül a magyar.

3. Valamennyi pályadolgozat beadásának határnapja 1930. évi április hó 16-ika. A jutalom 1930. május 29-én adatnak ki az egyetem ünnepélyes közülésében.

4. A pályadolgozatok negyedréttben, tisztán más által írva, lapszámozva, bekötve és jelgével ellátva nyújtandók be.

5. A dolgozathoz használt források és segédeszközök pontosan megjelölendők.

6. A szerző nevét, egyetemi hallgatói minőségének megjelölését tartalmazó pecsételt levélen ugyanazon jelige álljon, amely a pályamű címlapján olvasható.

7. A pályaművek az illető karok dékáni hivatalaihoz küldendők be.

8. A megjelölt kellékekkel nem bíró, vagy a kitűzött határidő után érkezett dolgozatok pályázatra nem bocsáttatnak.

9. A beérkezett kéziratok semmi szín alatt sem adatnak vissza, hanem az illető kar levéltárában maradnak.

10. A jutalom viszonylag a legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik.

11. Rendszerint pályadíjat csak egy dolgozó nyerhet el; amennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyénvalónak találná, a díj ezek között megoszlik.

12. A pályamű a szerző tulajdona marad, ki annak kinyomatása felől szabadon rendelkezhetik. Ha azonban művének kiadása alkalmával az egyetemi pályázatra, illetve jutalmaztatására hivatkozik, köteles a bírálatokat egész terjedelmükben a dolgozathoz kinyomatni.

XIII.

Alapítványok.

**Az egyetemi Quaestura 1930. évi június hó 30-án
a következő alapítványokat kezelte :**

Sor- szám	Kelte	Neve	Célja
1	1923. II/15.	Szeged-Csongrádi Takarékpénztár alapítványa (4 drb 1417—1420. számú à 100 P n. é. saját részvény) és 184 P 82 f osztalék, illetve annak kamata	Az egyetem tanárai, magántanárai, adjunktusai, tanársegédei és gyakor-nokai tudományos tárgyú dolgozatainak kiadása
2	1924. III/12.	Dr. Tóth Lajos államtitkár és gelencei Mihály Ödön és neje Debreceni Julia egyesített alapítványa. Betéti könyvben 32 P tőke és 123 P 06 f. kamat	Karonként felváltva, évenként 1—1 hazafias, szorgalmas és tehetséges hallgató jutalmazása
3	1924. IX/4.	Dr. Hermann Antal és neje Jóna Aranka egyetemi néprajzi pályadíj-alapítványa. Betéti könyvben 40 P tőke és 29 P 84 f kamat	Valamely néprajzi tárgyú dolgozat jutalmazása
4	1925. I/26.	Kendy-Finály Henrik emlék-díj-alapítványa. Betéti könyvben 80 P tőke és 21 P 86 f kamat	Valamely archeológiai tárgyú dolgozat jutalmazása
5	1926. V/20.	Mészáros Andor és neje Szabó Teréz alapítványa (5 drb Pesti Magyar Kereskedelmi Bank à 50 P n. é. részvény és 10 drb Mezőgazdasági és Ipar Rt.-i à 15 P n. é. részvény) és 250 P 17 f osztalék, illetve annak kamata	A mindenkori szegedi egyetem hallgatóinak támogatása
6	1926. VI/25.	Dr. Kubinyi Pálné sz. Bartányi Anna alapítványa. Betéti könyvben 1600 P tőke és 58 P 32 f kamat	Valamely orvosi tanársegéd tudományos dolgozatának jutalmazása
7	1929. IV/6.	Dr. Csengery János alapítványa. Betéti könyvben 189 P 58 f tőke és 17 P 50 f kamat	Klasszika-filológiai dolgozat jutalmazása
8	1928. XII/3.	Dr. Tóth Károly egyetemi pályadíj alapítvány, 2921 P 80 f tőke	Jogtud. tárgyú dolgozatok jutalmazása

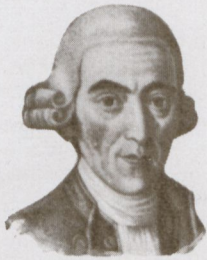

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
I. Rectori beszámoló beszéd	3
<i>Dézi Lajos</i> 1928—29-ről	5
II. Rectori székfoglaló beszéd	21
<i>Györfly István</i> : a) Rectori lánc átvevő beszéd	24
b) Rectori székfoglaló : Kolozsvár botanikai Multja	27
III. Egyetemi ünnepélyeken és avatásokon elmondott beszédek és tudományos előadások :	
1. <i>Györfly István</i> : Róvások a Multra I.—LXXIX.	45
2. <i>Dr. Gelei József</i> : A nemiség alapproblémái	274
IV. Az egyetemi személyzet tudományos tárgyú irodalmi munkássága	239
1. A jog- és államtudományi karban	301
2. Az orvostudományi karban	304
3. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban	312
4. A matematikai és természettudományi karban	319
V. Kinevezések, etöléptetések, távozások, nyugdíjazások, elhalálozások és magántanári képesítések	331
1. A jog- és államtudományi karban	333
2. Az orvostudományi karban	333
3. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban	334
4. A matematikai és természettudományi karban	337
VI. Kítüntetések, helyettesítések, megbízások	339
1. A jog- és államtudományi karban	341
2. Az orvostudományi karban	342
3. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban	343
4. A matematikai és természettudományi karban	345
VII. Tiszteletbeli és sub auspiciis Gubernatoris 'doktori avatások	347
1. A jog- és államtudományi karban	349
2. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban	349
VIII. Ösztöndíjak, pályadíjak, szorgalmi díjak és egyéb jutalmak	351
1. A jog- és államtudományi karban	353
2. Az orvostudományi karban	353
3. A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karban	354
4. A matematikai és természettudományi karban	356
IX. Adományok	359

	Oldal
X. Statisztikai kimutatások	363
1. A tanárok és tanítók száma	365
2. A tudományos segédszemélyzet száma	366
3. Az egyetemi előadások és heti órák száma	367
4. A hallgatók száma	368
5. A hallgatók évenkénti száma az egyetem alapítása óta	370
6. A kiadott távozási és végbizonyítványok száma	373
7. A tandíjmentes hallgatók száma és az elengedett tandíj összege	374
8. Az esedékes és befolyt tandíj összege	375
9. Az egyetemi vizsgák száma	376
9a) A jog- és államtudományi karon tartott vizsgálatok és szigorlatok	377
9b) Vizsgálatok eredménye az orvostudományi karon	380
9c) Vizsgálatok eredménye I. a bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karon, II. a matematikai és természettudományi karon	381
10. A m. kir. Középiskolai Tanárvizsgáló bizottság előtt tett vizsgák	382
11. A Középiskolai Tanárképző Intézet tagjainak száma	383
Kiadott oklevelek	384
Kitüntetéssel vizsgázott hallgatók	391
XI. Jelentések	397
1. Az egyetemi könyvtárról	399
2. Az egyetemi diákasztalról és a Horthy Miklós kollégiumról	400
3. A „Kitartás“ Egyetemi Atletikai Clubról	401
XII. Pályatételek és pályázati szabályok	403
XIII. Alapítványok	411
Az egyetemi Quaestura 1930. évi június hó 30-án a következő alapítványokat kezelte	413

1.

2.

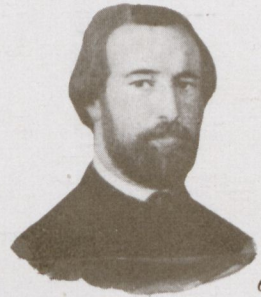
3.

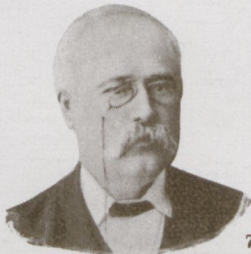
4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

